566 t B

مصور
بويوك عثمانلى تاريخى

دولتمزك تشكلات اساسيه‌سيله وقوعات سياسيه‌سنى

محاكمات جديه ايله ايضاح ايدر

١٣٣١

Digitized by Google
Original from PRINCETON UNIVERSITY

مصور

بويوك عثمانلي تاريخي

دولتمزك تشكلات اساسيه‌سيله وقوعات سياسيه‌سني
محاكمات جديده ايله ايضاح ايدر

علم تاريخ ، انسانك تربيهٔ فكريه‌سنه ، فضائل مدنيه‌سنه
خادم اولان بر مربئ حقيقيدر !

محرري

سلانيكلي حلمي

Selanikli Hilmi

درسعادت

قصبار مطبعه‌سی — وزير خان نومرو ٤٨

١٣٢٩

خلاصهٔ مقصد

دولتمزك تشكلات اصليه‌سنی يازمش اولان مؤرخين اسلافدن قسم اعظمی فتوحات ملكيه‌مزی عادی برحكايه طرزنده قيدايدەرك معاملات مدنيه نقطهٔ نظرندن مقصود اولان اسباب حقيقيه‌يی ماضينك صفحات مجهوله‌سی كبی پك مبهم بر صورتده كچمشلر. تاريخ مطالعه‌سندن انتظار ايديلان معلومات نافعه‌يی ايضاح ايتمك خصوصنده‌كی مقصدی نظر اعتباره آلمغه لزوم كورەمەمشلر. ياخود — حكم زمان ايجابيله — او لزومی درپيش ايدەمەمشلر.

ذاتاً بو مسلكده اولان مؤرخلرمز طرز بيان مقلدلكنده، شيوهٔ لسان مجتهدلكنده يكديكرينه غلبه چالمق خيالاتنه زبون دوشدكلری ايچون يازمش اولدقلری آثرلرينی ده شهنامه‌لره نظيره شكلنده تصوير ايتمشلر. او سببله نسل آتی نظرنده تنقيدات محققانه ايله مؤاخذه‌يه معروض اوله‌جقلرينی — مؤرخلك قوتيله اولسون! — دوشونمكه‌ده حاجت كوردمه‌مشلر.

شبهه‌سزدركه بو نقيصه، خادم استقبال اولان بر مؤرخك مسلكنه لايق كوروله‌بيله‌جك احوالدن عد اولونامز. بلكه‌ده فقدان وقوفه، نقصان كماله حمل اولنور. زيرا بر وقعه‌ده علاقه‌دار كورونن بر ذاتك التزام ايلديكی حركات سياسيه‌يی زمانك ايجابنه، اخلاقك اقتضاسنه كوره تدقيق ومحاكمه ايتمه‌يوبده ظهورات طبيعيه كبی حكايه‌دن

بر نتیجهٔ مفیده حاصل اوله‌مایه‌جغنی دوشونمك. او نقطهٔ نظردن تدقیقاته کیرشمك مؤرخلرك یکانه وظیفه‌سیدر.

ایشته شو مانعه‌لر تاریخ ملیمزك شان علویسیله متناسب کورولەمیه‌جك نواقصی تشکیل ایتمشدر. چونکه بر شیدن مقصد نه ایسه اوکا کوره حکم ویرمك دستوری الك زیاده وقوعات تاریخیه‌ده تطبیق ایدیلان بر نظریهٔ حکمتدر.

روح مقصدی الفاظ بی معنایه فدا ایتمك عارضه‌لری همان بوتون مؤرخین اسلافك التزام ایلدیکی مسلك عادت پرستانه علتندن عبارت اولماسه ایدی بزلرده معلومات تاریخیه‌ده برموقع مخصوص اشغال ایده‌بیلیردك. لکن بو سیآت ماضیه‌مزه دوراستبدادك بلیات مدهشه‌سی‌ده انضمام ایتمش اولدیغندن مشتاقین علم و معرفتمز تاریخ مسئله‌سنده — حائز اولدقلری استعداد ترقی پرورانه‌یه کوره — درجهٔ تکامله واصل اوله‌مامشدر.

حق الانصاف دوشونه‌لم! تاریخ صحیفه‌لرینی یالکز — دفتر وقوعات کبی — قاراﻻمقدن نه استفاده ایدیلیر؟ بر مؤرخ خلاصهٔ محاکماتی وجدانك حکم سلیمیله بر نتیجهٔ حقیقته ایصال ایتمزسه یازمش اولدیغی وقعه‌نك‌ده ماهیتنی تقدیر ایتمه‌مش اولورکه بو حال مؤرخلره دکل بلکه‌ده خیالات ایله اشتغال ایدن افسانه‌جیلره ﻻیق کوروله‌بیلیر!

حالبوکه تاریخ صحیفه‌لری بر ملتك ماهیت مدنیه‌سنی، قابلیت

سیاسیه‌سنی، حتی موجودیت حیاتیه‌سنی تصویر ایدن کتابهٔ ابتداه اولدیغنه کوره اونسبتده اهمیتله یازلمسی، اوقویانلرک نظرنده بروثیقهٔ عبرت کبی نقش ایدلمسی الزمدر. بومسأله‌ده زمانک حکمی، موانعک دخلی نظر اعتباره آلنه‌مازه. آلنیرسه مؤرخلکدن مقصود اولان نتیجه‌یه‌ده وصول میسر اوله‌ماز!

بو سیأت یالکز عثمانلی مؤرخلرینه منحصر دکلدر. اوروپانک (هامر)، (ارنست لاویس) کبی الک مشهور مؤرخلرنده‌ده موجوددر. حتی اوسیاته، غربک حسیات متعصبانه‌سنی تحریک ایله افکار عمومیهٔ خرستیانیه‌یی ینار طاغلر کبی فوران حالنه کتیره‌رک اسلامیت علیهنه سوق ایتمک خصوصنده خاطرلره کلمیه‌جک یالانلری ایجاد ایلمک ذمیمه‌سنی‌ده علاوه ایلمشلردر. اهل صلیب وقوعاتی بو مدعانک الک قوتلی دلائل واضحه‌سندندر.

ذاتاً مؤرخلکده شرط اولان مزیتلرک برنجیسی، اخلاق ملیه‌یه وقوف ایله برابر محاکمات وجدانیه‌ده سلامت افکاردن ذره قدر انحراف ایتمه‌مکدر! او صورتله غرضکارلق، ریاکارلق کبی شائبه‌لردن آزاده اوله‌رق جریان ایدن وقعه‌نک روحنی، اسباب ظهورینی تشریح ایله اوقویانلرک استفاده‌سنی تأمین ایلمکدر.

حالبوکه بو نظریهٔ حقیقت مؤرخلرک قسم کلیسی نظرنده شایان اعتبار کوروله‌مش، بعضلری حسیات ملیه‌سنه، بعضلری‌ده سیاسات فکریه‌سنه زبون اوله‌رق تصویر وقوعاته حصر معلومات ایلمشدر.

برمثال حقیقت عرض ایده‌لم :

استانبول فتحنی متعاقب حضرت فاتح آیاصوفیه معبد جسیمنی زیارت ایدییورکن دونتك بندین حیاتنی محو ایتمکه چالیشان یکیچری میقرولرندن بری محراب جهتنده بوتنان قیمتدار بر لوحه‌یی تخریب ایتمکله اوغراشیوردی . بو حرکت وحشیانه‌یی کورن حضرت شهریارك بوتون موجودیتنده غیر اختیاری بر شدت حصوله کله‌رك « خائن سفیل ! بن سزه مال غنیمت ایچون اذن ویردیکم وقت صاقین کیمسه‌نك ناموسنه ، دیننه تعرض ایتمه‌یکز دیمشیدم ! سن بنم امرمه مخالف اوله‌رق بر عبادتخانه‌یی تخریب ایدیورسك !! » تکدیریله او مضر وجودك تأدیبنی فرمان بیورمشیدی بو وقعه‌یی یاران مؤرخلر دلکیز جریان حالی حکایه ایتمشلر ده تحتنده مستتر اولان مقصد سیاستی ، حکمت حکومتی خاطره بیله کتیرمه‌مشلر ! فاتح کبی فخر الاسلام اولان بر حکمدار حکیمی غدارلق شائبه‌سیله تشهیر ایتمش اوله‌جقلرینی بیله ادراك ایده‌مه‌مشلر ! .

کتبخانه‌لریمزده مطبوع ، غیر مطبوع برچوق آثار تاریخیه‌مز موجوددر . لکن بونلرك اك زیاده‌سی عادتا وقوعات معدنی کبیدر ! نه جوهرینك ماهیتی تحلیل ایدلمش ، نه مواد کیمیویه‌سندن بحث اولنمشدر ! چونکه او وظیفه فنیه هر بر وقعه نویسه نصیب اولسه ایدی تاریخلرده‌کی اختلافات ایله بزم ده فکرلرمزده ترددلر حاصل اولمازدی .

ایشته محرر ناچیز :

أَلده عاجز بر قلم ، قلبمده عالی بر امید !

زمزمه سنی فاتحهٔ مقصد عد ایده‌رك بو تاریخی ایضاحات کافیه ایله یازمغه عزم ایتدم . تدقیقاتمه ، محاکماتمه اعتماد ایده‌جك اهلیتی نفسمده لایق کورمه‌م ! لکن بو عزمده‌کی خلوص نیتمه استناد یك قوتیدر . او جهتله حسن موفقیتمی تأمین ایده‌جك توفیقات الهیه‌یه مظهریتمده اعتقادم طبیعیدر !

سلانیکلی حلمی

شانلی بر دولتك بانئ محتشمی

خاندان سلطنت عثمانیه‌نك جد محترمی

غازی ارطغرل بك

مدخل

برنجی فصل

سلاطین عثمانیه‌نك جد محترمی اولان سلیمان شاه ، آسیای وسطی‌ده (آلتای ـ آلتون طاغ) موقعنده اسکان ایدن (قایی‌خان) نامیله معروف تورك عشیرتنك رئیسی ایدی . یدنجی عصر هجری اوائلده آسیاده (قره‌قروم) منطقه‌سنده قوتلیجه بر حکومت ، اهمیتلیجه بر حاکمیت تشکیلنه موفق اولان (مغول) نسلنه منسوب، خونخوارلقله، جبارلقله مشهور (چنکیز) فتنه انکیزك تعرضات غدارانه‌سندن امین اولمق عزمیله وطن اصلیسنی ترك ایده‌رك خراسان دیارنده (ماهان) صحرالرنده افرادعشیرتیله برابر کوچبه حالنده اقامته مجبور اولمشیدی .

نه فائده‌که امت اسلامیه‌نك جلاد بد نهادی اولان چنکیزك تجاوزات ظالمانه‌سندن ماهان جهتنده‌ده مصون اوله‌مادیغی ایچون شمال غربیده وان کولی سواحلنده (اخلاط) طرفلرنده (راخوه) ده بر مدت آرام ایتدکدن صوکره بتلیس ، غرزان ، دیار بکر طریقیله کچه‌رك ارزنجان وادیلرنده اسکان ایلمشیدی . قبیله‌سنك موجودی حقنده‌کی روایتلر پك مختلفدر . فقط نفوس عمومیه‌سی اعتباریله بویوك بر عشیرت اولدیغنه شبهه یوقدر .

ارزنجان حوالیسنده ایکی سنه وقت کچیردکدن صوکره حشرات چنکیزیه‌نك مظالمی کسب سکون ایتمشدر ظنیله آسیای وسطی ممالکنه عودت ایدییورکن حلب جوارنده (جعبر) قلعه‌سی اوکنده (فرات) نهرینی کچدیکی اثناده آتندن دوشوب صولرك شدت جریانی ایچنده غرق اولمشدر .

چنکیزکبی برظالمعنیدك پنجۀغدرنده هلاك اولمغه شتاب ایدن قیمتدار بر وجود، مقدراتك اجل قضاسنه معروض اولمقله چکه‌جکی عذاب حیاته خاتمه ویرمشدر .

مرحومك قبری الیوم (تورك مزاری) نامیله زیارتکاه اولمشدر .

بو قضانك ظهوری اوزرینه مرحوم مشارالیهك (سنغور تكین و كون طوغدی) نامنده اولان ایكی اوغلی عشیرتك قسم اعظمی ایله آیریلوب آطنه ایله مرعش طرفلرینه كیتمشلر ، (ارطغرل و دوندار) بك نامنده ایكی اولادی ده بش یوز قدر قبیله خلقیله برابر قره‌جه‌طاغی، تكرار آشوب ارضروم سمتربنه یقین یاسین علیا اوواسنده سورمه‌لی چقورده قالمشلردر .

برسنه‌دن زیاده خیمه بردوش بر حالده بولندقدن صوكره تاتارلرك وان وموش طرفلرنده دخی كوروندكلری اوزرینه بورالرده اقامتلری موافق كورلمه‌دیكندن سورملی چقوردن قالقوب، آلا و كوسه‌طاغ یایلاقلرینی و قیشلاقلرینی طولاشه‌رق سیواس قربنده براووایه قوندیلر . ارطغرل بك بویوك اوغلی (ساوجی) بكی قونیه‌ده اجرای حكومت ایدن (سلجوقی) سلطاننه برعریضهٔ مخصوصه ایله كوندردی . اسلامیتك شاننده اولان معاونت حمیتكارانه‌سنه التجا ایده‌رك مناسب كوروله‌جك موقعلرده قابل اسكان اوله‌بیله‌جك بر (یازلاق) ایله برده (قشلاق) ویرلمسنی رجا ایتدی .

بو دخالتك شایان قبول اوله‌جغی حقنده‌كی امیدلرینه استناداً اوغللرك آردنجه خربوت ، سیواس طریقیله قونیه جهتنه روبراه اولان ارطغرل بك آماسیه حوالیسنده حرب ایتمكده اولان ایكی قبیله افرادینه راست كلدیكی اثناده محاربلردن بر طرفك مغلوبیتنی كورمسیله همان قوهٔ مغلوبه‌نك امدادینه یتشه‌رك غالب كلان طرفی پریشان ایتمش، بوصورتله قهرمانلق وظیفه‌سنی اجرا ایلمشدر . بو مظفریت نعم‌المطلوب بر تصادفدن عبارت ایدی . چونكه ارطغرل بكك امداد ایتمش اولدیغی فرقه، سلجوقی حكمداری ایكنجی (علاءالدین)ك عسكرندن بقیةالحرب برمفرزه، اوته‌كی عسكرده چنكیز حشراتندن برشرذمه ایدی .

مژدهٔ غالبیت علاءالدینه تبشیر اولندیغی صیرده‌ده ارطغرل بكك فدا كارانه معاونتی، جنكاورانه بسالتی‌ده تقدیر ایدلدیكی جهتله درحال (طومانیچ ــ ارمنی) یازلاقیله (سكود) قشلاغنی مالكانه اوله‌رق مشارالیهه تبرع ایتمشدر .

*
* *

ارطغرل عشیرتی « ٦٣٠ » تاریخلرنده (سكود) حوالیسنده توطن ایتمكله مشغول بولندیغی اثناده سلجوقیلره عصیان ایدن روم تكفوری اوزرینه (سرحد

محافظی ـ اوج بکی) نامیله مأمور اولمش، حتی ایلك هجومنده «اسکیشهر» طرفلرینی کاملاً تسخیر ایدەرك بوتون سلچوقی امراسنك تقدیرات فوق العادەسنی قزانمشدر.

بو مجاهد محترم بر مکرم وصفنه کسب استحقاق ایلدیکی، یعنی طقسان یاشنی تجاوز ایتدیکی حالده ٦٨٠ تاریخنده سکودده اکمال حیات ایلمشدر. مشارالیهك حین وفاتنده سلچوقیلر اجرای ماتم ایدرجەسنه مکدر اولمشلرسەده خیرالخلف اولان اوغلی (عثمان) بکك هنوز ۲٤ یاشلرنده نو جوان بر قهرمان چاغنده بولنماسی کرك افراد عشیرتنه، کرك سلچوقی دولتنه مدار تسلی عد اولنمشدر.

عثمان بکك (کوندوز)، (ساوجی) نامنده دها ایکی برادری وار ایدی. فقط غضنفرانه بر دولتك بانیسی اولمق استعدادی مشارالیهك فطرتنده تجلی ایلدیکی جهتله پدرینك ارتحالی متعاقب هم قبیلەسنك ریاستنه کچدی، هم سلچوقیلرك (غازی) عنوان مبجلیله عموم سرحد محافظلغی وظیفهٔ مهمەسنی درعهده ایتدی.

بو وقعه فوق العاده بر اهمیتی حائز ایدی. چونکه غازیٔ مشارالیهه ویریلن (حدود محافظلغی) او زمانك اك بویوك بر مأموریتی ایدی. ارطغرل بکك یتشدیردیکی سرکردەلر ایچنده (طورغود آلپ) ایله (عبدالرحمن غازی) احوال سیاسیەیه واقف برر دلاور اولدیغی جهتله بر طرفدن عشیرتك جنکاورلکده کسب قوت ایتمسنه، بر طرفدنده بروسه ایله قونیه حوالیسنده یغماکرلك سایەسنده تأمین معیشت ایدن روم تکفورلرینه مدافعه ایدەرك حدودلرینك هر درلو تعرضدن مصون بولنمسنه حصر نظر دقت ایلمشلردی.

بو اثناده عثمان غازینك عشیرتی ـ تاریخلرك اقوای روایتنه کوره ـ ایکی بیکدن زیاده جسور، معلم سواری‌یه مالك اولمشیدی. ذاتاً حدود محافظەسنه مأمور اولدیغی صیرەده (بیزانس ـ استانبول ایمپراطورلغی) سرحدلرنده بولنان روملرك تجاوزاتنه میدان ویرەمەك وظیفەسیلەده دائما مصادمەلر وقوع بولوردی. زیرا روم عناصری سلچوقیلرك ازالهٔ وجودینه چالیشمق خصوصنده درجهٔ نهایەده غیرت ایدییوردی.

مقدراتك جلوهٔ معنویەسندندرکه حضرت غازی، صداقت فطریەسی ایجابیله حمایەسنده بولندیغی سلچوقیلرك تأیید شوکتنه بذل حیات ایدرجەسنه چالیشورکن چنکیز عداوت انکیزك احفادندن (غازان) خان عشیرتنك تعرضات خائنانەسنه معروض اولان سلطان علاءالدینك بنیان دولتی تزلزلات انقراض ایله

صارصیلیوردی ! سلجوقی امراسنك آمال منافعپرستانه‌سی‌ده بو اضمحلالك تسریعنه مدار اولیوردی . لکن غازیٔ محترم وظیفهٔ صداقتندن ذره قدر انحراف ایتمیه‌رك منسوب اولدیغی حکومته اطاعت خصوصنده ثبات ایدییوردی.

ایشته شو دور انحطاط زماننده ایدی‌که غازیٔ مشارالیه (اینه‌کول) تکفوریله (ارمنی) طاغی برزخلرنده چارپشمش ، قانلی ، شانلی بر محاربه‌ده برادری ساوجی بکك اوغلی شهید ویردکدن صوکره روم تکفورینی‌ده فدیهٔ انتقام کبی خاك هلاکه سرمشدر (٦٨٨ : اوائلی) .

آره‌دن ایکی سنه قدر بر مدت کچدیکی حالده (قره‌جه حصار ، کوپری حصار ، یار حصار ، یکیشهر ، بیله‌جك ، اینه‌کول ، این اوکی) قصبه‌لرینی کاملاً استیلا ایتمش ، بومظفریات حیدرانه‌سنه مکافاةً سلطان علاءالدین طرفندن — اوعصرك اك مکمل موسیقه‌سی عدایدیلن — بر « مهتر » طاقمیله برسنجاق ، بر (توغ) ویرلمش ، خدمات مبروره‌سی‌ده بر قطعه برات سلطانی ایله تأیید ایدلمشدر [*] .

حضرت غازی مظفریت مجسمه‌سی کبی کسب اشتهار ایلدیکی اثناده علامهٔ زماندن آد نالی شیخ (اده‌بالی) مرحومك قزی (مال خاتون) ایله ازدواج ایتمشدر. ارطغرل بکك وفتندن براز اول وقوع بولان ازدواج مسأله‌سنده غازیٔ نامدار حیاتنی ابذال ایدرجه‌سنه بر فداکارلق کوسترمش ، اوصورتله زوجه‌سنه موفق اولمشدر . شهزاده علاءالدین پاشا ایله ایکنجی پادشاهمز غازی سلطان اورخان مشارالیهادن تولد ایتمشدر .

احوال سیاسیه‌نك حائز اولدیغی اهمیت عثمان‌غازینك نظر دقتنی آچمشیدی. چونکه تاتار خان زاده‌لرندن « محمود غازان » ك مهاجماتی سلجوقی دولتنك انقراضنه بلای مبرم کبی مسلط اولمشیدی .

بر مرادك حصولی ارادهٔ الهیه‌یه مستند اولورسه اسباب موفقیتی‌ده قوهٔ معنویه ایله تهیه اولنور !

[*] غازیٔ مشارالیه هلال شکلنده ارلان سنجاغی کندی چادرینك بالاسنه چکدیرمشدر. اوجهتله عثمانلی دولتنك علامت مظفریتی اولان بومحترم رایت استقلال بقای دولنه براعت استهلال مقامنده تجلیل اولنمشدر . هلاله علاوه ایدیلن ییلدیز ، سلطان مجید مرحومك آثار مدنیه‌سندن اولان « تنظیمات خیریه » دن صوکره بوتون دولتلرجه قبول ایدلمشدر.

عثمانلی دولتنك بدایت استقلالی

سلطان عثمان غازی

— ۱ —

حضرت غازینك عنوان محترمنه برده (سلطان) لقب نامی علاوه اولندی. چونکه شمشیر جلادتنك محصول فتوحاتی اولان (قره‌جه‌حصار) جامعنده قلنان جمعه نمازنده کندی نامنه خطبه اوقودوب اعلان استقلال ایتدی . ایلك خطبهٔ عثمانیه‌یی اوقویان خطیب شهیر (فقیه طورسون) اسمنده برذات ایدی .

حکمت حکومتك احکام عمومیه‌سنه واقف اولان غازیٔ حکیم خطبهٔ استقلالك عقیبنده زیر اداره‌سنده بولنان اهالینك حقوق اجتماعیه‌سنی محافظه مقصدیله (قاضیٔ شرعی) انتخاب وتعیین ایتدی . اجرای عدالته، ادامهٔ انضباطه درجهٔ نهایه‌ده دقت اولندیغی جهتله بوتون دائرهٔ حکومتنده امنیت کامله حکمفرما اولمغه باشلادی . بوسایه‌ده قره حصار بازاری عموم اهالیٔ متجاوره‌نك معاملات تجاریه‌سنه الك مساعد بر رواجگاه اولدی . حتی « بیزانس » حلقندن بر طاقم اصحاب تجارت کمال امنیتله کوب کیتمکده مشکلات چکمیوردی .

بوطرز اداره (٦٦٩) تاریخنه قدر دوام ایتدی . سلجوقی دولتنك ملکنده بر طاقم متفرق حکومتلر ظهور ایتمش ایسه‌ده (سکود . اسکیشهر) حوالیسنده پایدار اولان عثمان غازینك حکومتندن ماعداسی پك آز مدتلر ایچنده رهین زوال اولدی . یالکز اوعرصهٔ اضمحلالده عثمانلی دولتی بر قلعهٔ استقلال تأسیس ایده‌رك ابقای نامه کسب استحقاق ایلدی .

آسیانك هر طرفنده بر طوفان استیلا داهیه‌سی حکمفرما اولیوردی . خرمن‌قیا تکفوری (میخال) بك ایسه حضرت غازینك مفتون فضائلی ، حیران خصائلی اولدیغی جهتله هر امرینه انقیاد ایدر ، اطرافده‌کی روم عناصرینه‌ده بوذات محترمك مزیات عادلانه‌سنی تعداد ایده‌رك زیر حمایه‌سنه کیره‌جکی توصیه ایلردی . بوصداقت صمیمیه ایله ممتاز اولان (میخال) بك بر قاچ محاربه‌ده سلطان عثمانك معیتنده سرکرده‌لك وظیفه‌سنی اجرا ایتمش ، کوستردیکی شجاعت صادقانه‌سنه مکافاةً (غازی) لك عنوانی احرازایلمشدر .

استقلال عثمانی‌یی تأمین ایدن حضرت غازی اطرافده‌کی روم تکفورلرینی مغلوب ایتدکدن صوکره دائرهٔ حکومتنده حاصل اولان قوت وشوکتله (ازمید — اسکدار) سواحلنی تشکیل ایدن (قوجه ایلی) حوالیسنه توجیه فتوحات ایلدی .

وقتاکه بومقصد استیلا بیزانس ایمپراطوری (آندرنیقوس) ی لرزان ایده‌جك بر دهشتله استانبوله عکس ایتمکه باشلادی . درحال سیواسده اجرای حکومت ایدن چنکیزیلردن (غازان خان) ك معاونتنه دخالتله سلطان عثمانك تجاوزات استیلاکارانه‌سنه مانع اولمق تدبیرلرینه مراجعت ایلدی . حتی ایمپراطور جنابلری همشیره‌سی (ماری) نی‌ده مغول خان زاده‌سنه هدیهٔ ظفر اوله‌رق ویردی؛

لکن عزمنده ثابت اولان غازیٔ مجاهد چنکیزیلرك ممانعتنه‌ده اهمیت ویرمیه‌رك منتظم برفرقهٔ استیلاایله (ازنیق) قلعه‌سنی محاصره ایتدکدن صوکره استانبول ســواحلی اوزرینه یورویه‌جکی اثناده ایمپراطــور جسیم بر اردوایله

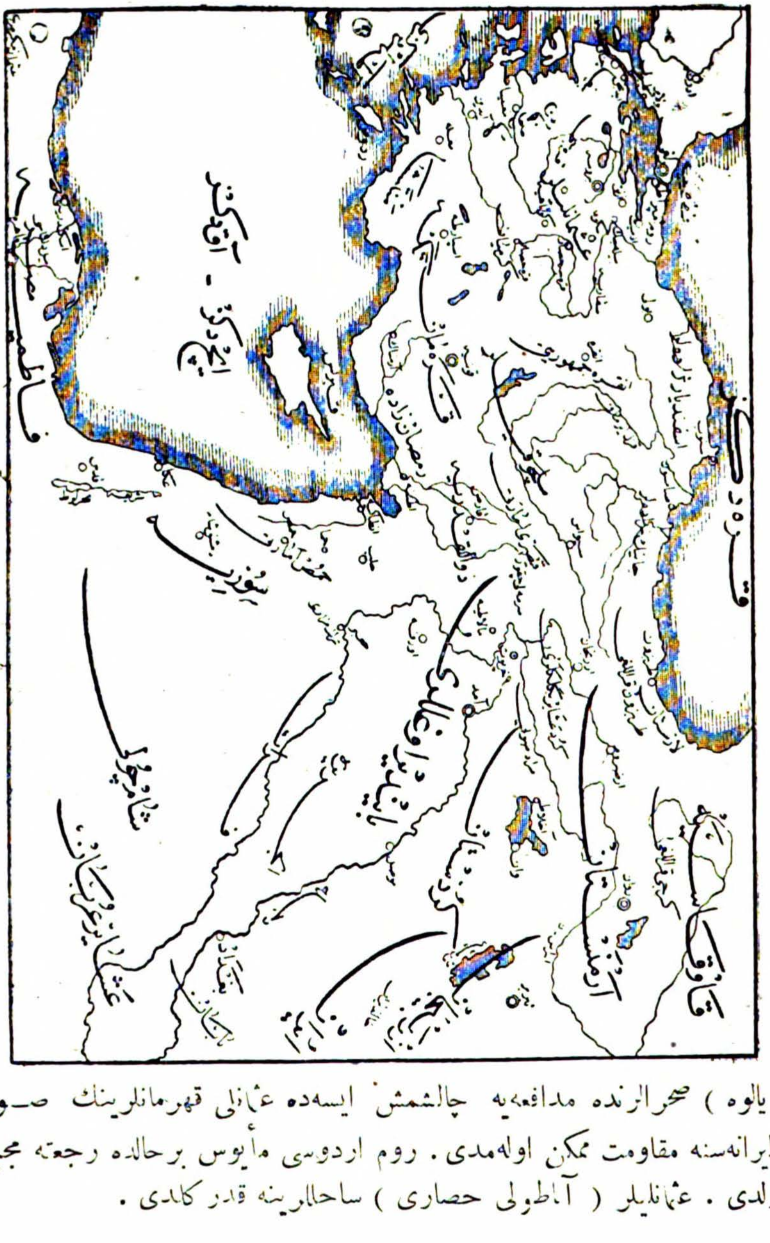

عثمانلیلرك دور استقلالنده آناطولینك تقسیمات ملکیه‌سی

(یالوه) صحرالرنده مدافعه‌یه چالشمش ایسه‌ده عثمانلی قهرمانلرینك صــولت دلیرانه‌سنه مقاومت ممکن اوله‌مدی . روم اردوسی مأیوس برحالده رجعته مجبور اولدی . عثمانلیلر (آناطولی حصاری) ساحللرینه قدر کلدی .

بومظفر فرقه‌نك برقسمی‌ده (بروسه)یی محاصره‌یه آلمشیدی . ذاتاً اون سنه‌دنبری محصور بر حالده بولنان بروسه اهالیسی عثمانلیلرك تعرضات جنكاورانه‌سندن درجهٔ نهایه‌ده بیزار اولمشیدی . (٧٢٦) اوائلنده غازی میخال بكك دلالتیله بروسه‌لیلر اوتوزبیك « دوقه » آلتونی فدیهٔ سلامت ویره‌رك شهری (اورخان غازی) شهزاده‌یه تسلیم ایتدیلر . چونكه بروسه محاصره‌سنك صوك زمانلرنده سلطان عثمان مشاق حربیه‌دن خسته‌لانمش ، پای‌تخت اتخاذ ایلدیکی (ینی‌شهره) عودت ایلمشیدی . محاصره اردوسنی‌ده شهزاده اورخانك عهدهٔ حماستنه تودیع ایده‌رك نتیجهٔ مظفریته منتظر بولنیوردی.

نه‌چاره‌كه شهزاده مژدهٔ فتحی عرض ایتمكه پدرینك حضورینه چیقدیغی زمان اومؤسس بنیان دولت حال احتضاره كلمشیدی . فقط تبشیر فتوحات ایله قوای روحیه‌سنه تازه حیات كلن حضرت پادشاه وارث سلطنتنه خیردعالرله منظوم بر نصیحتنامه ویردكدن صوكره (٧٢٦) اواخرنده بوعالم كاروزاره وداع ایتمشدر . رحمه الله .

مشارالیهك دائرهٔ حكومتی شمالاً (مرمره) سواحلندن (سقاریا) نهرینك مجراسنه ، جنوباًده (كوتاهیه) وادیسنه قدر توسع ایتمشیدی . بوفتوحاتی مجرد فنون حربیه‌ده‌كی مهارتیله بسالت فطریه‌سی سایه‌سنده‌در. حین وفاتنده ثروت وسامان اطلاقنه لایق برشی كورولمه‌مشدر . یالکز (میخالیج) چایرلرنده اوچ سورو قیون قالمشدر . چونكه مشارالیه غایت قناعتكار اولمقله برابر سخاوت وسماحتده‌ده شهر تشعار ایدی . اموال غزادن اغتنام ایتدیكی ارزاق واشیایی كاملاً مجاهدلره ، محتاجینه احسان ایدردی .

وفاتندن برقاچ كون اول اجرا ایتمش اولدیغی وصیتنه رعایةً نعش قیمتداری بروسه‌ده (كموشلی كنبد) نامیله مشهور اولان تربه‌یه دفن اولنمشدر.

استقلال عثمانی اعلانندن صوكره كچن یكرمی یدی سنه مدت ظرفنده دائما توسیع دولت ، تأیید شوكت عزمنده بولنان بانیٔ محترم آرامكاه ابدیسنه چكلمش ، نوبت سلطنتی شهزادهٔ نامدار اورخان غازی‌یه تسلیم ایلمشیدی .

دور اورخان غازی

ایکنجی پادشاه سلطان اورخان غازی

— ٢ —

هجرتك ٦٧٨ تاریخنده زیور مهدوجود اولان سلطان اورخان ٧٢٦ سنه‌سنده ٤٨ یاشنده اولدیغی حالده تخت سلطنته کچمشدر . جلوسندن اول سریر دولتی بویوك برادری علاءالدین پاشایه تکلیف ایتمش ایسه‌ده اورخانك مهارت حربیه‌سیله معلومات سیاسیه‌سنی بر حق رجحان عد ایدن شهزادهٔ

عالی جناب ریاست حکومتی قبول ایتمیه‌رك کوچوك برادرینك رفاقتنده وظیفهٔ وزارتی اجرا ایتمك صورتیله حقشناسانه بر مزیت ، عدالتکارانه بر فضیلت کوسترمش ، اوسایه‌ده اوصاف حمیت پرورانه‌سنی اعلا ایلمشدر .

حضرت اورخانك علوهمتی ، وزیر محترمك سعی وغیرتی ادارهٔ دولته بر شکل انتظام ویردی . مدنی بر حکومته لایق اولان اساسلی تدبیرلر موقع اجرایه وضع ایدلدی . تشکیلات سیاسیه‌نك اك مهم مسائلی نظر دقته آلنه‌رق هیأت اجتماعیه‌نك منافعنه موافق کورولن احکامه جدی بر اهتمام ایله تشبث اولندی .

اولا : سلجوقی سکه‌سی ایادیٔ تداولدن قالدیریلوب بروسه‌ده کموشدن ، باقردن عثمانلی سکه‌سی ضرب ایدلدی . سکه‌نك بر طرفنه کلمهٔ شهادت ، بر طرفنه‌ده (اورخان خلدالله ملکه) عباره‌سی نقش اولندی (٧٢٨) .

ایکنجیسی : تابعیت عثمانیه‌یه کیرن روم اهالیسنك حقوق اسلامیه ایله مساواتی اعلان ایدیله‌رك خدمت عسکریه‌نك بوتون عثمانلیلره شامل اولدیغی تحت قراره آلندی .

یالکز روم تبعه‌سندن آلنه‌جق عسکرك بر امتیاز ملی قبیلندن ایکی سنه‌ده بر دفعه بیکر دلیقانلیدن زیاده آلنمامسی قرارکیر اولدی. بوده غازی میخال بکك خدمات فداکارانه‌سنه بر مکافات متقابله مقصدینه مستند عد اولندی .

عسکرك قیافتی تفریق ایدیله‌رك ضابطلری ، صنفلری منتظم بر حالده ایفای وظیفه‌یه مجبور طوتلدی . بو تشکیلاتده « عسکرك صورت دائمه‌ده موظف اولماسی ، قشله‌لرده اوتوروب تمش یاشنه قدر خدمت ایتمسی ، ضابطان ونفراتك تأهلدن منع اولنماسی » کبی افراطکارانه معامله‌لر حکمفرما اولمش ایسه‌ده بو حاللر هر مبتداده جاری اولان مبتدیلك ایجابندن ایلری کلمشدر . عسکر « یکی چری » عنوانیله یاد اولندی .

بعض مورخلرك وثیقهٔ معلوماتنه کوره « یکی چری » نامی کبار اولیادن پیرکرامت ضمیر حضرت خنکار حاجی بکتاش ولینك تسمیه ایتمش اولدیغی اسمدر . حضرت پادشاه بو ذات ولایت سماتی « صولوجه قره » درکاهنده زیارته کیتمش ، عثمانلی عسکرینه خیر دعا ایتمسنی نیاز ایلمش ، آنك اوزرینه

جناب خنکار « بو یکیچریلرك قلیجی کسکین ، اوقلری مؤثر ، بازوسی قوتلی، دشمنلری مغلوب اولسون » دعاسنی عرض بارگاه پروردکار ایتمشدر . پیر محترمك قدسیت ذاتیه‌سنی تقدیر ایدن شهریار علویت شعار بندکان خاصنه « بکتاشیان آغالری » نامنی ویرمشدر .

تشکیلات عسکریه‌ده برنجی « صدراعظم » اولان (چندرلی قره خلیل) افندی‌ده حاضر بولنمشدر. عثمانلی دلاورلرندن (یایاعسکر) صنفی ایلك عسکرمزدر. تاریخ تشکیلی‌ده ٧٣٠ تاریخنه مصادفدر .

حضرت اورخان بدرینك محاصره ایتمش اولدیغی «ازنیق» قلعه‌سنی تماماً فتح وتسخیر ایلدکدن صوکره « قارتال » حوالیسنه قدر استیلا ایتمش ، حتی پای تخت اولان بروسه‌یی ترك ایده‌رك ازنیق قلعه‌سنك اهمیت موقعیه‌سنه مبنی اوراسنی قرارکاه سلطنت ایلمشدر (٧٣١) .

بو اثناده (قره‌سی) حاکمی اولان « عجلان » بك ٧٣٦ ده ارتحال ایتمش، یرینه‌ده بویوك اوغلی کچمش ایسه‌ده بو کنج حاکم اخلاقسز ، مزیتسز بر شخص اولدیغندن اهالی‌یه تحملفرسا بر درجه‌ده ظلم واعتسافه باشلادی . پادشاهه عکس ایدن فریاد شکایت اوزرینه اردوی همایون قره‌سی جهتنه حرکت ایده‌رك بوتون حوالیسی عثمانلی ملکنه الحاق اولندقدن صوکره بویوك شهزاده (سلیمان پاشا) ٧٣٨ ده قره‌سی والیسی تعیین اولندی .

ازنیق قلعه‌سنك فتحنی متعاقب وزیر علاءالدین پاشا اجل موعودیله وفات ایتمشیدی . او مناسبتله وزیر نصب ایدیلن شهزاده سلیمان پاشا قره‌سی والیٔ مستقلی تعیین اولندیغی زمان قره‌سی امراسیله بعض سردارلری وظیفه‌لرنده ابقا ایده‌رك بك حکیمانه برفکر سیاست تعقیبنه موفق اولدی . چونکه بو امرا ایچنده « حاجی ایل بك ، غازی فاضل بك » کبی اصدقای دولت بولندیغی کبی بروسه‌نك فتحنده قلعه‌ایچریسنده قوماندان اولان ومهارت عسکریه‌سی ایله کسب اشتهار ایدن « غازی اوره‌نوس بك » دخی موجود ایدی . بو مشاهیر عثمانیه‌نك فوق‌العاده خدمتلری، شهرتلری سایه‌سنده عثمانلی دولتی یکرمی سنه قدر غوائل حربیه‌دن، مشاغل سیاسیه‌دن آزاده بر حالده عمران ملکه ظفریاب اولمشدر .

بو دورهٔ معموریتده بلاد عثمانیه‌نك هر طرفنده جامعلر ، مدرسه‌لر ، کوپریلر ، یوللر ، حاملر ، عمارتلر انشا اولنیوردی . زمانك مساعد اوله بیلدیکی ترقیاته غیرت ایدیلیوردی .

عثمانلیلرك روم ایلی قطعه‌سنه کچمسی

بوتون تاریخلرینك خلاصهٔ مندرجاتنه کوره اوروپا قطعه‌سنه پای انداز اولمق عزم جهانکیرانه‌سی عثمان غازینك استانبول سواحلنه قدر تقرب ایتمسیله ثابت اولیورسه‌ده مشارالیهك مرکز حکومتی جوارنده بولنان مواقع مهمه‌یی قبضهٔ فتوحاتنه آلدقدن صوکره اوروپایه کچمسی او عصرك سیاستنه دها موافق بر تدبیر ایدی . حالبوکه بو مقصدك حصولی قوه‌ده ایکن مشارالیهك وقوع وفاتیله موقع فعله کله‌مدیکی استدلال اولنیور .

حضرت اورخان آسوده‌کی حکومتی زماننده روم ایلی دیارینه کچمك عزمنده بولندیغی وزیر حکیمی سلیمان پاشایه ایما ایتمسی اوزرینه وزیر مشارالیه بو وظیفه‌نك اجراسنه درجهٔ نهایه‌ده غیرت ایده‌جکنی ، بو اغورده فدای جان ایتمکدن ده چکنمیه‌جکنی تأمین ایله کندیسنك مأمور ایدلمسنی استرحام ایلر . غازیٔ شهریار دخی « ذاتاً بو امر مشکلی اجرا ایتمك سنك کبی خاندان سلطنتك مدار فخری اولان بر قهرمانه یاقیشیر ! » تقدیرات ملوکانه‌سیله بومهم وظیفه‌یی وزیر دلیرینه تودیع ایدر .

بو امر پادشاهی اوزرینه سلیمان پاشا مرمره سواحلنده « قپو طاغی » جوارنده بولنان مشهور (بلقیس) خرابه‌لری مشتملاتندن « آیدنجق » خرابه‌سندن کشفیات اولیه‌یه کیریشیر . فقط تصورنده اولان مقصدی‌ده رفاقتنده بولنان غازی اورنوس بکله غازی فاضل و آجه بکلره سویلر . بومسألهٔ مهمه‌نك صورت حلی حقنده مداولهٔ افکار ایدلدکدن صوکره ویریلن قرار اوزرینه آجه بکله فاضل بك همان ساحلده (کمر) موقعندن (صال) شکلنده بر صنداله بینه‌رك « کلیبولی » نك اوست طرفنده‌کی (بولایر) وادیلرنده (جمنی)

ساحلنه کچرلر . باغلر آره‌سنده تصادف ایتدکلری بر خرستیانی تأمین واقناع ایده‌رك صنداله آلیرلر ، موقع حرکتلرینه عودت ایدرلر . فنون عسکریه نقطهٔ نظرندن باقیلیرسه او حوالینك معلم بر ارکان حربی اولان اویله بر رهبره پك زیاده احتیاج اولدیغی بداهةً کورولور .

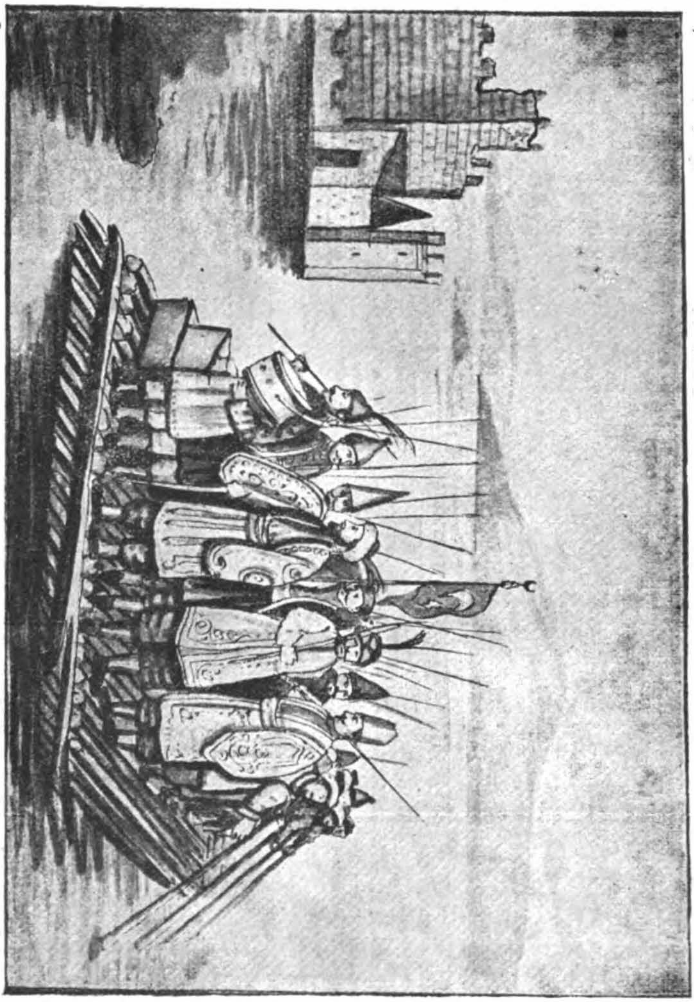

عثمانلیلرك روم ایلنه صورودی

غازیلر مظفراً مرکز سلامتلرینه کلدیکی اثناده سلیمان پاشا خرستیانه غایت صمیمی بر صورتده حرمت واکرام ایده‌رك خاطرینی تطییب ایلدکدن

صوکره برقاچ رفقاسیله برابر روم‌ایلی جهتنه کچمك ، اورالرده اکلنمك ایستدیکنی ، لکن موقعی بیلمدکاری ایچون کندیلرینه رهبرلك ایتمك لازمکلدیکنی بر صورت حکیمانه‌ده سویلر ، خرستیانده بو مسأله‌ده بر اهمیت کوره‌مدیکی ایچون قلاغوزلق وظیفه‌سنی تعهد ایتدیکنی بیان ایله سوزینی‌ده اجرا ایده‌جکنی تأمین ایلر .

بو مسأله عثمانلی تاریخنده اهمیتلی بر صحیفهٔ سیاسی تشکیل ایده‌جکی ، هیأت اجتماعیه‌مزك قیمتدار بر مقصد علویسنی تأییده مدار عد ایدیله‌جکی جهتله بوتون امرا ایله عسکرلر درحال ایکی بویوك صال انشا ایده‌رك قرقر کشیدن عبارت اولان غزاة عثمانیه صولرك آقنتیسیله قارشی طرفه کچمشلردر. شهزاده‌نك بیندیکی صالده (تیمور طاش پاشا ، آق سنقر ، قزیل اوغلان ، بالابان اوغلی ، قره‌حسن اوغلی) کبی امکداران شجعان‌ایله دیکر صالده‌ده (حاجی ایل بك ، غازی اورنوس بك ، فاضل بك ، آجه بك) ومعیتلری موجود ایدی .

(چمنی) قلعه‌سنی ضبط ایدن غازیلر اهالیٔ خرستیانیه حقنده پك زیاده نوازشکارانه معامله ایده‌رك عمومنك مظهر اعتمادی اولدقدن صوکره ساحلده بولنان (قدرغه ، چکدیری ، ماوونا) شکلنده کمیلرله اوکیجه ظرفنده اوچیوز یکرمی عثمانلی دلاورینی روم ایلی‌یه کچیرمشلر ، بو صورتله دوام ایدن اوچ‌کون ظرفنده‌کی نقلیات سایه‌سنده بولایر صحرالرنده اوچ بیکدن زیاده قهرمان‌فاتحلری تحشید ایلمشلردر . امرانك قرار وتنسیبی ایله ساحلده بولنان یبانجی روم سفینه‌لرینی یاقوب کندی اداره‌لرنده قالان کمیلرله فتح ایلدکاری (ایاسلونیه) قلعه‌سی اهالیسنی قره‌سی طرفلرینه نقل ایده‌رك توسیع دائرهٔ فتوحاته موفق اولمشلردر .

عثمانلیلرك دور استیلاسنه مبدأ اولان بو شانلی وقعه تاریخ استقلالمزك اللی ایکنجی سال اقبالنه بر مقدمهٔ اجلال وصفنه لایقدر . چونکه اوروپا قطعه‌سنده اویله بر انقلاب سیاسی ایله مدنیت عالمنده شهراه ترقی‌یه سالك اولمق لزومی عثمانلی دولتی نظرنده ثابت اولمشیدی (۷۵۸) .

سلیمان پاشانك معیتنده بولنان افراد ظفر نهاد آز برمدت ایچنده (کلیبولی، معلقره ، ایپصاله ، تکفور طاغی) قلعه‌لرینی استیلا ایده‌رك شمال شرقی‌یه

طوغری سیالهٔ فتوحات کبی ایلریله‌یوردی . هیهات‌که ۷۶۱ تاریخنك اوائلی عثمانلی عالمنده ماتم انگیز بر وقعه‌نك ظهورینه سبب اولدی . زیرا شهزادهٔ نامدار سلیمان پاشا صید وشکار بهانه‌سیله کشفیات اجرا ایلدیکی اثناده فنا بر موقعده آتندن دوشه‌رك اوچ کون ظرفنده متأثراً شهید اولمش ، پدری سلطان اورخان‌ده اویله بر ذی قیمت محصول حیاتنك ماتمنه تحمل ایده‌میه‌رك ایکی آی صوکره عالم ابدی‌یه انتقال ایلمشدر .

***

عثمانلیلرك ابتدای ظهورنده‌کی انظار موفقیات شمال شرقی جهتنه انحصار ایتمشیدی. غازی اورخان زماننده‌ایسه آمال فتوحات غرب طرفنه توجیه‌اولندی. او جهتله قره‌سی حوالیسندن مرمره وادیلرینه قدر بوتون سواحل عثمانلیلرك استیلاسیله باشقه برشکل اداره کسب ایتدی . آناطولی ایچریلرنده‌کی (اسفندیار) حکومتیله جنوبده‌کی (قره‌مانی) لرده بر صفت حاکمیت باقی ایدیسه‌ده اورخان غازینك نظر دقت واهمیتی منحصراً شمالده‌کی بیزانس ایمپراطورلغنك بنیان حکومتنه عطف اولنمشیدی . چونکه ملت حاکمه اولان روملرك ، دها طوغریسی بوتون (اورتؤدوقس) عناصرینك اخلاقی بوزولمش، نفاق افکاره، تضاد آماله صوك درجه‌لرده شدت کوستردکاری ظاهر اولمشیدی.

ذاتاً او تاریخلرده‌کی استانبول ایمپراطورلغنك دور انحطاطنده مالك اولدیغی یرلر ، آناطولیده برقاچ شهرله روم ایلیده شیمدیکی ادرنه ولایتی تشکیل ایدن مواقعدن، وماکدونیاده سلانیك ولایتنه تابع اولان محالردن عبارت‌ایدی. بحر سفید جهتنده‌ده (لمنی ، بوزجه آطه ، رادوس) کبی یکده حائز اهمیت اولمیان جزیره‌لر بیزانس حکومتنك بقایای انقراضندن بولنیوردی .

عثمانلیلرك دور استیلاسنده آناطولی سواحلنده‌کی اراضی کاملاً تسخیر ایدلدیکی کبی روم ایلیده‌ده کلیبولی شبه جزیره‌سندن اعتباراً شمال وجنوب شرقی جهتلرنده‌کی مملکتلرده عثمانلی فتوحاتنه معروض اولیوردی . چونکه عثمانلی غازیلری اوچ درت سنه ظرفنده (چورلی) صحرالرینه قدر دائرهٔ حکومتنی توسیع ایده‌رك دها ایلری‌یه دوغری یورومکده عزم ایدییوردی . حتی شمالده بلغارستان ایله جنوبده صربستان ، غربده‌ده (بوسنه . آرناوودلق) حکومتلریله مناسبات سیاسیه‌ده بولنیوردی .

بوسیلهٔ فتوحاته برسد آهنین چکمك خصوصنده استانبول ایمپراطورلغنك زیر ادارەسنده بولنان اقوام خرستیانیه‌دن زیاده چالیشان اوروپاده‌کی (پاپا)لر (دین . مذهب) نامنه قیام ایده‌رك بوتون افکار نصرانیتی عثمانلى اسلام حکومتی علیهنه ینار طاغلر کبی تحریك ایدییوردی .

اساساً استانبول ایمپراطورینك اوته‌دنبری تعقیب ایتدیکی مسلك سیاست (جنویز) لیلرك معاونتندن عبارت اولدیغی جهتله پای تختك قارشیسنده بولنان (غلطه) سواحلی کاملاً جنویز ارباب تجارتنه فدیهٔ سلامت امیدیله ویرمشیدی.

عثمانلیلر روم ایلی قطعه‌سنه کچدیکی ، جهان مدنیتده بر تبدل عظیم حصوله کتیردیکی زمانلرده آناطولیده‌کی اسفندیار وقره‌مان اوغللریده عثمانلى ممالکنی ضبط وتقسیمه چالیشیوردی . لکن منافع سیاسیه مسئله‌سنده تأمین مقاصده موفق اوله‌مادقلرندن بینلرنده بویوك بر تضاد افکار حکمفرما اولیوردی . بو سببله عثمانلى حکومتنه تعرضدن زیاده یکدیکرینك علیهنه تجاوزه باشلادیلر ! بونکله برابر عثمانلى مجاهدلری عزم فتوحاتندن ، مقصد مظفریاتندن قطعیاً نومید اولمایوردی . دائما تأیید شوکته ، تأمین عدالته اهتمام ایلیوردی .

دور خداوندكار

سلطان مراد اول

— ٣ —

حضرت خداوندكار (٧٦١) تاريخنده جالس تخت عثمانى اولدى . اوتوز بش ياشنده اولان پادشاه نوجاه اول امرده هردرلو مشاق سفريه‌يى اقتحام ايده‌رك يكرمى بشبيك عسكرله انقره‌ده اجراى حكومت وقره‌مان اوغليله متحداً حركت ايدن (اخيلر) اوزرينه يورودى. اوحوالى‌يى كاملاً فتح ايلدكدن صوكره روم ايليده ادرنه جهتنه توجيه عنان ايتدى . چونكه استانبول ايمپراطورى (بلغار ، صرب ،

ارناؤود) عناصرندن (دین‌نامنه !) استمداد ایده‌رك عثمانلیلرك صولت جهانگیرانه‌سنه مانع اولمق چاره‌لرینه توسل ایتمشیدی .

حضرت شهریار اردوی همایون ایله ادرنه جهتنه حرکت ایلدیکی صیره‌ده مشاهیر اصدقای دولتدن غازی اورنوس بکله حاجی ایل‌بکی کوملجنه وسلانیك حوالیسنك فتحنه مأمور ایتمشیدی . وزیر لالا شاهین پاشا فرقه‌سی ادرنه‌یی ضبط ایتدکدن صوکره بلغارستانده‌کی (اسکی زغره ، فلبه) طرفلرینه یورومشیدی (٧٦٦).

بومظفریتلر غایت مهم بر حادثهٔ سیاسیه‌دن عد اولنیوردی . زیرا بالقان شبه جزیره‌سنه پای‌انداز اولان عثمانلیلر بلغار ، صرب عناصری کبی ایکی قوتلی (اسلاو) حکومتیله دوستانه بر تماسده بولنیوردی . نه‌چاره‌که بوفتوحات اسلامیه‌دن پك زیاده متأثر اولان پاپا بشنجی (اوربن) اوروپانك غربنده ، جنوب شرقیسنده نه‌قدر خرستیان اهالیسی وارایسه کافه‌سنی عثمانلیلرك استیلاسنه مانع اولمق ایچون (روح‌القدس) نامنه بر طاقم تحریکات روحانیه ایله اغفاله موفق اولمش، آنك اوزرینه آلتمش — یتمش بیك عسکردن عبارت بر(اهل صلیب) اردوسیله فرقهٔ اسلام اوزرینه مسلط ایدلمشیدی .

اوروپا اردوسی افرادینك هر برنده قرمزی بر (صلیب) نشانی اولدیغی جهتله کندیلری اونام‌ایله یاد اولنمشدر . بونلر بر طاقم متعصب خرستیان کروهندن اولمق مناسبتیله مقصدلری قدس شریفی استیلا ایتمك ، حکومت اسلامیه‌نك زوالنه خدمت ایتمك آمال واهیه‌سنه مستند ایدی . اهل صلیب اردوسنه التحاق ایدن مجارقرالی (لوئی) ایله بوتون صرب ، بلغار ، اولاح متفقاً عثمانلی فرقه‌سنه هجوم ایتمکه حاضرلانیوردی .

بواثناده پادشاه روم‌ایلی ممالکنی لالا شاهین پاشانك اداره‌سنه تودیع ایده‌رك بروسه‌یه عودت ایتمشیدی . چونکه غربك حرکات استیلاکارانه‌سندن خبردار اوله‌مامشیدی . حالبوکه شاهین پاشا اهل صلیب اردوسنك حرکاتنی (ماریچه) مریچ نهری ساحللرنده خبر آلدیغی جهتله بر طرفدن حضرت خداوندکاره تاتارلر کوندرمش . بر طرفدنده حاجی‌ایل بکی بشبیك‌قدر منتظم سواری ایله بازارجق طرفنه استکشافه سوق‌ایتمشیدی .

بوجسور قوماندان اهل صلیب اردوسنه تقرب ایتمسیله هرطرفی استیلا ایدن کیجه‌نك ظلمتنی نعم المطلوب برفرصت بیله‌رك همان اردویی باصمش، اهل صلیب عسکرینی فنا حالده شاشیرتمشیدی . بوتون اردو امراسی صربستان ایچریلرینه دوغرو فراره باشلامشیدی . حتی صرب پرنسلرندن ایکیسی مریچ نهرینی کچرکن مغروقاً هلاك اولدی . مجار قرالی‌ده کوکسنده‌کی حضرت مریمك تصویرینه استناد ایده‌رك سالماً نیشه واصل اوله‌بیلدی .

بومظفریتلر حضرت خداوندکاره تبشیر اولندیغی صیره‌ده کندیسی اردوی همایون ایله (بیغا) صحرالرنده بولنیوردی . بناءً علیه روم ایلی‌یه کچمکدن صرف نظرله (بیله‌جك) اوزرندن تختگاه سلطنته [بروسه‌یه] عودت ایلدی . بومظفریاتك آثار شکرانی اوله‌رق برچوق خیرات انشاسنه موفق اولدی .

بالقان حدودینه کیرمش اولان عثمانلیلر صربستان ایچریلرینه قدر یورویه‌رك توسیع فتوحات ایدییوردی . حتی صرب پرنسلرندن (مارقو) ادارۀ عثمانیه‌یه انقیاد ایتدیکی کبی بوسنه قطعه‌سنده بولنان (راغوزه) قرالی (ورتقو) دخی بر تجارت معاهده‌سی عقد ایتمکله ، سنه‌ده بشر یوز دوقه آلتونی ویرمکه مجبور اولمشدر [*] .

بو مظفریتك نشئه‌سنی خللدار ایدن بروقعه وار ایسه اوده شدت صولتیله مهارت حربیه‌سیله مشهور اولان عثمانلی سردارلرندن حاجی ایل بکی لالاشاهین پاشانك زهرلتمش اولماسیدر . انفعالات نفسانیه سیئه‌سیله اویله نامدار بر قوماندانك حیاتنه قصد ایتمك شاهین پاشا کبی بویوکلکله افتخار ایدنلرك شاننه یاقشمازدی . چونکه بو سوء قصد دولتك حیات سیاستنه عائد ایدی .

حاجی ایل بکك مساعئ فداکارانه‌سیله بوتون بلغارستان فتح ایدلدیکی کبی صربستان حدودنده‌ده (نیش) قلعه‌سی ضبط اولندی . قرال (لازاری) عثمانلی اردوسنه بیك ایکیوز سواری عسکرله خزینه‌یه اللی اوقه خالص العیار کموش ویرمکه تعهد ایتدی . بلغارستان چاری (سیشمان) ده قزینی سلطان مراده تزویج ایده‌رك ویرکو ویرمکه راضی اولدی . فقط مشارالیهك تسمیمندن

[*] عثمانلی دولتیله خرستیان حکومتلری بیننده تعاطی ایدلمش اولان معاهده‌لرك برنجیسی (صرب صیندیغی) تعبیر ایدیلن موقعده‌کی کیجه باصقیننده صوکره تعاطی اولنان بو عهد نامه‌در .

صوکره ویرکوسنی ویرمدیکی ایچون (صوفیه) شهری ده عثمانلی اداره‌سنه کچدی.
شماله طوغری یورومکده اولان عثمانلیلر (تیمور طاش) بکك قومانداسیله (مناستر ، پرلپه ، اشتب ، کوپریلی) قصبه‌لرینی ده استیلا ایتدیلر . سلطان

* *
*

سلطان مرادك طالعی غالبیتدن غالبیته مساعد اولدیغی جهتله آناطولیده بولنان (کرمیان) اوغلی ده (شاد سلطان) نامنده حسنا برقزینی خداوندکارك ولی عهدی سلطان بایزیده تزویج ایتمك صورتیله دائرهٔ اطاعته کیردی . (کوتاهیه ، وبتون کرمیان ممالکی جهاز طریقیله وسیدی شهر ، اسپارطه ، یکیشهری) قصبه‌لری ده حمید اوغلندن اشتراءً ممالك عثمانیه‌یه الحاق ایدلدی .

۷۸۵ اواسطنده سلطان مراد روم ایلی‌یه کچمکه مجبور اولمشیدی . چونکه اهل صلیب اردوسی طوفان بیلدیرملری کبی بربرینی تعقیب ایده‌رك عثمانلی حدودینی پامال تعرض ایدییوردی . غربدن هجوم ایدن آلتمش بیك اهل صلیب عسکرینه بلغار ، صرب ، مجار ، اولاح ، ارناؤود عناصرندن یوز یکرمی بیك اهل حرب علاوه ایدیله‌رك صلیبیونك اردوسی یوز سکسان بیك موجوددن عبارت بولنیوردی . تیمور طاش پاشا بو دهشتلی قوته مقاومت ایده‌مه‌یه‌رك (طوپلیجه) محاربه‌سنده مغلوب اولدیغی اثناده چندرلی قره خلیل نامیله مشهور اولان خیرالدین پاشانك بویوك اوغلی برنجی وزیر علی پاشا بلغارلرله صربلیلرك مقصد تماسنی اخلال ایتمك عزمیله (طرنوه ، زاغره ، شمنی) اوزرینه یورومش ، اورالری فتح ایتدکدن صوکره (نیکبولی) قلعه‌سنی ده محاصره ایلمشیدی .

ایشته بو حیات وممات هنکامنده ایدی‌که حضرت خداوندکار ملتك مظفریت کونشی کبی طونه سواحلندن ظهور ایده‌رك عثمانلی اردوسنی انوار غالبیتله شعشعه‌دار ایتدی . پادشاهك بلغارستانه ورودی اوزرینه قائم پدر مقامنده بولنان بلغار قرالی ، حضرت خداوندکاره التجا ایده‌رك مظهر عفو اولدی . وارنه ، سلستره کندیسنه اعاده ایدیله‌رك بر دها ارباب عصیانه اشتراك ایتمیه‌جکی تحت تأمینه آلندی . فقط امید استقلال خولیاسیله آندن بر مدت صوکره ینه نقض عهد ایلمش ایسه‌ده قائم والده عد ایدیلن زوجه‌سیله اوغللری کفن

شکلنده برر بیاض چارشافه صاریله‌رق حضور پادشاهی‌یه دخالت ایلمش ، بو صورتله تکرار مظهر عفو اولمشیدی .

حضرت خداوندکار عثمانلی اردوسیله قوصوه جهتنه یورویه‌رك پرشتنه صحرالرنده اهل صلیب عسکرینه تصادف ایتمش ، غایت دهشتلی بر میدان محاربه‌سی نتیجه‌سنده اهل صلیب اردوسی مغلوب وپریشان اوله‌رق صرب قرالی لازاری دخی مقتول دوشمشدر (۷۹۱ : شعبان ۱۵ : صالی کونی) .

بو عظمتلی مظفریت بوتون عالمی لرزان ایتدی ! عثمانلیلرك بارقهٔ شمشیر شهامتی یالکز شرق ممالکنی دکل غرب اقلیمنی‌ده سراپا اشراق ایلدی . فقط نه فائده‌که بو فاتحهٔ فتوحات ، دولتك مراد مجسمی اولان حضرت خداوندکارك شهادتیله بوتون آفاق اسلامه بادیٔ عقوبات اولدی . چونکه دشمنك کلیتلی مقتوللری آراسنده بولنان مجروحلرینه معاونت مقصدیله ابذال مروت فکر عالی جنابانه خدمت ایدن شهریار محترم صرب سرکرده‌لرندن (میلوش قابیلوویچ) نامنده بر مجروحك حیله‌کارانه بر ردائت منتقمانه‌سیله شهید اولمشدر .

بو دور فتوحاتده یازلمش اولان (کنه‌الحقائق) اسمنده غیر مطبوع بر تاریخچه‌نك خلاصهٔ مندرجاتنه کوره شهریار کرمکار دشمن مجروحلرینك تداویسی کبی انسانلغه لایق بر حرکتله دارالحرب اولان دائره‌یی کزییورکن صرب اهل صلیبندن (میلوویچ) کویا عرض اهتدا ایتمك بهانه‌سیله رهکذار شاهانه‌یه چیقمش ، دسیسه‌کارانه بر وضعیتله صاقلامش اولدیغی خنجر انتقامنی حضرت خداوندکارك کوکسنه صاپلایوب او آنده شهادتنه سبب اولمشدر .

سلطان مراد نادرهٔ خلقتدن عد اولنه‌جق مزیات عالیه ، کمالات فاضله ایله تزیین ذات وصفات ایدن مشاهیر سلاطیندندر . عثمانلی دولتنك بنیان شوکتنه متانت ویرمك اغورنده هر درلو فداکارلغی اختیار ایتمش ، بو عزم علویسنك صوك موفقیتی اوله‌رق قرارکاه ابدیسنه قانلی جریحه‌سیله کیتمشدر ! چونکه اساس مقصدی کندی صحتنی دکل ، نام جلیلنی مفاخر ملیه‌دن عد ایلدیکی شانلی بر هیأتك حیات اجتماعیه‌سنی محافظه‌دن عبارت ایدی . رضی‌الله !

بو ملحمهٔ عظماده شهزاده بایزیدك سیف جلادتی اهل صلیب اردوسنك جلاد سیاستی کبی دهشت افزا اولمشدر . نه چاره‌که بر دشمن بدکیشك آلت انتقامی‌ده پدر محترمنك ضیاعنه مساعد بر فرصت بولمشدر .

تاریخلرك روایات موثوقه‌سنه کوره جناب خداوندکار حاکم عالم اولمق استعدادیله یارادلمش بر فاتح ذی اقتدار ایدی . اوتوز بر سنه‌دن عبارت اولان زمان حکومتنده اجرای عدالتدن ، ابذال مروتدن ذره قدر انحراف ایتمه‌یه‌رك بوتون تبعه‌سنی علویت فطریه‌سنه مفتون ایلمشدر . وقعهٔ شهادتنی متعاقب جسد محترمی بروسه‌یه نقل ایدیلوب پدرینك تربه‌سنده‌کی قبرنده ودیعهٔ رحمت آلهیه اولمشدر (۷۹۱) .

سلاطین اسلافمز کندی حیاتنك ابذالیله وجود ملتك احیاسنه ، نام دولتك ابقاسنه همت ایدرلردی . او سایه‌ده عثمانلی عنواننك اعلاسنه‌ده موفق اولورلردی . چونکه قصده مقرون اولان نیات خیریه‌نك نتیجه‌سی‌ده بالطبع حصول مراده منجر اولور !

دور ییلدیرم بایزید

ییلدیرم سلطان بایزید

— ٤ —

وقتا که خداوندکارک ماتم شهادتی بوتون عثمانلی اردوسنی دلخون ایتدی . میدان حربده بولنان شهزاده سلطان بایزید اوچنجی کون سریر سلطنته جالس مهابت اولدی . فقط جلوسنی متعاقب استقلال حکومتنی تامین ایتمك اوهامیله

كوچوك برادری (یعقوب) چلبی‌یی اعدام ایده‌رك عثمانلی تاریخنده قانلی بر لكه ، بلكه‌ده عالم انسانیتده ظالمانه بر وقعهٔ فجیعه اجرا ایلدی . چونكه زواللی شهزاده احتراصات سلطنتله پرورده اولان اقبالپرستاندن دكل ایدی. بالعكس مظفریات عثمانیه‌نك اك كزیده خادملرندن قلب سلیم، فكر متین صاحبی بر نوجوان ایدی.

*
* *

دارالحربده رسم بیعت اجرا اولندقدن صوكره اهل صلیب اردوسی‌ده مغلوباً مجارستانك ایچرولرینه رجعته مجبور اولدی . بناءً علیه پادشاه مظفراً ادرنه‌یه عودت ایده‌رك اردونك اكمال نواقصنه غیرت ایدییوردی . ایلك بهار موسمنده تیمورطاش پاشایی صربیه جهتندن ، غازی فیروز بكی‌ده طونه سواحلندن مجارستان اوزرینه تعرضه مأمور ایده‌رك كندیسی‌ده تختگاه سلطنته (بروسه‌یه) توجه ایتدی .

صربستانی زیر و زبر ایدن عثمانلی اردوسی قرال (استفان) ی معین بر ویركو ایله شمال جهتنده اجرای حكومت ایتمك اوزره معاهده‌یه محكوم ایتدی (۸۹۲) اواسطی .

آناطولیده بولنان كرمیان امراسنك تكرار دعوای استقلاله قیام ایده‌جكی سمع همایونه عكس ایتمسی اوزرینه آماسیه حوالیسنه سفر ایدیله‌رك اجرای حكومت تصورلرینك ازاله‌سی پادشاهك غایهٔ مقصدی ایدیسه‌ده او صیره‌ده استانبول اوزرینه تبدیل حركتله ایمپراطور (ژان) واوغلی (مانوئل) ك تأدیبی ایجاب ایتدیكندن قسطنطنیه ساحللرینه مواصلت شاهانه ایله برابر ایمپراطورله اوغلنی یوكسك بر قولله‌ده حبس ایده‌رك سابق ایمپراطور (آندر نیقوس) ی اقعاد ایلدی . بو وقعه شرقی روم ایمپراطورلرینك كرداب انقراضه سوروكله‌نوب كیتمكده اولدیغنه اك قوتلی دلائلندندر .

آز بر مدت صوكره محبسدن فرجه یاب فرار اولان ژان واوغلی مانوئل حضور پادشاهی‌یه التجا ایده‌رك آندرنیقوسك سیآت اداره‌سنی اثبات ایلدكلرندن ژان تكرار ایمپراطور مقامنه كچدی . سنوی سكز قنطار آلتون ، یكرمی درت قنطار كموش ویركودن فضله آلتی‌بیك پیاده ، درت بیك سواری عسكر عثمانلی اردوسنه ویره‌جكنی تعهد ایتدی .

فســاد اخلاق علتیله مصاب اولان روملر عثمانلی دولتنه پك زیاده اظهار محبته باشلادیلر . لکن بو تمایلات ملیه‌نك سیاسةً حائز اولدیغی اهمیتی تقدیر ایده‌مین پادشاه روی التفات کوسترمدی !

ایمپراطورلق مسأله‌سی حل اولندقدن صوکره ییلدیرمك بارقهٔ فتوحاتی آناطولیده‌کی متفرق روم قیصرلرینك تحت‌اداره‌لرنده بولنان مملکتلرله (آیدین، منتشا ، صاروخان) قصبه‌لرینی‌ده عثمانلی اداره‌سنه الحاق ایتدی . لکن اجرای نفوذدن محروم قالان اوچ بکلر (ســینوب) سواحلنده حکمران اولان (طوپال بایزید) ه دخالت ایده‌رك عثمانلی دولتنه بویوك بر غائله چیقارمق ردائتنه تنزل ایتدیلر . طوپال بایزید اساساً تیمورلنك نسـلندن بر جبار عنید اولدیغی جهتله اولاح بکی (میرچه) یی بر چوق مواعید دسـیسه کارانه ایله اطماع ایده‌رك عثمانلیلر علیهنه قیام وعصـیانه موفق اولدی . پادشـاه جداً بر سرعت بر قیه کبی اولاح سواحلنه یتیشـه‌رك ارباب قیامی پریشان ایتدی . سنوی ویرکولرینه‌ده دها بر قات ضم ایتمك صورتیله تضمینات حربیه اصولنه بر اساس وضع ایتمش اولدی .

عثمانلی اردوسی طونه ساحللرنده بولنیورکن قرەمان اوغلی علی بك تیمور طاش پاشا فرقه‌ســنی باصمش ، قانلی بر محاربه‌دن صوکره کندیســنی‌ده اسیر ایتمشیدی . وقتاکه پادشـاه بو خبر مغلوبیتی آلدی . آرتق اولاح ملکنده بر ساعت آرام ایتمیه‌رك بروسه‌یه دوندی . دهشـتلی بر قوتله کرمیانیلر اوزرینه یورومکه عزم ایتدی .

علی بك بو وقعه‌دن خبردار اولدیغی آنده تیمور طاش پاشایی صالیویرمش ایسه‌ده پادشاه بو کستاخلغنی عفو ایتمدی . (آق چای) مصادمه‌سنده علی بکی اسـیر آلدی ، خصمی اولان تیمورطاش پاشانك حسیات منتقمانه‌سیله اعدام ایدلدی . بو صـورتله کرمیان ممالکی‌ده عثمانلی حکومتنه کچدی .

∴

۷۹۴ اوائلنده بوتون آناطولی حکومات متفرقه‌سنی ضبط ایتمك عزمیله قیصریده ، سیواســده بولنان تاتار حشراتنك رئیسی (قاضی برهان‌الدین) ك

شرذمهٔ باغیه‌سنی پریشان ایتدی . قیصری‌یی ، سیواسی ، توقادی بلا محاربه آلدی . آنك اوزرینه سینوب جهتنه یورودی . پادشاه قسطمونی‌یه کلدیکی اثناده طوپال بایزید وفات ایتمش اولدیغی جهتله (عثمانیه ، جانیك ، صامسون) قصبه‌لری‌ده ضبط اولندی .

شو حاله نظراً عثمانلی ممالکی شمالاً کردستان ، جنوباً طوبزون حدودینه منتهی اولدی . شرقی آناطولی حوالیسی‌ده کاملاً زیر ادارهٔ عثمانی‌یه کچدی . روم ایلی جهتی‌ده صربستان ، بوسنه ، هرسك حدودلریله برلشدی‌که ایشته بو دور فتوحاتدن اعتباراً عثمانلی حکومتی اوروپایی لرزان ایده‌جك قوتلی ، عظمتلی بر دولت شکلنی کسب ایتدی .

بو اثناده استانبول ایمپراطوری ژان بعض کلیسالری مدافعه قلعه‌سی طرزنده تحکیم ایدییوردی . استقباله عائد اولان بو سوء نیت حضرت پادشاهك نظر دقتنی جلب ایتدیکندن درحال بر فرقهٔ منتظمه سوق ایده‌رك قلعه‌لری ییقدیردی. استانبول سواحلنی‌ده کاملاً تحت محاصره‌یه آلدی . یدی سنه امتداد ایدن بو محاصره زماننده قره‌دکز بوغازینه حاکم اولان آناطولی حصارینی‌ده انشا ایتدیردی .

عثمانلیلرك مظفریات استیلا کارانه‌سی غربك افکار حریصانه‌سنده بر شدت خصومت حاصل ایتدیکندن رومه‌ده‌کی پاپانك خرستیانلق نامنه وقوعبولان تحریکاتیله (وندیك ، فرانسز ، جنویز ، اسپانیا) کمیلرندن مرکب جسیم بر دونما سلانیك لیماننه کیرمش ، روم ایلی ممالکنی استردادە قیام ایتمشیدی . بو خبر اوزرینه سلطان بایزیدك معیتنده‌کی اردو قره‌دن ، موجود دونمانك عمومیده دکزدن هجوم ایده‌رك سلانیك شهرینی فتح ایلدیکی کبی متفقین دونماسنی‌ده تخریبات عظیمه ایله فراره مجبور ایتمشدر .

ییلدیرم بایزید استانبول محاصره‌سنه حصر اهمیت ایده‌رك بوتون شهری استیلا ایتمه درجه‌سنده تضییق ایلدیکی صیره‌ده ایمپراطور ژان ، خرستیان حامیسی اولان اوروپا عالمندن غایت مؤثر بر صورتده استمداد ایله فریاد روحانیسنی اسماعه موفق اولدی . مجارستان قرالی‌ده بو فریاده اشتراك ایدوب عثمانلیلرك سیالهٔ فتوحاتی غرب اقلیمنی‌ده زیر وزبر ایده‌جك بر شدت کسب

ایلدیکنی دهشتلی بر حالده پاپایه بیلدیردی . بو شکایتلره (دین نامنه) بر طاقم تعرضلری‌ده علاوه ایده‌رك خرستیانلغی غلیانه کتیردی . ذاتاً اسلامیت علیهنه حرکتی اس مسـلك اتخاذ ایدن غرب دولتلری‌ده بالاتفاق یکیدن بر (اهل صلیب) اردوسی تشکیل ایدوب عثمانلی حدودینه کوندردی .

اهل صلیب فرقه‌سی طونه‌ده (ودین) قلعه‌سـنی استردادده موفق اولدیغی کبی (اورشوا) یی‌ده آلدی . طونه ساحلنك اك مهم موقع حاکمی عدایدیلن (نیکبولی) وادیلرینه قدر کلدی . بوموقعده بولنان امرای عثمانیه‌دن(طوغان) بك فداکارانه بر جلادتله مدافعه ایدییوردی . ییلدیرم بایزید بر قوهٔ بر قیه کبی یتشـدی ، محاربه‌یه باشلادی . قوصوه وقعه‌سنه نظیره اولان بو میدان حربده ایکی طرف اردوسی مهاجمات شدیده ایله مبارزه ایدییوردی . لکن طالع حرب عثمانلی عسکرینه دها زیاده مسـاعد اولدیغندن بر چوق ضایعات نتیجه‌سنده تأمین مظفریت میسر اولدی . زواللی مجار قرالی (سیکیز موند) آرسلان سورو-نه تصادف ایدن چقال کبی بر بالقجی پره‌مه‌سنه بینه‌رك بادبان کشای فرار اوله بیلدی !

بو ملحمهٔ کبراده فرانسز شیوالیه‌لری تلفات عظیمه ویردکدن باشقه بقیة السیوف اولان طاقمی‌ده کاملاً دینیله‌جك بر درجه‌ده اسیر دوشدیلر . اسیرلرك کثرتنه بر مقیاس صحیح اولمق اوزره سردار (امور بك) (تیمور طاش پاشـانك اوغلی) فرقه‌سـنه ایکی بیك ایکی یوز قدر قوهٔ معنویه‌سی قیرلمش فداییلر اصابت ایتدی ! متفقین اردوسـنك مهمات حربیه‌سی تماميله اغتنام ایدلدی . حتی مشهور قوماندانلردن (ژان‌سان‌پور) مارشال (بووسیقو) ، قونت (دولا مارش) دخی اسیر اولمشیدی .

وقعهٔ مغلوبیت فرانسه‌یه عکس ایدنجه بوتون کلیسالرك چاکاری اعلان ماتم صدالریله طنین انداز اولدی ! غرب افکار عمومیه‌سنده دهشـتلی بر غلیان حصوله کلدی . فرانسـه قرالی بر هیأت مخصوصه کوندروب ایکیوز یکرمی بیك (فلورین) فدیهٔ سلامت مقابلنده اسیرلرینی استرداد ایتدی .

بو شانلی محاربه نتیجه‌سنده بلغارستان ، صربستان ، رومانیا ممالکی تماميله زیر ادارهٔ عثمانی‌یه کچدیکی کبی مجارستانك (استیریا، سیرمی) ایالتلری‌ده ضبط

اولندی . اهل صلیبك عناصر مختلفه‌سندن اون سکز بیك اسیر آلندی . ایشته بو اثناده استانبول ایمپراطورلغنك سریر اقبالی شدتلی بر زلزلهٔ زوال عارضه‌سیله صاللانیوردی .

سلطان بایزیدك بو محاربه‌ده کوستردیکی مهارت وجسارت بوتون جهانك حیرتنی موجب اولدی . حتی مصرده اجرای خلافت ایدن خاندان عباسیدن (مکتفی بالله) بو مظفریت اسلامیه‌یه مکافاةً پادشاهه (سلطان اقلیم روم) عنوان فاخرینی ویردی .

اسیرلر میاننده بولنان (بورغونیا) دوقه‌سی (قورقوسز ژان) ی پادشاه بالذات تخلیه ایتدیکی صیره‌ده « عثمانلیلر علیهنده سلاح استعمالنه ، تعرض اجراسنه کیرشمیه‌جککزه یمین تکلیفنه لزوم کورمم ! فقط امین اولیکزکه هر نه وقت محاربه ایده‌جك اولورسه‌کز بیلدیرمدن شدتلی بر سیالهٔ آتشین کبی بنی قارشیکزده کوره‌جکسیکز ! چونکه بن فطرةً دشمنلرمله چنجه‌لشمك ، خصم وطنمدن انتقام آلمق ایچون یارادلمش بر حکمدارم . . » دیدیکی اوروپا تاریخ عمومیسنده‌ده مقیددر .

نیکبولی مظفریتندن صوکره حضرت پادشاه استانبول محاصره‌سنی قوتلشدیره‌جك اسباب تضییقاته مسارعت ایلدی . ایاستفانوس صحرالرینه کلدیکی اثناده ایمپراطور (ژان)ك بالذات التجاسنه ، وزیر علی پاشانك‌ده ارتشاسی انضمام ایده‌رك استانبولده براسلام محله‌سی تشکیلی ، برده جامع انشاسیله بر محکمهٔ شرعیه تأسیسی وسنه‌ده اون بیك دوقه آلتونی ویرکو اعطاسی شرائطیله فتحدن صرف نظر ایتدی . آنك اوزرینه عثمانلی اردوسی ایکی فرقه‌یه تقسیم ایدیله‌رك برقول اردو آناطولیده سیواس ، خرپوت جهتلرینی استیلایه مأمور اولدیغی کبی بر فرقه‌ده غازی اورنوس وعیسی بکلرك قومانداسی تحتنده تسالیا ، موره شبه جزیره‌سی اوزرینه یورویه‌رك یکیشهر ، قاردیچه ، ترحاله ، آتنه شهرلرینی تسخیره ظفریاب اولدی .

(٨٠٠) تاریخندن اعتباراً بش سنه‌دن عبارت برمدت وقوعات حربیه‌دن آزاده بر سکون سیاسی ایله کچدی . چونکه هرطرفده آسایش حکمفرما اولیوردی .

تیمورلنك بلیه‌سی

سلطان بایزید (٧٩٠) تاریخلرنده سینوب حوالیسنی فتح ایتدیکی اثناده حاکم طوپال بایزیده دخالت ایدن آناطولی بکلری بالاتفاق عثمانلیلر علیهنه حرکاتده بولنمق تصورلریله آسیا ایچریلرنده توره‌ین (تیمورلنك) اسمنده بر تاتار سرکرده‌سنه التجا ایتمشلردی .

(تیمور) دیدکلری جلاد بدظهور اساساً مغول حکمدارلرندن غدار شهیر (چنکیز) ملعنت انکیزك احفادندن بولنمقله مشهوردر . ابلیس کبی نشانهٔ شآمت اولمق اوزره هم بر الی سقط ، هم بر آیاغی‌ده طوپال ایدی . بر لقبی‌ده تاتار لساننده داماد دیمك اولان (کورکان) در . آسیای وسطی‌ده بر خیلی زمانلر سرسریانه شقاوتلردن صوکره جمع ایده‌بیلدیکی بر طاقم باغیلرله تدریجاً (سمرقند ، خوارزم) شهرلرینی ضبط ایتمش ، حتی ایران ، کردستان ایچریلرینه‌ده دست مضرتنی اوزاتمشیدی . آز مدت ظرفنده عراق عرب وعجم طرفندن هم هندستان وادیلرینه ، هم‌سوریه ساحللرینه قدر پای تعرضنی آتمغه‌ده موفق اولدی .

تیمور ذاتاً عثمانلیلره عداوت بسله‌یوردی. سببی‌ده تبریز وعراق عرب حاکمی سلطان (احمد جلایری) ایله آذربایجان حاکمی قره‌یوسف بکك سلطان بایزیده التجا ایتمه‌لریدر. آناطولی بکلرینك‌ده تحریکات وافساداتی تیمورك فکر خصومتنه قوت ویردیکی جهتله تشکیل ایده‌بیلدیکی یوز اوتوزبیك خونخوار عسکرله سیواس شهرینه هجوم ایتمش، بوتون اهالیسنی، حتی بشیکده‌کی چوجقلرینی قان دوکمکله افتخار ایدن تاتار قیلیجندن کچیرمش وشهزاده ارطغرل بکی‌ده اعدام ایلمش‌در ! بوظالمانه تعرضدن صوکره (ملاطیه) یی‌ده یاقوب خاك ایله یکسان ایتدی! قلب سنکیننده مضمر اولان احمد جلایرله یوسف بکك اعاده‌سی ایچون آناطولیده اجرا ایتدیکی مظالمی سوریه قطعه‌سنده‌ده تطبیق ایتمك مقصد خائنانه‌سیله

حلب ، شام اوزرینه یورودی . آیاق باصدیغی یرلرده عمران مدنیتدن اثر براقمیه‌جق تعدیاته باشلادی !

بوهنکامده سلطان بایزید بروسه‌ده بولنیوردی اوتوز بیك قدرموجوددن

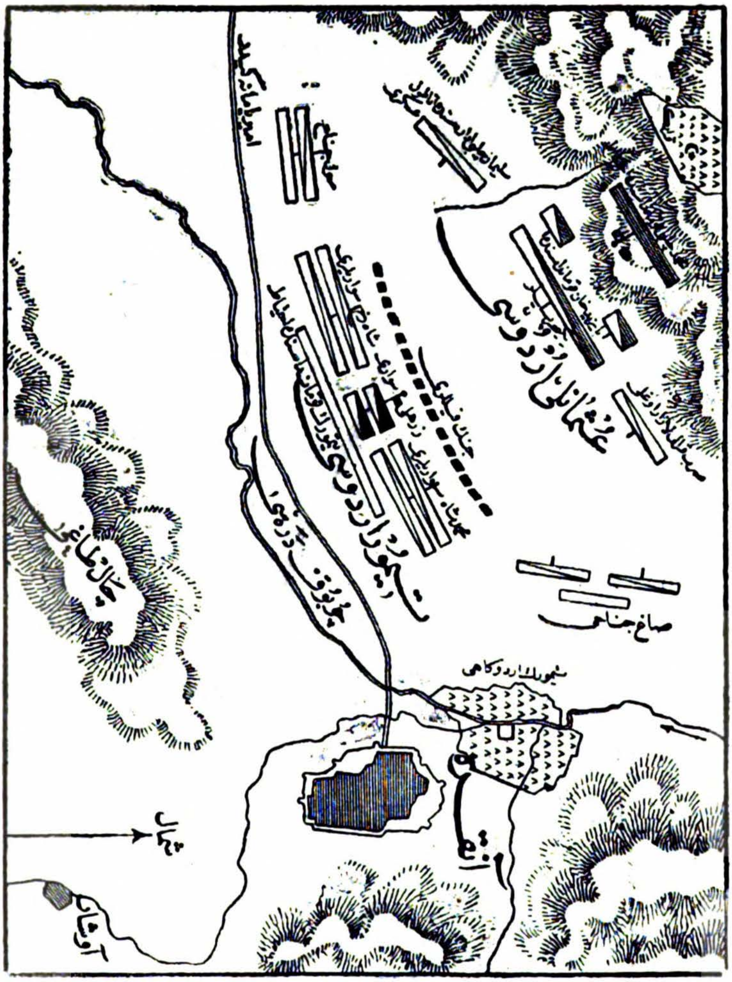

انقره دارالحربی پلانی

عبارت برفرقه ایله تیموره مدافعه ایتمك اوزره حرکت ایتمش ایسه‌ده تاتاراردوسی جنوبه دوغرو ایلریله‌مش اولدیغی مناسبتله تصادف ایتمك قابل اوله‌مادی . فقط تیموره معاونت ایدن ارزنجان حاکمی (طاهرتن) ی طوتوب افراد عائله‌سیله برابر بروسه‌یه نفی ایتدی .

پادشاهك بومعاملەسندن پك زیادە متأثر اولان تیمور بوتون قوتیلە (آنقرە) اوزرینە تبدیل عنان ایلدی . ایشتە بووقعەدە ایکی اسلام اردوسی بر برینك خصم جانی کبی محاربە ایدەرك تاریخ اسلامیتی بر شائبۂ نفرتلە لکەدار ایتدی .

تاتار اردوسی عثمانلی فرقەسنك درت مثلی ایدی . اوجهتلە عثمانلیلر حاکم بر موقع انتخابنە موفق اولەمادیلر . چبق آباد صحراسندەوقوعەکلان محاربەدە فرقۂ همایونك قسم کلیسی تاتار عسکرینە اسیر دوشدی. سلطان بایزید ایلە شهزادە موسی چلبی وبرچوق امرای عثمانیەدخی خطا اسارتدە قالوب تیمورك پنجۂ انتقامنە کچدی.

ایضاحات حربیە

عالی تاریخندە محرراولدیغنە کورە تاتار عسکری محاربەیە کیریشمزدن اول تیمور، سلطان بایزیدە بر تهدید نامە کوندرمش ، جلایر سلطان ایلە یوسف بکك اعادەسنی طلب ایلمش ایسەدە پادشاه حقارت آمیز بر جوابنامە ایلە تیمورك کفرینە حکم ایدرجەسنە وکاب عقور خطابیلە شدتلی برلسان استعمال ایتمشدر. آنك اوزرینە تیمور آنقرە صحراسندە اردوسنی تحشیدایدەرك جناحلردە ایکی بهادر اوغلی مرکزدەدە کندیسی قوماندان بولنیوردی .

دشمن فرقەسنك کثرتندن ماعدا ایکی آلای زرهلی سواری بدویسیلە اوتوز ایکی رأس معلم فیل تاتار اردوسنە مهابت ویرییوردی . روایت موثوقەیەنظراً تیمور اردوسندە ایکی یوز بیکدن زیادە جنکاور عسکر موجود ایدی . فرقۂ همایوندە ایسە اوتوز بیك عثمانلی عسکریلە یکرمی بیك قدر مجار ، صرب معاونەسی بولنیوردی .

هجرتك (٨٠٤) سنەسی ذی الحجەسنك اون طقوزنجی جمعە کونی ابتدا ایدن بودهشتلی محاربەدە تاتارعسکری (سورون، سورون) عثمانلی مجاهدلریدە (الله ، الله) ندالریلە یکدیکرینك کریبانەنە موت مشخص کبی صاریلیوردی . عثمانلیلرك مهاجمات دلیرانەسنە حیرتدە قالان تیمورك (مکر بوقوزوکبی درویشلر ارسلانجەسنە دوکشیورلرمش !) دیدیکی مشهوردر .

محاربه‌نك كسب شدت ايلديكى اثناده اردوى همايونده بولنان آناطولى بكلرينك عسكرى‌ده اسكى‌متبوعلرينى‌دشمن‌اردوسنده‌كوروب‌تاتار فرقه‌سنه فرار ايتديكى جهتله عثمانليلرك قوتى آزالمش اولدقدن فضله شهزاده سليمان بكله وزير على‌پاشا يكيچرى آغاسيله برابر بروسه‌يه فرارايتمشلردى. حتى مجارقوماندانى‌دخى عسكريله برابر رجعته مجبور اولمشيدى . سلطان بايزيدك معيتنده يكيچريلردن باشقه عسكر قالماديغندن تاتارك‌غلبه‌اكثنه مقاومت ممكن اوله‌مايوردى . پادشاه بوحالى كورنجه بينديكى‌آتى‌سوروب هجومه مسارعت ايلمش‌ايسه‌ده تاتار سركرده‌لرندن (محمودخان) نامنده برفدايى كليتلى برسوارى فرقه‌سيله احاطه‌ايديورکن ذات شاهانه‌نك آتى قپاقلانمش ، اطرافنى‌ده ارواح سفليه كبى هجوم ايدن تاتار حشراتى استيلايه حاضرلانمش ايدى. ايشته بوهنكامده سلطان بايزيدايله شهزاده موسى چلبى وبعض اصدقاى امرا اسير اولدى .

سلطان بايزيد تيمورك تختكاه چادرينه كيرديكى اثناده طوپال آياغيله تختندن شتاب ايده‌رك فوق‌العاده تعظيم واكرام‌ايله استقبال‌ايلمش، حتى‌اثناى مصاحبه‌ده:

— « بومظفريت عثمانلى اردوسنه ميسر اولسه ايدى . بنم حياتم تهلكه‌ده اولوردى ! لكن بويله جلادانه برانتقامى بزدن قطعياً اميد ايتمه‌يكز . چونكه سزك قدر شدت فكره مالك اولسه ايدم . بوكون بوتون كرهٔ ارضى استيلا ايده‌جك بر جهانكير درجه‌سنده بولنوردم . اوجهتله حياتكزه اهانت‌ايتميه‌رك (عفو ، زكات ظفردر) حديث شريفنه رعايةً سزه محترم بر مسافر كبى حرمت ايده‌جكمزه مطمئن اوليكز . هيچ الم چكمه‌يكز ! دولتكز ، دارائكز ينه سزكدر . ملككزه كيمسه تعرض ايتميه‌جكدر . » افاده‌سيله تسلىء خاطر ايده‌رك غايت مزين خلعتلر كيديرمك صورتيله احترامات صميميه‌سنى تأييد ايلمشدر .

پادشاهك اسارتى اوزرينه بروسه‌يه عودت ايدن شهزاده سليمان بكله وزير على پاشا وسائر امرا واركان دولت خزينه‌ايله حرم همايونى آلوب روم ايلى ساحلنه كچديلر . لكن فديهٔ سلامت اوله‌رق (قارتال ، پندك) حواليسنى استانبول ايمپراطورينه ويردكارى كبى كوچوك شهزاده‌قاسم بكى‌ده رهن مقامنده ترك ايده‌رك ادرنه‌يه كيتديلر .

تاتار حکمداری بو نشوهٔ مظفریتله کوتاهیه ، بروسه اوزرینه یورودی . کچدیکی یرلری کاملاً یغما ایتدیردی . بروسه‌ده محبوس اولان قرەمان بکلریله اسفندیار اوغانی وسائر امرایی موقع حکومتلرینه کوندردی . بو صورتله عثمانلی دولتنك آناطولیده‌کی فتوحاتنی خللدار ایده‌رك ملتك تفرقهٔ افکارینه موفق اولدی . بو وقعه سیاسةً غایت مهم بر مسأله ایدی . چونکه تیمورك استیلاسی استانبول ایمپراطورلغنك اللی سنه‌لك حیات استقبالنی محافظه‌یه سبب منفرد اولدی . بوتون اوروپا دولتلری امنیت سیاسیه ایله راحت راحت نفس آلمغه باشلادی !

تیمورلنك

بو فرصتدن استفاده ایدن استانبول ایمپراطوری ژان ، حسب المعاهده سلطان بایزید طرفندن نصب ایدلمش اولان قاضی ایله امامی شهردن طرد ایتدی . اسلام محله‌سیله جامعی‌ده ییقدی . دعوای سلطنتله آناطولینك هر طرفنده میدان رقابته آتیلان شهزاده‌لری یکدیکرینك علیهنه تحریك وافساده باشلادی . چونکه عثمانلی دولتنك تعرضندن امین اولمق ایچون مفسدتدن باشقه چاره قالمامشیدی .

سلطان بایزید اسارتنك سکزنجی آینده قرق درت یاشنده اولدیغی حالده (آقشهر) قصبه‌سنده ارتحال ایتدی مشارالیه معاملات عمومیه‌سنده فوق العاده غضوب ومتهور اولدیغی کبی میدان حربده دخی حیرتفزا بر مهابتله جسور ایدی .

بعض مؤرخلر مشارالیه حقنده دیورلرکه :

« صرب قرالی استفانك همشیره‌سی اولان (ایوه‌را) یی تحت نکاحنه آلدیغی حالده جمال وکمالنه مجنونانه بر هوسله مفتون ایدی . بو حسیات عاشقانه‌سیله فرط عشرته مبتلا اولدیغی کبی وزیر علی پاشانك افکار سفیهانه‌سنه اتباعاً اسرافات علننه‌ده زبون اولمشیدی . هر بر حرکتنده جبر وشدتی التزام ایدردی . حکمدارلقدن زیاده جبارلغه لایق اولان حرکاتنده اعتدالی توصیه ایدنلره غضوبانه جوابلر ویریردی . حتی تیموره یازمش اولدیغی حقارت آمیز بر نامه‌دن تولد ایده‌جك فلاکت سیاسیه‌یی بیلیورکن مجرد طبیعتنده اولان نشوهٔ تهور سینه‌سیله اویله بر ظالم عنیدی حیات سلطنتنه مسلط ایتمشدر . شو حاله نظراً کمالات ملوکانه‌سنده نقصان اولدیغی افعال وحرکاتیله ثابت اولمشدر . »

بو روایتلرك صحتنه دلالت ایده‌جك وثیقه‌لر مختلف المآل اولدیغی جهتله

قطعی بر حکم ویریله‌مز سه‌ده هرحالده ییلدیرم بایزیدك جلوسنی متعاقب برادرینی قتل ایتمسی غایت چرکین ، بلکه‌ده شایان نفرین بر معامله‌در . زیرا اوفاجعه‌لر خاندان سلطنتده مرور زمان ایله عادت حکمنه کیرمشدر ! بونکله برابر توسیع ممالك خصوصنده ایتمش اولدیغی خدمتلری ده بالنهایه تیمورکبی برقهارك تعرضاتیله محو ایتمش اولمسی جالب نظر دقتدر . و الحاصل : حسناتیله سیآتی مساوی درجه‌ده بر پادشاه ایدی !

استطراد

تیمورك شهرت ظالمانه‌سی عالم انسانیته دهشترسان اولیورکن دولتك شوکت فتوحاتنی محافظه مقصدیله ییلدیرم بایزیدك میدان حربده اسارتی حکمدارلق شاننه شین ایراث ایتمز . معاملات سیاسیه‌ده بر چوق احوال ظهور ایدرکه صورت ظاهره‌ده اختیاری کبی کورونور . لکن حقیقت حالده بر عارضهٔ طبیعیه‌یه محکومیت درجه‌سنده اضطراریدر . تاریخلرده هانکی دولت کوروله بیلیرکه عثمانلیلر کبی عصرلرجه ابذال غیرت ، اظهار جسارتله رقیبلرینه باش اکمه‌ین غالب مطلق بر ملتك پادشاهی اوالسونده تیمور کبی برمتغلبك نفوذینه انقیاده تنزل ایتسون ؟ . لوای استقلالی ، سلاح ظفری آلتنده منتظم براردویه مالك اولان قوجه بر عثمانلی پادشاهی عادی بر عشیرت رئیسی قدر سطوتنه استناد ایتسونمی ؟ .

بونکله برابر وقوع بولان مغلوبیتدن مادةً نه‌قدر ضررلر کورولمش ایسه معناً اك پارلاق غالبیتلر درجه‌سنده فائده‌لرده کورلدی . چونکه بایزید زماننده دولتك فکر غالبیتی ترقی ایتدیکی کبی ملتك‌ده میل فتوحاتی کسب قوت ایتمشیدی . ایشته بوملاحظه‌یه مبنی عثمانلی دولتنی آز بر زمان ایچنده دور مظفریته ارجاع ایدن اسباب سیاسیه‌نك اك مهم نقطه‌سی آنقره مغلوبیتیدر دیمك ایجاب ایدر .

دور فترت

یلدیرم بایزیدك ارتحالنی متعاقب بویوك شهزاده سلیمان چلبی ادرنه‌ده اجرای حکومته باشلادیغی اثناده تیمورك تاتار اردوسی‌ده آناطولی‌یی خراب ایدییوردی. آیدین حوالیسنه پای‌انداز اولان برفرقه‌سی‌ده ازمیر ساحلنه اینه‌رك اوراده بولنان « شوالیه » لرله محاربه‌یه کیریشدی. او سبله ازمیری‌ده یانغین ویرانه‌سنه بکزتدی.

آماسیه‌ده توسیع نفوذه موفق اولان محمد چلبی‌ده معیتنده‌کی امرانك خدمات صادقانه‌سیله موقعنی تحکیم ایدییوردی. بو وقعه تیمورك انظار حسدینی جلب ایلدیکندن قره یحیی نامنده بر سرکرده‌سنی تعقیبه مأمور ایتمش ایسه‌ده محمد چلبینك عسکری تاتار فرقه‌سنی فنا حالده زده‌له‌مش ایدی. آنك اوزرینه دها بر قاچ سرکرده کوندردی. لکن هپسی مغلوباً قتل ایدلدی. محمد چلبینك قوت وشوکتی زوالدن مصون بر درجه‌یه کلدی.

شو قدر وارکه دولتك مسکوکات اولیه‌سی ایچنده (سکهٔ مشترکه) نامیله برطرفنده کلمهٔ شهادت، بر طرفنده‌ده (دمورخان کرکان : محمد بن بایزید خان : خلد ملکه : ۸۰۶ :) عباره‌سی یازیلی اولدیغنه کوره چلبی سلطان محمدك موقت بر مدت تیمورله مشترکاً اجرای حکومت ایلدیکی استدلال اولنیور. بوده احتمالات سیاسیه نقطهٔ نظرندن شایان استغراب عد اولنه‌ماز. چونکه قوت، هر حالده واسطهٔ غالبیتدر!

وارث سلطنت اولان شهزاده‌لرك منفرداً ادعای استقلاله قیامی سیئه‌سیله آناطولی ممالکنی سراپا تخریب ایدن تیمور، آز بر مدت صوکره پای تختی اولان سمرقنده عودت ایتمشیدی. آنك اوزرینه چلبی محمدك دائرهٔ نفوذی بر درجه زیاده کسب وسعت ایدییوردی. سیواس، اماسیه، توقاد، ملاطیه جهتلری کاملاً دائرهٔ اطاعتنده بولنیوردی. بو اثناده عیسی چلبی‌ده بروسه‌ده تخته جلوس ایتدی. شو حاله نظراً بر حکومتده درت حاکم اجرای نفوذه چالیشیوردی.

اون بر سنه دوام ایدن بو دور فترت ، عثمانلی دولتنك یوز سنه‌لك مساعیسنه باعث نفرت اولدی . چونكه ملتك قانی بهاسنه فتح ایدلمش اولان آناطولی وروم ایلی ممالكی شیرازهٔ اطاعتدن چیقمش ، بوتون عثمانلی تبعه‌سی‌ده بوهرج ومرج اداره‌دن اوصانمش بیقمش ایدی !

تیمور بلاسنك دفعیله اساوتدن قورتولان كوچوك شهزاده موسی چلبی‌ده آماسیه‌ده بولنان محمد چلبی ایله متفقاً حركته باشلادی . ترتیب ایتدكلری منتظم بر فرقه ایله بروسه‌یه هجوم ایده‌رك عیسی چلبینك عسكرینی پریشان ایتدی . بو محاربه‌ده مشهور تیمور طاش پاشا دخی مقتول دوشدی . مغلوب اولان شهزاده (یالوه‌دن) استانبوله كچه‌رك ایمپراطورك معاونتیله ادرنه‌ده بولنان بویوك برادری سلیمان چلبی‌یه التجا ایتدی .

پك آز بر مدت ایچنده سلیمان چلبی بر فرقه تشكیل ایدوب برادرینی بروسه‌ده اجرای حكومته كوندرمش ایسه‌ده محمد چلبی اماسیه‌دن یتیشه‌رك عیسی چلبی‌یی ایكنجی دفعه مغلوب ایتدی . آنك اوزرینه عیسی چلبی كمال مأیوسیتله قره‌مان دیارینه كیتدی . بر دها میدانه چیقمادی .

بو دفعه سلیمان چلبی بوتون روم ایلی عسكرینی آلوب باندیرمه سواحلنه چیقدی . بروسه‌یی ضبط ایتدكدن صوكره اماسیه‌یه یورودی . انقره‌یه قدر كلان روم ایلی فرقه‌سی اهمیتلی بر مظفریت تامین ایده‌مدی . چونكه محمد چلبینك فرقهٔ مدافعه‌سی غایت ماهرانه حركتلر له متعرضلرینه كوز آچدیرمایوردی . بو اثناده مشاق سفریه‌دن اوصانمش اولان سلیمان چلبی بروسه‌یه چكیله‌رك مبتلا اولدیغی فرط عشرته كیریشدی .

بو فرصتدن استفاده ایدن محمد چلبی ، اسفندیار اوغللریله اتفاق ایده‌رك قرنداشی موسی چلبی‌یی بر قوهٔ كافیه‌یه ایله سینوبدن كمیلره بیندیروب روم ایلی سواحلنه كوندرمشیدی . ذاتاً روم ایلیده‌كی آقینجیلرك تعدیاتندن بی‌زار اولان اولاح بكی (میرچه) موسی چلبینك ورودینی نعم المطلوب بروسیله عدایده‌رك متفقاً ادرنه‌یه یورومش ایسه‌ده امیر سلیمان بر سرعت خارق العاده ایله روم ایلی‌یه كچه‌رك موسانك فرقه‌سنی مغلوب ایتدی . بو غالبیت عثمانلیلق نامنه بر

قوت ویردی آنك اوزرینه امیر مشارالیه شمال جهتنه حرکت ایده‌رك ونديك حكومتنی‌ده حمایه‌سنه آلدی .

موسی چلبی سرسری دینیله‌جك بر حالده اطرافده دولاشیوردی . چونکه مغلوباً آناطولی‌یه عودت ایتمك شهزاده‌لك نامنه عار کلیوردی . خصوصیله سلیمان چلبینك اخلاقسزلغنی بیلدیکی ایچون بروقت فرصت انتظارنده بولنیوردی.

بوصیره‌ده وزیر علی پاشانك وفاتیله متأثر اولان امیر سلیمان بوتون امراسنه شدت کوسترمکده افراط درجه‌لرینه وارمش اولدیغی کبی عشرتله سفاهته ابتلاسی‌ده حد تحملك فوقنه چیقدیغی جهتله کیجه ، کوندوز حماملرده افنای حیات ایدییوردی . موسی چلبی بو احواله واقف اولور اولماز درحال بر قوهٔ کافیه طوپلایوب ادرنه‌یه هجوم ایتدی . باصقین زماننده امیر سلیمان سرمست خراب بر حالده حمامده بولنیوردی. حتی تهلکه‌یی اخبار ایدنلری تحقیر ویکیچری آغاسنك صقالنی، بیغنی طراش ایتدرمش ایدی عاقبت عقلنی باشنه آلماسیله برابر ادرنه‌دن فرار ایتمکه موفق اولمش ایسه‌ده ظلمندن اوصانمش اولان کویلولرك نتیجهٔ انتقامنده هلاك اولمقدن قورتوله‌مادی .

بو وقوعاتدن صوکره حق استقلالنی دعوا ایدن ایکی شهزاده قالمشیدی‌که بری آناطولیده ، بری‌ده روم ایلیده اجرای حکومت ایدییوردی . موسی چلبی پدری کبی غایت شدتلی ، حدتلی بر طبیعته مالك اولمقله برابر امور سیاسیه‌ده کسب مهارت ایلمشیدی . او جهتله امیر سلیمانك (غازی اورنوس) بك کبی اصدقای امراسنه بیله اعماد ایده‌میوردی . بوتون ارکان دولتی تبدیل ایده‌رك (کور شاه ملك) نامنده امراسندن برینی وزیر انتخاب ایلدی .

تخت سلطنته مالك اولان موسی چلبی ممکن مرتبه بر قوت کسب ایدرایتمز بر مقصد انتقام ایله صربستانه کیردی . اورته‌لغی زیر وزبر ایتدی . ادرنه‌یه عودتنده اردوسنك نقصاننی اکمال ایده‌رك استانبول ایمپراطورینك علیهنه اولمق اوزره سلانیك جهتنه یورودی. چونکه شهزاده سلیمان آنقره وقعه‌سندن عودتنده ایمپراطوره بر جمله اولمق اوزره ماکدونیا ایله تسالیایی اعاده ایتمشیدی . اومناسبتله موسی چلبی اول امرده سلانیك شهرینی محاصره ایده‌رك جوارنده‌کی موقعلری‌ده کاملاً ضبط ایتدی.

بو ایكنجی استیلادن ایمپراطور پك زیاده تلاشه دوشدی . درحال آناطولیده بولنان محمد چلبیدن استمداد ایتدی . بو صیره‌ده موسی چلبینك وزراسندن چاندارلی زاده ابراهیم پاشا ، دولتك موجب اضمحلالی اولان هنگامهٔ فترته بر نتیجه ویرمك مقصدیله آماسیه‌ده بولنیوردی . ایمپراطور قره‌دكز بوغازینه مقدار كافی نقلیه سفائنی كوندردی . اوواسطه ایله محمد چلبی آناطولی حصارندن روم‌ایلی یقه‌سنه كچوب ایلری‌یه دوغری یورودی . چورلی وادیلرنده موسی چلبینك عسكرینه تصادف ایتدیسه‌ده غلبه ایده‌مدی . چونكه اردوسنك بر فرقه‌سی آیدین جهتنده‌كی (جنید) ك تدمیریله مشغول ایدی .

محمد چلبی ینه بروسه‌یه دوندی . بوتون قوتنی جمع ایده‌رك تكرار روم ایلی‌یه یورودی . (ویزه) ده اردوكاهنی تأسیس ایتدكدن صوكره صوفیه طریقیله صربستانه كچدی . بو سفری اجرا ایدییوركن موسی چلبینك حقارتلرندن اوصانمش اولان مشاهیر امرانك كافه‌سی محمد چلبی اردوسنه التجا ایتمشلردی . بالنهایه ایكی قرنداش اردولری (چامورلی) صحراسنده یكدیكرینه قارشی كلدی . برنجی مصادمه‌ده موسی چلبی مغلوب اولدیغی جهتله میدان محاربه‌دن فرار ایتدی . تعقیب ایدن امرادن (صاریجه بك) زواللی شهزاده‌یی بر باتاقلق ایچنده بوغولمش بولدی . ایشته بو اجل قضا ایله عثمانلی دولتنك دور فترتی ختامه ایردی .

چلبی سلطان محمد دوری

چلبی سلطان محمد

— — ٦ — —

چلبی سلطان محمد ۲٦ یاشنده اولدیغی حالده ۸۱ تاریخنده ادرنه‌ده سریر حکمداری‌یه کچدی . بو سایه‌ده عثمانلی دولتی وحدت اداره ایله حق استقلالی محافظه‌یه موفق اولدی . لکن نه فائده‌که شهزاده‌لرك دعوای حاکمیت مجادلاتیله اوغراشدیغی هنکامده دولتك بنیان شوکتنه برضعف طبیعی عارض اولمشیدی .

سلطان بایزید دورینه قدر فتح ایدیلن بلغار ، صرب ، رومن بکلری یکیدن کسب استقلال ایتمشلردی . استانبول ایمپراطوری‌ده دیکر شهزاده‌لرك سماحتیله ماکدونیا ، تسالیا ، موره‌یی آلمشیدی . آناطولی جهتنده‌ده آیدین بکلری اتفاق ایده‌رك آطه‌لر دکزنده دولاشان اسلام قورصانلرینك معاونتیله بوتون آق دکز سواحلنی تهدید ایدیبوردی . بر طرفدن‌ده قره‌مانلی محمدبك بروسه‌ده اجرای حکومته چالیشیبوردی . والحاصل ملکك هر طرفنده انتظامسز بر اداره حکمفرما اولیوردی .

اول امرده بو مشکلات داخلیه‌نك ازاله‌سی ضروری ایدی . پادشاه نوجاه او نقطهٔ نظردن حرکته باشلادی . موسی چلبینك سرداری غازی میخال بك زاده محمد بکی توقاده ، قاضیعسکر (شیخ بدرالدین) ی‌ده (ازنیق) قلعه‌سنه کوندردی . موسی چلبینك نعشنی اجدادینك چکرکه‌ده‌کی تربه‌سنه دفن ایتدیردی .

بواثناده مجار ، صرب ، بلغار ، اولاح ، وندیك سفیرلری اجرای تبریکاته کلدیلر . شهریار حکیم بوتون سفرایه نوازشکارانه بر نزاکتله معامله ایده‌رك جمله‌سنی ممنون ایتدی . حکومات متجاوره‌نك کافه‌سیله صلح ومسالمت فکرنده اولدیغنی کمال جدیتله تأمین ایلدی . روم ایلینك احوال سیاسیه‌سی بو صورتله برقوهٔ سالمه‌یه ربط ایلدکدن‌صوکره حضرت پادشاه آناطولی‌یه کچدی . آیدین طرفنده‌کی جنیدی تأدیب ایده‌رك او حوالی‌یی‌ده زیر حکمرانیسنه آلدی . اورادن قونیه‌یه یورودی . قره‌مان اوغلنك‌ده حدینی بیلدیردی . او طرفی‌ده عثمانلی حکومتنه الحاق ایتدی .

دور فترت بلیه‌سندن اولمق اوزره اولاح بکی (میرچه) تکرار کسب استقلال ایتمش اولدیغی خولیاسیله عثمانلی دولتنه قارشی مغرورانه معامله‌یه باشلامش ایدی . حتی مجار قرالی (سیکیز موند) دخی میرچه‌یی حمایه ایتمك ایسته‌دی . آنك اوزرینه پادشاه قوتلی بر اردو ایله طونه سواحلنه یورودی . دارالحرب اولان اولاح ملکنده مجار واولاح اردوسنی مغلوب ایتدی . میرچه‌یی خرجکذار ایلدکدن صوکره اوغلنی‌ده رهن اوله‌رق آلدی .

پادشاه اردوی همایون ایله مجارستان ایچریلرینه دوغرو یورومك عزمنده ایدی . فقط بواثناده آناطولی احوالی برطاقم بکلرك احتراصات منفعتپرستانه‌سیله

قارشمش اولدیغندن ذات شاهانه مجارستان سفرندن واز گچدی . مشتاق حربیه‌سنه اهمیت ویرمیه‌رك آناطولی‌یه گچدیکی صیره‌ده اسفندیار بك طوسیه ، کنغری ، قلعه‌جك قصبه‌لرینی ادارهٔ دولته ترك ایتدی . اوحوالیده‌کی موانع سیاسیه بو صورتله زائل اولدی .

فقط موسی چلبینك قاضیعسکر اولدیغی ایچون ازنیقه تبعید ایدلمش اولان شیخ بدر الدین سماوی علامهٔ زماندن بر متبحر اولدیغی جهتله منفاسنده نشر علوم ایله مشغول ایدی. کلیتلی مرید وشاکرد یتشدیرمش اولان بو معارفپرور فاضل تدقیقات متصوفانه‌سیله افکار ملیه‌یی عصیان درجه‌سنده شیارتمش ایدی . حتی مریدانندن بورکلوجه مصطفی نامنده بری آیدین حوالیسنده آچیقدن آچیقه خلقی افساده باشلامشیدی . بو حالك وخامتنی درپیش ایدن شیخ بدرالدین ازنیقدن سینوب طریقیله روم ایلی‌یه گچمش ، سلستره جوارنده دلی اورمانه گیتمشیدی .

بو وقعه‌ده شهریار محترم مخدومی شهزاده مرادی شیخ بدر الدین اوزرینه کوندردیکی کبی بایزید پاشایی‌ده ازمیر جهتنده‌کی مفسد مصطفایه مسلط ایتدی. مصطفی (قره بورون) موقعنده اله گچوب عونه‌سیله برابر تلف اولدی . شهزاده حضرتلری‌ده شیخك مریدلرینی پریشان ایده‌رك کندیسنی‌ده اسیر ایتدی . رئیس العلما (مولانا حیدر هروی) نك ویردیکی فتوی ایله بوعالم ذات سیروزده صلب ایدلدی . حتی فتوای اعدامی کندیسی‌ده تصدیق ایدوب امضالادی ! .

دعوای حاکمیت ، اجرای سلطنت کبی اقبالپرستانه هوسات ایله ترقیات دولتی سکته‌دار ایدن دور فترتده عثمانلی حکومتی عادتا کرداب اضمحلاله سوروکله‌نوب گیدییوردی . داخلدن ، خارجدن ظهور ایدن تعرضات سیاسیه دهشتلی بر زوالی تسریع ایدییوردی . لکن سلامت افکاره ، علویت وجدانه مالك اولان چلبی سلطانك همت شاهانه‌سی دولتك بقای کاملنه دلالت ایده‌جك اسباب انتظامی استکماله مدار اولیوردی . او جهتله مشارالیه دولتك بانئ ثانیسی عد اولنمغه لایقدر .

سکز سنه‌دن عبارت اولان استقلال حکومتی سایه‌سنده زمانك مساعد اوله بیلدیکی نظام وانتظام جدی بر غیرتله حصوله کلیوردی . جسم دولت عادتا تازه حیات کسب ایدرجه‌سنه قوتلنیوردی . بر عصر استیلایی تشکیل ایدن فتوحات ملیه آرزولری ارکان دولتده حکمفرما اولیوردی . ایشته بو موفقیتلر مشارالیهك اعلای نامنه ، اجلال شاننه مخصوص بر فضیلت عداولنسه روادر .

دولتنك دور سکون و آسایشی اولان (٨٢٤) تاریخنده ادرنه‌ده ارتحال ایدن بوشانلی پادشاه قلب ملتده ماتم انکیز برتأثر حصوله کتیرمشدر .

(چلبی) عنوانتك شامل اولدیغی بوتون معناسنی ذات و صفاتنده اثبات ایدن شهریار محترم عربده‌گاه جهانك مشاقندن ال چکوب عزلتکاه ابدیسنه کیتمش ، تأمین استقلالنه ظفریاب اولدیغی سریر سلطنتی خیرالخلفی اولان شهزاده مراده ترك ایتمشدر . ایشته سلاطین عظامز ابدال‌حیات ایله بودولتك احیاسنه موفق اولمق خصوصنده یکدیکرینه مسابقه‌ایدرجه‌سنه بوصحنهٔ امتحانده چالشمشدر .

ایضاحات

سلطان بایزیدك انقره اسارتنده غائب اولان مصطفی چلبی نامنده برشهزاده ، چلبی سلطان محمدك ارتحالی زمانلرنده میدانه چیقوب حقوق سلطنت ، اثبات هویت ادعاسنه باشلامشیدی . بو مسأله امرای دولتی اشغال ایتدیکی کبی افکار ملتیده اخلال ایدییوردی . بناءً علیه ظهور ایدن بو مهم غائله آره‌سنده پادشاهك ارتحالی ارکان حکومتی پك زیاده دوشوندیرییوردی .

آماسیه والیسی اولان شهزاده سلطان مراده پدرینك ارتحالی بیلدیرلمش ایسه‌ده مشارالیهك مواصلتنه قدر لا اقل اوچ هفته‌دن زیاده مدت کچه‌جکی ، وبو صیره‌ده ، یعنی پادشاهك وفاتی اعلان ایدلدیکی تقدیرده یکیچری حشراتنك قیام ایده‌جکی مطالعه‌سنه مبنی سلطان مرحومك کتم وفاتنه مجبوریت حاصل اولمشیدی .

فقط بو وقعهٔ اسراری محافظه ایتمك پك مشكل ایدی. « شوكتلی پادشاهمز آیدین اوغلی حمزه بكك عصیانی منع ایتمك اوزره غایت محرمانه بر حالده ازمیر حوالیسنه كیده‌جك كندیلرینه صادق اولان عسكرك امرلرینه منتظر بولنمسنی فرمان ایتدی ! » تأویلاتیله (سلحدار) طاقمی اقناعه چالشمشلر سه‌ده ابلیسه‌درس شیطنت ویرن یكیچری عونه‌سی اویله اولور اولماز اغفالاته قاپیلیرمی؟

عسكرك بر قسمی بیغایه سوق ایدلمك ایستنیلیوردی . لكن سلحدار طاقمی « پادشاه بابامزك مبارك یوزینی كورملده اویله كیده‌لم ! » افادهٔ صداقتكارانه‌سیله ذات شاهانه‌یی كورمك ایسته‌دیلر . بو مقصدك تحتنده تحریكات انتریقه‌سی وار ایدی . او جهتله زمانك ممتاز عسكرندن اولان سلحدار فرقه‌سنك بویولده‌كی اصراری ، پادشاهك اظهار ارتحالیله بر اختلالك وقوعنه سببیت ویرمك استعدادنده بولنیوردی . آنك اوزرینه حكیم باشی علی بكك تدبیریله پادشاهك جسد بی وحنه سلاملق خلعتی كیدیریلوب غروبدن صوكره صولر قاراردیغی اثناده تخت اوزرینه قونلدی ، تختك آرقه‌سنه‌ده بری كیزلندی . ایجابنده جسدك اللرینی قالدیرمق ، باشنی صاللامق صورتیله ذی‌حیات برحالده كوسترلمسی حیله‌كارلغنه مجبوریت حاصل اولدی . ذاتاً حضور پادشاهی‌یه كیرن بندكانك اوكنه باقمسی آداب عبودیتدن اولدیغی جهتله دائرهٔ شاهانه‌یه یوزسورن سلحدار امراسی اوضاع وحركاتنه دقتیله ایتمه‌رك یالكز پادشاهك حیاتده اولدیغنه اعتماد ایله كایبولی قارشیسنه چكیلوب كیتدیلر .

آماسیه‌دن حركت ایدن سلطان مرادك بروسه‌یه مواصلتیله برابر پادشاهلغی رسماً اعلان اولندی . خاقان مرحومك نعشی‌ده بروسه‌یه نقل ایدیله‌رك یشیل جامعده‌كی تربهٔ بی‌نظیرنده ودیعهٔ رحمت قیلندی . بو تربه وجامع شریف چینیكاری معمولات داخلیه‌سیله تزیین اولنمش مصنع بر عبادتخانه‌در .

مشارالیه حقنده بوتون تاریخلرمزك ویردیكی ایضاحاته كوره نام علویسنه « فخرالملوك عثمانیان » اوصافی بحق شایاندر . غایت متواضع ، حلمیت طبعه مالك اولمقله برابر ایجابنده عظمت مهابتیله مخاطبنی تهدیده مقتدر بولنان بوذات محترم امور سیاسیه‌ده بهره‌دار كمال اولان اعاظمدندر . هر معناسیله حائز اولدیغی « چلبی » عنوانی ذات وصفاتنه لایق بر وصف مخصوص عداولنسه روادر .

مبنای دولتی — زمانك مساعده‌سنه کوره — بر اساس متینه وضع ایدن بوشهریار فداکار یکرمی درت محاربه‌ده بالذات اثبات وجود ایتمش ، کافه‌سنده احراز غالبیت ایلمش بر غازیٔ نامداردر .

اخلاق فاضله‌سنی تصویر ایدن عصرینك شاعرلری مشارالیهك شانینه لایق اولان بویوکلك عنوانینه ترجمان اوله‌مامشلرسه‌ده اودورك مؤرخلری بر درجه‌یه قدر مزیات ملوکانه‌سنی تعریف ایلمشلردر .

سلطان مراد ثانی دوری

سلطان مراد ثانی

— ٦ —

آماسیه والیسی بولنان مراد ثانی ، چلبی سلطانک وفاتندن یکرمی کون صوکره تخت سلطنته زینت بخش اولدی (٨٢٤) . اون سکز یاشنده اولدیغی حالده سن کمالده بولنان تجربه کاران کبی صاحب تدبیر بر نوجوان ایدی . جلوسنی متعاقب بوتون اسلام ، خرستیان حکومتلرینه سفیرلر کوندروب حکمدارلق

عنوانني اعلان ايتدی . ييلديرم بايزيده داماد اولان علامهٔ ذیکمال امير بخاری حضرتلری مبارك اليله قيليج قوشاتدقدن صوكره اركان دولت طرفندن رسم بيعت اجرا قلندی .

بوذاتك مسلكی صلح وصلاح طريقندن عبارت اولديغی جهتله خاندان سلطنت هيأتنه فكر اهانت تصورلرنده بولنماديغی كبی مجارستان حكومتيلهده بش سنهلك برمصالحه عقدايدهرك قوای دولتیمحافظهيه موفق اولدی. بوصورتله سياست خارجيهده بر سكون طبيعی حصوله كلدی .

بوفكر مسالمتدن استفادهيه شتاب ايدن استانبول ايمپراطوری درحال ايكی سفير كوندروب هم جلوس تبريكنی اجرا ، هم چلبی سلطان محمدك ارتحالندن اول (لمنی) آطهسنده موقوف اولان دوزمه مصطفانك ويركوسی اولان سنوی يوز بيك آلتونی صاغلامق ايستدی ايمپراطورك بو رجاسی شايان قبول كورولهمدی .

-- «هونی اكلاشلسون! جداً اولاد خاندانمزدنايسه حقندهاحترامكارانه معامله ايدهجكمه امين اولڭز . چونكه بومسأله افكار ملتی غايانه كتيردی . اوجهتله اكمال تحقيقات نتيجهسنه انتظار ايتمك ضروريدر . »

جواب حكيمانهسيله سفيرك تكليفی رداولندی .

حالبوكه ايمپراطورك اساس مقصدی عثمانلی ملكنده بر فتنهنك ظهورندن استفاده نقطهسنه مستند اولديغندن همان سلانيك واليسی (ديمتريوس) ی كوچوك بر قوهٔ بحريه ايله لمنی آطهسنه كوندروب شهزاده مصطفی ايله ازمير اوغلی (جنيد) ی قاچيردی ، كاليبولی سواحلنه چيقاردی . مصطفی اورادن كوملجنه ، سيروز طرفنه كيتدی حقوق سلطنتی اثبات ايدهرك بر خيلی عسكر تداركندهده موفق اولدی . حتی غازی اورنوس اوغللری كبی اصدقای ملتیده اغفال ايدوب كندی طرفنه جلب ايتدی .

بو خبرلر بروسهيه عكس ايدنجه پادشاه نوجوان پدرينك اك مقتدر سردارلرندن بايزيد پاشايی حصماسنك سوق وتشويقی اوزرينه قوهٔ كافيه ايله روم ايلیيه سوق ايتدی . ايكی طرف عسكری جوارنده (سازلی دره) صحراسنده تصادف ايدهرك محاربهيه كيريشدی . لكن پاشانك معيتنده بولنان عسكر آز اولمقله برابر

غیر منتظم برصورتده حرکت ایتدیکندن برنجی حملەده مغلوب اولدی . پاشاده اسیر دوشدی . ومؤخراً امنیت ایدیلەمدیکندن اعدام اولندی بقیة السیوف اولان عسکرده مصطفانك فرقەسنه کچدی .

فرقهٔ غالبه ادرنه‌یه یورودی . شهره داخل اولان شهزاده مصطفی اجرای حکومته باشلادی . حتی حامیسی اولان استانبول ایمپراطورینه‌ده منت ایتمه‌رك کمال عظمتله ذوق و صفایه، عیش وعشرته طالدی. بواثناده سلطان مرادك قوتلی براردو ، دهشتلی بردونانما ایله روم ایلی‌یه کچمك عزمنده بولندیغی شایع اولنجه مصطفی آناطولی‌یه کیتمك اوزره معهود (جنید) ایله برابر کلیبولی سواحلنه ایندی . بو شایعات اوزرینه ارکان دولت اجتماع ایده‌رك چلبی سلطانك دور حکومتنده توقاده نفی وپدری چار طاغنده حبس ایدلمش اولان میخال‌بك زاده محمد بکك جلبنه قرار ویردی .

پادشاهك معیتنده محمد بك ، ابراهیم پاشا ، علی بك ، وسائر مشاهیر امرا بولندیغی حالده اردوی همایون (اولو آباد) صحراسنی اردوکاه اتخاذ ایلدی . خیلی زماندنبری اسمی ایشیدلمیان محمدبکك شهرتی، شجاعتی واردوده موجودیتی مصطفانك فرقەسنده بولنان آقنجی عسکر بیننده بویوك بر تأثیر حصوله کتیردی . حتی بر کیجه مصطفانك معیتنه تقرب ایده‌رك روم ایلی امراسنی اسملریله چاغیردی . اورنوس زاده‌لره خطاباً :

— « بو حرکت سزك صداقتکزه یاقیشیرمی ؟ اصلی ، نسلی بللی اولمیان بر آدمه ناصل تابع اولدیکز ؟ چلبی سلطان محمد کبی بر ولی نعمت زاده‌کزه خیانت ایتمك سزه لایقمیدر ؟ بو دولتك احیاسنه خدمت ایتدیککز حالده شیمدی‌ده انقراضنه‌می غیرت ایده‌جککز؟ پادشاهك غضبندن ، ملتك انتقامندن قورقایورسه‌کز اللهدن ، پیغمبردن اوتانکزده او ، دوزمه حریفه اویمایکز .. پادشاهمز جمله‌کزه سلام ایدییور . جوابکزی بکلیور ! »

افاده‌سنی تبلیغ ایتمشیدی . بو سوزلرك تأثیریله آلدیغی ندامتکارانه جواب مصطفانك فرقەسنده دهشتلی بر غلیان حصولنه باعث اولدی .

برطرفدنده (الحرب خدعة) قول مشهورینه رعایةً عوض پاشا طرفندن شهزاده مصطفایه کوندریلن مکتوبده ، کندیسنك جداً وارث سلطنت اولدیغی

معلوم ایسه‌ده معیتنده‌کی (جنید) ك خیانت ودنائتی ایله حقوق حکمرانیسنی پایمال ایده‌جکی یازلدیغی کبی ، جنیده یازیلان مکتوبده‌ده شهزاده‌لك دعوای باطلیله میدانه چیقان بر پسپایه‌یه سردارلقله اسلام پادشاهنه عصیان ایتمکدن ایسه آیدین حوالیسنده اولان مالکانه‌سنده مستقل بر حکمدار کبی یشامق دهامناسب اوله‌جغنی بیلدیرلدی . بوتدبیر ، هر ایکیسنه باشقه بر تأثیر کوستردی . ذاتاً امرا بیننده حاصل اولان ترددلر دوزمه شهزاده‌یی شبهه‌لندیرمکده ایکن (بو اثناده دوزمه‌یه برده رعاف عارض اولمش ایدی) اردوی همایون عسکرینك ترتیب ایتدیکی کیجه باصقیننده جنیدك فرار ایتمسی ، امرانك‌ده اردوی همایونه کچمسی اوزرینه دوزمه مصطفی آرتق اورالرده بارینه‌جق بر نقطهٔ استناد بوله‌مایجه مایوساً کلیبولی ساحلنه کچدی .

تعقیبنه مأمور اولان فرقه مصطفایی طوتوب ادرنه‌یه کتیردکاری کبی حقنده صادر اولان فتوا اوزرینه قلعه‌قپوسی برجنده صلب ایدیله‌رك بوفتنه‌نك‌ده ازاله‌سی رهین امکان اولدی (٨٢٥) .

بعض مؤرخلر بو شخصك حقیقةً (شهزاده‌مصطفی) اولدیغنی بعض امارات ایله علی الخصوص بتون شهزاد یی طانیان قدمای امرانك آنك یاننده اجتماعیله تصدیق ایتدکاری کبی شهزاده مصطفی چلبینك تیموره التجا ایدوب ترکستانه کیتدیکی حقنده دخی بر روایت موجوددر .

بووقعه‌نك زائل اولمسی استانبول ایمپراطورینی پك زیاده دوشوندیرمشیدی . زیرا دوزمه شهزاده‌یه ایتمش اولدیغی معاونتك عثمانلی دولتنه بویوك بر خیانت عد ایدیله‌جکنی بیلیوردی. آنك اوزرینه اعضای خاندانندن ایکی سفیرادرنه‌یه کوندروب مسألهٔ زائله‌ده‌کی حرکتنده بر طاقم واهی عذرلرله کندینی معذور کوسترمك ایسته‌دیسه‌ده کنج پادشاه کلن سفیرلری حضورینه بیله قبول ایتمیوب بو خیانتك انتقامنی آلمغه مجبور اولدی . بناءً علیه ترتیب ایدیلن یکرمی بش بیك معلم عسکردن عبارت بر فرقه ایله حضرت پادشاه استانبول سورلرینی کاملاً تحت محاصره‌یه آلدی . بر طرفدن‌ده تعرضاته باشلادی .

ایمپراطور ذات الرئه خسته‌لغندن پك فنا بر حالده مضطرب ایدی . او جهتله مدافعه‌قوماندانلغنی اوغلی ژان درعهده ایتمشیدی . بو محاصره علی الدوام

اوچ آی سوردی . شهره گیرمك ممكن اولهمادیغی كبی محاصرهنك رفعیده قابل اولمادی .

ایمپراطورك ابذال ایتدیكی نقدینهٔ رشوتله قرهمان اوغللرینك تحریكاتی نتیجه‌سنده حمید ایلنده والی اولان پادشاهك كوچوك برادری (مصطفی چلبی) ادعای سلطنتله قیام ایدهرك بروسه‌یه هجوم ایتمش ایسه‌ده تأمین مظفریته موفق اولهمیوب ازنیق حوالیسنه یورومشیدی . پادشاه بونك مسببلرینی بیلیوردی . او جهتله برادرینه نصیحت آمیز بر نامه كوندروب فكر عصیاندن واز كچمسنی اخطار ایلدیسه‌ده كنج شهزادهنك حرص جاه حسیاتی بردرلو سكون پذیر اولهمادی. آنك اوزرینه اردوی همایون استانبولدن آناطولی ساحلنه حركت ایتدی. شهزادهنك لالاسی (شرابدار الیاس) بكی جلب ایدن اصدقای پادشاهیدن (عوض) پاشانك ترتیبات حكیمانه‌سیله شهزاده مصطفی تسلیم ایدلمش ایسه‌ده آز برمدت صوكره بیچاره شهزادهنك جسدی برانجیر آغاجنده اصیلی كورولمشدر!

شبهه‌سزكه بو مصیبت ، اشتراك سلطنتدن متولد بر نظریهٔ عبرتدر . فقط هر حالده انسانلق نامنه شایان نفرتدر !

بوفاجعهنك وقوعندن صوكره قسطمونی ایالتنده والیٔ مستقل اولان اسفندیار زاده محمد بك عصیان ایدهرك (اینه‌بولی) طرفلرینه یورومش ایسه‌ده تصادف ایتدیكی آقینجیلرله وقوع بولان مصادمه‌ده مجروحاً سینوبه قاچمغه مجبور اولدی . اخیراً پادشاهه التجا ایدهرك زیر اداره‌سنده بولنان قسطمونی ایالتیله بركریمه‌سنی ذات شاهانه‌یه ویردی؛ اوصورتله دائرهٔ انقیاده كیردی (٨٢٧) .

بووقوعات آره‌سنده وزیراعظم ابراهیم پاشانك ترتیب ایتمش اولدیغی افترای خیانت نتیجه‌سنده دولتك بویوك بر آدمی ، ماتك صادق برخادمی اولان عوض پاشانك كوزلرینه « میل » چكیلهرك نوربصردن محروم ایدلدی! بوده بررقابت اقبال سیئه‌سندن عبارت اولسه گركدر . چونكه ابراهیم پاشانك پك زیاده اقبالپرست اولدیغی مشهوردر .

بواثناده برسكون سیاسی حكمفرما اولیوردی . داخلده بر اثر عصیان ایشیدلمدیكی كبی حدود عثمانیه جهتلرندهده بر اثر تجاوز كورولمیوردی . ایشته بوایام آسایشده پادشاه ادرنه‌یه روبراه اولدی. اسفندیار بكك كریمه‌سیله ازدواج

ایدەرك امثالی کوروله‌مش بر سور همایون اجراسیله اظهار شادمانی ایلدی . بومسرتك فاتحۀ مظفریتی اوله‌رق سنوی اوچ بیك آلتون ویرمك ، (ترقوس) جهتی تحت ادارەسنده قالوب بوتون قره دکزده‌کی روم‌ایلی سواحلی عثمانلی دولتنه کچمك شرائطیله استانبول ایمپراطوری بر مصالحه عقد ایتدی . متعاقباً اولاح ، صرب ، بلغار بکلری‌ده ادرنه‌یه کلوب عرض انقیاد ایلدی .

والحاصل ، تیمور بد ظهورك آثار فسادندن اولان فنالقلر تدریجاً زائل اولمغه ، دولت اولکی درجۀ شوکت وقوتی بولمغه باشلادی . آیدین ، بروسه ، قرەمان ، قسطمونی حوالیسنده بر اثر عصیان قالمادی . ازمیرده مفسد جنید ایله‌اوغلی قورد حسن اعدام ایدلدی . قرەمان اوغلی محمد بکه بر کولله اصابت ایدوب‌پارچه‌لندی . بوصورتله بوتون آناطولیده آسایش داخلی تأمین‌اولندی. محمد بك زادەلردن ابراهیم بکه ذات شاهانه بر همشیرەسنی تزویج ایلدی .

کرمیان زاده یعقوب بك‌ده مالکانه‌سی اولان کوتاهیه سنجاغنی حضور پادشاهیده عثمانلی دولتنه دور وتسلیم ایتدی . کندیسی‌ده ۸۲ یاشنده اولدیغی حالده‌آخرته کیتدی . آماسیه‌ده ، توقادده ، ملاطیه‌ده بولنان اشقیاسرکردەلری برر برر دردست ایدیله‌رك مجازات اولندی . خلاصه ، آناطولیده‌کی استقلال حکومت هر صورتله تعرضدن مصون اولدی (۸۳۱) .

کله‌لم روم ایلی احوالنه :

صربستان قرالی (لازارووچ) سرطان علتندن وفات ایتدیکی جهتله خاندان قدیمدن (ویلیق اوغلی) نامیله شهرت آلان (ژورژ برانقوویچ) حکمدار اولمشیدی . طونه سواحلنده بر قلعه حدودی مسأله‌سندن ظهور ایدن اختلاف بالنهایه حربی انتاج ایدەرك عثمانلی اوردوسی صربستانه سوق اولندی . صربلری حمایه ایدن مجار قرالی (سیکیز موند) لك فرقه‌سی مغلوب اولدیغندن سنوی اللی بیك دوقه آلتونی ویرمك ، ایجاب ایدەجك وقتده بوتون عسکریله عثمانلی اوردوسنه التحاق ایتمك شرائطیله یکی قرال ژورژ عقد معاهدەیه مجبور اولدی .

تیمور وقعۀ منفورنده روم ایمپراطورینك ضبط ایتمش اولدیغی سلانیك شهرینه دکزدن ، قرەدن هجوم ایدیله‌رك بر آیدن زیاده محاصرەدن صوکره

استرداد اولندی . اورادن تسالیا ، موره ، ایپر حوالیسنه کیدیله‌رك یانیه ایله نارده سواحلی‌ده آلندی . آرناوودلق حکمداری (ژان قاستریوتی) وفات ایتمش ایسه‌ده وارث حکومتی اولان اوغلی اسکندر بك یدی سنه اول معیت شاهانه‌یه آلنمش ، عثمانلی تربیه‌سیله اسلامیتی‌ده قبول ایتمش اولدیغندن دولتك باشنه بر ارناوودلق غائله‌سی آچدی .

استاد قدرتك بنا کرده‌سی اولان عبرتکاه عالم کویا بر صحنهٔ وقوعات شکلنده ترتیب اولنمشکه دور خلقتندنبری هیچ بر زمان ظهوراتدن خالی قالمامش ! ایشته بوسنه دخی بروسه‌ده خانمانسوز بر (وبا) عاتی ظهور ایدوب حسابسز وفیاتی موجب اولدیغی کبی عقبنده‌ده دهشتلی بر قحط وغلا وقوعبولمشدر . مصائب حیات ایچنده قالان خلق عادتا بوایکی طوفان فلاکتك زبونی اولمشیدی .

بو آفات طبیعیه‌نك اندفاعیله برابر تنظیمات داخلیه ، اصلاحات ملکیه مسائلنه اهمیت ویریلیوردی . حتی اولاح بکی (دراقوله) موقع اقتدارده بولنان وویوده (دانیل) ی هلاك ایده‌رك زمام حکومتی ألنه آلمش ، بو وقعه اوزرینه قیام ایدن اهالی فرقه‌سنی‌ده مغلوب ایتمش ایکن عثمانلیلرك حرکات استیلاکارانه‌سندن احترازاً دولتك حمایهٔ تابعیتنه کیرمش ، ترتیب ایدیلن ویرکوسنی هرسنه ویرمکه تعهد ایلمشدر .

(دراقوله) یعنی شیطان وویوده ماهر برقوماندان اولدیغی جهتله عثمانلی اردوسندن انتخاب ایتدیکی بر آقنجی فرقه‌سیله مجارستان ایچریلرینه یورویه‌رك قوجه (ترانسیلوانیا) ایالتنی زیر وزبر ایتمشدر . مجار قرالی (سیکیزموند) بوصیره‌ده آلمانیا ایمپراطوری انتخاب اولدیغی جهتله مدافعه ایده‌مدی . اون ایکی مرخصدن عبارت بر هیأت صلحیه ایله عقدمتارکه اولندقدن صوکره مجارستاندن عودت ایدن عثمانلیلر صربستانه کچر کچمز قرال (ژورژ) تضمینات نقدیه مقامنده ویرکوسنه کلیتلی بر مقدار ضم ایتمش ، قزینی‌ده حرم همایونه تقدیم ایدوب پادشاهی داماد ایلمشدر .

قره‌مان اوغلی ابراهیم بك فطرت ردیئه‌سی ایجابیله خاندان سلطنته قارشی فکر خیانت بسلیه‌رك نعمت حقنی آیاقلر آلتنه آلمش . استانبول ایمپراطورینك اغفالاتنه آلدانوب مجار ، آلمانیا حکومتلریله بالاتفاق (حمیدایلی سنجاغی)

اوزرینه یورومش ایسه‌ده عثمانلی عسکرینك مدافعه‌سنه مقاومت ایده‌میه‌رك رجعت ایلمشدر . بو مسأله‌ده اك زیاده علاقه‌دار اولانلر صرب قرالی ، اسرار فسادینك کشف اولنماسندن صاقنه‌رق زوجهٔ پادشاهینك شفاعتیله مظهرعفو اولدیغی کبی ابراهیم بك‌ده همشیرهٔ همایونك دلالتیله عفو اولنمشدر .

بونکله برابر وقایع سیاسیه‌نك جریان طبیعیسنه اتباعاً حضرت پادشاه اورنوس زاده (ایکی یورکلی) علی‌بك قوماندا‌سنده مکمل بر آقنجی فرقه‌سی مجارستانه سوق ایتمش ، دراقوله ایله ژورژ پرانقوویچی‌ده رفاقتنه ویرمشیدی . بو مهاجمه‌ده بوتون مجارستانك آلتی اوستنه کلدکدن ماعدا یتمش بیك قدر اسیر آلنه‌رق مرکز سلطنته عودت ایدلدیکی موثوقدر .

صرب قرالنك قزی پرنسس ما یا ایله ازدواج شاهانه‌ (٨٤٠) ادرنه‌ده اجرا ایدیلن سورهمایونه خرستیانلق تعصبیله قرال‌جنابلری اجابت ایده‌مدیکندن اوغلنی (سمندره) قلعه‌سنده محافظ براقوب کندیسی مجارستانه التجا ایتدی . پادشاه بومناسبتسز معامله‌دن متأثر اولدی . چونکه عدم اجابته هیچ بر سبب یوقدی . افلاق بکی (دراقوله) حضور همایونده بولندیغی اثناده شریعت اسلامیه‌یی تزییف مآلنده سویله‌دیکی سوزلر اوزرینه کلیبولیده توقیفی ایجاب ایتدی . متعاقباً صربستان اوزرینه‌ده سفر ایدیله‌رك عثمانلی عسکرینك انشا ایتمش اولدیغی (سمندره) قلعه‌سی استرداد اولندقدن‌صوکره (بلوغراد) بلغراد شهری‌ده محاصره‌یه آلندی . فقط تأمین‌مظفریت ممکن اوله‌مادی. یالکز بوسنه — هرسك قرالی ویرکوسنه برمقدارضمیله اوحوالی‌یه حرکت‌اولنماسنی تأمین ایده‌بیلدی .

بواثناده مجارستان قرالی — آلمانیا ایمپراطوری (سیکیز موند) وفات ایتمش‌اولدیغی جهتله یرینه اون‌آلتی یاشلرنده‌بولنان (ولادیسلاس) کچمشیدی. بلغراد محاصره‌سندن صرف‌نظرایدن عثمانلی اردوسی مشاهیر امرادن(مزیدبك) قوماندا‌سنده اولدیغی حالده مجارستانك قلبکاهی بولنان اردل (ترانسیلوانیا) صحرالرینه کیرمشیدی . تصادف ایتدیکی مجار فرقه‌سنی (هرمانشتاد) جوارنده بوزدقدن‌صوکره اومهم شهری‌ده محاصره‌یه آلدی .

لکن یناز طاغلر کبی برسیالهٔ آتشـین قوتیله یتیشن مشهور قوماندان (ژان هونیاد) معیتندهکی جسیم براردو ایله محاصرهیی رفع ایدهرك مزید بك فرقهسنی رجعته مجبور ایلمش ، کندیسیله اوغلی مراد بکیده اسیر آلدقدن صوکره وحشیانه برصورتده قتلنه تنزل ایتمشدر ! بومظفریت سائقهسیله مجارلر حدود عثمانیه یه دوغرو ایلریلیوردی . سلطان مراد وزرای دولتك قرار وتنسـیبیله شاهین پاشایی مدافعهیه مأمور ایتمش ایسـهده (طمشـوار) جوارنده مغلوباً دام اسارته دوشن شاهین پاشا قهرندن برسـاعت ظرفنده ترك حیات ایدهرك ژان هونیادك مظالم حقارتکارانهسندن خلاص اولمشدر .

(نیکبولی) محاربهسندهکی مغلوبیت انتقامنی آلمق فکریله معیتندهکی مجار ، چه ، خروات ، آلمانیا افرادندن تشـکل ایدن قوتلی اردویی مجارستان سرحدنده ترك ایدن عظمتلی قوماندان ژان هونیاد بعض تلقینات روحانیه ایچون آوروپایه کیتمشـیدی . آز برمدت صـوکره عودت ایدهرك پاپانك مجارستان مرخصی قاردینال (ژولیهن) ك تحریکاتنه پاپا جنابلرینكده تشویقاتی انضمام ایلدیکندن آوروپادن عثمانلیلری دفع ایتمك تصوراتیله مجار ، آلمانیا ، ساقسونیا ، فرانســه ، بلچیقا ، باویرا ، صرب ، افلاق عسـاکر مختلفهسندن اجتماع ایدن دهشتلی براهل صلیب اردوسی صربسـتان اوزرندن طونهیی کچمش ، شارکوی ، نیش موقعلرینه کلمشیدی .

تاریخلرك وثائق مندرجهسنه کوره بودفعهکی اهل صلیب اردوسنك امثالی هیـچ برمحاربهده کورولمهمشـدر . ایشته ژان هونیاد بویله برقوهٔ قاهره ایله (موراوا) نهری جوارنده اردوکاه اتخاذ ایتمش ، اوچنجی محاربهده اردوی همایونه غلبه چالمشدر .

بومغلوبیت اوزرینه پادشاه صوفیه موقعنه رجعت ایتمش ایسهده ژان هونیادك انظار استـیلاسی قلبه جهتنه انحصار ایلدیکندن اهل صلیب اردوسی شدتلی برسرعتله یورویوردی . (ایزلادی) دربندنده بولنان مدافعه فرقهسی بودهشـتلی قوته مقابله ایدهمیهرك ایلك مصادمهده بوزولدی . سلطان مراد (یالواج) محاربهسندهده مغلوب اولدی . آنك اوزرینه ژان هونیاد بومحاربهیی قطعی برغالبیت بیلهرك آرتق مهاجمهیه لزوم کورمدی .

سلطان مرادك متاركه تكليفى اهل‌صليب اردوسنده شايان قبول كوروله‌رك (سكدين) موقعنده معاهدهٔ صلحيه امضا ايدلدی . بومعاهده‌نك الك مهم ماده‌لری : صربستان — هرسك قطعه‌لرينك قرال ژورژ اداره‌سنه ، افلاق — اولاح ممالكنك‌ده قرال ويلاديسلاس حاكميتنه توديعی وفقط بوايكی حكومتك مجارستان قراللغنه تابعيتی شرائطندن عبارت ايدی .

(ايزلادی) محاربه‌سنده مجروحاً اسير دوشن داماد (محمودچلبی) ايچون يتمش بيك دوقه آلتونی فديهٔ خلاص اوله‌رق ويرلدی . بو تضمينات اوزمانده حقوق بين الدولنجه مصارف حربيه بدلی ايدی .

اون سنه مدتله احكامی جاری اولمق اوزره تنظيم ايديلن معاهده‌نامه عثمانلی ومجار لسانيله يازلدی . سلطان مراد قرأن كريمه ، ويلاديسلاس انجيل شريفه يمين ايده‌رك امضالاندی .

اردوی همايونك مغلوبيتنی نعم‌المطلوب برفرصت عدايدن‌قرەمان بكی آقحصار، بك شهری ، آق شهری پامال ايده‌رك كوتاهيه ، آنقره اوزرندن بروسه‌يه يورومشيدی .

بربر آردنجه كلير حادثهٔ قهر زمان
اكسيك اولماز فلكك دولته ظلم وستمی

مأالنه ماصدق اولان وقوعات سياسيه‌نك صاعقهٔ بلا كبی بربرينی متعاقب ظهور ايتمسی ، برعصردنبری شوكت وشانيله غالب اولان عثمانلی اردوسنك اهل صليب مهاجملرينه مغلوب دوشمه‌سی پادشاهك وجدانينه پك زياده تأثير ايتمشيدی . بوتأثيرات روحانيه‌يه ، توقات واليسی اولان بويوك شهزاده‌سی (علاءالدين) چلبينك ماتم وفاتيده انضمام ايلديكندن آرتق اجرای حكومته تحملی قالماديغنی وزرای دولته تبليغ ايده‌رك سرير سلطنتی اوغلی سلطان محمده ترك ايتدی .

هيأت وزرا ، دولتك بويله برتهلكه‌لی زمانده تبديل سلطنتك سوء تأثير حاصل ايده‌جكنی بيان‌ايله پادشاهی اقناعه‌چالشمش ايسه‌ده فكر همايونی عزمندن چويرمك قابل اوله‌مادی .

— « بن یکرمی اوچ سنه‌در دولتك خدمتنده بولندم . حیاتمی فدا ایدرجه‌سنه چالشدم . فقط زمانك عذاب مشاقنه آرتق مقاومت ایده‌میه‌جکمی آکلادم . اوسببله ولیعهدم اولان سلطان محمدی تخت عثمانی‌یه لایق کوردم . هرنه وقت ایجاب ایدرسه ینه خدمت ایتمکه حاضرم لکن شمدیکی حالده براز زمان استراحته محتاجم ! »

جواب قطعیسیله (مغنیسا) والیسی بولنان شهزاده محمد چلبی‌یه بر نامهٔ همایون کوندرلدی ، شهزاده‌نك ادرنه‌یه مواصلتنده رسم بیعت اجرا اولندقدن صوکره مستغنی پادشاه سلطان مراد ثانی وزرادن اسحق پاشایی ، امرادن حمزه بکی معیتنه آلوب حرم همایون هیأتیله مغنیساده عالم عزلته چکلدی (٨٤٧) .

ایکنجی سلطان محمدک برنجی دور سلطنتی

سلطان محمد ایکنجی فاتح

— ٧ —

حیاتنک اون دردنجی سـال اقبالنه کیرن سلطان محمد ، پدرینک **امریله** ادرنه‌ده سریر حکومته رونق ویردیکی اثناده (سکدین) ده عقد مصالحه‌یه **مأمور** اولان مرخصلر معاهده‌یی امضا ایتمش ، وظیفهٔ مامورینلرینی اکمال **ایلمشیدی** . لکن تبدل سلطنت وقعهٔ مهمه‌سنه برمعنا ویره‌مین آوروپا افکار **عمومیه‌سیله**

پاپا دردنجی (اوژن) ك مجارستان قاردینالی (ژولیه‌ن) پك زیاده شبهه‌لندیکندن اهل صلیب اردوسنده بولنان بوتون مرخصلر معاهده‌نامه‌نك عقدندن اون‌ایکی کون کچمش اولدیغی ، وضع ایدیلن امضالرك مرکبی قورومادیغی حالده تکرار محاربه‌یه قرار ویردی . قاردینال جنابلرینك (دینی آیری براسلامه قارشی کتاب مقدس اوزرینه ایدیلن یمین معتبر اوله‌ماز !) حکمیله نشر ایتدیکی فتوا سی‌ده خرستیان عناصرینك ذهننه کیردی .

شوقدر وارکه عثمانلی اداره‌سنده بولنان صربستانك بعض مهم موقعلری تخلیه وتسلیم ایدلدکجه حرکات حربیه‌یه حاجت کورولمدیکی قرارکیر اولدی .

معاهده احکامنه رعایةً عثمانلیلر صربستانده‌کی مواقعی تسلیم ایتدکدن صوکره ژان‌هونیاد بلغارستان‌قرالی نامیله قوتلی براردو ترتیب ایده‌رك نیکبولیدن وارنه، سلستره اوزرینه یورومکه ، کچدیکی یرلری یانغین یرینه چویرمکه باشلادی .

ایشته‌بودور فلاکتده ایدی‌که عثمانلی دولتنی اداره‌یه مأمور اولان‌نوجوان برشهریار ، ژان‌هونیاد کبی برخونخوارك معیتنده‌کی اهل صلیب اردوسنه مدافعه مجبوریتیله دهشتلی برتهلکه فورتنه‌سنه معروض بولنیوردی . بوتون عثمانلی مملکتی شدتلی بر کرداب استیلایه دوغری سوروکلنیوردی .

پادشاه‌نوجاه بووقعه‌نك نتیجه‌سنده‌کی وخامتی درپیش ایده‌رك بوتون ارکان‌دولتی طوپلادی . پدرینك جلبیله اجرای اعدایه قارشی ملکی مدافعه ایتمسی لزومی صدراعظم طرفدن موقع‌مذاکره‌یه‌قونولدی. اتفاق آراایله ویریلن قراراوزرینه سلطان‌مراده مضبطه‌شکلنده بردعوتنامه‌یازیلوب دولتك کسب ایتمش اولدیغی درجهٔ وخامت بیلدیریلدی . سلطان‌مراد بواشعاراتی ارکان‌دولتك تدابیرسیاسیه‌سنه عطف ایده‌رك اجابته‌لزوم کورمدیکنی جواباً یازدیسه‌ده سلطان محمدك کندی خطیله :

— « خاطر شاهانه‌کزده‌درکه بورادن تشریف همایونکزده ، هرنه وقت ایجاب ایدرسه دین ودولته خدمت ایتمکه حاضرم ، بویورمشیدیکز . ایشته اوزمان احتیاج شیمدی ظهور ایتدی . مادام‌که پادشاهسکز دولتك بویله‌بروقت ضرورتنده اجرای وظیفه‌دن استغنا ایتمه‌کز شان ملوکانه‌کزه لایق دکلدر . پادشاهلغی کلیاً بکا تودیع ایتمش ایسه‌کز اوحالده بن‌ده اوصفتله سزی

دعوت ايدييورم . اولوالامره اطاعت لزومنى اخطارده‌ده پادشاهلق وظيفه‌سيله مجبور اوليورم . غازى عثمان اولادندن اولديغكز جهتله ميدان غزاده سلاح باشنه كچمه‌كز الزمدر ! »

سياقنده يازديغى نامه‌نك مندرجاتنه سلطان مراد آرتق اعتراض ايتميه‌رك درحال بوغاز ايچندن بوتون آناطولى اردوسيله روم ايلى‌يه كچدى . ادرنه‌ده‌كى عسكرى‌ده آلوب طونه سواحلنه يورودى .

وارنه‌يى محاصره ايدن هونياد اردوسنده مجار قرالى ويلاديسلاس ، افلاق بكى دراقوله قوماندانلق ايدييوردى . حتى خرستيانلق نامنه پاپا وكيللريله پسقپوسلربيله موجود بولنيوردى . غريبدركه بوفرقهٔ ظالمه خرستيان اولدقلرى حالده بلغارستانده‌كى اورتودوقس كليسالرينه‌هيچ بردينداره ارتكاب ايده‌ميه‌جكى حقارتلرى‌ده كمال افتخار ايله اجرا ايتديلر .

سلطان مراد اردوسى وارنه صحراسنده اهل صليب فرقه‌سنه تصادف ايتدى . پادشاه ، انجيل شريف اوزرينه يمين ايله امضا ايديلن معاهده‌نامه‌يى بر عثمانلى سنجاغنه طاقديروب صف حربك ايلريسنده تموج ايتديرييوردى . بوتشهيردن مقصد آوروپاليلرك نقض عهدينى تحقير ايدى . لكن هونياد كبى بر دشمن انسانيت ، حقارتكارانه معامله‌دن متأثر اولورمى ؟

محاربه‌باشلاندیغى كون آناطولى فرقه‌سى بوزولدى . امرانك سرفرازانندن بعضلرى‌ده شهيداولدى . پادشاهك معيتنده‌كى مركزفرقه‌سى‌ده بوزولوب رجعت ايده‌جكى صيره‌ده امرادن برى :

— آمان پادشاهم ! دولتمزك حيات ومماتى ثبات ايتمكده‌در . غيرت ايدرسه‌كز مظفر اولورز ! »

تمياتيله پادشاهك اوزنكيسنه صارلمشيدى . بواثناده مجار قرالى سيكيزموند دولو ديزكين برسرعتله ذات شاهانه‌يه هجوم ايدييوركن (قوجه خضر) ناميله معروف اختيار بريكيچرى حقيقةً خضر كبى يتيشه‌رك قرالك آتنى تپه‌لدكدن صوكره شهسوارلق طاسلايان قرالى‌ده برضربه‌ده زمين هلاكه سروب كله‌سنى سلطان مرادك اوكنه آتمشيدى . قرالك سرمقطوعى برمزراق اوجنه كچيريلوب دشمن عسكرينه‌قارشى عهدنامه‌نك‌يانه‌ديكيله‌رك تشهير ايديلنجه فرقهٔ مهاجمه‌نك قوهٔ

معنویه‌سی قیرلدی. درحال رجعته باشلادی. متعاقباً مهترلرده‌دهشتلی نعره‌لرله بر آوازهٔ ظفر چالوب اورته‌لغی ولوله‌یه ویردی. دشمن آرقه‌سنه‌بیله باقمیه‌رق فراره شتاب ایدییورکن قوهٔ معنویه‌سی آرتان اردوی همایون امراسندن روم‌ایلی والیسی داود پاشا، فرقهٔ مغلوبه‌یی شدتلی برسرعتله تعقیب ایتمشیدی. غالبیتنه مغرور اولان هونیاد جنابلری بو وقعهٔ مغلوبیتده بیك مشکلات ایله حیاتنی قورتاره‌بیلدی وعثمانلیلره قارشو ایدیلان یمینك حکمسزلکی بیان ایدن قاردینال چزرینی‌ده مقتوللر میاننده قالدی.

اهل صلیب اردوسی مجارستانه عودت ایدییوردی. آنك اوزرینه سلطان مراد مظفراً ادرنه‌یه کلدی.

— « ایشته بن خدمتمی ایفا ایتدم. آرتق بنم استراحاتمه مانع اولمایکز! »

اعتذاریله سریرسلطنتی تکرار سلطان محمده تودیع ایده‌رك مغنیسایه حرکت ایلدی. نه‌چاره‌که بو صیره‌ده ظهور ایدن دهشتلی بریانغین، یکیچری زوربالرینك عصیانی موجب اولدیغندن (علوفه) لرینه برر اقچه ضم ایدلدیکی حالده تسکین عصیانلری قابل اوله‌مادی. بوتون عسکر دائرهٔ اطاعتدن چیقدی.

بعض مؤرخلر بو مسأله‌یی سلطان محمدك کنجلکی حسبیله نفوذینك عدم تأثیرینه حمل ایده‌رك اویولده ادارهٔ افکار ایلمشلردر. حالبوکه روح مسأله کلیاً اوتوهملرك عکسنی ایجاب ایده‌جك تصورندن عبارت ایدی. اساس مقصد برطاقم ارکان دولتك اقبال استقبالنه عائد اولان تشویقاته اردویی واسطه ایده‌رك براختلال داخلی ترتیباتنه منحصر بولنیوردی. بو اسراری کشف ایدن وزرا سلطان مرادی تکرار ادرنه‌یه دعوت ایدوب تجدید بیعت ایلدیلر. برتخت اوزرنده ایکی پادشاه اوتوره‌میه‌جغی جهتله سلطان محمد ینه مغنیسایه کیتدی.

ژان هونیاد وقوعاتنده استانبول ایمپراطورینك پك بیوك تأثیر مفسدتی اولدیغنی سلطان مراد بیلیوردی. بناءً علیه اهل صلیب مهاجماتی برطرف اولنجه پادشاهك انظار اهمیتی موره شبه جزیره‌سنه توجه ایتدی. چونکه ایمپراطورك قوة الظهری یونان قومی ایدی.

موره‌ده اجرای حکومته تشبث ایدن ایمپراطور مانوئلك اوغلی قسطنطین مجارستانده‌کی مغلوبیتدن اول تابعیت عثمانیه‌یی قبول ایدن روم سرکرده‌لرینی تسالیا جهتنه دفع ایتمش، اینه بختی — قورنت دربندینه‌ده شمال طرفندن

وقوع بوله‌جق تعرضی منع ایتمك مقصدیله دائراً مادار حصار چکدیرمشیدی[*].

بوتدافعی تدبیرلرك برفائده‌سی کوروله‌مدی . چونکه برعثمانلی فرقه‌سی طرخان بکك قوماندانسنده تسالیا طرفلرینی استیلا ایتدیکی کبی اردوی همایون قوماندانی بولنان ذات شاهانه‌ده (ترموپیل) برزخندن کچه‌رك اکریبوز ، پاطراس حوالیسنی کاملاً ممالك عثمانیه‌یه الحاق ایتدی . بومظفریت اوزرینه وندیك سفیرلری حضور پادشاهی‌یه کلوب موره‌لیلرك حرکات سرکشانه‌لری نامنه بیان اعتذار ایده‌رك مرتبات میریه‌لرینی ایکی بیك دوقه آلتوننه ابلاغ ایلدیلر .

جنوبی ارناؤودلقده (دراج) سواحلنه منتهی اولان (مردیتا) لیلرك رئیسی (ژان قاستریوت) اوته‌دنبری عثمانلیلق نامنی قبول ایتمش، حتی ایکی اوغلنی‌ده سرای همایونه ویرمشیدی . بونلردن اسکندر بك نامنده اولان دلیقانلی — اردوی همایونك صربستانده (موراوا) ده مغلوب اولدیغی زمانده — ارناؤود بکلرینك تشویقاتنه آلدانوب برکیجه پادشاهك باش کاتبنه هجوم ایده‌رك اشقودره قلعه‌سنك محافظی تعیین اولندیغنه دائر ساخته برفرمان آلدقدن صوکره باشکاتبی‌ده قتل ایدوب قاچمش ایدی .

فرمانك ساخته‌لکنی خاطرینه بیله کتیرمین اشقودره محافظی درحال قلعه‌نك اناختارلرینی اسکندربکه تسلیم ایدوب طیشاری چیقمشیدی . اسکندر بو فرصتدن استفاده مقصدیله اوکیجه بوتون عونه‌سنی قلعه‌یه صوقوب محافظه‌یه مأمور اولان عثمانلی عسکرینك قسم کلیسنی قتل ایتدرمسیله برابر اعلان استقلاله‌ده جرأتیاب اولمشیدی . بوشایعهٔ استقلاله بوتون کفا ، طوسقه بکلریله قره‌طاغ وویوده‌سی‌ده اعتماد ایده‌رك اسکندرك مقاصدینه اشتراك ایله دائرهٔ عصیانی توسیعه باشلادیلر (۸۵۱) .

پادشاهك نعمتیله ، تربیه‌سیله پرورده اولان اسکندرك بوحرکت خائنانه‌سی درجهٔ نهایه‌ده موجب شدت اولدیغی جهتله سلطان مراد همان اردوی همایون ایله ارناؤودلق اوزرینه یورویه‌رك ارباب عصیانی پریشان ایتمش ، اسکندری‌ده مردیتا طاغلرینه فراره مجبور ایلمشدر . بومصادمه‌لرده استعمال ایدیلن طوپلرك

[*] بوسور جسیمك موقعنه کرمه‌حصار نامی ویرلمش، الیوم اونام ایله یاد ایدلمکده بولنمشدر.

کلیبولی طوپخانه‌سندن جلب اولنان اوسته‌لر طرفندن آرناؤودلق طاغلرنده اعمال ایدلدیکی روایات تاریخیه‌دندر .

تیمورلنکك وقعهٔ مهاجماتنده اللی سنه‌لك حیات حکومتنی ، رفاه سلطنتنی تأمین ایتمش اولان استانبول ایمپراطورلغی برصدمهٔ انقراض ایله صارصیلیوردی. هر جهتدن چهرهٔ منفورینی کوسترن اضمحلال اداره افکار عمومیه‌ده بویوك برامیدسزلك حاصل ایدییوردی . چونکه ایمپراطور یدنجی ژان وفات ایتمش ، وارث حکومت اولان دیمتریوس ، طوماس ، قسطنطین دراغاس نامنده اوچ اولادی ، حق تقدم دعواسیله بربرینك علیهنه قیام ایلمشیدی .

بو منازعه‌نك فصلنه (حکم) لك صفتنی احراز ایدن حضرت پادشاه قسطنطینك رجحان اقتدارینی تصدیق ایتمه‌ی اوزرینه دیکر برادرلری بلااعتراض امرشاهانه‌یی قبول ایتدیلر . قسطنطینده استانبول ایمپراطورلغنك صوك حکمداری اولدی !

قیش موسمنك شدتله حکمفرما اولمغه باشلادیغی صیره‌ده اردوی همایون آرناؤودلقدن عودت ایدییوردی. اسکندر تکلیف ایدیلن بش بیك دوقه آلتوننی ویرمه‌مك کتاخلغیله مردیتا برزخلرنده پوصولر ترتیب ایده‌رك عسکردن خیلی تلفاته جرأت ایتمشدر . بو وحشیانه حرکتك انتقامنی آلمق اوزره سلطان مراد ایالك بهارده منتظم بر فرقه ترتیب ، قوماندانلغنده‌ده شهزاده سلطان محمدی تنسیب ایلدیکی اثناده اجل قضا کبی دولتك باشنه بلا اولان هونیاد صربستان حشراتیله آرناؤودعصاتنه استناداید‌ه‌رك فرقه‌سنده‌کی متفرق اهل صلیب عسکریله قوصوه حوالیسنه یورومشیدی . بوهجومده هونیاد جنابلری برازدو قوماندانی دکل مجارستان حکمرانی ایدی . چونکه وارنه محاربه‌سنده قرال ویلادیسلاس اورنوس زاده‌لردن غازی عیسی بکك خنجرانتقامیله هلاك اولمشیدی .

اهل صلیب اردوسی قوصوه صحرالرنده جولان ایدییورکن سلطان مراد دهشتلی برقوتله چانیك دربندندن کچه‌رك جدمحترمی خداوندکارك میدان مظفریتی اولان پرشته قیرلرنده دشمن اردوسنه تصادف ایتمسیله برابر محاربه‌یه باشلادی . اوچ کون ، اوچ کیجه دوام ایدن خونریزانه تعرضاتده اهل صلیب عسکری اون سکز بیك تلفات ویردکدن صوکره بوتون قوتلری قیرلدی .

بقية‌السيوف اولانلر صربستانه دوغرو فراره محكوم اولدى . حتى ژان هونياد جنابلرى‌ده مجروح اولديغى حالده منهزم عسكرك اوكنه دوشدى . ايكنجى قوصوه محاربه‌سى دنيلان بومحاربه‌ده سلطان مراد (سكدين) مغلوبيتنك ايكى قات انتقامنى آلدى .

بوغائله‌ٔ سياسيه زائل اولدقدن صوكره پادشاه اردونك اصلاحى ، مملكتك عمرانيله مشغول اولدى . بو ايام آسايشده (ذوالقدريه) حاكمى سليمان بكك كريمه‌سى (ستى ملكشاه)ى سلطان محمده تزويج ايده‌رك شانلى ، شهرتلى برسور همايون اجرااولندى . ايشته بوائناده عثمانلى دولتنك اسكى نشوهٔ‌مظفريتى پارلاق برصورتده حكمنى اجرا ايدييوردى (٨٥٥) .

بروسه‌ده ، ادرنه‌ده متعدد جامعلر ، مدرسه‌لر انشا ايديليور ، واسع‌يوللر ، منتظم كوپريلر ياپيليوردى . والحاصل عثمانلى ممالكى عادتا برمعمورهٔ مدنيت شكلنه كيرييوردى .

نه چاره‌كه بوغيرتلى پادشاه دوركمالنك برنجى قدمه‌سنده ، يعنى ٤٩ ياشنده ايكن‌مبتلا اولديغى التهاب دماغ خسته‌لغندن طاتقرسا برباش آغريسنه اوغرايوب اوتوز آلتى ساعت ظرفنده ارتحال ايتدى (٨٥٥) .

اوزمانك حكمنه رعايةً وفاتى اعلان ايدلمدى . سلطان محمد مغنيسادن ادرنه‌يه مواصلت ايدنجه‌يه قدر اون ايكى كون نعش محترمى محافظه اولندى . سلطان محمدك جلوسنى متعاقب جنازه‌سى بروسه‌يه نقل اولنوب حال حياتنده انشا ايتدردكارى جامعلرى حظيره‌سندكى تربه‌لرنده قرارگاه ابديسنه توديع قلندى . الى رحمة‌الله .

ايضاحات

سلطان مراد ثانى اوتوز برسنه‌دن عبارت اولان دور سلطنتنده ايكى دفعه تخت عثمانى‌يه چكمشدر . حيات‌بشرك برخيال زائل قبيلندن اولديغى تقديرايدن بوحكمدار حكيم دغدغه‌ٔجهانك آلايشنه اهميت ويرمديكى ايچون منتهاى مراتب بشريه اولان پادشاهلقدن ايكى دفعه ال چكمشدر .

(سكدين) محاربه‌سنده‌كى مغلوبيتمك تاثيريله عثمانلى اردوسنك ترقياتنه

خدمت ایده‌رك اوسایه‌ده دولتك اعلای شوکتنه موفق اولدیغنی پرشتنه صحرارنده احراز ایلدیکی غالبیتله اثباته ظفریاب اولدی .

عصرینك ایجابات سیاسیه‌سنه کوره (دیوستیرو) نامیله آلان اسلام ، خرستیان افراد عسکریه‌سی اولدقجه کسب انتظام ایلشیدی . روم افرادینك قسم کلیسی بالخاصه عثمانلی لسانی اوکرنمك ، حسیات ملیه‌یه اشتراك ایتمك مقصدیله آناطولی‌یه سوق اولنوردی . برطاقمی‌ده اصول عسکریه‌یی تحصیل ایتمك اوزره اودورك دارالفنونی عدایدیلن ادرنه ، بروسه تعلیمخانه‌لرینه کوندریلیردی .

دولتك استقلال حاکمیتی خصوصنده‌کی غیرت و فعالیتنه خلل کتیرمین بو ذات محترم سلاحدن زیاده صلح و صلاح طرفداری ایدی . انسانلرك آفت حیاتی اولان محاربه میدانلرینی عادتا براجل قضا قبرستانی کبی نفرتله تلقی ایدردی . فقط کندی موجودیتنه تعرض ایدنلره‌ده مدافعه‌دن چکنمزدی . معارف عثمانیه‌نك اساسنی وضع ایدن بو ترقی پرور پادشاه وارث سلطنتی اولان سلطان محمدی علوم عالیه‌دن بهره‌دار ایتمك عزمیله ، علامهٔ زماندن منلا کورانی ، منلا خسرو کبی متبحرینی معلم خصوصی تعیین ایلشدر .

والحاصل : برحکمداره لایق اولان اوصاف عالیه ایله تزیین ذات و صفات ایتمش بویوك برپادشاه ایدی . .

فاتح سلطان محمد دوری

ایکنجی جلوس

— ۸ —

سلطان مراد ثانینك ایکی دفعه سریر حکمداریدن فراغت ایلدیکنه کوره اوغلی سلطان محمدك ایکنجی دفعه جلوسنی قبول ایتمك طبیعیدر . مشارالیه یکرمی برياشنده اولدیغی حالده ۸۵۵ سال هجریسی محرمنك اوچنجی جمعه کونی ادرنه‌ده تخت عثمانی‌یه جلوس ایتمشدر .

بوجلوسك اهمیت سیاسیه‌سی پك بیوکدر . چونکه استانبول ایمپراطورلغنك نامی ، عثمانلی حکمدارلغی عنوانته تحول ایتدی ! مهد مدنیت اولان شرقده اویله بر انقلاب عظیمك ظهوری ۸۵۰ سنه اول حضرت مفخرالانبیا افندمزك لسان مقدسندن تبشیر بیورلدی .

غرب عالمنجه بو انقلابك وقوعی دها زیاده اهمیتلی ایدی . چونکه آوروپا قطعه‌سنی اشغال ایدن جرمان عناصرینك مرکز استنادی اولان روما ایمپراطورلغی قوةالظهر عد ایلدیکی خرستیانلغك نصف شرقیسنه ابدیاً وداع ایدییوردی ! بوجلوسك وقوعیله ظهور ایدن انقلابات سیاسیه مشرقله مغرب صفحاتنده دین ومذهب نامنه بر مجادلهٔ اساسیه تفرعاتنی احضار ایلیوردی .

کرهٔ ارضه ، بلکه‌ده بوتون کائناته مالکیت دعواسنده بولنان روما ایمپراطورلغی غربك مالکانهٔ ازلیسی ، آشیانهٔ ابدیسی ایدی . اوجهتله شرقك آفاق نامتناهیسنه صاحب اولمق ایستین روما هیأت خرستیانیه‌سی بنیان شرقك برطاشنی بیله اسلام عنصرینه ویرمکه راضی دکلدی .

« مدنیت ، منفعت » نامنه حکمفرما اولان تضاد افکارده برده اختلاف مذهب دعوالری علاوه ایدیله‌جکنی بیلیوردی . اکر عثمانلی خاندان سلطنتی اسلام اولماسه ایدی ذاتاً اخلاقی بوزولمش ، رابطهٔ قوتی چوزولمش برحکمدار سلاله‌سنك انقراضیله آنك یرینه قوهٔ غالبه‌یه مالك ، شهراه مدنیته سالك بر دولت معظمه‌نك قائم اولماسی غایت بسیط ، بلکه‌ده پك عادی برمسأله عد اولنوردی . حالبوکه اسلامیتك مقصد علویسی اوخیالات ایله قابل توفیق اوله‌مازدی . علی‌الخصوص عثمانی عنوان جلادتیله میدانه چیقان شانلی برپادشاهك آمال فاتحانه‌سی هیچ برصورتله نظر دقتدن خالی قاله‌مازدی .

اوجهتله بوانقلاب سلطنت آوروپالیلرك صاقندیغی کوزینه دیکن کبی باتدی . چیقارمق بر درلو ممکن اوله‌مادی !

اهل‌صلیب فدائیلرینك اقداماتی ، پاپالرك تحریکاتی برفائده ویرمدیکی ایچون (کسه‌مدیکك ألی اوپده کچ !) مثل مشهورینه رعایت اولندی .

فاتح ابتدای جلوسنده جنده‌رلی زاده خلیل پاشایی مقام صدارتده ابقا ایتدکدن صوکره وزیرثانی اسحق پاشایی‌ده آناطولی بکلربکی انتخاب ایلدی .

فقط شایان تأسفدرکه بواجرا آت سیاسیه آره‌سنده پدرینك الك زیاده سودیکی زوجه‌سی مریم سلطانی (پرنسس مارایی) حرم همایوندن طردایدوب پدری اولان صربستان قرالنه کوندردیکی کبی اسفندیار زاده‌نك قزندن دنیایه کلن مه‌دکی معصوم شهزاده کوچك احمدی‌ده بوغدیردی ! ایشته بومنظره فاتحك رسم ایتمش اولدیغی عظمتلی تابلوده دهشتلی برلکه ارائه ایتمشدر . چونکه ایکیسیده خاندان سلطنت ایچنده پدرندن موروث امانت کبی قیمتدار ایدی .

جلوسی متعاقب (قسطنطین دراغوزس) نامنده برسفیر استانبول ایمپراطوری طرفندن راسمهٔ تبریکی ایفایه مأموراً کلدیکی جهتله حسن قبول ایدیله‌رك حقنده احترامکارانه معامله اولندیغی کبی راغوزه ، وندیك ، جنوه ، غلطه ، صرب ، مجار ، افلاق ، ژان هونیاد ، اسکندر بك ، موره نامنه مرخصلرده بذل التفات ایدلدی . بوتون حکومتلرك سفیرلریله اوچ سنه‌لك برمتارکهٔ عمومیه عقد اولندی . بومتارکه‌دن مقصد استانبول فتحنك مقدمه‌سنی تهیه ایتمکدن عبارت ایدی .

بوائناده قرمانیلردن ابراهیم بك برطاقم سرسریلرله قیام ایده‌رك (علائیه)

اوزرینه یورومش ایسه‌ده اسحق پاشا فرقه‌سی یتیشه‌رك هپسنی برباد ایتمش ، ابراهیم بك‌ده اظهار ندامتله دائرهٔ انقیاده کیروب قزنی‌ده حضرت پادشاهه ویرمشدر.

فاتح حضرتلری بروسه‌یه سیاحتنده یکیچری حشراتی عادتا فدیهٔ سلامت ایستر کبی جلوس عطیه‌سی ایسته‌دیلر . پادشاه بو معامله‌یه حدت ایتمش ایسه‌ده بر عصیان عسکری وقوعنه میدان ویرمه‌مك ایچون بش بیك غروش (اون کیسه آقچه) احسان ایتدی . لکن امرادن بعضلری ، عسکرلك نامنه جائز اولمیان بویله جبارانه حرکته مساعده ایتدکلرندن دولایی قیرباجله دوکولدکدن صوکره مأموریتلرندن‌ده طرد ایدلدیلر .

قره‌مان اوغلنك عصیانی بر وسیلهٔ فرصت عد ایدن استانبول ایمپراطوری سلطان مرادك دور سلطنتنده غلطه مکتبنده تحصیلده بولنان شهزاده سلیمان چلبینك حفیدی اورخان چلبینك تخصیصات متراکمه‌سنی ایسته‌یه‌رك حضرت فاتحك حدتنی جلب ایتمشیدی . ذاتاً استانبول افقنه حصر ایدیلن نظر استیلا بویله بربهانه‌یه انتظار ایدییوردی . چونکه قورو برعنواندن عبارت اولان ایمپراطورلق، قره‌دکز بوغازندن سیلوری ، مرمره حوضه‌سنه قدر اهمیتسز بر محیط ایچنده‌ایدی. جنوباً‌ده چکمجه‌لره قدر منتهی اولیوردی .

عثمانلیلرك آوروپا قطعه‌سنه علاقه‌دار اولملری ایچون الك مساعد برزمان ایشته بو ایام ایدی . چونکه او شهر لطیفك نفوس عمومیه‌سی آنجق ایکی‌یوز بیك راده‌سنده قالمشیدی . یالکز متعدد مواقعنده‌کی مستحکم قلعه‌لرله شهری احاطه ایدن سور جسیم حائز اهمیت بر عارضه تشکیل ایدییوردی . دور اورخانی‌یه قدر برچوق اقوامك مهاجماتنه ، اوندن صوکره‌ده عثمانلیلرك تعرضاتنه مقاومتله کسب اشتهار ایتمش متین برنقطهٔ مدافعه ایدی .

حالبوکه عثمانلی دولتی بو عصر ایچنده فنون حربیه‌ده ، ترقیات عسکریه‌ده فوق‌العاده بر درجه‌یی احراز ایتمش اولدیغندن قلعه‌نك فتحی کبی مشکلاتی اقتحام ایده‌جك وسائط مهمه‌یی احضاردن عاجز دکلدی .

تیمور هائله‌سنك ظهورندن اول ییلدیرم بایزید استانبول بوغازینه حاکم اولان آناطولی حصارینی استقبالده‌کی فتوحاته براساس متین وضع ایدر کبی انشا ایتمشیدی . سلطان محمدده اجدادینك آمالنه قوت ویرمك ایچون عثمانلیلر

بیننده (بوغاز کسـن) نامیله یاد ایدیلن روم‌ایلی حصـارینی خارق‌العاده برسرعتله یاپدیردی . بوایکی موقع مدافعه قوتیله آوروپانك قره‌دکز جهتندن وقوعبوله‌جق تجاوزاتنه سـد چکلمش ، بناءً علیه استانبولك‌ده اقوام غربیه ایله مناسباتی قطع ایدلمش اولدی .

حضرت فاتح قلعه‌نك انشا آتیله مشغول بولندیغی اثناده استانبولدن کوندریلن برسفیر مرخصی ، اولجه عقد ایدلمش اولان متارکه عهدنامه‌سـنك احکامندن بحثله انشا آت معامله‌سنی پروتستو ایتدی . لکن پادشاهك عزمنه خلل کتیرمدی .

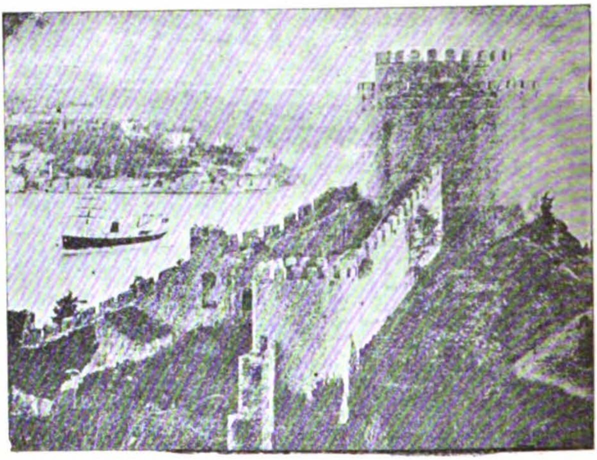

روم‌ایلی حصاری

— بنم بوحرکتم نقض عهد ایتمکدن عبارت دکلدرکه سزکده مداخله‌یه حقکز اولسون . کندی ملکمك سرحدنده برمدافعه موقعی حاضرلایورم . سزك ملککزه تعرض ایتمیورم . بیلیرسـکزیا ! پدرمك زمان حکومتنده ایمپراطورکز مجارستان ، وندیك قراللریله اتفاق ایدوب قوتلی بردونما ایله کلیبولیده‌کی سواحلمزی تهدیده باشـلامشیدی . ایشته بنده اومعامله‌یه مقابله ایدییورم ! پدرم کبی جنویزلیلردن معاونت ایسته‌میورم . آنك ایچون بنی منع ایتمکه صلاحیتکز یوقدر . ذاتاً پدرم وارنه محاربه‌سنه کیدرکن کوردیکی مشکلات اوزرینه استانبول بوغازینك روم‌ایلی ساحلنده برنقطهٔ استناد یپاجغنی عهد ایتمش ایدی .

بن ده پدرمك عهدینی اجرا ایدییورم . ملکمده ، حدودمده ایسته دیکم کبی حرکتمه کمسه مانع اوله ماز . ایشته بویله جه ایمپراطورکزه خبر ویریکز ! چونکه بن تهدید ایله قورقان پادشاهلردن دکلم . . شونی ده اخطار ایده رمکه بردها بوکبی تهدید آمیز معامله یه جرأت ایده جك ایلچیلریکزك که سنی کسوب آلنه ویره جکم ایمپراطورکزه اویله جه کوندره جکم ! »

جواب قطعیسنی ویرمکله برابر قلعه نك برجلرینه ده متعدد جسیم طوپلر وضع ایتدیردی . (فیروز آغا) نامنده ماهر بر طوپجینك قوماندا سنده بشیوز قدر معلم عسکردن عبارت بر قوۀ محافظه یی ده برسنه لك ارزاقیله مدافعه یه مأمور ایتدی .

فاتح سلطان وظیفه سنی اکمال ایدوب ادرنه یه عودت ایلدیکی صیره ده ایمپراطور جنابلری ده شهرك بوتون قپولرینی قپاتمش ، ایچریده کی اسلام اهالیسنی حبس ایله اشکنجه یه باشلامشیدی . پادشاه شدتلی بر خبر کوندروب اهالینك قلعه مسأله سنده مدخلی اولمادیغندن تخلیه لرینی ایسته مش ایسه ده ایمپراطور تضییقاتنده دوام ایتمشدر (٨٥٦ : اواخری) .

پادشاه ده بوکا مقابل ایمپراطورك موره ده ، تسالیاده بولنان طرفدارانندن حرکات معاونتکارانه ده بولنامامق تدبیرلرینه تشبث ایتدی . درحال قوتلی بر اردو ایله مشاهیر امرادن طرخان بکی موره حوالیسنه ، ماکدونیا سواحلنه کوندردی . بر طرفدن ده ایمپراطورك جلب ایتمش اولدیغی مجار ارباب صنعتندن (ژول اوربان) اسمنده بر دوکمه جی استادی کندی آرزوسیله ادرنه یه کاوب پادشاهه التجا ایتدی . استانبول حصارلرینی تخریب ایده جك قوتده جسیم طوپلر دوکمکه باشلادی . تاریخلرك متفقاً ویردیکی معلوماته کوره عثمانلی مهندسلرندن مصلح الدین ایله (اوربان) ك ادرنه ده دوکمش اولدقلری ایکی بویوك طوپ اون ایکیشر بیك اوقه باقیردن اعمال ایدیلوب سکز یوز اوقه لق مرمر کله لری ده بیك ایکیوز متره یه قدر آتمق صورتیله اجرای تجربیات ایلردی .

بو اشغالات آره سنده حضرت فاتح مقری کوی خذالرینه قدر کیدوب بوتون حاکم نقطه لرك خریطه سنی تنظیم ایتمش ، هجوم پلانلرینی چیزمش ، والحاصل فنون حربیه دائره سنده استکشافات مهمه یی اکمال ایلمش ایدی . بو ترتیبات

اجرا ایدلدکدن صوکره بویوك طوپلرله مهمات حربیه ادرنه‌دن اوکوزلرله بیزانس تختگاهنه دوغرو سوق اولنمغه باشلادی (۸۵۷ : اوائلی) .

عثمانلی اردوسی مقری کوی صحرالرینه کلدیکی وقت بائی قوماندان فاتحك اوتاغ همایونی‌ده ایوب سلطان اوزرنده (اکری) قپو جهتنه حاکم اولان تپه‌ده مهابت افزا اولیوردی . زاغانوس پاشا فرقه‌سی‌ده قاسم پاشا قیرلرندن غلطه اوزرینه یوریوردی . اردی همایونك صاغ جناحده سکسان ، صول جناحده‌ده یتمش بیك موجود بولنیوردی . مرکزده‌ده اوچ قطعه جسیم طوپلرله برابر اون بش بطاریه هاوان ، اوبوس طوپلری بیزانس تختگاهنی زیر وزبر ایتمکه مهیا برحالده طوریوردی . بونلردن فضله اوزمانه مخصوص برچوق محاصره لوازمی‌ده موجودایدی . مرمره دکزندن‌ده (بالطه اوغلی سلیمان بك) نامنده‌کی مشهور آمیرالمزك قوماندا سنده بولنان منتظم‌دونمامز لطیف برلدوس روزکاریله کوپوکلر صاچه‌رق کلیوردی (۸۵۷ : ربیع الآخر) .

فاتح . روم ایلی حصاری قلعه‌سنی انشا ایدییورکن ایمپراطورده شهرك مواقع مهمه‌سنی تحکیم ایتمکه چالیشیوردی . یونان تاریخلرینك مندرجاتنه نظراً ایمپراطورك عسکری اون بیك موجوددن عبارت ایدی . عثمانلی اردوسنك محاصره ترتیباتیله حاکم نقطه‌لری اشغاله باشلادیغی صره‌ده اهالیدن ، غلطه‌ده‌کی جنویزلردن اجرتلی ، کوکللو اوله‌رق دها اوتوز بش بیك قدر متفرق عسکر سلاح آلتنه آلندی .

استانبول مدافعه‌سنده پروسیه طوپچی معلملرندن (غدان) اسمنده بری بولنیوردی . بو محاربه‌ده اوعصرك مردرلو آلات حربیه‌سی استعمال اولنیوردی . لکن روملرك طوپلری‌ده، طوپجیلری‌ده عثمانلی اردوسنه مدافعه‌دن عاجز ایدی . ادرنه‌دن سوق ایدیلن جسیم طوپ برنجی دفعه آتشلندیکی اثناده پارچه‌لنه‌رق صانعی اولان مجارلی (اوربان) ی هلاك ایتمشدر .

دکیزدن هجوم ایدن بالطه اوغلی سلیمان بکك قوماندا سنده‌کی سفائن حربیه روزکارك مخالفتیله اعدا امداده کلان کمیلرینه مغلوب اولدی . روم کمیلری سرای برونندن ایچری‌یه کیردی . غلطه ایله سرای برونی آراسنه کریلان وخط مدافعه اولان زنجیر ترتیبات مخصوصه ایله ایندیریلوب بوتون مرتباتی شهر مدافعلرینه التحاق

ایتدی. بووقوعاته پادشاهك پك زیاده جانی صیقلدی. حتی ایمپراطوردن رشوت آلمقله بعض مؤرخلرك اتهام ایتدیکی خلیل پاشایه صوك درجه‌ده غضبلندی.

دکزدن کلن قوهٔ امدادیه شهر مدافعلرینه ایجه جسارت ویردی. لکن عزمنده ثابت اولان پادشاه محاصره‌نك دوامنه حصر اعتنا ایتدی. دوشمانك مغلوبیتی اردونك قوهٔ معنویه‌سنه سوء تأثیردن خالی قالمادیسه‌ده حضرت فاتح اوکاده اهمیت ویرمدی. رکاب شاهانه‌ده بولنان اعاظم دولتدن برمجلس تشکیل ایده‌رك شیمدیکی بشکطاش سواحلنده بکله‌ین حرب کمیلرینك قیزاقلر اوستندن چکه‌رك طوله باغچه‌دن خلیج صولرینه ایندیرلمسنه قرار ویرلدی.

مدافعلر صوك درجه‌ده فداکارلق کوستریپوردی. فقط قوهٔ حربیه‌نك خلیج دکزندن اجرا ایتدیکی تضییقات ایله محاصره اللی ایکی کون شدتلی برحالده دوام ایتدی. نتیجه‌سنده (اکری قپو، طوپ قپو) دن کشاد ایدیلان کدکلردن هجوم ایدن فداییلر شهر ایچنه کیردیلر. اوصورتله تأمین مظفریت ایتدیلر. پادشاه‌ده «فاتح» عنوان ذیشانی حقیله قازاندی (٨٥٧ : جماذی الآخر).

بوتون کرهٔ ارضی ید انحصارینه آلمق ایسته‌ین آوروپا اهل صلیبی غربك نفوذ تحکمنی بردرجه‌یه قدر توسیع ایتمش، حتی مهد مسیح اولان ارض مقدسه‌قدر کیتمش ایسه‌ده صلاح الدین، خداوندکار کبی شانلی مجاهدین اسلامك غالبیتلری اونفوذی پامال زوال ایده‌رك شرقك شرف حکمرانیسنی محافظه‌یه موفق اولمشدر.

ذاتاً بوموفقیتلری شان تحکمنه شین عد ایدن غرب افکار عمومیه‌سی شرقك الك مهم مرکزنده براسلام، عثمانلی دولتنك جهانکیرانه برمظفریتله تشکلنی تجویز ایده‌میوردی. لکن «الحکم لمن غلب» قول مشهوری غرب عالمنه برضربهٔ شدیده کبی تأثیر ایتدی. بلکه‌ده اوتأثیرلرك بقیهٔ اضطراباتی عصرلرجه دوام ایدوب کیتدی. دها طوغریسی آرانیرسه مدنیتك بوکونکی صفحهٔ ترقیسنده بیله اوتأثیرلرك زبونی اولان آوروپا افکارنده برأثر انفعال کورولمکده، حقوق اسلامیه‌یه تعلق ایدن معاملات سیاسیه‌ده جهل وغفلت درجه‌لرنده تجاهلانه حرکت ایدلمکده‌در.

حالبوکه فاتح، یتشدیکی تعصب واستبداد دورنده بیله ترقیات مدنیه‌یه

نمونهٔ امتثال اوله‌جق پك چوق اجراآته موفقیتله برداهئ انسانیت اولدیغنی اثبات ایدن اعاظمدندر . بودعوانك صدق حقیقتنه دلیل آرانیرسه فتحك اوچنجی کونی روم عنصرینك حقوق دینیه‌سنه رعایةً پاطریق (غنادیوس) ك مقام روحانیسنه نصب وتعیین ایدلمسی ، حتی اوزمانه عائد بعض امتیازات ویرلمسی ماده‌لرینی نظر دقته آلمق کفایت ایدر .

زیرا مکتب مدنیت عد ایدیلن غربك اندلسده ، مصرده ، سوریه‌ده‌بالخاصه عناصر اسلامیه حقنده ویرمش اولدقلری حقوق شکننانه تعرضات درسلرینه قیاساً حضرت‌فاتحك کوستردیکی نظریهٔ انسانیتپرورانه‌سی حقیقةً برمعجزهٔ‌عبرت، برنمونهٔ فضیلتدر . لکن اومکتب مدنیت معلملری نه قدر فعالیت ذکائیه‌یه مالك اولسه‌لر ینه دین‌پرور اولان براسلامك کندی مذهبی ایجابندن بیلدیکی علویتی تقدیر ایده‌مزلر اومحیطك مناظر داخلیه‌سنی حق بینانه برنظرله کوره‌مزلر ! بوقضیه اوقدر بدیهیدرکه قیاسی آرامق کلفتنه بیله حاجت یوقدر . ایشته اون طقوزنجی عصرك اواخری الك دوغرو مقیاسدر !

ایضاحات

بوفتح مبینك مظفریتنده کرهٔ ارض آسیا ، اوروپا ، آفریقا قطعه‌لرندن عبارت‌ظن‌اولنوردی . چونکه آمریقا ایله آوسترالیاهنوز کشف اولنمامش‌ایدی.

اوروپاده اجرای حکومت ایدن دولتلر مجار ، لهستان ، بوهمیا ، آلمانیا ، فرانسه ، انکلتره ، اسوچ ، دانیمارقه ، اسپانیادن عبارت‌ایدی . آسیاده‌روسیه، ترکستانده جنکیزیلر ، آناطولیده عثمانلیلرحکمفرما اولیوردی . لکن اوروپانك قلبکاهنده‌بولنان شرقی‌روم ایمپراطورلغی مقامنه‌ده عثمانلی پادشاهلغی قائم‌اولمشیدی. چونکه تیمور وقعه‌سنك اندفاعندن صوکره شرق جهتی سلامت انسانیه نامنه برصاحب ذی‌قدرته ، برحاکم عدالته محتاج بولنیوردی . اوده میسر اولدی .

بواثناده خلیفهٔ مسیح عد ایدیلن پاپا بشنجی (نیقوله) رومادە اجرای نفوذ ایله بوتون کرهٔ ارضده برتوحید نصرانیت حصولنه چالیشیوردی .

آفریقاده برطاقم متفرق اسلام‌حکومتلری‌ده بولنیوردی . قرون‌اولادنبری

مركز مدنيت اولان مصرده بيله طوائف ملوك دينيلن ترك ، چركس امراسى حكومت ايدييوردى . والحاصل تقسيمات ملكيه‌نك قطعى برخريطه‌سى هنوز چيزلمه‌مش ، حدود سياسيه‌سى تعيين ايدلمه‌مش ايدى . اوجهتله استانبول فتحى تبدلات عظيمه‌يه باعث اولدى .

كلەلم مقصد اصليه :

عثمانلى اردوسى استانبوله كيرمسيله برابر حضرت فاتح مدافعه قوماندانى (نوتاراس) ى حضورينه جلب ايدوب :

— باقيكز ! بيكلرجه خانمانك سونمسنه ؛ حريت حياتيه‌لرينك محوايدلمسنه سبب اولديكز . چونكه دها بر آى اول سزك مدافعه ايده‌ميه‌جككزى بن اخطار ايتمشيدم . فقط سز ديكله‌مديكز . بوقدر مظلوملرك قاننه كيرديكز . بنم مقصدم اهالينك مالاً ، بدناً محافظه‌سندن عبارت ايدى . بوكا ميدان ويرمديكز . بيهوده اوغراشديكز . بوقدر اموال غنيمتى ده غازيلره تقسيم ايتدرديكز . بوتون بومسئوليتلر ايمپراطوركزه ، محركاركزه عائددر . »

خطابيله حسب حاله باشلاديغى اثناده هم كنديسنه ، هم افراد عائله‌سنه التفاتكارانه معامله ايتدى . ايرتسى كون ده راحتسز اولان زوجه‌سنك استفسار خاطرى ايچون خانه‌سنه كيتدى . تداويسى حقنده امرلر ويردى . بوصورتله ده ملوكانه برانسانيت كوستردى .

بونازكانه معامله‌نك تحتنده‌كى تماس ملى نكته‌لرينى ادراك ايده‌مين برطاقم رياكاران سائقهٔ تعصبدن زياده فتح عطيه‌سنه مظهر اوله‌مدقلرندن انفعال ايتمشلر ايدى . حالبوكه پادشاه بوكبى انفعالاته اهميت ويرمديكنى فعلاً اثبات ايلدى . شويله‌كه :

فتحك ايلك جمعه‌سى فاتح محترم آياصوفيه‌دن چيقديغى اثناده بويادكارلر رهكذار همايونه ديزيله‌رك :

— اللهك توفيقاتى ، دعامزك تأثيراتيله حاصل اولان فتوحاتكز دولتكزه مبارك اولسون ! »

تمنياتيله احسان پادشاهك تسألنه تنزل ايتمشلردى . پادشاه بونلره كمال عظمتله برنظر تزييف عطف ايده‌رك :

— جناب حقك نصرتنه تشكر ايده‌رم . لكن سزك دعاكزك تأثيرندن زياده بومبارك دميرك تأثيرينى خاطركزدن چيقارمايكز ! !

عتاب شهانه‌سيله بلنده‌كى شمشير جلادتى كوسترمشدر .

فتحى متعاقب مراسم قديمه دائره‌سنده باطريق انتخاب ايديلن (غناديوس)ك شرفنه سراى همايونده برضيافت ويريله‌رك حقنده فوق‌العاده حرمت ورعايت اولندى . حتى اثناى مصاحبه‌ده :

— روم اولادلرمك رئيسى روحانيسى اولديكز . مقامكزده روح القدسك معاونتنه مظهر اولمكزى تمنى ايده‌رم . بنم ، ودولتمك حمايه‌سنه استناد ايده‌رك ملتكزك حقوق روحانيه‌سندن امين اولكز . امتيازات مذهبيه‌كز خللدن مصوندر . سزده اسلافكز كبى ايفاى حسن وظيفه‌يه مأمورسكز . ممكن لاجرا اولان حريت مذهبيه‌كزه مداخله ايدلميه‌جكدر . »

التفات شاهانه‌سيله برده مرصع عصا احسان ايدلدى . اركان دولتدن ، اعيان ملتدن ترتيب ايديلن مكمل بر آلايله فنارده‌كى (پنائيا) كليسا‌سنه عودت ايتدى . بووقوعات حقنده روم تاريخلرينك ويرديكى خلاف حقيقت معلومات شايان اعتبار اوله‌ماز . چونكه عقل وحكمتك قبول ايده‌ميه‌جكى برطاقم خرافات اساطيرانه‌دن عبارتدر . هربر غالبه مغلوبلرك اسناد سيآت ايده‌كلمسى قرون اولادن ميراث قالان خسيسه‌لردندر . دينلرمزك اختلافى كبى روايتلرك‌ده مختلف اولمسى پك طبيعيدر .

فتح كونى پادشاه ايمپراطور قسطنطينى ايسته‌مشيدى . برساعت صوكره حضورينه كتيريلن ايكى سر مقطوعك برى ايمپراطورك برى‌ده شهزاده سليمان چلبى زاده اورخان چلبينك كله‌سى ايدى . فاتح بومنظره‌يى برنظر عبرتله تلقى ايده‌رك متأثر اولدى . بوده حقيقت حياتيه ، ماهيت عالمه اولان وسعت معلوماتنه بردليل واضحدر .

پادشاه استانبول شهرينى كزيوركن شيمديكى باب سرعسكرى اتخاذ ايديلن موقعده برسراى ياپيلمسنى اراده ايتديكى كبى جوار سواحل اهاليسندن بش آلتى بيك اسلام عائله‌سنك جلبيله محله‌لر تشكيلنى‌ده علاوه ايتدى . قلعه‌لرله حصارلرك تعميرينه‌ده مهندس مصلح‌الدين چلبى مأمور اولدى .

فاتحك اون بشـنجی کونی پاطریق افندی‌یه برامتیاز فرمانی ویرلدی. رؤسـای روحانیه‌نك ویرکودن تکلیفات رسومیه‌دن معاف اولدقلری تصریح ایدلدی. اجرای آیینده کمال سربستی ایله نکاح، تولد، تدفین معامله‌نك احکام دینیه دائره‌سنده جریان ایده‌جکی، موجود کلیسالردن قسم اعظمنك روملره عائد اوله‌جغی، ولادت عیسی، پاسقالیه یورطولرنده سابقلری کبی اجرای شادمانی‌یه مداخله ایدلمیه‌جکی تحت تأمینه آلندی.

بومعامله‌لر حقیقةً مدنیته، انسانیته لایق اولان ممدوحه‌دندر. حضرت فاتحك بویوکلکنه بوندن بویوك دلیل اوله‌ماز. لکن بووقوعاتی تعقیب ایدن روم اعیانندن بعضلرینك فاجعهٔ اعدامی انسانلق نامنه یکده موافق کوروله‌مز. بوده رجال وعلمای عصرك پاطریق حقنده‌کی التفاتلری کویاپادشاهك روملری حدلایقندن زیاده حمایه ایله فوق‌العاده آثار تمایل کوسترمسنه مقابل بونك عکسنی اثبات ایده‌جك برمقصد سیاسی‌یه حمل اولنیور. چونکه اعیانك قتلی آره‌سنده بوافسادك یکانه سببی اولان وزیراعظم خلیل پاشانك نعش مقتولی‌ده داخل ایدی.

نه حال ایسه. بویله برزمانده شدتك افراطی یالکز فاتحده دکل، روما ایمپراطورلرینك، آوروپا دولتلرینك، ایران پادشاهلرینك قسم اعظمنده کورلدیکنی وقوعات تاریخیه اثبات ایدر. ذاتاً حکمدارلرده فضیلت ذاتیه ایله سیآت فکریه مسأله‌سی بعضاً افراطی، بعضاً‌ده تفریطی استلزام ایده‌کلدیکی قابل انکار دکلدر. فضائل اخلاقیه‌دن زیاده سرائر سیاسیه تعلق ایدن بوکبی احوالی تدقیق ومحاکمه ایتمك ارباب مطالعه‌یه عائد بر وظیفه‌در.

حقیقت حاله باقیلیرسه‌خلیل پاشانك اعدامی پادشاهك آثارعداوتی اولەرق تلقی ایدیلیر. فقط بعض مورخین اسلاف تدقیق مسأله‌یه لزوم کورمیه‌رك وقعه‌یی بسیط برشکلده تصویر ایتمشلر. حالبوکه بومسأله برطاقم سوءامثاله‌مساعد اولدیغی جهتله شایان ملاحظه‌در.

مورخلرمزك ویردیکی معلوماته کوره خلیل پاشانك اعدامیله صدارته کچن محمود پاشا سرای همایونده یتیشن بندکان دولتدندر. لکن مسألهٔ اعدامی روم اعیانه رغماً ظن ایتمك عامیانه بر بهتاندن عبارتدر. اصل مسئولیت پادشاهی دها ایلك جلوسنده اغضاب ایدن رجال دولته، علمای مته عائددر. چونکه محمود

پاشا فضیلت ذاتیه، کمالات انسانیه اعتباریله داماد ابراهیم پاشالری ، صقوللیلری ، کوپریلیلری فرسخ فرسخ کچمش عثمانلی اعاظمندندر .

حضرت فاتح سلاطین عثمانیه خاندانننده علوم عالیه وادبیه ایله کسب امتیاز ایدن برداهیء ذیکمالدر. عربیده فارسیده وبرقاچ اجنبی لساننده اولان بهرهٔ علمیه‌سی خارقهٔ ذکاسنک‌اك پارلاق برهانیدر.

زماننک دقائق سیاسیه‌سنه واقف اولان فاتح ، وجدان وفضیلته عائدبعض خطیئاتندن تجرید ایدیلیرسه (سلطان‌السلاطین) عنواننه کسب استحقاق ایدر. لکن حسب‌البشریه شدت افکاره مستعد اولدیغی ایچون محمود پاشا کبی عثمانلی رجال سیاسیونننك قتلیله انتقام فضائلنه خلل ویردیکی ادعا اولنیور .

استانبول فتحندن اوچ هفته قدر بر مدت کچدیکی اثنـاده عثمانلی دولتنك بالقانلرده‌کی وضعیت سیاسیه‌سنده بویوك برتبدل وقوع بولدی . اوسببله‌ادرنه‌یه عودتنده بوتون حکمدارانه ظفر نامه‌لر کوندردی . هرطرفدن تبریکاته مأمور سفیرلر کلدی . یالکز ردوس شیوالیه‌لرینك مرخصی کلمه‌سی پادشاهك نظر دقتنی جلب ایتدی .

بو اثناده صربستان قرالی برانغویچ طرفندن کلن سـفیر همتبریکه ، همده سلطان مراد زماننده عثمانلی اداره‌سنه کچمش ایکن مشارالیهك وفاتنده تکرار صربستانه الحاق ایدلمش اولان ایکی اهمیتسز قلعه‌نك آناختارلرینی تقدیمه مأمور ایدی . حالبوکه پادشاه اویله ساخته نمایشـلرینك تحتنده‌کی ضمیرلری بیلدیکی ایچون صرب سفیرینی حضورینه بیله قبول ایتمدی .

— « بن ملکمك محافظه‌سنه قابیجمله مقتدرم . قرالك سماحتنه محتاجدکلم ! عثمانلی دولتنك‌مالنه صربلیلر نه‌صلاحیتله مداخله ایدییورده بوکهنه آناختارلری بکا کوندرییور ؟ بوملتك سلاح ظفری ، اودمیر پارچه‌سنك آچه‌میه‌جغی اك بویوك قلعه‌لریده آچه بیلیر ! »

جوابیله آناختارلریده رد ایتدی. آنك اوزرینه صربستانك تأدیبنه‌مجبور اولدی . اردونك سفر برحالنه کیرمسیچون امرویردی .

قرال ژورژ بومعامله‌دن تولد ایده‌جك نتیجهٔ حربیه‌یی کشـف ایدرك درحال مجارستان حکمداری ژان هونیاد جنابلرینك معاونتنه دخالت ایلدی .

یکدیکرینك مروج آمالی اولان ایکی قرال بلغارستانه دوغرو یورودی . کچیردکاری یرلری قان دریاسنه ، یانغین ویرانه‌سنه بکزده‌رك طونه سواحلنه قدر کلدی . لکن عثمانلی عسکرینك یتشمه‌سیله تکرارطونه‌یی کچوب صربستان حدودینه چکلدی . اردوی همایون ایله حرکت ایدن فاتح سلطان ، هونیادی تعقیباً صربستانه کیردی . اللی بیکدن زیاده اسیر آلدی . الك مهم موقعاری ضبط ایده‌رك مشهور سمندره قلعه‌سنی محاصره ، سیوری حصاری‌ده استیلا ایتدی . قلعه‌لرینی تعمیر ایله لزومی قدر محافظلر اقامه‌سنه امرویردی .

بعض اوروپا مؤرخلری سیوری حصار قلعه‌سنده محافظ بولنان صرب عسکرینك معاهده‌یه مخالف اوله‌رق اسیر آلنمسنی فاتحك عهد شکنلکنه حمل ایده‌رك او یولده برطاقم غرضکارانه روایتلره، معلومات فروشلغه کیرشمشلردر. فقط بونلر پك حقسز ، پك منطقسز اسنادلردن عبارتدر . محافظلرك حیاتنه قصد ایدلمه‌مسی معاهده احکامندن اولسه بیله بو شرطك ، اسارت مسأله‌سنه هیچ بر تأثیر اوله‌ماز.چونکه حیاتقیمق باشقه ، اسیر آلمق‌ده باشقه معامله‌در.

فاتحك بو نقطه‌ده سیاسةً برخطاسی وار ایسه اوده سمندره محاصره‌سنه اورنوس زاده‌لردن فیروز بکی‌غیر کافی برقوتله براقوب ادرنه‌یه عودت‌ایتمسیدر. چونکه صرب عسکرینك مغلوبیتی اوزرینه مجارستان اردوسنك التحاق ایدوب تکرار هجومه حاضرلاندیغنی ، او قوتله هونیادك انتقام آلمغه هوسلندیکنی پادشاه خبر آلمشیدی . او جهتله اردوی همایونك صربستاندن عودت ایتمسی جائز دکلدی .

بوفرصتدن استفاده ایدن هونیاد دهشتلی برقوتله یورویوب هم عسکرمزی برباد ایتدی ، هم فیروز بکی اسیر آلدی . دشمن اردوسی‌ده بلغارستانی چیکنه‌یه‌رك ودینه دوغرو یورودی . بو مهاجمه‌ده اهل صلیبك ارتکاب ایتمش اولدیغی غدارلقلر صحنهٔ انسانیتده قانلی برفاجعه تشکیل ایتمشدر [٨٥٨] اواخری.

ادرنه‌ده بولنان حضرت فاتح بو وقعه‌دن پك زیاده متأثر اولدی . منتظم بر اردو تشکیل ایدوب صربستان اوزرینه کیتدی .

سمندره صحراسنده وقوع بولان شدتلی بر محاربه‌ده هونیاد اردوسی‌ده مجارستانه رجعته مجبور اولدی .

بو مظفریت اوزرینه پادشاه قوصـوه‌یه کیدوب خداوندکارك مقام شهادتنی زیارت ایده‌رك سلانیك طریقیله ادرنه‌یه حرکت ایلدی .

ایلك بهارده صربستان قرالنك وفات ایتمسی اوزرینه ظهور ایدن قراللق دعوالری بوتون اهالینك عصیاننی انتاج ایتمشیدی . بواختلال آره‌سنده‌برچوق مظالم ارتکاب اولنمشـیدی او سببله اردوی همایون تکرار صربسـتانه کیردی . بلغراده قدر کیتدی . ایکیوز قطعه‌دن عبارت اولان سفائن حربیه‌مزده‌طونه‌دن ایچری‌یه یورودی . بلغراد سواحلنه کلدی. طونه ایله صاوا نهرلری آره‌سنده‌کی شهری محاصره ایتدی [٨٦٠] .

بو خط حرکت بلغراد قلعه‌سنك فتحنه مستند ایدی . حالبوکه او متین استحکامك جبر حرب ایله آلنمسی غایت مشکل ایدی . بونکله برابر استانبول شهری کبی مستحکم برموقعك فاتحلرینه کوره او مشکلاتی اقتحام ایتمك اهمیتسز عد اولنیوردی . بلغرادك شرقی اوروپاده حائز اولدیغی اهمیت سـیاسیه هیچ نظر اعتباره آلنمایوردی .

حضرت‌فاتح صربستان‌سفرینی اعلان‌ایتدیکی اثناده پاپا اوچنجی(قالیقست)ك زیر جناح روحانیسنه التجا ایتمش بولنان هونیاد ، اهل صلیب عسکرندن یتمش بیك ممتاز شیوالیه ایله یوز قدر مشهور سرکرده‌لردن عبارت اولان قوته مجار، صرب فرقه‌لرینی‌ده علاوه ایده‌رك بلغراده هجوم ایتدیکی کبی طونه‌نك مجارستان سواحلندن‌ده ایکیوزدن زیاده حرب کمیسی بلغراد صولرینه کلمشـدی .

محاصره‌نك کسب شدت ایلدیکی کونلرده اهل صلیب اردوسی اجل قضـا کبی یتشمش ، مجار دونانمه‌سی‌ده صاعقهٔ بلا کبی آتشلر صاچمغه باشلامشـیدی . عثمانلی کمیجیلرینك مهارتسزلکی نتیجه‌سنده بویوك سفینه‌لرمزدن اوچی دشمن آتشـندن یاندی . بشی‌ده ضبط ایلدی . متباقیسی‌ده پادشـاهك امریله تخلیه اولنوب قره‌یه چکلدی .

دونانمانك بر ایشه یارامادیغندن غضبناك اولان فاتح شدتلی بر هجوم ترتیب ایده‌رك حیرتفزا بر جسارتله شهر ایچنه یورودی . غازیلر بعض موقعلری اشـغال ایتدی. فقط اوته طرفدن‌ده هونیاد بوتون قوتیله شهره کیروب ایکی طرف عسکری بوغاز بوغازه کلدی. قانلی بر منظره حاصل اولدی . نه فائده‌که

اردونك الك شانلی قوماندانی ، عسکرمزك الك زیاده استنادی اولان تیمور طاش زاده‌لردن (قره‌جه پاشا) نك شهید دوشمسی بوتون اردوده بویوك بر سوء تأثیر حصوله کتیردی . محاربه‌نك جان آله‌جق نقطه‌سنده عسکرمز رجعته باشلادی . دشمن فرقه‌لری‌ده تعقیبه کیریشه‌رك اردوکاهه قدر هجوم ایتدی . اوتاغ همایونی محاصره‌یه آلدی . جسور پادشاه قلیجنی چکوب بالذات محاربه‌یه مجبور اولدی . حتی قورشونله آیاغندن مجروح اولدیغی حالده مدافعه‌ده ثبات ایتدی . امداده یتیشن غازی عیسی بك معیتنده‌کی سکز بیك سواریمزك غیرتیله پادشاهك حیاتی محافظه ایدلدی . دشمن حشراتی‌ده اردوکاهدن چیقارلدی .

نه فائده‌که آرتق امید مظفریت یأس مغلوبیته منجر اولدی . بوتون عسکر بلغارستان حدودینه قاچمغه باشلادی . پادشاهده مأیوس برحالده ادرنه‌یه‌دوندی.

بومهم مغلوبیت عثمانلیلر ایچون بر ماتم عظیم ایدی . لکن اوروپا نظرنده عادتا بر سرور اعظم درجه‌سنده باعث افتخار اولدی . ژان هونیادك شهرتی کائناته یاییلدی . شایان عبرتدرکه او شهرتکیر آفاق اولان قوماندان بلغراد محاربه‌سنده بر عثمانلینك خنجر انتقامندن آلدیغی یاره‌دن قورتیله‌میوب اون بش کون ایچنده هلاك اولدی کیتدی [٨٦٠] .

بقیةالسیوف اولان اهل صلیب دوکونتیلری‌ده صاوا نهری بطاقلقلرنده ظهور ایدن تیفو خسته‌لغندن بر چوق تلفات ویردکدن صوکره مجارستانه دوغرو چکلدی .

بو ضربهٔ شدیده‌نك آجیسنه تحمل ایده‌مین فاتح سلطان فطرتنده‌کی میل انتقام ایله حضور قلبی ، راحت وجدانی سلب ایده‌رك مقابله تدارکاتنه باشلادی . صدر اعظم محمود پاشایه روم ایلی ایالتی والیلکنی‌ده علاوهٔ مأموریت اوله‌رق ویردی .

بلغراد وقعه‌سندن دلخون اولان پادشاه ایکی سنه ظرفنده هر برفدا کارلغی اختیار ایله تأمین مظفریت ایده‌جك منتظم بر اردویه مالك اولدی . صربستانی هرج ومرج ایدرجه‌سنه بر شدتله ادرنه‌دن حرکت ایتدی .

محمود پاشا فنون عسکریه‌ده فوق‌العاده بر اقتداری حائز اولدقدن فضله دیپلوماتلق عالمنده‌ده عصرینك سرفرازی ایدی . مشارالیهك مهارت سیاسیه‌سیله

اردوی همایون آزوقت ایچنده بوتون صربستانی فتح واشغال ایتدیکی قلعه‌لری‌ده محافظلر قوتیله تحت تأمینه آلدی . قوصـوه حدودینه قدر اولان یرلری صورت قطعیه‌ده عثمانلی ادارەسنه الحاق ایتدی . یالکز بلغرادی اوتوز بیك آلتون ویرکو مقابلنده مجارستانه براقه‌رق کمال مظفریتله بوسـنه — هرسك اوزرینه یورودی (۸۶۳) .

صربستان ممالکنده حکومت عثمانیه تشـکیل اولندقدن صـوکره مظفر اردومز بوسـنه صحرالرنده مهابت افزا اولیوردی . محمود پاشانك ترتیبات ماهرانه‌سی ایله راغوزه عسـکری (کاوبیج) قلعه‌سنده محاصره ایدلدیکی کبی قرالك کندیسی‌ده اسیر آلندی .

لکن هونیادك جریحهٔ انتقامیله مجارستاندن هجوم ایدن اوغلی (ماتیئوس قوروەن) هرسك حدودنده عثمانلی اردوسنی اشغاله باشلادی.

بو تعرض اولدقچه حائز اهمیت ایدی . آنجق اردومزك قوهٔ معنویه‌سـنه محمود پاشانك‌ده مهارت حربیه‌سی انضمام ایلدیکندن مجاربه‌ده مجار عسکری رجعته محکوم اولدی. بوسایه‌ده بوسنه حوالیسی‌ده عثمانلی ادارەسنه‌کچدی(۸۶۷).

بو اثناده افلاق بکی (شیطان وویوودا) نامیله مشهور اولان (ویلاد) عصیان‌ایده‌رك ویدین‌بکی حمزه پاشایکی بغتةً برکیجه باصمش معیتنده‌کی عسکری جلادانه بر صورتده تلف ایتدکدن صوکره قانلی ساطیرنی‌ده قلعه‌نك سنجاق ستوننه آصمش ایدی .

بووحشیانه وقوعات اوزرینه محمود پاشا دکزدن فاتح حضرتلری‌ده قره‌دن وارنه ، کوستنجه سواحلنه کیردیلر . اورته‌لغی زیر وزبر ایتدیلر . ویلاده ، زعمنجه بر شـیطنت حربیه‌یه موفق اولور امیدیله (بسارابیا) اورماننده کیزله‌نوب اردویه هجوم ایتمش ایسه‌ده غافل بولنمیان محمود پاشـا فرقه‌سی برنجی حمله‌ده افلاق‌عسکرینی تارمارایده‌رك وویواده‌یی مجروحاً مجارستانه فراره مجبور ایلدی. یرینه‌ده فاتحك معیتنده اولان برادری (رادوله) وویوده‌نصب‌ایدلدی او غائله‌ده برطرف اولدی (۸۶٦) .

شمال جهتنده‌کی آرناؤودلقده سلطان مراد ثانی دورندنبری کا عصـیان کاه استیمان ایدن اسـکندر بك او حوالیده‌کی عسـکرمزی بر طاقم حرکات

شقاوتكارانه ایله اشغال ایدییوردی . پادشاه بو مسأله‌یه‌ده بر نتیجه ویرمك مقصدیله شماله تبدیل عنان ایلدی. لكن اسكندر بك (مالیسیا) طاغلرینه‌التجا ایدوب مدافعه‌یه جرأتیاب اوله‌مادیغندن حضرت فاتح امرادن برینی براقوب عودت ایتدی .

ذاتاً آرادن یدی ، سكز آی برمدت كچمسیله اسكندربك وفات ایتمش اولدیغندن آرناؤودلق حوالیسی عثمانلی دولتیله ونديك حكومتی آره‌سنده مشترك بروضعیتده قالدی .

ونديكليلر دولتنی ازعاج ایدییوردی . جنویز بقایاسی‌ده راحت طورمیوردی. عثمانلیلر برطرفدن مجارستانه آقین ایتدیلر . برطرفدن‌ده موره شبه‌جزیره‌سنه یورویه‌رك آغریبوز قلعه‌سنی آلدیلر . بواشتغالات حربیه‌سنه‌لرنده جنویزلیلرك آطه‌لر دكزنده‌كی مدیللی ، طاشوز ، لمنی جزیره‌لری‌ده فتح اولندی.

استانبولده‌كی روم ایمپراطورلغنك انقراضی مأیوسیتیله بوتون یونانستان عادتا آنارشی حالنده براختلاله باشلامشیدی. اهالینك برقسمی‌ده اوروپایه هجرت ایتمكه حاضرلانمشیدی . موره قطعه‌سنك آیاقلی اركان حربی اولان طرخان‌بك جدی برموفقیتله او فنالقلری باصدیردی . افكار عمومیه‌یی تدابیر حكیمانه ایله عثمانلی حكومتنه چویردی .

فقط بوسكونت چوق سورمدی . تهدیدوتلطیف كبی سیاسی تدبیرلر غلیانلی برحالده بولنان خلق اوزرنده هیچ برتأثیر كوسترمدی . طرخان بكك عودتنی متعاقب یونانستان عادتا وحشتستان دینیله‌جك درجه‌یه كلدی .

ایمپراطورقسطنطینك برادرلری دیمتری ایله طوماس فتح زماننده یونانستانه كیتمشلر ، شرق‌ایمپراطورلغنك انقاضنی برابر كوتورمشلردی . دعوای‌حكومت رقابتیله ایكی قرنداش بیننده‌كی منافرت شدتلی برعداوتی حاصل ایتدی . برطاقم بكلرده بوفرصتدن استفاده ایده‌رك بر كلاه قاپمق سوداسنه دوشدی . والحاصل بوتون یونان ممالكی آتش فساد ایچنده قالدی .

بواختلالدن قسماً عثمانلی دولتی مستفیداولدی . چونكه شرق ایمپراطورلغی روملر اشغال ایتدیكی تاریخدنبری اهل صلیب بقایاسندن اولان برطاقم سرسریلر یونانستانه كچمش ، اورالرینی مستملكه طرزنده اوروپا مالكانه‌سنه بكزتمشیدی.

فقط مذهب ولسان اعتباریله بیکانه عد ایدیلن غرب یادکارلری روملرله حسن امتزاج ایده‌مدیکی ایچون بینلرنده دائمی براختلاف حکمفرما اولیوردی . بوسببله آسایش وانضباط ایله ادارهٔ حکومت مفقود برحاله کلمشیدی . حتی حکومتسزلك، صاحبسزلك سیئه‌سیله مالطه ، وندیك ، رادوس ، کریدقورصانلرینك تعرضاتنه‌ده معروض بولنیوردی .

ایشته بوفنالقلر طؤماسك غلبهٔ حکومتیله زائل اولدی . لکن مظالم تعدیاتده انکیزیسیونلره میدان اوقویان طؤماسك غدارلقلری حدتحملی کچدی . تختگاه عثمانی‌یه عکس ایدن سوزشلی فریادلر ، آجیقلی استمدادلر اوزرینه صربستان سفرندن صوکره پادشاه موره سفرینه مجبور اولدی اولا جنوب جهتی فتح ایدیله‌رك بعده شماله دوغرو توسیع فتوحات ایدلدی . طؤماس ترك حکومت ایده‌رك عائله‌سیله ایتالیایه قاچدی . غرب سواحلنده (پاطراس) جهتی وندیك اداره‌سنده براقیلوب بوتون یونانستانه طرخان‌بکك اوغلی عمربك والی‌قائمقامی نصب اولندی (٨٦٣) .

موره سفرندن اول حضرت فاتح جنویز سفینه‌لری شکلنده منتظم دونما انشاسنه امرویرمش ، سرعتله انشا ایدیلن قسمی‌ده بحرسفید آطه‌لرینه سوق ایتمشیدی . یونانستاندن عودت ایدن صدر اعظم محمود پاشا بوسفائن حربیه ایله مدیللی آطه‌سنی آلدقدن صوکره اوروپا دکزینك اك مهم کذرکاهی اولان چناق قلعه‌نك روم‌ایلی ، آناطولی سواحلنده محکم قلعه‌لر یاپدیروب لزومی قدر طوپلر وضع ایتدیردی . بوسایه‌ده دولت ، قوتلی برمرکز مدافعه‌یه مالك اولدی (٨٦٥) .

مجارستان ، صربستان ، آرناؤولق حادثه‌لرینی ممکن مرتبه کسب سکون ایتدیردکدن صوکره وندیك ، جنویز وقوعاتی ظهور ایتمکه باشلادی . حتی علی‌الدوام اون آلتی سنه سوردی . ایشته بوظهورات ایله بداهةً ثابت اولیورکه عثمانلی دولتی اوروپا قطعه‌سنده اجرای حکومته ، تأمین مظفریته باشلادیغی تاریخدنبری هرطرفدن وقوع بولان تعرضاته ، مهاجماته قلعهٔ سیاره کبی مدافعه ایدرك عزمنده ثبات ایله نائل فتوحات اولمشدر . بومشکلات عظیمه ایچنده جانلی غیرت کبی اوغراشان عثمانلی فاتحلری علوم سیاسیه‌ده ، فنون حربیه‌ده

کسب ایتدکلری مهارتله بوتون حکومتلره قارشی بر مسابقه امتحانی ده اعلان ایتمشدر.
خصوصیله فاتح کبی عظمت اقتدارینه ، مهابت افکارینه استناد ایدن بر خارقهٔ زمانك دور غالبیتی اومسابقه میدانلرنده بویوك بر حق رجحان قازانمشـدر . اومناسبتله اوروپالیلرك هر درلو مداخلهسـنه مدافعه ومقابله ایتمك مجبوریتی هم ضروری هم طبیعی ایدی . چونکه فاتح سلطان کبی حاکم عالم اولمق استعدادنده یارادیلان بر نادرهٔ فطرت ذوق حیاتی ، شرف سلطنتی محاربه میدانلرنده کچیرمکله عنوان جلادتی اعلا ایتمکه چالشـدیغی حالده شهراه مقصودینه حائل اولمق ایسـتهین عارضهلره اهمیت ویرمهمك خصوصنده معذوردر . آمالنی افعالیله تأمین ایتمك عزمنده ثابت اولان انسانلر بومسلکده فدای جان ایتمش اولسهلرده آجیماز.
حالبوکه فاتح محترم :

متین بر مسلکی تعقیب ایدوب عزمکده ثابت اول
ییقلماز بر بنانك اسـتنادکاهی متانتدر !

مآلنك مثال مشخصی ایدی. دشمنلریلهدکل، اجایله پنجهلشمکه چالشمسی ده وظیفهسی ، بویوکلکی ایجابندن ایدی . زیرا لسان حکماده کزن بر ضرب مثلده (بویوکلك ، کوچوك بر سعی ایله کسب ایدیلهمز) جملهسنك معناسنی بوتون شمولیله آکلامش اولان بر شهریار عظیم ایدی .
جنویزلرك ، رادوس شیوالیهلرینك ادارهسنه کچمش اولان آطهلر ویونان دکزندهکی بویوك ، کوچوك جزیرهلر محمود پاشانك فعالیتیله کاملاً عثمانلی حکومتنه مال ایدلدی . یالکز ردوس ایله جنوب طرفنده قورفو ، زانطه آطهلری جنویزلیلرده قالدی .
محمودپاشا مدللی‌یی فتح ایتدیکی اثناده فاتح حضرتلری ده ادرمیدده آرامساز اولیوردی. لکن پاشانك حرکاتنه مداخله ایتمیهرك یقیندن بر نظارتده بولنیوردی. خدمات مبرورهسنه مکافاةً صدر اعظملق عنواننه برده (قپودان دریا) نامی ویرلدی . چونکه مشـارالیهك صدارتندهکی دونمامز ونديك دونماسـنه غالب کلهجك بر قوتده ایدی . نتهکیم ونديك جمهوریتیله وقوع بولان محاربهلرك برچوغنده عثمانلی دونماسی ونديكليلرك دهشتلی کمیلرینی قاچیردی .
چناق قلعه بوغازینك تحکیمی ، دونمانك تزییدی ، بحر سفید آطهلرینك

تسخیری کبی وقوعات مهمه ، شیمدیکی ایتالیا سواحلنی اشغال ایدن وندیك دره بکلرینك نظر دقتنی جلب ایتمشیدی . زیرا مدللی آطه‌سنه ویریلن بعض امتیازلر بالخاصه وندیکلیلره رغماً ترتیب اولنمش مدافعهٔ سیاسیه‌دن عبارت ایدی.

بو تدبیرلره نظراً کرك پادشاهك ، کرك محمود پاشانك وندیك سواحلنده اهلیتنه تمامیله کسب وقوف کسب ایتمش اولدقلرینی اثبات ایدر .

روما بقایاسندن اولان وندیك دره‌بکلرنده شدتلی بر تفرقهٔ آمال حکمفرما اولیوردی . بو تفرقه‌دن محمود پاشا پك چوق استفاده ایدییوردی . چونکه ناپولی ، فلورانسه حکمداری دیکر رقیبلرینك علیهنه اوله‌رق عثمانلی دولتنه میل ایتمکه مجبور اولمشیدی. اوجهتله غربی دره بکلرینك تشکیل ایتمك ایسته‌دکلری اهل صلیبك اسرار حرکاتی مرکز سلطنته صورت موضحه‌ده بیلدیرییوردی .

ایتالیانك جنوب طرفنده اولان سجلیا ایله کرید اطه‌لری وندیکلیلرك مرکز استنادی اولمشیدی . او قوتله آطه‌لر دکزینی ، چناق قلعه بوغازینی کچه‌رك عثمانلی تختنکاهنی زیر وزبر ایتمك اوزره وندیك جمهوریتی حقوق دول دائره‌سنده اعلان حرب ایتدی . روح‌القدس نامنه صلیب بایراقلری آچیلدی . خرستیان اولان رومایه دعوت ایدلدی. هر طرفه روحانی خطیبلر کوندریله‌رك عالم نصرانیت غلیانه کتیرلدی . شرقده ، غربده دهشتلی بر بحران حاصل اولدی . کویا اسلامیتی ، علی‌الخصوص عثمانلی نامیله توره‌ین بر ملتی کرداب انقراضه سوروکایه‌جك بر اهل صلیب سیلابی حاضرلانیوردی . بوتون اوروپا سحاب کثیف ایچنده بیلدیرملر یاغدیره‌رق بر طوفان استیلا وقوعنه دین غیرتیله چالیشیوردی ! کرهٔ ارضی خاشاك اسلامیه‌دن ، حشرات عثمانیه‌دن تطهیر ایتمك ایستیوردی ! !

حالبوکه او طوفان وحشت بالنهایه کندیلرینه بر کرداب مصیبت تشکیل ایتدی. دیانت نامنه ارتکاب ایتدکلری خیانتك جزاسنی جنس عملرنده کوردیلر.

ذاتاً بویله بر محاربه‌نك وقوعی ایجابات سیاسیه‌دن ایدی . چونکه وقتیله شرق ایمپراطورلغنه مالك اولان رومالیلرك ادارەسندن قالمش بعض شهرلر ، آطه‌لر وار ایدیکه بونلرك‌ده استانبول قیصرلکنه مربوط بولنمسی طولاییسیله عثمانلی دولتنه الحاقی امور ضروریه‌دن ایدی .

اهل صلیب فدائیلری رومادہ اجتماع ایتدی . (لوئیج لوردانو) نامندہ مشهور بر قپودان وندیك سفائن حربیه‌سنه آمیرال تعیین ایدلدی . (برنولدو) اسمندہ بر قوماندان اهل صلیب اردوسنك سرداری اولدی . موره‌یه، آطه‌لره بر طاقم ارباب فساد کوندریله‌رك افکار عمومیه عثمانلیلر علیهنه تحریك اولندی. حتی آرناؤودلر او تحریکاته آلدانوب عصیانه باشلادی .

هر طرفدن ظهور ایدن غائله‌لر کوندن کونه کسب شدت ایدییوردی . لکن جناب فاتحده هیچ بر اثر تلاش کورولمیه‌رك اردومزك ، دونمامزك انتظام تدارکاتنه باقیلیوردی .

وندیکلیلر اجرای تعرضه باشلامازدن اول ارتکاب وحشته کیرشدیلر . بورجیالیلره ، اسپانیالیلره درس ملعنت ویره‌جك فاجعه‌لری خرستیانلق نامنه بر شرف عد ایتدیلر . انسانلق عالمی قان دریاسنه غرق ایتمك ایسته‌دیلر . عثمانلیلری مقابله‌یه مجبور ایده‌جکلرینی دوشونمدیلر .

بو وقعه‌ده اك زیاده وحشیانه حرکت ایدن حشرات، رومانك دارالمجازاتی اولان کرید حبسخانه‌سندن تخلیه ایدیلن جانیلردن عبارت ایدی . چونکه بونلرك هپسی اعدامه ، مؤبد کوره‌که محکوم ایدی . حتی عثمانلیلر علیهنه اك زیاده شدت کوستره‌جك اولانلره بویوك مکافاتلر وعد ایدلدی . ایشته بو جانیلر اك وحشی جنونلره حیرت ویره‌جك غدارلقلره باشلادیلر .

وندیکلیلر اولا (قورینت) برزخنی اشغال ایدوب سلطان مرادثانی دورنده تخریب اولنان قلعه‌لری تجدید ایدرجه‌سنه تعمیره اهمیت ویردیلر . بو اشغالدن موره‌لیلر ممنون اولوب وندیك دونماسنه معاونتله برحمیت دیندارانه کوستردیلر.

آرتق صبر ایده‌جك زمان کچمشیدی . حضرت فاتح خارقهٔ فطرتدن عد اولنه‌جق بر فعالیتله مدافعه‌یه مجبور اولدی . موره‌ده بولنان طرخان بك زاده عمر بکه شدتلی امرلر ویردی . صدر اعظم محمود پاشا یده بر قوهٔ جسیمه ایله دونمایه مأمور ایتدی. روم ایلیده ، آناطولیده موجود اولان عسکرك برقسمی دونمایه ، بر قسمی‌ده موره، ماکدونیا سواحلنه تقسیم ایدلدی .

بعض مؤرخلرك روایتنه کوره چناق قلعه سواحلنده بولنان محمود پاشا

دونماسنه دها اون ایکی قطعه جسیم کمیلر علاوه اولنه‌رق یونان دکزینه دوغرو ظفر سنجاقلری آچمش اولدیغی حالده حرکت ایتمشدر .

عمر بك قره جهتندن ، محمود پاشا دکز طرفندن قورینت برزخنك مدخلنده‌کی (اکسامیلون) ساحللرینه یناشمشیدی . بو خبرلر وندیك آمیرالنه دهشت ویردی . چونکه بو قدر سرعتله حرکتی عثمانلی دونماسندن قطعیاً امید ایتمیوردی. خصوصیله محمود پاشانك فنون بحریه‌ده‌کی مهارتی ، عثمانلیلرك محاربه‌ده‌کی جسارتی بیلیوردی . او سببله بوتون عسکرینی کمیلره بیندیروب قورفو آطه‌سی آچیقلرینه چکلمکه مجبور اولدی .

دشمنك بو حرکتنی بر مانوره اصولنده احتمال ویرن محمود پاشا هردرلو احتیاط نقطه‌لرینی محافظه ایده‌رك عسکرك بر قسمنی ساحله چیقاردی . اجزای ناریه قوتیله وندیکلیلرك تجدید ایتمش اولدیغی قلعه‌لری خاك ایله یکسان ایتدیردی. یکرمی بش میل بحری طولنده اولان او عظمتلی برزخی‌ده بر کون ایچنده فتح ایتدی . عسکرك بر قسمنی‌ده موره جزیره‌سنه سوق ایدوب بوتون قلعه‌لری استیلایه موفق اولدی .

عثمانلیلرك ایلك هجومی وندیك عسکرینك، قوماندانلرینك قوهٔ معنویه‌سنی قیرمشیدی . هله موره‌لیلری بوس بوتون یأس وفتوره دوشورمشیدی . لکن امور سیاسیه‌ده بر معلم حکیم اولان محمود پاشا موره‌لیلر حقنده فرط شدت کوسترمدی . ارباب عصیاندن یرلی اولانلری عفو ایتدیکی کبی اهل صلیب طاقمندن بولنانلری موقتاً توقیف ایله حریتلرینه مانع اولدی . کرید حبسخانه‌سندن چیقاریلان جانیلری‌ده میدان سیاستده اعدام ایتدیردی .

بو صورتله عالم سیاستده بر سکون موقت حاصل اولدی . دها واضح بر بر تعبیر ایله دولتك استقباله عائد اولان مظفریتلرینه بر فاتحهٔ امید احضار اولندی .

بو طبیعی متارکه‌نك ایکنجی دوره‌سنده وندیك دونماسی تکرار آطه‌لر دکزینه هجوم ایتدی . مدیللی ، ساقز آطه‌لرینی‌ده اشغال ایده‌رك اهالی‌یی تعقیبه باشلادی . لکن محمود پاشانك دونما ایله مدیللی صولرینه یناشدیغنی خبر آلان وندیك آمیرالی همان مرسای فراره بادبان کشا اولدی .

موره‌ده (پاطراس) قلعه‌سی حدودنده بولنان عمر بك فرقه‌سی‌ده اهمیتلی

بر میدان محاربه‌سنده اهل صلیبی برباد ایتدی . دشمنك قوماندانیله برابر قوجه بر فرقه افرادی تلف اولدی. خط رجعتی کسیلن فراریلرده (قالاماتیا)ده اسیر آلندی . اسرا ایله یرلی کنجلری‌ده استانبوله سوق اولندی . چونکه فساد استعدادی کنج عنصرده کورولیوردی . والحاصل بو وقعهٔ ثانیه‌ده موره قطعه‌سی صحرای کبیر وادیلرینه دونمشیدی .

بودواملی تعرضلرك صفحاتنده عثمانلی دولتنك کسب ضعف ایتمسندن باشقه بر مقصد سیاسی کوروله‌میوردی . او جهتله قوجه بر وندیك جمهوریتی دکز قورصانلری کبی غیر منتظم حرکتلرله دولتی اوصاندیرمق، هر جهتدن برفتنه اویاندیرمق خولیالرینه خدمت ایدییوردی. حتی بو خولیالرك سوقیله مدیللیدن فرار ایدن کمیلر اهل صلیب شیوالیه‌لرینك تشویقیله چناق قلعه‌دن ایچری کیردیلرسه‌ده بر خیلی ضایعات ویردکدن صوکره کری‌یه دوندیلر .

بو عربده آره‌سنده عثمانلیلر ایتالیانك شمال ساحللرندن هجوم ایدوب (ایزوینخو) نهرینك کنارلرینه قدر ایلریله‌دیلر . وندیك شهرینی تهدید ایدن بو آقینجیلر برچوق مال غنیمت آله‌رق دوندیلر .

برطرفدنده پاپا جنابلری — دین‌نامنه — درجهٔ نهایه‌ده اجرای تحریکاتدن خالی قالمیوردی . فقط بومساعیٔ روحانیه‌نك عثمانلی هیأت جسمانیه‌سنه ذره قدر تأثیری اوله‌میوردی . حضرت‌پادشاه بارقهٔ ظفر کبی هم وندیك دکزلرنده، هم بوسنه ، هرسك ، افلاق صحرالرنده شعشعه‌پاش اولوردی .

حتی بوهنکامده دیاربکرده ظهور ایدن (اوزون حسن) دیدکلری چنکیز بقیه‌سیله ترجان‌جوارنده دهشتلی برمبارزه‌یه کیریشه‌رك اردوسنی پریشان‌ایتمش، بنیان حکومتنك تملنی‌ده ییقمش ایدی (٨٨٠) .

اهل صلیب عتملاسنك تسویلاتنه مغلوب اولان وندیکلیلر محاربه‌نك اك اهمیتلی زماننده پك بویوك برخطاده بولندیلر . چونکه پاپانك قوهٔ روحانیه‌سیله تشکیل ایدلمش اولان دونمنا عثمانلی دولتنه قارشی حاضرلانمش ایکن ، بوقوتی سوء استعمال ایده‌رك اهل‌صلیبه سرفروایتمین رادوس شیوالیه‌لرینی تأدیبه کیتدیلر . اوسبله خللدار اولان قوتلرندن عثمانلیلر استفاده ایتدیلر .

بواثناده آدریاتیق سواحلنك منتهاسنده بولنان دراج ، اشقودره حوالیسنه

روم‌ایلی والیسی خادم سلیمان پاشا برقوهٔ کافیه ایله سوق اولنمشدی . مشارالیه اشقودرنك (بویانه) نهری وادیلرینه (فساد طاغی) زروه‌لرینه حاکم اولان قلعه‌سنی محاصره‌یه آلدی . اوراده دوکدوردیکی جسیم طوپلرله قلعه‌نك هرطرفندن کدکلر آچدی . برچوق ضایعات ویردکدن‌صوکره تأمین فتوحات ایده‌جکی صره‌ده آلمش اولدیغی امرپادشاهی‌یه امتثالاً اورادن حرکت ایتدی . چکیلن زحمتلر ، ایدیلن مصرفلر هبایه کیتدی (٨٨٠) .

بونکله برابر ویریلن امرك اهمیتی اشقودره‌نك فتحندن دها زیاده‌اولدیغنی بعض‌مؤرخلر ادعا ایتمشلرسه‌ده هرحالده فاتحك‌دوراستیلاسنه لایق‌کوروله‌میه‌جك برتدبیر اولدیغی سطحی برمحاکمه ایله آکلاشیلیر .

افلاق سفرندن عودت ایدن حضرت پادشاه تکرار اشقودره محاصره‌سنه کیتمکه مجبور اولدی . لکن معیتنده بولنان صدراعظم کدك احمد پاشا تجارب حکیمانه‌سنه ، تدابیرعاقلانه‌سنه رعایتله حرکت‌اولنمادیغی ایچون پك چوق مشکلات چکلدی . حالبوکه مشارالیه آناطولیده ، قریمده ، موره‌ده ، فعلیات حربیه ایله کسب مهارت ایدن بروزیر ممتاز ایدی . اوجهتله اشقودره کبی عارضه‌لی یرلرده وقوعبوله‌جق مصادمه‌لرك میدان محاربه‌لرینه بکزه‌مدیکنی ، دشمنك حرکاتنه کوره ترتیبات عسکریه‌نك اجراسی لازم کله‌جکنی اخطار ایتمسی اوزرینه پادشاه حدت ایتمش ومؤخراً سوزی مسموع اولمدیغی ایچون محاربه‌یه کیتمامکده اصراری اوزرینه مشارالیهك روم‌ایلی حصارنده حبس ایدلمسنه امر ویرمشدر .

بومعامله‌یه برنظر تدقیق عطف ایدیلیرسه اوعصرده بیله علت استبدادك بعض علائم‌منفوره‌سنه استعداداولدیغی کوریلور . چونکه فنون‌حربیه‌ده هردرلو نظریاتی کورمش ، تجربهٔ فعلیه‌سیله‌ده تأیید معلومات ایلمش اولان برصاحب تدبیرك رأینی قبول ایتمه‌مك باشقه معنایه حمل ایدیله‌مز .

نه چاره‌که اصابت رأیه ، سلامت فکره مالك اولان اوتجربه‌کارك تدبیرلرینه مراجعتدن باشقه چاره اولمدیغنی تسلیم ایدن پادشاه ، احمد پاشا حقنده ویرمش اولدیغی امرك خطاسنی آکلادی وبعض امرا طرفندن احمد پاشانك بو بابده‌کی کفایتی اخطار ایدلمکله درحال تخلیه‌سیله آولونیا سواحلنه بکلربکی تعیین

ایتدی .. بو مأموریت زماننده بردرجه زیاده اثبات اهلیت ایدن احمد پاشانك تضییقاتیله وندیكلیلر صورت قطعیه‌ده مصالحه‌یه ، حتی منافع دولتی تأمین ایدن برمعاهده‌یه موافقت كوستردی (٨٨٣) .

اون آلتی سنه امتداد ایدن بوغائلهٔ حربیه‌ده وندیكلیلر مادةً پك بیوك ضررلره اوغرادی ، پك چوق فلاكتلر كچیردی . لكن معنویات اعتباریله اوضررلری تضمین ایده‌جك فائده‌لرده كوردی . حتی بحرسفید آطه‌لرندن بعضلرینی عثمانلیلر ضبط ایتمش اولدیغی حالده ینه كوچولمدی . بلكه‌ده بویودی. بویوكلك سیاسی برنقطه‌دن عبارت ایدی . چونكه علی الدوام اون آلتی سنه عثمانلی دولتنه مقاومت ایتمك اوزمانك فرانسه ، آلمانیا دولتلرینه‌ده میسر اوله‌مازدی. ایشته بومقاومت شرفی ، وندیكلیلرك مقدس برحكومت روحانیه امتیازینه مالك اولدیغنه بوتون اقوام خرستیانیه‌ده قوتلی براعتقاد حاصل ایتدیرمشدر .

شوقدر واركه آطه‌لر دكزنده ، آدریاتیق حوضه‌سنده ، بوسنه قطعه‌سنده وندیك حكومتنه قالمش اولان یرلرك عثمانلی دولتی ایچون برر مركز اختلال ، بلكه‌ده برر واسطهٔ اضمحلال اوله‌جغی وقتیله نظر اعتباره آلنمیه‌رق اومشكلاتك ارث مجادله كبی استقباله حواله ایدلمش اولمسی بویوك برخطا ایدی .

ذاتاً دور استیلامزده فتوحاته همت ایدن خاندان سلطنت ، علاقه‌داران دولت ، ملتك قانی بهاسنه مالك اولدقلری یرلرده حكمت حكومتك شانندن اولان توحید لسانه ، اتحاد افكاره خدمت ایتمدیكی ایچون اختلاف نسل اخلاقه میراث براقش اولدقلری واسع ملكك حدودمنازعه‌لرینی ، مذهب دعوالرینی‌ده وارثلرینه ترك ایلمشلردر . چونكه برملكك حق تصرفنی اثبات ایده‌جك الك قوتلی حجت ، اوملكدن حالاً استقبالاً تأمین منفعت ایده‌جك وسائطی دوشونه‌رك تهیه ایتمكدن عبارتدر .

بوحقیقت قابل انكار دكلدر . فقط فكر انصاف ایله محاكمه ایدیلیرسه بوسیاسی تصورلرك اوبله‌قان دریالری ایچنده اجراسی‌ده مشكلدر . یالكز برقباحت خاطره كلیركه اوده دور آسایشده خلافت اسلامیه‌یه وارث اولان قانونی سلطان سلیمانه توجه ایدر .

∴

افلاق ، بوغدان غائله‌سی

عثمانلی واجنبی تاریخلرینك کمال نفرتله ویردکاری معلوماته نظراً (بکرش) بکی (ویلاد) بشر صورتنده یارادلمش خونخوار بر جنوار اطلاقنه هرصورتله لایق ، انسانلق نامنه شین مجسم اولان ظالملرك جمله‌سنه فائق برفطرت ردیئه‌یه مالك ایمش . اومناسبتله کندی صفت ملعونه‌سنه مخصوص اوله‌رق شیطانلق ، جلادلق القاب لئیمه‌سیله برابر برده (قازیقلی وویودا) نام شریری ویرلمشدر. چونکه ابناء جنسنه الك فجیع جنایتلرله عذاب چکدیرمکده ابلیسه میدان اوقویان بولعین بدنام بشریتی نفرتله یاد ایتدیره‌جك وحشتلری ارتکاب ایله منفور انام اولمشدر .

برحالده‌که نسل بشردن اویله برجنوارك تولد ایتمسی عادتا خلقتك احکامنه، طبیعتك ایجابنه برنقیصه ویرمشدر دینلسه بجادر !

بوغدار خونخوارك الك بویوك اکلنجه‌سی ألینه کچیردیکی مظلوملری قازیقه کچیرمك فضیحه‌سیله فریاد اشکنجه‌سی ایدی ! بو آواز وجدانسوز اوظالم جلاده بر آهنك سرور یرینه کچردی .

تاریخلرك شومظالمه دائرویردیکی تفصیلات اوقدر چرکین برمنظرهٔ وحشت حاصل ایدرکه بلکه‌ده اوقویانلر ، اولاد بشردن اولدیغنه تأسف ایدر . چونکه اوغدارانه اشکنجه‌لری انکیزیسیون ظلمه‌سی‌ده ارتکاب ایتمه‌مشدر .

براجنبی مؤرخی دییورکه :

« مظالم وحشیانه‌سیله مدنیت انسانیه‌یه قانلی لکه‌لر سورمش اولان پرنس ویلاد یکرمی بیکدن‌زیاده معصوم انسانلرك حیاتنی قازیقه کچیرمك ، دیری‌دیری آتشلرده یاقمق، باشلرینی کسدیروب آنالرینك کسیلمش ممه یرلرینه میخلاتمشدر! »

عجبا بو حال مدنيت غربيه‌نك برنمونهٔ تكامليمى ايدى ؟ خير . . . مطلقا فطرتك بادئ عبرت اوله‌جق برتكاسلى ايدى ! كچه‌لم . . .

طرف شاهانه‌دن سفير صفتيله اعزام اولنان حمزه بك برقاچ سنه‌دنبرى ويرلمين ويركونك سببنى سؤال ايتمسى اوزرينه حدت ايدن ويلاد ، زواللى حمزه بكى مأموريتيله متناسب اوله‌بيله‌جك يوكسك برقازيقه كچيروب تلف ايتمشدر . بو وحشيانه معامله‌يه تحمل ايده‌مين حضرت فاتح همان اردوى همايون ايله حركت ايتدى . نه فائده‌كه سفر همايوندن خبردار اولان ظالم ويلاد بلغارستانه هجوم ايله برچوق تخريباته ، تعدياته موفق اولدى . يكرمى بيكدن زياده اسير ، مليونلر دكرنده اموال آله‌رق كندى حدودينه چكلدى .

صدراعظم محمود پاشا فرقه‌سى اولاح مملكتلرينى چيكنه‌دى . لكن دشمن عسكرندن برفرده بيله تصادف ايده‌مدى . حتى اهاليدن ده كيمسه‌يى كوره‌مدى . چونكه ويلاد عثمانلى اردوسنك حركتنى ايشيتديكى كبى كندى عائله‌سيله برابر بوتون اهاليى (قارپات) سلسله‌سى اورمانلرينه سوق ايتمشيدى . عسكرينى ده اورمان ايچنده كيزلمشيدى . دشمن عسكرى بركيجه باصقينى ايله فرقه‌مزى تهديده چالشمش ايسه‌ده كورديكى مقابلهٔ شديده اوزرينه فراره مجبور اولدى . لكن اورالرده بارينه‌مدينى ايچون مجارستان قرالى (ماتيوس) ك حمايه‌سنه دخالت ايتدى .

اولاح ملكنه هجوم ايدن آقنجى آلايلرى‌ده چوق اموال غنيمت آلدقدن فضله اك معمور شهرلرى‌ده ياتغين ويرانه‌سنه دوندردى (۸۸۶) .

بوغانه آره‌سنده بوغدان پرنسى (استفان) پاپانك تشويقاتيله اهل صليب اردوسنه معاونت ايده‌جكنى — ديندارلق نامنه — وعد ايتمشيدى . او سببله پادشاه اشقودره محاصره‌سنده بولنان خادم سليمان پاشا فرقه‌سنى بوغدان اوزرينه سوق ايتمكه لزوم كوردى . ينه تكرار ايدرزكه بو تدبير مصيب دكلدى . زيرا سرحد عثمانى اولان شمالى آرناؤدلقدن شدتلى بر قيش زماننده بوقدر اوزون مسافه‌يى قطع ايده‌رك كلن عسكر بالطبع هم يورغون ، هم غيرمنتظم برحالده بولنور .

ايشته بو تدبيرسزلك سيئه‌سيدركه عسكرك يورغون ، سوارى حيوانلرينك زبون اولديغى بر صيره‌ده مجار ، اولاح ، بوغدان عسكرندن تشكل ايدن قوتلى

بر اردویه قارشی وقوعبولان هجومده سلیمانپاشا فرقه‌سی جداً حیرت ویره‌جك قهرمانلقلرله ابراز شجاعت ایتدیکی حالده ینه دشمنك کثرتنه غلبه ایده‌مدی . کلیتلی ضایعات نتیجه‌سنده مغلوبیت فلاکتنه محکوم اولدی .

اسیر دوشن امرا ایله اغتنام ایدیلن عثمانلی بایراقلری بوتون مجارستانده ، لهستانده موقع افتخارده تشهیر اولندی . خرستیانلغك بوشانلی مظفریتی بوتون اوروپایه‌ده عکس ایتدی . بو مغلوبیت اجنبی تاریخلرنده بر شهرت عظیمه ایله (قراغویواج) محاربه‌سی دیه قید اولنمشدر .

لکن جهانکیرانه برفعالیته مالك اولان فاتح سلطان بوفلاکت ملیه‌یی صورت ظاهره‌ده احوال عادیه‌دن عد ایدر کبی کوروندی . او جهتله طالع حربك مساعده‌سزلکنی وسیله ایده‌رك مرکز سلطنته عودت ایتدی .

ایلك بهار موسمنده اردوی همایونده تدارکات سفریه بالخاصه بوغدان اوزرینه اوله‌جغنه حکم ایدلمش ایسه‌ده حرکت شاهانه صیره‌لرنده مسأله‌نك رنکی دکشدی . بالعکس جنویزلیلرك مستملکه‌سی طرزنده بولنان قریم سواحلنه کیدیله‌جکی آکلاشلدی .

بو خط حرکتك تحتنده حضرت فاتحك فکر انتقامنه خدمت ایتمکدن زیاده معیتنده‌کی اردونك سطوتنه ، کندیسنك‌ده غیرتنه استناد ایتدیکی معناسی مستتر کبی کورونور. حالبوکه اصل مقصد سیاسی او معنالردن عبارت دکلدی. زیرا عصرینك اك مدقق دیپلوماتی اولان پادشاه وندیکلیلرله جنویزلیلرك بیننده رقابت شدیده اولدیغنی بیلیوردی . بو خصومت سیاسیه طولایسیله وندیکلیلرك مغلوبیتنی جدی بر صمیمیتله آرزو ایدییوردی . لکن خرستیانلق نامنه بزه معاونتدن چکنیوردی . بونکله برابر وندیکلیلره‌ده طرفدارلق کوسترمیه‌رك ظاهراً بیطرف کورونیوردی . حتی پاپانك تحریکاتنه‌ده اهمیت ویرمیوردی .

ایشته بو سببله بوغدان مغلوبیتنك قریم جهتنده‌کی جنویزلیلره حاصل ایده بیله‌جکی سوء تأثیرك اوکنی آلمغی ، یاخود تحریکات بلیه‌سیله اونلری‌ده علیهمزه قیام ایتمکه حاجت براقمامق مطالعه‌سی حضرت فاتحك قریم سواحلنده بر نمایش ملی اجراسندن صوکره بوغدان حدودینه کیتمسنی موجب اولمشدر.

بعض مؤرخلرمز بو تدبیرك حکم زمانه کوره مصیب اوله‌مدیغنی بیان ایلمشلرسه‌ده فاتح سلطان کبی بر داهیٔ سیاستك ایجاب زمانی بیلمیه‌جك قدر لاقیدانه حرکتیله اتهامنه بز جسارت ایده‌میز .

نه حال ایسه . بوغدان اوزرینه یوروین اردوی همایون دهشتلی بر فرقه ایله حدوددن ایچری‌یه کیردی . لهستان قرالی استفانْ مدافعه اردوسیله طونه سواحلنده‌کی اورمانلرده بکلیوردی . لکن حس انتقام ایله غلیانه کلمش اولان عثمانلی قهرمانلرینك ایلك هجومنده دشمن عسکری ، ارسلان سوروسنه تصادف ایدن مایمونلر کبی پریشان اولمش، قرال جنابلری‌ده بیك مشکلات ایله قاچه بیله‌جك بر طریق سلامت بولمشدر .

بو نشوهٔ مظفریتله بوتون بوغدان ملکنی پامال استیلا ایدن عثمانلیلر ، قراغویواج فلاکتنك آجیسنی معزیادةً چیقاردی (۸۸۲) .

خرابه زاره دونمش اولان بوغدان شهرلری کاملاً ایصسز بر حالده ترك ایدیله‌رك عودت اولنیورکن دشمن عسکری قوهٔ امدادیه‌سیله تکرار هجوم ایتمش ایسه‌ده ینه مغلوبیتدن باشقه برشی قازانامادی . بوصوك مهاجمه‌ده حضرت فاتح صف حربك اوکنه کچه‌رك حیدرانه بر شجاعتله مبارزه‌یه کیرشمش ، دشمنلرك بیله نظر حیرتنی جلب ایده‌جك برجسارت کوسترمشدر .

∴

فاتح دورنده‌کی فنون عسکریه‌نك مهم بر نظریه‌سنی‌ده تاریخلرمزده (آقنجی) نامی ویریلن فدایی برطاقم سواری آلایلرینك یغماکرلك عملیه‌سی تشکیل ایدر . میلادك اون بشنجی عصرنده بوتون اوروپاده حکمفرما اولان بو علت جبارانه ، حیات بشر نامنه عادتا بر اجل قضا ایدی .

بو یغماجیلر طوفان بلوطلری کبی بر ملکه مستولی اولورلر ، اللرینه کچیره بیلدکلری قیمتدارماللری آشیروب ینه قاصیرغه فورتنه‌سی کبی برسرعتله کری‌یه دونرلر ، یاخود دها ایلریده‌کی حدوده تجاوز ایدرلردی . بو وحشتك اوکنی آلمق پك مشکل ایدی . چونکه وقوعبولان تجاوزلر حقیقةً اجل قضا کبی غیر معین بر زمانده اجرا اولنوردی .

منافع شخصیه نقطهٔ نظرندن فائده‌لی ظن ایدیلن بو جارلبقلر منافع سیاسیه نامنه پك بویوك ضررلر تولید ایدردی . چونکه حقوق بشریه‌نك پایمال ایدلمسندن حصوله کلن نفرتلر، عداوتلر متقابلاً کسب شدت ایدردی . بوندن ماعدا بوتون حدود بویلرینك محافظه‌سی ایچون قلعه‌لر انشاسنه ، عسکرلر اقامه‌سنه مجبوریت حاصل اولوردی .

خصوصیله عثمانلی آقینجیلرینك تجاوزلری دولت نامنه دها بویوك مضرتلری موجب اولوردی . زیرا سطوت فتوحاتیله توسیع ملك عزمنده اولان بر دولت حدود قومشولریله حسن مناسبتده بولنمغه مجبوردر . هیچ شبهه یوقدرکه مناسبات سیاسیه‌نك شو مهم نقطه‌سی نظر دقته آلنمش اولسه ایدی ، او اثناده آثارشیلکه استعداد کوسترن غرب افکار عمومیه‌سی عثمانلیلرك بوهمیا صحرالرندن ایچری‌یه کیرمسنه مانع اولمق ایسته‌میه‌جکدی . حتی اسوچلیلرله دانیمارقه‌لیلرك آلمانیایه کیروب چیقمه‌لری کبی یورغونلقدن عبارت بر نمایش درجه‌سنده ثمره‌سز قالمیه‌جقدی .

بونکله برابر بزم آقنجیلرك یغما کرلکی یالکز حقوق عباده تعرضله قوهٔ بازوسنك غنیمتی عدایتدیکی اموالی غصب ایده‌رك کلوب کچمکدن عبارت ایدی . او زمانك شقاوتی بو کبی جبارلقدن باشقه بر شی دکلدی . لکن مجارلرك ، ایتالیانلرك . اسلاولرك مظالم غدارانه‌سنه باقیلیرسه بو جبارلقلر عادتا معاملات مدنیه‌دن عد اولنمغه لایق کورولوردی .

مدنیت انسانیه‌یه یاقشمیان بو حاللری شانی زاده ، صولاق زاده کبی وقعه نویسلرمز مفاخر ملیه کبی الفاظ مطنطنه ایله تصویره غیرت ایتمشلرسه‌ده اسلامیتده محض سیئات اولان برذمیمه‌یی حسنات ملیه صورتنده کوسترمك — اعتقادمجه — خوش کورولمیه‌جك بر ریاکارلقدر . بلکه‌ده انسانلق شرفی اعتباریله بر نوع باربارلقدر .

***

حضرت فاتحك جلوسنی متعاقب ظهور ایدن وقوعات آره‌سنده قره‌مان امراسندن ابراهیم بکك غائلهٔ عصیانی دولت نظرنده کسب اهمیت ایتمشیدی . بو ذاتك خاندان سلطنته صهریت کسب ایتمش اولمسی ، علی‌الخصوص تورك

عناصرندن بولنمسى حسبيله عثمانلى دولتنه خصم اولمسى پك غريبدر . دعواى تفرد ، حرص حاكميت كبى تمايلات بشريه نك تأثيرندن عبارت اولان بو مناسبتسزلكلر ايجه بر مدت دوام ايتمشدر .

ابراهيم بك وفاتندن براز اول سلطان مرادك همشيره سندن ، يعنى فاتحك خاله سندن دنيايه كلن متعدد اولادينى حقوق ارثيه دن محروم براقق كبى مقصد كيندارانه ايله جاريه دن تولد ايدن اسحق بك نامنده بر اوغلنى وارث امارت نصب ايلمشيدى . بومعامله بويوك برحقسزلق وبلكه ده سلطان مراددن كورمش اولديغى لطف مخصوصه قارشى بر نعمت ناشناسلق ايدى . او مناسبتله ابراهيم بكك وفاتى متعاقب اولادلرى بيننده بر دعواى استحقاق مجادله سى ظهور ايتدى . اسحق بك (سلفكه) ده اجراى حكومته باشلامسى اوزرينه سلطان زاده پير احمد بك ده قونيه ده مقام امارته كچدى . حصهٔ امارتدن محروم قالان بك زاده لرده حضرت فاتحه التجا ايتمك صورتيله توجهات شاهانه يه مظهر اولدى (٨٦٧) اواسطى .

بو دخالتك نتيجه سندن حاصل اوله جق احوالى كشف ايدن اسحق بك ده پادشاهه رغماً اوزون حسنك حمايه سنه كيردى . كليتلى تضمينات سفريه يه وعد ايده رك بر قوهٔ امداديه كوندرمسنى ايسته دى . بو نعم المطلوب فرصتى قاچيرميان اوزون حسن اهميتلى بر فرقهٔ معاونه ايله سلفكه يه كيتدى . اسحق بكك دائرهٔ نفوذينى تأمين ايده جك وسائلى احضاره باشلادى .

حالبوكه سويهٔ اصالتنك ايجابندن اولان فطانتله بر موقع ممتاز كسب ايدن پير احمد بك دها پدرينك حال حياتنده فاتح سلطانك حمايه سنه كيرمش ، اقتدارينك مكافاتى اولارق حسن نظر پادشاهى يه ده نائل اولمشيدى .

اوزون حسن بش آى قدر بر مدت اسحق بكك قوة الظهرى اولدقدن صوكره اسفنديار اولادندن برينى جزؤى بر قوتله مأمور ايدوب ديار بكره عودت ايتدى . پادشاه حقوق صهريتى محافظه مقصديله اسحق بكه بر طاقم مساعده لى شرائطله ييلديرم بايزيدك زمان حكومتنده تحديد ايدلمش اولان دائرهٔ امارتده يشاماسنى تكليف ايتمش ايسه ده اسحق بكك اوزون حسنه اولان استنادى ، تكليف شاهانه نك قبولندن استغناسنى موجب اولمشدر .

ذاتاً اسحق بکه منسوب اولان آق قیونلی عشیرتنك ظالمانه یغما کرلکی او حوالی خلقنه پك فنا برحالده تأثیر ایتمش اولدیغندن بوتون اهالی احمد بك طرفنی شدتله التزام ایلیرردی . بوده بر وسیلهٔ موفقیت ایدی .

آنك اوزرینه فاتح حضرتلری انطالیه محافظی حمزه بکی قونیه یه کوندروب احمد بکله متفقاً حرکت ایتمسنه امر ویردی . بو خبرلر اسحق بکه عکس ایدنجه اوده ارمناك جهتندن آثار تعرض کوسترمکه باشلادی . بالنهایه ایکی قرنداش عسکری شدتله محاربه یه کیرشدی . فقط حمزه بکك مهارت حربیه سنه ، احمد بکك ده شجاعت فطریه سنه مقاومت ایده مین اسحق بك فرقه سی فنا حالده بوزولدی . کندیسی ده قاچوب اوزون حسنه التجایه مجبور اولدی . یالکز سلفکه قلعه سی اسحق بکك عائله سنه براقیلدی . دیکر قلعه لرك آناختارلری ده تقدمهٔ شکران اوله رق حضور شاهانه یه کوندرلدی .

شایان دقت احوال سیاسیه دندرکه اسحق بکك اوزون حسنه التجاسی نظر شاهانه ده خوش کورلدیکی کبی احمد بکك قونیه ده کی استقلالی ده فاتحك آمال استقبالنه موافق دوشمدی . چونکه قرهمان امارتی نه قدر اطاعت کوسترمش اولسه ینه اهمیتسز بر مسأله نك سوقیله دولتك کوزینه دیکن اوله جغنی پادشاه قطعیاً اکلامشیدی . نته کیم ده اویله اولدی [*] . نشوهٔ مظفریتله سرمست غرور اولان احمد بك آز بر مدت ایچنده تبدیل افکار ایله بر استقلال اداره سوداسنه دوشدی . آرتق بو کبی عائله لرك کلیاً ازاله سیله آناطولینك صورت قطعیه ده حکومت عثمانیه اداره سنده بولنماسی لازم کلدی .

اردوی همایون قرهمان سفرینه حرکت ایتدی . احمد بك بعض ارادات سنیه یی قبول ایتمدیکندن قونیه دن طرد ایدلدی . (طاش ایلی) یه فرار ایدوب بر قوهٔ جزئیه ایله محمود پاشا فرقه سنه تعرض ایتمش ایسه ده (آقسکی) جوارنده مغلوباً رجعته مجبور اولدی . بو صورتله قرهمان حوالیسی ده عثمانلی اداره سنه کچدی . امرادن کیمسه نك حق مداخله سی قالمادی .

---

[*] بو ذات قرهمان امارتندن محروم اولدقدن درت سنه صوکره وندیکلیلرله اتفاق ایده رك طربزون حوالیسنده بولنان ذوالقدریه امراسندن (شهسوار) بکك حمایه سیله عصیان ایتمش ایسه ده وزیر اعظم محمود پاشا عاصیلری پریشان ایلمشدر (۸۷۲) .

بعض مؤرخلرمزك اخباراتنه كوره بو محاربه‌ده آلنان اسیرلرك امر پادشاهی‌یه امتثالاً قتل ایدلدكلری استدلال اولنیور. بو وقعه صحیح ایسه جداً شایان تأسفدر. چونكه فاتح كبی بویوك بر پادشاهك دارالامانه كیرمش اولان الی باغلی اسیرلری ــ ولوكه الك ظالم دشمن عسكرندن اولسه ــ قتل ایتمك اوبویوكلكله متناسب كوروله‌میه‌جك كوچوكلكلردن عد اولنور.

بووقعه‌دن صوكره قره‌مان امارتی آرتق عثمانلی ولایتی نامنی آلدی. شهزاده مصطفی چلبی قونیه والیسی، كدك احمد پاشاده مشاور عالیسی تعیین اولندی.

اردوی همایون قونیه‌دن قره حصاره كلدیكی اثناده اردوكاه اتخاذ اولنان موقعده عسكر چادرلرله مشغول بولنیوركن صدر اعظمك‌ده چادری اوتاغ همایونه یقین بر یرده قورولدی. وزیر حمیت سمیرده چادرینه كیروب اوطوردی. بش دقیقه صوكره چادرك ایپلری بردن بره كسیله‌رك زواللی وزیر محترمك باشنه ییقیلدی. ایشته بوده چنكیزك ایجاد ایتدیكی غدارانه بر انفعال اشارتی ایدی. حالبوكه سلطان مراد ثانی دورندنبری دولته فدای جان ایدرجه‌سنه خدمت ایتمش، پادشاهك الك مضطرب قالدیغی زمانلرده خضر كبی امدادینه یتشمش اولان مكرر بر مرشد سیاسته بو معامله لایق كوروله‌ملی ایدی. حسب الایجاب عزل تبلیغ ایدلملی، هیچ اولمازسه خدماتنك بوصورتله اولسون بر نشانهٔ تقدیریله او محترم وجدان داغدار ایدلمه‌ملی ایدی. ایشته فاتحك عظمت علویتنه بو معامله یاقیشیردی.

محمود پاشانك اسباب انفصالی حقنده تاریخلرمزده یكدیكرینه مباین برچوق تفصیلات مندرجدر. لكن مسأله‌نك حقیقتی حق بینانه بر نظرله تدقیق ایدیلیرسه مشارالیه كبی بر داهیٔ زمانك كمالات فاضله‌سیله مزینات اخلاقیه‌یه مظهریتی سایه‌سنده بوتون اركان دولتك جلب قلوبنه موفق اولماسنی فاتح سلطانك ــ هر ناصلسه ــ بر حس رقابتله سوء تفسیر ایتمسندن باشقه هیچ بر سبب كوروله‌مز.

حالبوكه بو اقتدار مشخص دولتك ركن متینی ایدی. الك مهم بر وقتده كندیسنك فكر سلیمنه، رأی صائبنه مراجعت ایدیله‌جكی شبهه‌سزدی. او مطالعه‌یه مبنی كمال حقارتله انفصالی بر اثر افراطه حمل اولنور. نته‌كیم ملك

عثمانی یه وباعلتی کبی مهلك بر دهشتله دخول ایدن مشهور اوزون حسن وقعه‌سنده وظیفهٔ صدارت ینه او اهلیت مجسمه‌یه تفویض ایدلدی !

هر نه حال ایسه محمود پاشانك یرینه اسحق پاشا صدر اعظم نصب اولندی لکن سلفکه قلعه‌سنده بولنان قره‌مان امراسندن محمد بك عثمانلی عسکرینه مدافعه‌ده ثبات ایدییوردی . شو حاله نظراً قره‌مان غائله‌سی تماميله زائل اولمامشدی . حتی (علائیه) ده اقامت ایدن خاندان سلجوقیدن قلیج ارسلان بك برحق حاکمیت وراثتنی ادعاایده‌رك پادشاهك عدالتنه منتظر بولنیوردی (۸۷۴).

زاغانوس محمد پاشا برقوهٔ کافیه ایله قره‌مان اوزرینه کوندرلدی . وظیفه‌سی عسکره قوماندانلقدن عبارت ایکن فطرتنده اولان فعل فساد ، فکر استبداد ظلم وارتکاب کبی سیآت ایله ـ محمود پاشانك کوسترمش اولدیغی آثار حلمیته رغماً ـ اهالی یه تعدیاته باشلادی .

بعض معمور یرلری‌ده تخریب ایله هم ملتنی اضراردن کیری قالمادی . حتی قونیه داخلنده‌کی (آقسرای) شهرینی آتش ظلمیله خراب ایتدی . اهالیسنی‌ده کمال سفالتله استانبوله کوندردی [*] .

فقط محمد پاشا جنس عملنك جزاسی اوله‌رق قره‌مانلیلرله وارشاق عشیرتی آقنجیلرینك دام تضییقنه دوشمش، عسکریله برابر پریشان اولمشدر. بووقوعات نتیجه‌سنده محمد پاشانك اقتدارسزلغی کورولمسی اوزرینه درحال عزل ایدیله‌رك یرینه صدراعظم اسحق پاشا کیتدی. قره‌مان عسکرینی تارمار ایتدی. بوصیره‌ده کداك احمد پاشا فرقه‌سی‌ده علائیه حدودینه کیردی . قلیج ارسلان اسلامیتك شرفنی تقدیر ایدن بر نجیب فاضل اولدیغی جهتله قان دوکمکه حاجت براقمادی. قلعه‌یی تسلیم ایتدی . اولوالامره اطاعتنی اثبات ایله حضور پادشاهی یه یوز سورمك اوزره بروسه‌یه کیتدی .

بو نجیبانه معامله‌یه شاهانه بر مقابله کوسترمك عزمیله حضرت فاتح غایت قیمتدار بر خاتم (مرصع یوزوك) احسان ایتمش ایسه‌ده « پادشاهمزه لایق اولان بر زینتی نفسمه لایق کورمکله عالمه قارشی کستاخانه بر حرکت کوسترمکه

[*] بو معصوم اهالی لاله‌لی جامعندن اشاغی طوغرو چقور یرلره اسکان ایدلدی . بو سببله او محله‌یه آقسرای اسمی ویرلمشدر . اسلام محلاتی ایچنده کبار یری بر محلدر .

جرأت ایده‌مم . چونکه بویله بر نعمته هنوز کسب استحقاق ایتمدم. تسلیم ایتمش اولدیغم قلعه‌نك آناختارلری ذاتاً بیت المال اسلامکدر . اوجهتله اجرت مقابلنده مکافاته حاجت کوره‌مم ! » جواب عالی جنابانه‌سیله خاتمی صدراعظم پاشایه اعاده ایده‌رك حائز اولدیغی اصالت فطریه‌سنی فعلاً اثبات ایلمشدر ،

اخلاق نجیبه‌نك افعال بشریه‌یه بویوك بر تأثیری اولدیغنی تقدیر ایدن حضرت فاتح مشارالیه بردرجه زیاده ابذال التفات ایده‌رك کوملجنه بکلربکلکنه کوندرمك ایسته‌مش ایسه‌ده علوم وفنونه اولان فرط اشتیاقنه بناءً وظیفهٔ حکومتله اشتغاله هوسی اولمدیغنی عرض ایله مصره کیتمسنه مساعده بیورلمسنی استرحام ایلمشدر. آز برمدت معیت شاهانه‌ده مسافرتله مباهی اولدقدن صوکره اعضای عائله‌سیله مصره کیتمشدر .

قره‌مان سفرینك ختام بولدیغی اثناده قونیه والیسی اولان سلطان مصطفی اجل موعودیله ارتحال ایتمشیدی . جم سلطان علو اقتداری ، فضل وکمالی مسلم اولدیغنه بناءً برادرینك یرینه نصب اولندی . مشارالیهك فعالیت سیاسیه‌سی ، نجابت اخلاقیه‌سی بوتون اهالی اوزرنده حسن تأثیر حاصل ایتمکله قره‌مان مسأله‌سی‌ده حل ایدلمش اولدی (٨٧٩).

∴

قره‌مان مسأله‌سی صحنهٔ سیاسیده قپانمشیدی . لکن عقیبنده مشهور (اوزون حسن) غائله‌سی موقع اشغاله چیقدی . بودهشتلی پرده‌نك روللری ایچره جناب فاتحی دوشوندوردی .

چنکیزیلرك بئس الخلفی اولان بوفرومایه شیعه‌مذهبنده اولدیغی جهتله بوتون ایران ایله عراق عرب ملکنده اجرای حکومته قیام ایتدی . حتی قره‌مان زاده‌لرك تحریکات انتقامکارانه‌سیله دیاربکر ، جزره طرفلرندن حدود عثمانیه‌ده تعرضه باشلادی . بوتعرضات داخلیه‌یه ردوس شوالیه‌لرینك ، اوروپا اهل صلیبنك مداخلات خارجیه‌سی‌ده انضمام ایتدی . اوزون حسن اردوسنه مکمل طوپلر ، معلم طوبجیلرده کوندرلدی . برطرفدن‌ده مرسین ، انطالیه ، ازمیر سواحلنه شوالیه‌لر تعرضه باشلادی . وندیك دونمانسنك آمرالی ظالم (پیه‌ترو) بوتون سواحل شهرینی تخریب ایتدیکی کبی ازمیرده صبیان ، نسوان داخل اولدیغی

حالده علناً عرضه تسلط ، حیاته قصدایتمك فاجعه‌لرنده پك وحشیانه جنایتلری ارتکاب ایتمشدر . حتی معبد صلیب اولان کلیسالری‌ده یاقمشدر. بووقعه‌ده اجرا ایدیلن مظالم غدارانه‌نك مسببلری‌ده پاپانك روحانی (؟!!) مرخصلری ایدی.

بو حشرات ظالمه ، اوروپاده جهل وتعصبله اشتهار ایتمش اولان دالماچیا ، اسقلاوونیا ، موره ، وندیك اشقیاسندن عبارت‌ایدی . بویله برشرذمهٔ باغیه‌نك پاپادن — دین‌نامنه ! — آلدقلری درس‌انتقام ایله نه‌قدر فضاحتلره جرأتیاب اولدقلری تعریف وایضاحه محتاج دکلدر .

بوفاجعه‌لرده مدنیت انسانیه نامنه شایان تأسف برحرکت وارسه اوده اوروپا مؤرخلرینك حرکات واقعه‌یی برامرطبیعی شکلنده کوستره‌رك انسانانی ، خرستیانانی الکه‌دار ایده‌جك برطاقم تأویلات ایله تلویث ایتمکه چالشماسیدر .

٭٭٭

تیمورلنك دینیلن دشمن انسانیتك تمثال‌مظالمی اولان اوزون‌حسن دیاربکر قلعه‌سنی بردسیسهٔ ابلیسانه ایله ضبط ایتدکدن صوکره قره‌قیونلی عشیرتی‌ده پریشان ایده‌رك قوتلی برفرقهٔ عسکریه ایله مستقلاً اجرای نفوذه باشلادیغی کبی جنوب شرقی طرفندن‌ده سرحد عثمانی‌یه تجاوزه قیام ایتدی.

ادارهٔ دولتك ییلدیرم بایزید عصری کبی کسب مشکلات ایلدیکی برزمانده ، یعنی بوتون اوروپا اقوامنك علیهمزده مهاجماته باشلادیغی دهشتلی بردور بحرانده وطنك معتنا برنقطه‌سندن ظهور ایدن غائله ، ارکان دولت نظرنده عادتا سیاسی برهائله تشکیل ایتمشیدی . چونکه هرطرفدن تعاقب ایده‌کلن هجوملره مدافعه مسأله‌سی پك مخاطره‌لی عارضه‌لر حاصل ایدییوردی .

حضرت فاتح وقوعاتك اهمیتنی تقدیر ایتدیکی جهتله غلیانه کلمش اولان حسیات ملیه‌یی تسکینه مدار اولمق مطالعهٔ حکیمانه‌سیله همان اسحق پاشایی عزل ایدوب محمود پاشایی رأس کاره کچیردی . مشارالیهك صدارتیله بوتون ارکان دولتده غایت مهم برفعالیت کوروله‌رك بوقوتله عسکرکده شوق وغیرتی تأمین ایدلدی .

صدراعظمك تبدلی سیاست داخلیه‌مز اعتباریله برجهتدن پك زیاده حائز اهمیت ایدی . زیرا دولتك امور اداره‌سنده کورولن انتظامسزلقلری منع ایتمك

صورتیله ملتك محتاج اولدیغی وسائط امنیت تأمین ایدلمش اولیوردی . بر جهتدنده اونسبتده مهم ایدی . چونکه محمود پاشانك آفیون قره‌حصارنده چادرینی باشنه ییقوبده انفصالنی اخطار ایدن ارادهٔ پادشاهینك سائقهٔ بشریتله مشارالیه حقنده‌کی حدتندن عبارت اولدیغنی اعلان ایدییوردی . شوحاله نظراً محمود پاشانك مزیات جلیله‌سی هرایکی جهتله‌ده شایان تقدیر کورولمکه مستحقدر .

اسحق پاشانك صوك زمان صدارتنده بوتون روم‌ایلی عسکرینك مرکز سلطنته کلمسی امر اولنمشیدی . اومناسبتله امرانك کافه‌سی عسکرینی آلوب قافله قافله استانبوله کلیوردی . حتی بوقافله‌لرك برطاقمی‌ده اسکدارده چاملیجه‌ده مهابت افزا اولان اوتاغ همایونك اطرافنده چادرلرینی قورمشیدی . حرکت امرینه انتظار ایدییوردی .

ذات شاهانه‌نك فکرنجه ویردیکی قرار ، قرەمان زاده‌لرك تشویقیله قونیه جهتندن تجاوزه باشلایان اوزون حسن فرقه‌سنه مدافعه‌دن عبارت ایدی . حالبوکه محمود پاشا بوقرارك تحتنده اولان فنالقلری اثبات ایده‌رك پادشاهی اقناعه موفق اولدی . ایشته بوموفقیت نتیجهٔ محاربه‌ده‌کی شانلی مظفریتك مقدمه‌سی ایدی .

محمود پاشانك مطالعه‌سنه کوره بوسرعت حرکتده برچوق تهلکه‌لر ملحوظ ایدی . چونکه اوزاق یرلردن کلن عسکرله قیشك شدتلی برزماننده اوزون بریوله کیده‌جك اولان اردونك یورغون دوشه‌جکی آشکار ایدی . اوحالده دشمنك قوتلی بولنان عسکرینه مدافعه ایتمك مخاطره‌لی برمسأله ایدی . بناءً علیه هنوز آرقه‌سی کسلامین روم‌ایلی عسکرینك هپسی استانبولده تجمع ایتدکدن صوکره تقرب ایدن بهار موسمنده دشمن اوزرینه یورومك اك معقول برتدبیر ایدی .

پادشاه بوقراری حسن قبول ایتدی . فقط محمود پاشانك جملهٔ ترتیباتندن اولمق اوزره آناطولی بکلربکی داود پاشانك بیك ایکیشر یوز موجودلی ایکی آلای سواری ایله قونیه حوالیسنه کیتمسی ، تصادف ایده‌جکی دشمن عسکرینه غالب کلمسه بیله بهاره قدر اشغال ایتمسی تنسیب اولندی . چونکه بوصورتله دشمن فرقه‌سنك کسب ضعف ایده‌رك قوتدن دوشمسی اك ماهرانه برحرکت ایدی .

نته‌کیم اویله‌ده اولدی . صدراعظمك امیدندن ، ترتیبندن دها فائده‌لی موفقیتلر حصوله کلدی . شویله‌که :

قونیه‌یه کیدن قره‌مان زاده‌لر فرقه‌سنده اوزون حسن یوقدی . مشاهیر امرادن میرزا محمد باقر قوماندان ایدی . استانبولدن حرکت ایدن سواری آلایلرینه شهزاده مصطفی سلطانك معیتنده‌کی عسکرده علاوه اولندیغی جهتله عثمانلی فرقه‌سی مکمل برقوت کسب ایتدی . سلفکه ایله علانیه آره‌سنده ظهور ایدن دشمن عسکریله محاربه‌یه باشلادی . بزم فرقه‌یه شهزاده‌سلطان قوماندانلق ایدییوردی . کمال مهارت وبسالتله حرکت ایدن عثمانلی عسکری میرزانك فرقه‌سنی فنا حالده برباد ایتدی . کلیتلی دشمن تلفاتی ایچنده میرزا باقرك نعشی قالدی . اوزون حسن اوغلی میرزا یوسفده اسیر آلندی . نه فائده‌که بوقدر اسلام قانی دوکمکله سبب اولان قره‌مان مشوقلری بوهرج ومرجدن استفاده ایده‌رك آنطالیه سواحلنه قاچوب جانی قورتاردی .

وقتاکه موسم بهار کلدی. منتظم برعثمانلی‌اردوسی حضرت‌فاتحك زیرجناح شهامتنده اولدیغی حالده سیواسده اجتماع ایتدی . لوازم حربیه اکمال‌اولندقدن صوکره روم‌ایلی بکلربکی خاص‌مراد پاشا استکشاف مفرزه‌لریله خرپوت اوزرینه یورومکه باشلادی . اردوی همایون‌ده کشف قوللرینی تعقیب ایله حرکت‌ایتدی.

ارزنجان حدودنده فرات مجراسی جوارنده حاکم نقطه‌لری طوتمش اولان دشمن عسکرینه تصادف اولنمسیله برابر خط حرکت پیلاننه مخالف بروضعیتله هجوم ایدن مراد پاشا اوزمانك اصول حربیه‌سنه تطبیق ایدیله‌میه‌جك برنقطه‌ده قوتلی برپوصویه اوغرایوب کندیسی‌ده ، معیتنده‌کی روم‌ایلی عسکرینك اك کزیده‌لری‌ده شهید اولدی. حتی مشهور امرامزدن عمر بکله برابر بعض ممتاز سرکرده‌لرمزده مجروحاً دشمنك پنجهٔ اسارتنده قالدی .

بواهمیتسز مصادمه‌ده شهدانك مقداری کلیتلی دکلدی . فقط روم‌ایلی سواریلرینك بنامندن اولدیغی جهتله اردو افرادینك حسیات منتقمانه‌سنی غلیانه کتیره‌جك درجه‌ده قوتلی ایدی .

صولاق زاده تاریخنك مندرجاتنه کوره طرخان زاده عمر بکك شهرت فاروقانه‌سنی ایشتمش اولان اوزون حسن میرمشارالیه ایله کوروشدیکی اثناده:

— سزك عثمان زاده‌لرك عسكری ایچنده سرفراز اولان روم ایلی سواریلرینی پریشان ایتدیكمه كوره آرتق اردوكزك هیچ اهمیتی یوقدر . هانكی جسور عسكركز بكا مدافعه ایده‌جك ؟ فاتحك سلطنتی‌ده ، روم قیصرینك تختی‌ده بوكوندن صوكره حسن شاهكدر ! !

مآلنده‌كی عتاب مغرورانه‌سنه قوجه عثمانلی سركرده‌سی :

— بزم عثمانلی پادشاهنك بوتون عسكری اویله كزیده‌در . بو اهمیتسز وقعه‌دن ذره قدر فتور ایتمز . میدان حربه كیردیكمزده عثمانلیلرك قهرمانلغنی اووقت آكلارسكز . حضرت فاتح ، قلیجك قوتیله عظمتلی بر دولت تشكیل ایدن عثمان غازینك اولادی شانلی براسلام پادشاهیدر . اونك تختنی آلمق تیمور كبی برجهانكیره بیله میسر اوله‌مامشدر : ارسلان یتاغنه ییلانلرك كیره‌میه‌جكنی دوشونه‌مدیككزه تأسف ایده‌رم ! . .

خطاب قهرمانانه‌سیله مقابله ایتمشدر.

بووقعه‌دن متأثر اولان پادشاه دشمن فرقه‌سنی تعقیبه امرویردی . چونكه اوزون حسن ، مراد پاشانك دوشدیكی دام غفلتدن استفاده ایده‌رك ارزنجان حوالیسنه چكلمكله ، بوتون قوتنی اورالرده تحشید ایتمكه مجبور اولمشیدی . محمود پاشا حضرت فاتحك تأثیراتنی تعدیل ایده‌رك عثمانلی شهداسنك انتقامنی آلمق عزمیله دشمن اوزرینه یورودی. ترجان موقعنده ایكی اردو قارشیلاشدی . اردوی همایونك بر جناحنده شهزاده سلطان بایزید ، بر جناحنده‌ده مصطفی سلطان بولنیوردی. ذات شاهانه‌ده بوتون امرا ایله مركزدن هجوم ایدییوردی.

دشمن عسكری حاكم نقطه‌لرده ، سپرلر آرقه‌سنده اولدیغی حالده عثمانلی مهاجملرینه مقاومت ایده‌مدی . ایلك حمله‌ده‌كی مبارزه‌ده میرزا زینل فرقه‌سی دهشتلی بر صورتده بوزلدی . كندیسی‌ده اسارتدن قورتلمش اولان عمر بكك شمشیر انتقامیله قتل ایدیله‌رك كله‌سی حضور شاهانه‌ده تشهیر اولندی . دشمنك ضایعات عظیمه‌سندن ماعدا بقیة‌السیوفی‌ده اسیر آلندی . عثمانلی تختكاهنی استیلایه حاضرلانان حسن شاه ! ! یادكاری‌ده بوتون لوازم حربیه‌سنی، اسیرلرینی فدیهٔ سلامت كبی ترك ایده‌رك فراره محكوم اولدی (٨٧٨) .

اسیرلر آره‌سنده بولنان تیمور اولادندن، تورك عشیرتلری امراسندن نه‌قدر

سرکردەلر وارسه حضرت پادشاه کافه‌سنه نوازشکارانه معامله ایده‌رك حریت شخصیه‌لرینی اعاده ایتدی . یالکز اوزون حسن عائله‌سی افرادندن اولان میرزالر سیواسه کوندرلدیکی کبی ایکیسی‌ده شریعت اسلامیه‌یی تحقیرایله پادشاهی سب ایتدیکنه مجازاتاً فتوای شرعی‌ایله اعدام ایدلدی .

مؤرخین اسلافدن صولاق زاده بر طاقم ترکیبات طمطراقیه ایله بو اسیرلر حقنده‌کی معامله‌یی حدلایقندن زیاده اعظام ایده‌رك کویا اسیرلرك بر قسمی دارالحربده قتل ایدلمش ، برقسمی‌ده اردونك هر بر مرحله‌سنده دردربوز نفری هلاك ایدلمك صورتیله کافه‌سنك محوینه طرف شاهانه‌دن امر ویرلمش اولدیغنی قید ایتمش ایسه‌ده حضرت فاتح کبی خادم شریعت بر خلیفهٔ اسلامك کندی مذهبداشنه بویله بر خیانتی لایق کوره‌میه‌جکی دهازیاده اعتماده شایان حقائقدندر .

ارزنجانده مغلوب اولانلر اوزون حسن عائله‌سی بیتمش ، کندیسی‌ده بقیهٔ توابعیله ترکستان ایچلرینه کیتمش اولدیغندن اردوی همایون مظفراً عودت ایتدی . کذرکاه شاهانه‌ده بولنان قره‌حصار شرقی حوالیسی‌ده ادارهٔ عثمانیه‌یه الحاق ایدیله‌رك امرادن علی بك محافظ نصب اولندی .

نه‌چاره‌که بوپارلاق مظفریتك نتیجه‌سی قلب ملتده ماتم انکیز بر مأیوسیت حاصل ایتمشیدی . چونکه فعالیت مجسمه وصفنه لایق اولان بویوك محمودپاشا غضب شاهانه‌یه اوغرایوب عزل اولندیغی کبی متعاقباًده جلاد سطوتی آلتنده قربان ایدلمشدر . ایشته بووقعه حقیقةً پك مؤثر بر فاجعه‌در . بلکه‌ده قرب سلطانك آتش سوزان اولدیغنی اثبات ایدن دهشت انکیز برهانله‌دری (٨٧٩) .

اسکی تاریخلرمزك بووقوعاته دائر اولان اخباراتی عقل وحکمتك قبول ایده‌میه‌جکی بر طاقم مخیلات قبیلندندر . فاتحك حسیات رقابتکارانه‌سنی ستر ایتمك ریاکارلقلریله انسانلق نامنی ، فطرتك احکامنی تلویث کبی قباحتدن بویوك برعذری قبول ایتمکدر . چونکه محمود پاشانك اعدامنه دکل انفصالنه بیله هیچ بر سبب کوروله‌مدیکنی ینه‌او تاریخلرمزك سلسلهٔ مندرجاتی اثبات ایدییور .

صولاق‌زاده‌نك ادعاسنه کوره ، بواثناده سلطان مصطفانك کدر ارتحالیله دلخون اولان پادشاهه کویا محمودپاشانك عداوت قلبیه‌سی اولدیغی مناسبتله وفاتندن فوق‌العاده سوینديکی ، حتی لاجل الانزوا حوضه‌قضاسنده مالکانه‌سنده شهرآیین ایدرجه‌سنه

اجرای شادمانی ایلدیکی خبرو یرلسی اوزرینه حاصل اولان غضب شاهانه سبب اعدامی تشکیل ایتمش ایمش! بونلر برطاقم منطقسز بهانه‌لردن، دها دوغریسی فاتحك تهور طبیعیسی خونخوارلق صفت ذمیمه‌سنه تبدیله چالشمق کبی افکار جاهلانه‌دن باشقه برشی دکلدر. شوقدروارکه محمود پاشا حقنده‌کی اسناداتی تصنیع ایدن مفسدلك — اخیراً حقیقت حال ثابت اولدیغی حالده — جزا کورمه‌مسی بویوك برپادشاهك شانندن اولان عدالتله متناسب کوروله‌مز. چونکه شهزاده مصطفی وقعهٔ اعدامدن همان اوچ آی اول وفات ایتمشیدی. اسلامیتده آیین ماتم اجراسنك ممنوع اولدیغی نظر اعتباره آلنیرسه مشارالیهك مظلوماً اعدامیله مرتبهٔ شهادتی احراز ایتمش اولدیغنه شبهه یوقدر. محمود پاشانك اعدامنك عذر اولدیغنه فاتحك شهید ایتدك جوابنی ویرمسی بیوك براثباتدر. محمود پاشانك اعدامندن صوکره وزیراعظم اولان کدك احمد پاشا امورسیاسیه‌ده، فنون حربیه‌ده ماهر برذات ایدی. بناءً علیه سلفنه خیرالخلف اولدی.

قریم سواحلنك فتحی

جنکیز سلاله‌سنك تحت اداره‌سنده بولنان قریم ایالتی تاتار عنصر اسلامندن عبارت برخانلق ایدی. لکن ساحلده‌کی قلعه‌لری تماميله جنویزلیلر طرفندن اشغال اولنیوردی. بونلر میاننده شرق تجارتی نقطهٔ نظرندن کسب اهمیت ایدن کفه، آزوف، منکوب سواحلی جنویز مستملکاتندن اولمق اعتباریله معمور شهرلردن ایدی.

٨٨٠ اوائلنده حضرت فاتحك غایت مهم بعض تدارکات حربیه ایله اشتغال ایتدیکی کورولیوردی. فقط بووسائط سفریه‌نك هانکی حکومته قارشی حاضرلاندیغی بیلنه‌میوردی. یالکز صدراعظم احمد پاشا پادشاهك مقصدینی بیلدیکی جهتله آلدیغی امرلری سرعتله اجرا ایدییوردی.

فاتحك اك بیوك مزیتلرندن بری‌ده تعقیب ایتدیکی خط حرکتی سرای منسوباتنك لسانه دوشورمیه‌رك حصول مقاصدینه چالشمقدن عبارت ایدی‌که بومسلك — اوزمان ایچون — برلازمهٔ سیاست ایدی. حتی اك زیاده‌سودیکی

شهزاده جم سلطان شوتهیات سفریه‌نك اسبابنی برزمین مناسبله استفسار ایلدیکی آنده « اوغلم ! بنم اسرار حرکاتمی لسانم فاش ایده‌جك اولسه او آنده دیلك برپارچه‌سنی کسوب آناردم . زیرا کشف اسرار ایده‌جك بر عضو پادشاهلرك وجودینه یاقشماز . شریعتده بیله نیت گیزلی ، اعمال آشکار اولور ! » جواب حکیمانه‌سنی ویرمشدر .

وفتاکه فصل بهار کلدی. صدراعظم احمد پاشا اوچیوز قدر سفائن حربیه ایله قریم سواحلی فتحنه مأموراً قره دکز بوغازندن حرکت ایتدی . اوزمان پادشاهك ده هدف حرکتی آکلاشلدی بوتدبیر عین اصابت ایتدی . چونکه افلاق ، مجارستان ، لهستان اوزرینه یورومکه عزم ایدن بردولت، قریم قطعه‌سنی برقلعهٔ استناد اتخاذ ایده‌رك اوقوتله دشمن حدودینی تضییقه دها قولای ظفریاب اولور .

عثمانلی دونمامی اولا قریم قپوسنك اناختاری عدایدیلن (کفه) قلعه‌سی اوکنده بر وضعیت حربیه ایله کوروندی . شرق جهتندن ساحله چیقاریلان عسکر قلعه‌یی محاصره‌یه باشلادی . محاربه‌یه حاجت قالمقسزین ایکی کون ظرفنده فتح اولندی .

بوموفقیت احمد پاشانك حرکاتندن زیاده شهر ایچنده تجارتله مشغول اولان ارمنی ارباب ثروتنك داخلاً وقوع بولان تشویقاتی نتیجه‌سی ایدی . لکن تسهیلات کوسترن ارمنیلر امیدایتدکلری مکافات یرینه خلاف مأمول شدتلی مجازاته هدف اولدیلر . جنویزلیلره ایتدکلری اهانتك جزاسنی عثمانلیلردن کوردیلر . چونکه ارمنی اصحاب نفوذندن بعضلری صدراعظمك ویردیکی ضیافتده‌یبوب ایچدکدن صوکره جلادلرك خنجرغدری آلتنده تلف ایدلدیلر ! بولایقمز معامله‌نك اسبابی نه‌ایدی ؟ تسهیل مظفریت خصوصنده صداقتله فداکارلق ایدنلره بودهشتلی جزایی ترتیب ایتمکده البته برسبب اوله‌جق. لکن تأسف اولنورکه هیچ بر مؤرخ بوفاجعه‌نك اسرار صفحاتندن بر نبذه بیله کوسترمه‌مشدر . بعض وقعه‌نویسلر بوحادثه‌ده صدراعظمك مدخلر اولمادیغنی یکیچری یغماجیلرینك مال غنیمت مقصد جبارانه‌سنه خدمتله ارتکاب جنایت

ایتمش اولدیغنی بك جاهلانه تاویللرله اثباته چالشمشلرسه‌ده اوتأویلاتك‌ده عقل ومنطقه موافق کوروله‌جك هیچ برنقطه‌سنی ایضاح ایده‌مه‌مشلردر .

چونکه مزراق یره صاپلانمادقجه عموداً طورماز . اوحالده بووقعه‌یه‌ده « زمانك حکمی ! » دیمکدن باشقه چاره آرانماز ! مع‌هذا شومسأله‌ده فاتحك دخلی اولمادیغی، حتی‌صدراعظمه‌ده تکدیر آمیز معامله‌ده بولندیغی ثابت‌اولیور .

کفه قلعه‌سنك فتحنی متعاقب اهالیدن ایکی بیك قدر توانا عسکر تفریق ایدیله‌رك اوجاقلی دینیلن‌یکیچری فرقه‌سنه قیداولندیغی کبی اهالینك قسم کلیسی‌ده — تکثیر نفوس مقصدیله — استانبوله سوق اولندی . آز بر مدت صوکره (دون) نهرینك دکزه منتهی اولدیغی ساحله‌کی (آزوف) قلعه‌سی‌ده بلا محاربه آلندی . دیمك‌اولیورکه غربلیلرك کذرکاهی اولان استانبول بوغازی بردرجه‌یه قدر سدایدلمش اولدی .

حضرت فاتح قریم شبه جزیره‌سنی تماميله عثمانلی اداره‌سنه آلمق عزمیله (منکوب) قلعه‌سنك‌ده تسخیرینی احمدپاشایه امرایتمشیدی. آزبرزمان ظرفنده بومقصدك حصولی‌ده زحمتسز بوصورتله میسر اولدی. بواثناده قریم خانلرندن علم‌وفضلیله مشهور اولان (منکلی‌کرای) پدری حاجی کرایك وفاتندن طولایی (قاپچاق) خانلغی دعواسیله سکز قرنداشنی قتل ایتمش اولان احمد کرایك ظلم وخیانتندن تخلیص کریبان‌ایتمك ایچون منکوبده بولنان پادشاهه‌التجا ایلشیدی .

ذاتاً فاتح سلطانك اقصای مقصدی قریم قطعهٔ اسلامیه‌سنده نفوذ عثمانی‌یی تأیید ایتمك صورتیله برصفت حاکمیت قازانمقدن عبارت ایدی . بناءً علیه منکلی کیرایك دخالتی نعم‌المطلوب بر صلاحیت عد ایدیله‌رك سلطنت عثمانیه‌نك برامارت مستقله‌سی اولمق شرطیله مشارالیه قریم خانلغنه نصب اولندی معیتنه ممتاز عسکرمزدن برقوهٔ کافیه ویریلوب مقام حاکمیتنه کوندرلدی [٨٨١] .

فتح ایدلمش اولان قلعه‌لرك امور اداره‌سنه متعلق معاملات اکمال‌ایدلدکدن صوکره لزومی قدر محافظلر تعیین اولنوب دونمای همایون استانبوله عودت ایتدی. ایشته بوتاریخدن‌اعتباراً قریم‌خانلغی عصردن زیاده قریب برزمان عثمانلی دولتنك زیرحمایه‌سنده بولندی . اخیرآده روسیه حکومتنك اسارت استبدادینه کچدی [١١٩٨] .

⁂

قریم موفقیتنی تأمین ایدن احمد پاشا استانبوله عودت ایلدکدن آز بر مدت صوکره ایتالیا سواحلنی استیلایه مأمور اولدی. چونکه وندیك مسألهٔ زائله‌سنده شدتله بزم علیهمزه حرکت ایدن ناپولی پرنسنه سطوت بحریه‌مزی ، شوکت ملیه‌مزی کوسترمك ایچون ساحلده بعض مهم موقعلرك اشغال ایدلمسی سیاسةً ایجاب ایدییوردی . بومطالعه‌یه مبنی عثمانلی دونماسی ۸۸۳ اواسطنده اولا (اوترانت) سواحلنی اشغال ایتدی. متعاقباً‌ده (آپولیو) قلعه‌سنه کلیتلی عسکر چیقارلمق صورتیله ایتالیا ممالکی برضربهٔ تهدید آلتنه آلندی. فقط مقصداساسی فتح واستیلادکلدی. دکز آقنجیلغی عدایدیله‌جك موقت براشغالدن عبارت‌ایدی.

ایتالیا قطعه‌سی کویا خرستیانلغك مرکز استنادی ، یاخود پاپانك نفوذ روحانیسنه تابع بر دائرهٔ استبدادی اولدیغنه کوره اوترانت کبی ایتالیانك مدخلی بولنان سواحلده عثمانلیلرك پایدار اولمسی پك مشکل ایدی . چونکه بوتون اوروپا عناصرینك مدافعه ایده‌جکی شبهه‌سزدی . زمان ایسه بوغائله‌نك ظهورینه مساعد دکلدی . اوملاحظه‌یه بناءً احمد پاشا اوترانت ساحللرنده بر قوهٔ احتیاطیه صورتنده محافظلر براقوب دونما ایله چکلمکه مجبور اولدی .

نه‌فائده‌که محافظ اولان عسکرمزك اهل‌صلیب مهاجماتنه قارشی مدافعه ایده‌میه‌جکی ، بالنهایه اویولده قربان کیده‌جکی نظر اعتباره آلنمادی . بوغافلانه خطا اوبیچاره عسکرك پریشان‌اولمسنه سببیت ویردی. بونکله برابر اوقربانلرك خون انتقامنه بدل زانطه ، قورقو آطه‌لریله آدریاتیق سواحلی فتح ایدیله‌رك عودت اولندی .

بووقعه‌ده اسلامیتك قطعیاً ارتکاب ایتمیه‌جکی بر طاقم فضاحتلرك صورت علنیه‌ده اجرا ایدلدیکنی بعض اجنبی تاریخلری یازییورسه‌ده بونلر پك‌جاهلانه برافترادن عبارتدر . هیجان افکاره باعث اوله‌جق اسنادات ایله عثمانلیلرك نام شهامتنی لکه‌دار ایده‌جك انتریقه‌لر ایجادینه یلته‌نمکدن باشقه بر مقصده مستند دکلدر . چونکه بوفضاحت ادعاری سوقاقلرده راست کلن قادینلرك عرضنه تعرض اسنادندن عبارتدرکه بودنائتی اسلامیت شدتله ردایتمش ، ظهور اسلامدنبری اویله برفضیحه الك‌جاهل ، الك‌ظالم بر فردمزده بیله کورولمه‌مشدر . کورولمیه‌جکی‌ده بیك‌اوچیوز سنه‌لك تجربه‌لرله تأمین ایدلمشدر .

بزه قالیرسه بوافترالر، اوراده محافظ بولنان عسکرمزك وحشیانه اشکنجه‌لرله محوایدلمسنه بروسیلهٔ انتقام اولمق اوزره ترتیب اولندیغنه هیچ شبهه یوقدر . چونکه مفتریلرك الك مستندی کندی سیآتنی خصمنه تحمیل ایده‌رك اثبات برائتنه چالیشیر !

ذوالقدریه حکومتنك انقراضی
و
فاتحك مصره مداخله‌سی

سلطان اورخانك دور استقلالندنبری خلافت اسلامیه مرکزی اولان خطهٔ مصریه‌ایله بر طریق مناسبت آچیلمشیدی . فاطمیلرك صوك خلیفه‌سی بولنان (عاضدلدین‌الله)ك وفاتیله دولت ایوبیه‌نك بانیسی حضرت صلاح‌الدین زمان حکومتی یداقتدارینه آلمشیدی . ایوبیلرك انقراضندن صوکره بر طاقم چرکس ، تورك امراسنك زیرتغلبنه معروض اولان مصر ، فاتح کبی بر پادشاه اسلامك نظردقتی جلب ایده‌جك بروضعیت سیاسیه کوسترییوردی .

چنکیز اولادلرینك تعدیاتندن جانی قورتاران طائفهٔ ملوك ایچون مصر شهری الك بویوك دارالامان اولمشیدی . اومناسبتله دولتمزك معروض اولدیغی اوروپاده‌کی شدت‌خصومت فورتنه‌لری، آسیاده‌کی سودای حکومت قاصیرغه‌لری هنگامنده مصر ملوکیله حسن مناسبت پیدا ایتمسی ایجاب ایدییوردی . بوارتباط ملی‌مسأله‌سی هرجهتله فائده‌دن‌خالی دکلدی. فقط اولکی فورطنه قاصیرغه‌لرینك کسب سکون ایتمسیله برابر عثمانلی دولتی آسیاده مستقلاً حکمفرما اولدقجه مصر حکومتیله برخصومتك ظهوری‌ده منافع سیاسیه ایجابندن بولنیوردی .

حضرت فاتحك ضربهٔ جلادتیله ییقلمش اولان اوزون حسن مقهوراً ترکستان‌ایچلرینه کیتدکدن‌صوکره‌قرەمان زاده‌لرله اسفندیاراوغللرینك اداره‌لرنده قالمش اولان یرلر البستاندن کردستانه قدر حاکمیت عثمانیه دائره‌سنه کیرمشیدی.

مصر ملوکنك نظر اهمیتنی جلب ایدن بواستقلال حاکمیت مسأله‌سی هم جوار اولمق سببیله پکده خوشنه گیتمیوردی . چونکه مناسبت حدود بهانه‌سیله عثمانلیلرك اوقطعهٔ وسیعه‌یه پای انداز اولماسی احوال طبیعیه‌دن ایدی . حالبوکه بوتصورلرك عینی‌ده فاتح سلطانی اشغال ایدییوردی . لکن آره‌ده بر وسیلهٔ خصومت تشکیل ایده‌جك مسأله یوقدی .

محمود پاشانك صدارتی زماننده ترتیب ایتمش اولدیغی تدبیرلری اس حرکت اتخاذ ایلین پادشاه ، بر مسألهٔ دینیه ایله مصرحکومتنه مراجعت ایده‌رك تحت اداره‌لرنده بولنان خطهٔ حجازیه‌ده‌کی یوللرك ، قوناق یرلرینك ، صو قویولرینك امویلر، عباسیلر دورندنبری خرابه یوز طوتمش اولمسی مناسبتیله بونلرك تعمیرینه همت ایدلمسی مطاف اسلام اولان کعبهٔ معظمه‌نك شرفنه لایق بر وظیفهٔ دینیه اولدیغنی بیلدیرمش ، فقط صرفیاته مصر اداره‌سی مساعد دکلسه تبرعاً عثمانلی بیت المالندن مساعده اولنمسنی تکلیف ایتمشیدی .

بومداخلهٔ دینیه، مصرحکومت اسلامیه‌سنك عظمتنه خلل ویره‌جك برمسأله صورتنده تلقی ایدیله‌رك خلاف مآل برجواب رد ویرلدی. پادشاه بومناسبتسز معامله‌دن بر خصومت قلبیه حاصل ایتدی . چونکه تکلیف واقع — صورت ظاهره‌ده — اسلامك ملجأ امانی اولان بلاد مقدسه‌نك عمرانه منحصرایدی. موجب انفعال بر جواب ایله فاتح کبی صلابت دینیه اربابندن بولنان بر پادشاهی کوجندیرمك بالطبع موافق مصلحت دکلدی .

بونکله برابر حصوله کلن انفعالی حضرت فاتح بر نتیجهٔ استفاده ایله تلافی ایتمك عزمنه دوشدی . اواثناده عثمانلی — مصر حکومتلرینه برحد فاصل چکمش اولان [آطنه] حاکمی بیننده ظهور ایدن اختلاف حاکمیت دعوالری نظر دولتده بروسیلهٔ فرصت عداولندی . بومجادلهٔ حکومت آره‌سنده فاتحك قائم پدری اولان سلیمان بك زاده علاءالدوله بکله شهسواربك حمایهٔ پادشاهی‌یه کیرمش اولدیغی کبی بوداق بك‌ده مصره التجا ایتمشیدی. آطنه‌ده ارسلان بك اجرای حکومت ایدییوردی .

بوداق بکی حمایه مقصدیله افراط درجه‌ده بر صحابت کوسترن مصر سلطانی — خاندان سلطنته دخالت ایدن ایکی خاندان زاده‌نك آمال حاکمیتنه رغماً —

آطنه‌یه کوندردیکی برجلاد واسطه‌سیله ارسلان بکی جامع ایچنده نمازقیلارکن شهید ایتدیرمك جنایتنی ارتکاب ایله‌حمایه کرده‌سی بولنان بوداق بکك سربستی حاکمیتنه چالشدی . لکن بوجنایت وحشیانه افکار اسلامیه‌ده پك فنا بر تأثیر حاصل ایتدیکندن بوتون اهالی بوداق بکك علیهنه شدتله قیام ایتدی .

ایشته بووقعه حضرت فاتحك مصر حقنده‌کی مقاصدینه خدمت ایده‌رك ملتجی شهسوار بکی ایکی آلای ممتاز سواری عسکرمزله آطنه‌یه کوندرمکه سببیت ویردی. بوقوت سایه‌سنده میرمشارالیه اجرای حکومته باشلادی . بوداق بکك معیتنده‌کی مصرقوۀامدادیه‌سی شهسوار بکی محافظه‌یه مأموراولان عثمانلی سواریلرینه مقاومت ایده‌میه‌رك بوداق بکله مغلوباً مصره رجعت ایتمکه مجبور اولمشیدی .

جریان وقعه مصرملکی قایتبایك عظمتنه دوقوندی . شهسوار بکدن انتقام آلمق دعواسیله حضرت فاتحك عدالتنه‌التجا ایتدی. قیمتدار هدیه‌لرله‌سلچوقی خاندانندن قلیچ ارسلان بکی مرخص کوندردی. البستان ممالکنه قطعیاً مداخله فکرنده اولمادیغنی ، یالکز شهسواربك مصر حکومتنه حقارت ایتمش اولدیغی ایچون حقوق سیاسیه نقطۀ نظرندن تأدیبی آرزوسنده بولندیغنی پادشاهه‌عرض ایتدیردی . حتی‌بوالتماس قبول ایدیلیرسه البستانك عثمانلی اداره‌سنه کچمسنه‌ده معاونت ایده‌جکنی بیلدیردی .

بوتکلیف حضرت فاتح طرفندن کمال ممنونیتله دکل ، بلکه‌ده فوق‌العاده برمنتله قبول اولندی. کلن‌سفیره جواب موافقت ویریله‌رك اعاده ایدلدی . آنك اوزرینه قایتبای جنابلری شهسوار بکدن انتقام آلمق‌فکرینه قوت ویره‌رك بوداق بکله‌برابر البستانه برقوۀ کافیه کوندردی . عثمانلی عسکری مدافعه ایتمه‌مك امرینی آلمش اولدیغی ایچون‌اهالی بوداق‌بك طرفنی‌ده التزامه مجبوریت‌کوردی. شهسوار بکك حیاتنه ، حریت شخصیه‌سنه تعرض ایدلمه‌مك شرطیله مصر عسکرینه تسلیم اولندی . بوداق‌بك‌ده مقام امارته کچدی . لکن‌نه‌فائده‌که عثمانلی محافظنك اثرغفلتی ، عدم وقوفی ایله شهسوار بکك مصره سوق اولنمسنه مساعده ایدلدی .

حسیات انتقامکارانه‌سنده آثار شدت کوسترن مصر حکمداری شهسوار بك‌حقنده‌کی شرائط محافظه‌یه رعایت ایتمیه‌رك غدارانه برصورتده مصرشهرینك

اورته‌یرنده قتلنه ، جسدینك‌ده صلبنه امر ویردی . بوناسله حضرت فاتحك وجدانی معذب ایده‌جك برمسئولیت معنویه حصوله کتیردی .

پادشاه بووقعه‌دن پك زیاده متأثر اولدی . عثمانلی دولتنك سطوتنه تعرض دیمك اولان بوعهد شکنانه معامله‌یه مقابلةً درحال علاءالدین بکی بر فرقهٔ عسکریه‌ایله آطنه‌یه کوندردی . بوداق بکی پریشان ایتدکدن صوکره استحقاقی اولان تخت امارتی یداستقلالنه آلدی. بوداق بکده آرتق اوحوالیده‌یشایامیه‌جغنی صراحةً آکلایوب مصر دیارینه هجرت ایتمکه محکوم اولدی [٨٨٥] .

ایشته بومقدمهٔ اختلافك ایکی‌حکومت آره‌سنده بروسیلهٔ خصومت‌تشکیلنه زمین اساسی عدایدلمی بالنهایه یاوزسلطان سلیمك مصری فتح‌ایله خلافت اسلامیه‌یه مالك اولمسی‌کبی شانلی ، شرفلی برموفقیتی تأمین ایتمشدر .

رادوس وقعه‌سی

صلاح‌الدین ایوبی اهل‌صلیب محاربه‌سنده مهدمسیح اولان ارض مقدس یعنی قدسی فتح ایتمشیدی . اواثناده کویا انزوای نفسی‌ایله آلایش دنیایه‌رغبت ایتمین، یاخود بشریت عالمنده ملکیتی (؟ !) کسب ایتمکه یلته‌نن شوالیه کروهی قبریسده عزلت‌نشین اولان (سن‌ژان)ك تشویقیله ردوسی اسلام اداره‌سندن قورتارمق غیرت دینیه‌سیله جزیره‌یی اشغاله باشلامشلر ، آرتق اوراده یرلشمشلر ایدی .

بومنزویلر جهان‌انسانیتنه برمصیبت مبرم‌کبی تعرضات جبارانه ایله بریةالشام سواحلندن اعتباراً بحرسفید حوضه‌سنده‌کی آطه‌لری ، آناطولی ساحلنده‌کی مهم اسکله‌لری مظالم آتشلری ایچنده خراب ایتمکده ایدیلر .

استانبول فتوحاتندن صوکره رادوسك فتحی حضرت فاتحك‌اقدم آمالی ایدی . لکن روم ایلی ، آناطولی وقوعات داخلیه‌سیله وندیك اهل صلیبنك تجاوزات خارجیه‌سی او مقصدك تأخرینه سبب‌منفرد اولمشیدی . اون آلتی سنه دوام ایدن بوغوائل سیاسیه مندفع اولدقدن ، یعنی وندیکلیلرله عقد معاهده اولندقدن صوکره ردوس مسأله‌سی پادشاهك قوه‌ده قالمش اولان آمالنی فعلاً

اجرايه واسطه اوليوردى . چونكه شواليه دنيلن يادكارلرك ظلمندن بوتون بحرسفيد خلقى فرياد ايديوردى .

اساطير يونانيه خرافاتنك مركز انتشارى عدايديلن بوجزيره خلقتك تشكلات ارضيه‌سندن بر چوق زمان صوكره دكزدن چيقمش اولديغى ايچون دكز معبودى (پوسيدون)ك قزى (رؤدوس) ناميله ياد اولنمشدر . اوشرفه مبنى يونان قديم زماننده برجمهوريت مستقله كبى اداره اولنوردى. معاويه‌عصرنده موقةً اسلام اداره‌سنه كچدى . اواثناده رؤدوسك هيكلى شامه كوندرلديكى يونان قديم تاريخلرنده مندرجدر [ميلادى ٦٥٢] .

انقلابات‌سياسيه‌يه‌معروض‌اولان‌رادوس آطه‌سى سلچوقيلرك دكز آقنجيلرينه جولانكاه اولمشيدى . فتح قسطنطنيه‌دن صوكره ازمير ، منتشا بكلرينك‌ده آريه‌لغى حكمنه كيرمشيدى . بونكله برابر شواليه‌لرينك تمدياتى‌ده هردرلو تجاوزاته رحمت اوقويه‌جق درجه‌لرى بولمشيدى .

پادشاهك عزم فتوحاتنه مانع تشكيل ايدن غائله‌لر زائل اولنجه تشبثات لازمه‌يه ابتدار قلندى . شهزاده جم‌سلطانك دلالتيله شواليه رئيسى مارسيليالى (پيه‌ر‌اوبوسون) شرائط صلحيه دائره‌سنده ائتلافه دعوت ايدلديسه‌ده رئيس جنابلرى غايت متعظم ، متكبر برشخص اولديغى ايچون كوندريلن سفيرمخصوص « سلطان محمدكيم اوليوركه بزى كنديسنه اسير ايتمك ايستيور ؟ بزدنيادن أل چكمش ارباب رياضتدنز ! هيچ برجهانكيره قول اولمايز . مقدس وظيفه‌مز قيد اسارتمزه مانعدر . صاقين قليجه كووه‌نوبده بزه تعرض ايتمسون . صوكره كنديسى‌ده ، دولتى‌ده پريشان اولور ! » جواب مغرورانه‌سيله ردايتدى .

حضرت فاتح آلديغى جواب قطعى اوزرينه مسيح پاشا نامنده برنااهلى مكمل بردونما ايله رودوسه كوندردى . بوذات جزيره‌يه ياناشمسيله برابر شهرك جنوب غربيسنده بولنان (آياستانوس) اسكله‌سنه كليتلى‌عسكر چيقاروب قلعه‌يى استيلا ايتدى . برطرفده رادوس شهرينى محاصره‌يه آلدى . اللى‌بيك كشيلك برقوتله محاصره‌ده متانت كوستردى. لكن شواليه مدافعلريده مهاجملرينه‌مقابله‌ده جسورانه ثبات‌ايتدى. طوپ آتشنه باشلايان عثمانليلرقلعه‌نك الك مهم نقطه‌سندن بر ديوارى ييقمغه موفق اولمسيله برابر خندقلردن هجوم ايدن عسكر قلعه‌يه

کیرمکه ، دشمن مدافعلریله بوغاز بوغازه کلمکه باشلادیغی جان آله جق بر صیره ده مسیح پاشا درحال « بیت المالك حقی اولان اموال غنیمته أل سورولمیه جکدر . سورنلر شدیداً جزا کوره جکدر . ! » امرینی اعلان ایتمسی اوزرینه ایچری یه کیرن عسکرك شوق وغیرتی قیرمش ، قوة الظهر اولان افرادکده خط حرکتنی شاشیرتمش ایدی . بوسببله بوتون عسکر « پادشاه بابامزك اردوسنده بوقدر محاربه لرده بولندق ، بزه بویله بر امر ویرمدی . ناموسه ، عرضه دوقونمامق شرطیله دشمنك مالی سزك غنیمتکزدر دیدی . حالبوکه قوماندانمز حقمز اولان غنیمتدن منع ایدییور . آرتق بزده بیرعشقنه جان ویره جك دکلزیا ! » جوابنی ویره رك کری یه چکلمشلر ، قلعه نك فتحنی عقیم بر حالده براقمشلردر .

بوتدبیرسزلکله نفوذینی قیرمش اولان مسیح پاشا بعض امرانك کوکلنی آلوب شدتلی بر هوانك اسدیکی ظلمتلی بر کیجه قلعه نك عرب قله سی جهتندن هجوم ترتیباتنه باشلامش ایسه ده کوپری مقامنده بربرینه ربط ایدیلن دوبه لرك زنجیرلری دکزك دهشتلی دالغه لرینه مقاومت ایده مدیکندن کوپری قیرلمش ایکی بیکدن زیاده کزیده عسکر دکزه غرق اولمشدر [۸۸۶] .

سوء تدبیر نتیجه سندن عبارت اولان بوقضای فجیع اوزرینه آرتق تلافیء مافاته جسارت ایده جك قوتی قالمایان مسیح پاشا مأیوساً رجعته مجبور اولدی . استانبوله ورودینی متعاقب منفیاً چناق قلعه بوغازنده سد البحره کوندرلدی .

ردوس وقعه سی پادشاهی درجهٔ نهایه ده حدتلندیرمشیدی . اوسببله ایلك بهارده اهمیتلی بر محاربه تدارکاتنه کیریشلدی . لکن عسکر آره سنده « شوکتلی پادشاهمز اردومزده بولنمازسه بزنه ایش کوره بیلیرز ؟ بیهوده یره قیریلوب کیدییورز . پاشالرمز ، بکلرمز بزه باقمیورلرکه بزده اونلرك امرلرینی دیکله یه لم ! » سوزلریده دوران ایتمکه باشلادی .

حالبوکه بواثناده فاتح حضرتلری خفیف برراحتسزلك ایچنده ایکن عسکرك شوقنی قیرمامق غیرت عالی جنابانه سیله اوتاغ همایونك اسکدارده قورولمسنی امر ایتمشیدی . اوچ کون صوکره بالذات کندیسی ده حرکت ایدوب مالتپه قیرلرینه قدر کیتدی . لکن بوتدارکات سفریه نك هانکی قوته قارشی اجرا اولندیغنی هیچ کیمسه بیلمیوردی [۸۸۶] .

سلطان چایرنده ایکن راحبسزلکی بردن‌بره شدتلندی . بر کیجه ظرفنده دنیانك زینتلی تختنی اهل‌دنیایه ترك‌ایده‌رك عالم‌عقبایه کیتدی . فقطوجودمحترمی تربه‌سنی ملتك قلبنده تهیه‌ایتدی! [۸۷٦ : ٤ ربیع‌اول].

*

۸۵۵ تاریخنده ارتحال ایدن سلطان مرادك سریر سلطنتی حضرت فاتحك جلوس شهامتیله زینتیاب اولمشیدی .

اوتوزبر سنه دوام ایدن دور فتوحاتی عثمانلر دولتنك الك پارلاق صفحهٔ فیوضاتیدر . اوبارقهٔ حماستك مزیات عالیه‌سیله یالکز عالم اسلامیت‌دکل ، بلکه‌ده بوتون جهان انسانیت افتخارایدر . چونکه فطرتك پك نادر یتشدیردیکی شانلی جهانکیرلره خاص‌اولان عزم‌غالبیت ، شوق فعالیت ، فکر موفقیت‌کبی اوصاف جلیله‌سی (فاتح)لك عنوان ذیشانته بحق مظهریتنی تأمین ایتمشدر .

زمانك ایجابندن، شبابتك احکامندن اولان بعض‌خطایادن تجرد ایده‌جك اعتدال افکاره‌مالك‌اولسه‌ایدی حقیقةً اسکندرلری حیران‌ایده‌جك علواقتدارینی هرصورتله سوء تفسیردن محافظه ایتمش اولوردی .

کمالات انسانیه‌ایله پرورشیاب عرفان اولان انسانلر نه‌قدر موفق اولسه‌لر ینه‌بشریتك احوال طبیعیه‌سندن مصون اوله‌مازلر . خصوصیله فاتح کبی فخرالسلاطین نامنی آلان برداهئ زمانك بعض اجتهادنده خطا ایتمسی یالکز کندی نقصانندن عبارت دکلدر . اوکبی اجراآت شدیده‌نك حصوله کتیردیکی مسئولیتلرك قسم‌اعظمی‌ده رجال عصرینه عائددر .

بونکله برابر بویوکلك عنواننی احرازایدن مشاهیرك الك عادی بر خطاسنی کندی بویوکلکی نسبتنده‌اهمیتله تلقی‌ایده‌جکنی فاتح‌کبی برداهی‌دوشونمکدن آزاده دکلدی. فضائل اخلاقیه‌سیله فعالیت ذکائیه‌سی کندی افعالنی محاکمه‌یه، وجداننی ارشاده معزیادة کافی‌ایدی . لکن برشاعر حکیمك دیدیکی :

السهو عذرعلیه‌الناس مجبول
والعذرعندکرام‌الناس‌مقبول

مضمون حقیقتی حضرت فاتح حقنده لایق کورولورسه شدت افکارینك آثارندن اولان برایکی خطاسنی بحران حیاتنه عطف ایلمك عین صواب اولور.

هله شیخ علی بسطامی کبی ریاکارلرك اغفالاتی‌ده نظر مطالعه‌یه آلنیرسه فاتح سلطانی معذور کورمك عادتا بر لازمهٔ عدالت عداولنور .

والحاصل عثمانلی دولتنك سریر سلطنتی فاتحك وجودیله شرفیاب اولمشدر . چونکه، پادشاهلرك قسم اعظمنی موقع اقباله کچیرن قوت حق وراثتدن عبارتدر. فاتح سلطان ایسه اواستحقاقندن فضله بر لیاقتله اجرای حکومت ایلمشدر . بوکبی احوالده اکثریت اعتباریله حکم زمانك دخل وتأثیری اولور. لکن فاتحك ذات وصفاتی اوتأثیرات ایله لکه‌دار ایدیله‌مز .

علوم وفنون اولان محبتی‌اك قوتلی برهان فضیلتدر . اوجهتله بولندیغی عصرك قابلیتنه کوره ترقیات معارفه ابذال همت ایلمشدر .

مدت سلطنتنده راحت حیاتی دوشونمه‌ین بوشهریار محتشم بوتون اوروپا ، اسیا مهاجملرینه مدافعه ایله اوغراشدی. عزم جلادتنه مانع اولمق ایسته‌ین اعداسنه سیف شهامتیله غالب کلدی .

بعض مؤرخلرمز فاتحك بیزانس داراتنه ، برازده ایران عاداتنه انهماکی اولدیغنی اثبات ایده‌رك شهزادهٔ معصوم احمدك اختناقنه ، چندرلی خلیل پاشا ایله مشهور محمود پاشا کبی اعاظم دولتك مظلوماً اعدامنه تنزل ایتمسنی‌ده او انهماکك سیئه‌سندن اولمق اوزره کوسترمشلر ، بو سیاتك سوء سرایتدن حاصل اولان نتیجه‌لریده تفسیر ایلمشلردر .

جریان وقوعاته باقیلیرسه فاتحك بویوکلکنه لایق کوروله‌مین بعض جبارانه حرکتلرك وقوعندن زیاده سوء مثال اوله‌جق درجه‌لرده شیوعی هر حالده تقدیره سزا اجراآتدن دکلدر . فقط معهود علی بسطامینك ویرمش اولدیغی ظالمانه فتوالرك ، جلادانه اغوالرك تأثیراتی‌ده نظر دقته آلنیرسه مادی معنوی مسئولیتلرك کافه‌سنده فاتحك برائتی ، مسببلرك محکومیتی ایجاب ایدر .

مع هذا فاتح ، انبیای ذیشاندن دکلدی‌که هر درلو سیآت بشریه‌دن مصون بر معصوم پاك عد اولنسون ! البته اویله قیمتدار برمعدن ایچنده برازده چاقیل طاشی بولنور . .

مشاهیر اسلافدن ، اعاظم حکمدار اندن هانکیسی نقایص بشریه‌دن آزاده اوله بیلمشدر؟ خصوصیله فاتح کبی خدمات سیاسیه دریالرنده بوغولمق درجه‌لرینه

کان شــدیدالمزاج بر پادشــاه انفعالاتده معروض اولورســه بعض افعالنده‌کی نقصاننده‌ن طولایی معذور کورولمزمی ؟

بو محاکمه‌لر فاتحك شانه هیچ بر صورتله شین ایراث ایده‌مز . چونکه او شهریار ذی کمالك عظمت اقتدارینه تجویز ایدلین شائبه‌لر ، کونشك ضیاسنه حائل اولان بولوتلرك خوش کورولمه‌مسی قبیلندندر . بو کبی عارضه‌لر ایســه قانون طبیعت احکامندندر .

سلطان بايزيد ثانينك دور سلطنتى

سلطان بايزيد ثانى

— ٩ —

فاتحك ماتم ارتحالندن مأيوس اولان اركان دولت عقل وحكمتك قبول ايده‌ميه‌جكى عبث تدبيرلره توسل ايده‌رك پادشاهك وفاتنى اردودن كيزله‌مك ترتيباته قرار ويرديلر .

صدراعظم نشانجى محمدپاشانك اردوامراسنه ويرمش اولديغى معلومات شفاهيه:

— « شوکتمآب افندمزك راحتسز اولدقلرینی بیلیرسکز . او سبیله بر قاچ کون استراحت بیورملری ایجاب ایتدی . بناءً علیه حرکات سفریه‌مزه خلل کلمه‌مك مقصدیله عسکردن کیزلی سرایه تشریف شاهانه‌لرینی آرزو بیوردیلر . عافیت همایونلرینك محافظه‌سی ایچون بزده موافقته مجبور اولدق . »

مآلندن عبارت ایکن بو معلوماتی سوء تفسیره سببیت ویره‌جك تدابیر ایله افکار عمومیه‌یی هیجانه دوشوردیلر . چونکه ایدیلن اخبار اوزرینه جسد شاهانه‌نك درت بش امین بندکان ایله استانبول سراینه کوندرلمسی ، اوصورتله ادارهٔ دولتك تأمین ایدلمسی ممکن اولدیغی حالده بو حکیمانه حرکتك عکسنی التزام ایده‌رك بوتون ارکان ورجال اردودن فرار ایدرجه‌سنه مفارقته باشلادی.

بو خط حرکت هر جهتله امور اداره‌یه سکته ویره‌جك ، حتی اردویی عصیانه تحریك ایده‌جك وخیم بر تدبیر ایدی . چونکه زوربالقدن ، جبارلقدن استفاده فرصتنه مهیا اولان یکیچری کروهی آنجق بویله بر زمانه انتظار ایدییوردی.

استانبوله عودت ایدن سرای ارکانی بوتون سلحدار عسکرینی اردو مرکزینه سوق ایتدیلرکه اك مضر تدبیر بو سوقیاتدن عبارت ایدی . زیرا وقعه‌نك اسرارینه واقف اولان سلحدار طاقمنك اردو افرادینه کشف اسرار ایده‌جکی ، نتیجه‌سنده‌ده یکیچریلرك شدتله غلیانه کله‌جکی پك طبیعی ایدی . شو تدبیرسزلکه برده اداره‌سزلك سیئه‌سی علاوه ایدیله‌رك استانبوله قریب اولان آناطولی سواحلنده نه قدر مراکب بحریه وارسه ـ اردونك استانبول جهتنه کچمسنی منع ایتمش اولمق خولیاسیله ـ کافه‌سنی روم‌ایلی طرفه‌کچیردیلر. دها دوغروسی افکار ملیه‌یی عادتا اختلاله تشویق ایتمش اولدیلر .

نعیما تاریخنك روایتنه کوره بو ترتیبسزلکلر یالکز امور اداره‌ده‌کی اقتدارسزلقدن عبارت دکلدی . ایشك ایچنده اسحق پاشانك صدارتنی تسهیل ایده‌جك انتریقه‌لری چویرمك ایچون یکیچریلری آلت مجبره صورتنده فساده دعوت ایتمکدی . روش حاله کوره بو روایتك صحیح اولمسی اقتضا ایدر . چونکه پادشاهك ارتحالنی متعاقب مقام سلطنتك ولی عهد مشروعی بولنان آماسیه والیسی شهزاده بایزیده خبر کوندرن صدراعظم ، محمد پاشا ، برطرفدن‌ده‌قونیه والیسی شهزاده جم سلطانه عرض معلومات ایلمشیدی . دیمك اولیورکه موقع

اقتدار مسابقه‌سنه كيريشن ايكى اقبالپرستك آمالنه ادارهٔ دولتك انتظامى فدا ايديليوردى .

او حالده يكيچريلرك عصيانى ، اهالينك هيجانى حقنده اركان دولتدن باشقه هيچ كيمسه‌يه بهتان ايتمك لازم كلمز .

فى‌الحقيقه سلطان بايزيدك مشرب قلندرانه‌سى، مسلك رندانه‌سى نظرتدقيقه آلنيرسه جم سلطانك فضل وكمالى ، علم وعرفانى ، خصوصيله رياست امور حقنده‌كى علو اقتدارى اك بويوك اسباب رجحاندن عد اولنمغه لايقدى . لكن احكام شريعتك ، خاندان سلطنته ويرمش اولديغى بر حق صريحى ترجيح مزيته فدا ايتمك موافق عدالت دكلدى. بو كبى عادتلرك هرزمان محكم اولديغى دوشونه‌رك اوكا كوره حركت ايتمك لازم كليردى .

دوران ايدن بو انتريقه‌لر اردو ايچنده شايع اولور اولماز يكيچرى كروهى آياقلاندى .

— نه ديمك اولسون ؟ بز بو ملتك فدايىسى اوله‌لم‌ده سوكيلى پادشاهمزك آخرته كيتديكنى خبر آله‌ميه‌جق قدر غافلمى بولونالم ؟ دولت بزدن نه خيانت كوردى‌كه وكلامز بويله بر ماتمى كيزله‌مكه مجبور اوليور ؟ البته بز بونك سببنى اوكرنملى‌يز . . ايجاب ايدرسه وكلانك‌ده باشنه برفلاكت كتيرملى‌يز !

آوازه‌لريله شكايتلره باشلادى . بوتون اردو امراسى‌ده بو شكاياتى حقلى كوره‌رك عسكرك حركاتنه مانع اوله‌مادى . پندك ، قارتال اسكله‌لرينه شتاب ايدن‌زوربالر اللرينه‌كچيردكلرى كميلره بينه‌رك استانبوله هجوم ايتديلر. بومهاجمه‌ده اك اول صدر اعظم محمد پاشانك قوناغى باصيلدى . اموال واشياسى يغما ايدلدى. كنديسى‌ده او عربده آره‌سنده برغدارك خنجر انتقامنه هدف‌اولدى.

عصيان بوندن عبارت دكلدى.يغما كران يكيچريلر بوتون خليج اهاليسنك مالنى‌ده يغما ايتديلر . بيكلرجه مظلوملرك قاننه كيرديلر. اك دوغروسى‌اسحق پاشانك احراز ايده‌جكى مسند صدارتى بو فاجعه‌لرله تأمين ايده بيلديلر ! اما بو كبى حاللرك نتيجه‌مى سلامت وطن نامنه بر طاقم مهلك مضرتلر توليد ايدرمش ! اونى كيم دوشونه‌جك ؟ بنيان دولت صارصيله‌جقمش كيمك اومورى؟ سرير سلطنت اسحق پاشايه مال‌اوله‌جق دكلدى‌كه اودوشونجه‌لره لزوم‌كورسون!

او زمانك حکمنجه اردو ، ناموس دولتی ، حیات ملتی محافظه‌یه خادم اولاد وطندن مرکب بر هیأت مدافعه اولمقدن زیاده پادشاهلری ، وزرایی تهدیده مأمور بر جمعیت مسلحه قوتنده ایدی . او جهتله عصیان عسکرینك تسکینی مشکل بر مسأله ایدی .

صدر اعظم محمد پاشانك شهید اولمسنی اسحق پاشانك حصول آماله الك قوتلی بر وسیلهٔ موفقیت عد ایدن فساد باشیلر اوچ کون دوام ایتمش اولان بو وحشیانه حرکتی کوره‌رك اوجاقلرینه چکلدیلر .

حالبوکه محمد پاشانك جم سلطانی دعوت ایتمسنده‌کی مقصدی رقابت سلطنت فکرلرینه مستند دکلدی . محضا جم سلطان کبی بر خارقهٔ فطرتی دعوای سلطنتدن منع ایده‌رك خاندان دولتك بر عضو مهمنه یاقیشان خط حرکتی تعیین ایله پادشاهك توجهنی قازاندیرمق ، او صورتله خاندان آره‌سنده‌کی نفاقی ویرودتی قالدیرمق عزمندن عبارت ایدی . زیرا مشارالیهك اصول مشروعه‌یه رعایت خصوصنده‌کی حقشناسلغی جمله‌نك معلومی ایدی . یالکز بو معامله‌نك اجراسی هنوز حلول ایتمدیکنی دوشونه‌رك سلطان بایزیدك جلوسندن صوکره او مقصدك حصولنه چالشمه‌سی ایجاب ایدردی . ایشته بو خطاسی فلاکت حیاتنه باعث اولدی .

فاتحك ارتحالندن اون سکز کون صوکره اسکداره مواصلت ایدن سلطان بایزیدی استقبال ایتمك اوزره بوتون ارکان دولت ، متحیزان ملت قز قله‌سندن قوزغنجق ساحلنه قدر دکزی قایقلرله احاطه ایتمشلردی . بو دکز آلایی ایچنده بویوك ماوونه‌لره طولمش اولان یکیچری حشراتی رهکذار همایونی احاطه ایده‌رك معیت شاهانه‌ده کلن حمزه بك زاده مصطفی سنان پاشانك استانبوله کیرمه‌سنی جبارانه بر صورتده ایسته‌دیلر . جریان ایدن انتریقه‌لرك ماهیتنی بیله‌مه‌مکده معذور اولان پادشاه او وزیر ذی اقتداری فدا ایده‌رك زوربالرك مطلوبنی اسعافه مجبور اولدی .

حالبوکه پادشاهك بوحسن قبولی حریت حکمدارانه‌سنه شدتلی بر ضربهٔ استبداد ایدی . الك دوغروسی نفوذ حاکمیتی یکیچریلره زبون کوسترمکدن حصوله کله‌جك اثر ضعفك تولید ایده‌جکی فنالقلری تقدیر ایده‌مه‌مکدن عبارت بویوك

برخطا ایدی . چونکه رسم جلوسدن اول رقوع بولان شو هجوم ترتیباتی، مهابت سلطنتی پایمال ایده‌جك برسلهٔ تهدید قوتنده ایدی . بناء علیه صلاحیت ملوکانه‌یه عائد اولان خصوصاته عسکرك مداخله‌سی، حتی تهدیدکارانه معامله‌سی، قطعیاً تجویز ایدلمه‌ملی ایدی . لکن اسحق پاشانك امید ایتدیکی مسند صدارت احتراصاتی بو جبارانه حرکتلرك اسرار ترتیباتی ایجابندن ایدی .

شخصه عائد اولمق ایچون دولته باعث ادبار اولمق نه قدر حمیتسزلکدر ؟ خصوصیله بوکبی مسائل روحیه‌ده حاصل ایده‌جکی سوء سرایتی مجرد منافع شخصیه مقصدیله حسن تأویله چالشمق نه بویوك مزیتسزلکدر ؟

مجربدرکه هیأت اجتماعیه نامنه ایراث مضرت ایده‌جك مسائل حقنده کوستریلن نظر لاقیدی او مضرتك دها اشدینی اجرایه مساعده ایدیله‌جکنی اخطاردن عبارت بر سوء تأثیره موافقت ایتمکدر . او حکمته مبنیدرکه عالم سیاستده هر بر فعلك درجه‌سنه کوره معامله ایدلمسی عدالت حکومت نامنه قبول ایدیلن بر قانون حکمنه کیرمشدر .

شو نظریه فعلاً‌ده ثابت اولدی. چونکه پادشاه سرای همایونه کیره‌جکی اثناده حکومت جبریه‌لرینك قوهٔ اجرائیه‌سی اولان یکیچریلر رهکذار شاهانه‌یی محاصره ایدرجه‌سنه برقلعه نظامی وضعیتنی آلدیلر ، یکرمی کون اول وقوعه کلان قباحتلرینك عفوینی طلب ایتمك استدعاسیله پادشاهی تهدیده جرأت ایتدیلر . عقیبنده‌ده وظیفه‌لرینك مکافاتی اوله‌رق کلیتلی برعطیهٔ جلوسه منتظر بولندقلرینی عرض ایلدیلر . الك دوغروسی ظاهراً استرحام طرزنده قوهٔ اجرائیه‌لرینك شدتنی کوستردیلر .

پادشاه بوجبارانه حرکتی‌ده خوش کوره‌رك اسعاف مطلوبلرینه مساعده ایتمك تنزلنده بولندی. دیمك اولیورکه تخت حاکمیته محکومیت قدمه‌سندن بیندی ! بلکه‌ده زوال بولمش اولان بیزانس حکومتنك اعتیادینی پدرندن موروث بر وظیفه کبی حسن قبول ایتدی . ایشته بوضربه‌لر دولتك شوکت استقبالنه، حتی حقوق استقلالنه قوتلی برصدمهٔ سیاسیه ایدی. چونکه بوکبی امراض مهلکه‌نك اولاد خاندانه سرایتی‌ایله ارث طبیعی شکلنه کیره‌جکی شبهه‌سزدر .

مواصلت شاهانه اقشام وقتنه تصادف ایتمشیدی . بناءً علیه ایرتسی کون ترتیب ایدیلن جنازه آلایی امثالی کورولمەمش بردبدبهٔ حزن آورانه ایله فاتحك تابوت احتشامنی باش اوستنده کوتوریوردی . کبار مشایخدن مرشد محترم ابوالوفابیکلرجه مریدانی ایله تهلیل خوان اولەرق جنازەنك اوکندن کیدییوردی. سرایدن حضرت فاتحك انشا ایتدیردیکی جامع شریفه قدر دیزلمش اولان ماتم صف بستهٔ احترام اولیوردی . بوخارق العاده ازدحام ایچنده سلطان بایزید اوچ دفعه جنازەیی طاشیمق صورتیله وظیفهٔ حرمتی اجرا ایتمشدر .

جنازه آلایندن عودت ایدن پادشاه ماتم لباسندن صویونوب خلعت شاهانەسنی کیدی . همان رسم بیعت اجرا ایدلدی . جلوس پادشاهی رسماً اعلان اولندی. اسحق پاشاده مسند صدارته کچدی [٨٨٦ : ٢٣ ربیع اول] .

***

معیت شاهانەده کتیرلمش اولان مصطفی پاشا یکیچریلرك اجباریله ، یاخود اسحق پاشانك ترویج افکاریله اسکدارده رجال دولتدن برذاتك یالیسنده مسافر اولمشیدی . مشارالیه حقنده پادشاه غایت صمیمی برمحبت پرورده ایتمش اولدیغی جهتله موقع اقتداره کچمسنی کمال جدیتله آرزو ایدییوردی. فقط بومقصدینیده اسحق پاشانك رأییله حصوله کتیرمك ایستیوردی. اومناسبتله حضور شاهانه‌یه دعوت ایدیلن اسحق پاشا ذات شاهانەنك آرزوسنه موافقت ایدەرك مصطفی پاشانك وزیرثانیلك منصبی ایله اسکداردن جلبنه مسارعت اولندی . حتی مژدەجی اولەرق سردن کچدی آغاسی کوندرلدی . غریب دکلیدرکه مشارالیهك استانبوله کیرمەسنی برکون اول شدتله منع ایدن زوربا حشراتی ایرتسی کون طاقم طاقم استقباله شتاب ایتدیلر؟ دیمك اولیورکه اسحق پاشانك واسطهٔ احتراصاتی اولان یکیچریلرك دکز اورتەسندەکی تکلیفاتی کندیلرینك دکل ، آلمش اولدقلری درس تشویقك سیاٰتی ایدی!

ملتك سعادتنه ، وطنك سلامتنه خدمتله مکلف اولان وزرانك شوحالنه برنظر عبرت عطف ایدنلر :

« بویله کیجەنك خیر اومولورمی سحرندن؟ »

مضمونی تکراره مجبور اولمازمی ؟

یکیچریلرك ظلمنه قربان اولوب کیدن محمود پاشانك جم سلطانه کوندردیکی آدم اثنای راهده سنان پاشانك امریله قتل ایدیله‌رك یدنده‌کی مفصل مکتوب آلندی . لکن مندرجاتی حقیقةً دولتك سلامتنی ، خاندان سلطنتك رفاه وراحتنی تأمین ایده‌جك وصایای حکیمانه‌دن عبارت اولدیغی کورولنجه محمد پاشانك کناهنه کیرنلر اظهار ندامتله متأثر اولدیلر. لکن او رکن متین ییقلدقدن صوکره ندامتك نه تأثیری اولور ؟

بونکله برابر پدرینك خبر وفاتی جم سلطانه درحال عکس ایتمشیدی . آنك اوزرینه محافظهٔ حیات مقصدیله بعض تدارکات احتیاطیه‌یه تشبث ایتدی. بو حرکت اوزمانه کوره عین اصابت ایدی. چونکه رقابت ریاست دعواسنه کیرشمسی امثالیله ثابت اولمسی مطالعه‌سنه مبنی برادری طرفندن قتلنه تشبث اولنمسی استقلال سلطنت نامنه عادت حکمنه کیرمشیدی. خصوصیله جمله‌نك معلومی اولان فضائل عالیه‌سیله اشتهاری‌ده برحق تقدم ادعاسنه صلاحیت بخش ایدیوردی . اوجهتله حقوق حیاتیه‌سنی محافظه‌یه مجبوریتی حقسزلقله اتهامنی موجب اوله‌ماز .

شوقدر وارکه حائز اولدیغی کمالات فاضله‌سنك مقتضیاتندن اولان معقول برخط حرکت دائره‌سنده پادشاهه مراجعتله اشتراك وانقسام قبول ایتمین ریاست اموره مداخله‌یه تنزل ایده‌میه‌جکندن بحث ایده‌رك نره‌ده آرزوایدرسه عائله‌سیله اقامتنه مساعده اولنمسنی ، معیشتلرینه کافی کوروله‌جك تخصیصاتك‌ده ویرلمسنی طلب ایتمسی لازم کلیرکن بوتدبیرلره لزوم کورمیه‌رك زمام حکومتی برادرینك ألندن آلمق هوسیله عسکر جمعنه ، حرب تدارکنه باشلادی .

حالبوکه محافظهٔ حیات مقصدینه مستند اولان اولکی تدارکاتیله تشبثات اخیره‌سی بیننده اولان مسافه بربرندن پك چوق اوزاق ایدی . بونسبتسزلکی تقدیردن عاجز اولمیان جم سلطان عاقبت طبیعتك شدائد حریصانه‌سنه مقاومت ایده‌مدی . قوتلی برفرقه ایله قونیه‌دن بروسه‌یه یورودی . اجرای حکومته باشلادی (۸ — ۲۶ ربیع الاول) .

بو وقعه تقسیم حاکمیت کبی اسباب ضعف وزوالی موجب اوله‌جغندن هیأت وکلانك قراریله آیاس پاشایه ایکی بیك قدر عسکر ویدیله‌رك بروسه‌یه سوق اولندی . ایکی طرف عسکری‌ده (چکرکه) موقعنده برر صف حرب تشکیل

ایتدیلر . شهر اهالیسی قلعه قپولرینی قپامشلردی . اوجهتله بی‌طرفانه برحالده بولندقلرینی کوستریورلردی . حالبوکه یکیچری عسکری استانبولده اجرا ایدیلن رذالتلردن پك زیاده متأثراولدقلرینی اظهار ایده‌رك جم‌سلطانه‌طرفدارلق تمایلنده بولندیلر .

بواختلاف مسأله‌سی ایکی طرف عسکرینی غلیانه کتیره‌رك سلاحه صارلمغه مجبور ایتدی . فقط برنجی حمله‌ده جم سلطانك عسکری غالب کله‌رك آیاس پاشا مفرزه‌سیله برابر اسیر اولدی . بومظفریتی متعاقب شهر اهالیسی‌ده قلعه قپولرینی آچوب سلطان جمی استقبال ایده‌رك سرای همایونه آلدیلر . پادشاه صفتیله بیعت ایتدیلر .

بووقوعات استانبوله عکس ایدنجه سلطان‌بایزید قوتلی‌برفرقهٔ‌منتظمه‌ایله ازمیده یورودی . ایرتسی کونده یکیشهر صحراسنده ایکی‌عثمانلی عسکری ، ایکی‌قرنداش فرقه‌سی بربرینك خصم جانی اوله‌رق محاربه‌یه کیریشدی . وقوع‌بولان دهشتلی مبارزه‌ده پك چوق قانلر دوکولدی .

محاربه هنکامنده اسحق پاشا جم سلطانك سرداری یعقوب بکی برچوق مواعید ایله اغفال ایده‌رك مشارالیه اهانت تکلیفنده بولوندی . لکن موفق اوله‌مادی . چونکه یعقوب بك :

— بن خاندان دولتك اویله قیمتدار برشهزاده‌سنه خیانت ایده‌مم . چونکه بنم وجودم اوخاندانك نعمتیله پرورده‌اولمشدر . بونکله برابر اولوالامره اطاعت ایده‌رك معیتمده‌کی عسکرله برابر اردوی همایونه التحاق ایده‌رم . بوصورتله شهزاده‌نك قوتی‌ده‌قیریلیر . یامغلوب‌اولور ، یا تألیف بین‌ایتمکه برواسطه بولنور . بوندن باشقه برجنایتی ارتکاب ایتمکده قطعیاً معذورم !

جوابنی ویردی .

برطرفدن‌ده جم سلطان بوتون روم‌ایلی قطعه‌سنده برادرینك اجرای‌حکومت ایتمسنه قطعیاً مداخله ایتمه‌مك شرطیله کندیسنك‌ده آناطولی قطعه‌سنده استقلال اداره ایله سربست بولنمسنی بیوك خاله‌سی سلچوق سلطان واسطه‌سیله پادشاهه تکلیف ایتمش ایسه‌ده سلطان بایزید :

— برادرمك بوغریب تکلیفنه تأسف ایده‌رم ! اجدادمزدن انتقال ایدن

تخت سلطنتى‌ده اشياى موروثه كبى ايكى پارچه‌يه تقسيم ايده‌ملده ايكيمزده حصه‌مزى آيرى آيرى‌مى آله‌لم ؟ اوقدر فضل وعرفان ايله ممتاز اولان برذاتك لسانه بويله بر تكليف ياقيشيرمى ؟ بر پوست اوزرنده ايكى آرسلان ياقشماديغنى بندن اعلى بيليركن شرع شريفك بكا بخش ايتمش اولديغى استحقاقى المدن جبراً آلمقمى ايستيور ؟

جوابيله مقابله ايتدى . فكر انصاف ايله دوشونولورسه جم سلطان كبى نادرهٔ زمان عدايديلن برصاحب كماله ملك دولتك تقسيمنى طلب ايتمك حقيقه لايق كوروله‌مز . چونكه حكمت حكومتك احكام عموميه‌سنى حقيله تقدير ايده‌جك عرفانه مالك ايدى. مشاراليهك بر نقصانى وارسه اوده معيتى ايچنده صدراعظم محمدپاشا كبى حكيم برصاحب تدبيرك بولنماماسيدر .

پادشاهك ويرديكى جواب ردايسه پك شاهانه ، پك وظيفه شناسانه ايدى . زيرا سرير دولتى اموال سائره كبى تقسيم ايتمك قابل اوله‌مازدى. خصوصيله سلطان بايزيد درويش نهاد اولديغى حالده علاءالدين پاشانك اورخان غازى‌يى ترجيح ايدوبده كنديسنك اجراى سلطنتدن استغنا كوسترمسى كبى لاقيدانه بر حركتى التزام ايتمك فكرنده دكلدى .

دوام ايدن محاربه‌نك اك اهميتلى زمانى‌ده يعقوب بك ممتاز برسوارى آلايله فرقهٔ همايونه كچدكدن بر ساعت صوكره جم سلطان عسكرى پريشان اولدى . كندى حياتنى بيك درلو مشكلات ايله قورتارمش اولان شهزاده كوچ حال ايله قونيه‌يه كيتدى . بوتون هيأت عائله‌سنى آلوب مصره التجا ايتدى .

اسحق پاشانك بوفنه‌كارانه حركتنى مدار موفقيت عد ايدن سلطان بايزيدك مردلك نامنه ارتكاب ايتديكى شوچركين معامله‌يى « الحرب خدعة » قاعده‌سنه تطبيق ايتمك جائز اوله‌ماز . زيرا جم سلطانك عسكرى درت بيك كشيدن عبارت اولديغى حالده معيت شاهانه فرقه‌سى اون ايكى بيكدن زياده ايدى . اوجهتله ارميدانده دوكوشه‌رك غالب كلمسى عثمانليلق عنوانه دها موافق كورولدى .

جم سلطانى تعقيب ايدن فرقهٔ غالبه طومانيج دربندينه قدر ايلريله‌مشيدى . لكن شهزاده‌يه يتشمك ممكن اوله‌مادى . ذاتاً اوامكانه‌ده محل يوقدى . چونكه سلطان جم اوبرزخدن كچركن برطاقم توركمن حشراتى اجل قضا كبى ظهور ايده‌رك

مشارالیهك معیتنده بولنان اللی قدر سواری‌یی هلاك ایتمشلر ، موجود اولان کلیتلی نقدیده غصب ایدوب کیتمشلردی . بو ایکنجی فلاکتدن حیاتنی محافظه ایدن شهزاده آرتق اوحوالیده برکون بیله طورمادی .

تورکن سرکرده‌لرندن بعضلری جم سلطان حقنده اجرا ایتدکاری فضاحت ظالمانه‌یی پادشاهه عرض ایده‌رك بوخدمتلرینك مکافاتنی ایستدیلر . ذات شاهانه وقوعات جاریه‌دن صورت ظاهره‌ده اظهار ممنونیت ایده‌رك بونلرك مکافات نقدیه ایله تلطیفنی وعد ایتدی . حالبوکه اجرای شقاوت ایدن ظالملر اردوی همایونه دخالت ایدرایتمز جنس عمللرینك جزاسنه اوغرادیلر. مکافات یرینه اشد مجازات ایله هلاك اولدیلر .

ظالمه ظلم ایله معامله ایتمك جائز ایسه‌ده برپادشاهك اویله اشقیایی دام احتیاله دورشوره‌که تنزل ایتمسی تجویز اولنه‌مز .

جم سلطانك استقلال حکومت دعواسنه قیامی ، اخیرآده مصره التجاسی مناسبتیله انحلال ایدن قونیه والیلکنه کدك احمدپاشا تعیین اولندقدن صکره ذات شاهانه بروسه‌یه عودت ایتدی . لکن شهره تقرب ایدلدیکی اثناده یکیچری زوربالری عادت حکمنه کیرمش اولان رذالتلرینه یکی برشکل وحشت ویره‌رك اهالینك جم سلطانه طرفدار اولدقلری بهانه‌سیله مجازات ایدلملرینی ایسته‌دیلر . بوجزانك درجه‌سنی‌ده شهر ایچنده‌کی اموالك یغما اولنمسیله تعیین ایتدیلر . پادشاه بالطبع اوسرکشانه معامله‌یه راضی اولمادی . « اجدادمك خاکنی چیکنه‌یوبده حقوق عباداللهی غصب ایتمکه اذن ویره‌مم . فقط باشقه صورتله اونلره برجزا ترتیب ایده‌جکم . » اراده‌سیله فکر شقاوتك منعنه چالشمش ایسه‌ده آرتق صوك درجه‌ده شیمارمش اولان حشرات ظالمه اویله فرصتی عین غنیمت بیله‌رك « پادشاه بابامز بروسه‌لیلرك حقوقنی محافظه ایتمك ایستیورسه بزم‌ده هربرمزه هیچ اولمازسه بیکر اقچه احسان ایتسونده اونلری قورتارسون ! » امراریله تربیهٔ عسکریه‌یه لایق کورله‌میه‌جك هذیانلره باشلادیلر پادشاه‌ده اوصورتله صلح اولوب مسأله‌یی حل ایتمکه مجبور اولدی .

ایشته بو « مجبوریت » عذری ، اوصلح ضروری قباحتندن نسبتسز برمقیاسده بویوك دکلیدر ؟ عباداللهك حقوقی کبی بیت المالك حقوقی‌ده مقدس

دکلیدر ؟ حاکم شریعت اولان برپادشاه برسوروظلمه‌یه محکوم اولورسه اوذاتك، اومقامك نه‌اهمیتی قالیر ؟

بونکله برابر جریان احواله باقیلیرسه التزام ایدیلن مسئولیتلرك کافه‌سی صدراعظم اسحق پاشایه عائد اولدیغی بداهةً کورولور . زیرا چویره بیلدیکی دولابلرك هرپسی یکیچریلرك قوتیله دوندریلدیکنی سلسلهٔ وقوعات اثبات ایدییور.

اسحق پاشانك افساداتنه اعتماد ایدن وزیر ثانی مصطفی پاشا قونیه‌ده بولنان کدك احمد پاشایی برعداوت رقابتکارانه ایله نظر شاهانه‌دن دوشوره‌رك کندی موقعلرینی تحکیم ایتمك ایستیورلردی . بومقصدك الك قوتلی واسطهٔ حصولی‌ده جم سلطان وقعه‌سی ایدی .

احمد پاشانك ارادهٔ سنیه ایله استانبوله جلب اولنمه‌سی رقیبلرینك فکر خصومتنه شدت ویردیکی جهتله مشارالیهك علیهنده بیك درلو تزویراته کیرشدیلر . بالنهایه جم سلطان طرفدارلغیله پادشاهی اغفاله موفق اولدیلر . حتی سرایده قپوجیلر قوغشنده توقیفنه‌ده اراده آلدیلر !

بومجادلهٔ سلطنت آره‌سنده قرەمان امراسندن قاسم بك دائرهٔ امارتنه کلمش، برخیلی عسکر جمعنه تشبث ایلمشیدی. اوصیره‌ده جم سلطانده مصردن قوتلی برفرقه ایله قونیه حوالیسنه کلمشیدی . بومسأله نظر دولتده حائز اهمیت ایدی . چونکه قرەمان دیارنده کسب نفوذ ایتمش اولان شهزاده‌یه قاسم بك کبی مشهور برامیر زاده التحاق ایدرسه پك بیوك برغائله‌نك ظهوری آشکار ایدی .

بناءً علیه قرەمان مسائل خارجیه‌سنه وقوفی اولان کدك احمد پاشانك اعزامی هرسکلی زاده احمد پاشانامنده‌کی مجار اصیلزاده‌سی عرض ایتمش، ذات شاهانه‌نك موافقتی‌ده آلمشیدی . بوتدبیر مصیب اوزرینه احمد پاشا ایکی اوغلنی سرایده مال مرهون کبی ترك ایده‌رك استانبولدن مفارقت ایلدی [۸۸۸] .

حکمدار اولان ذات بروزیرینك صداقتنه امین اوله‌میوبده محصول حیاتی رهن آلمق صورتیله کسب امنیت ایدرسه آرتق انسانلرده ایفای حسن خدمته شوق حمیت قالیرمی ؟ ذاتاً فکر خیانتی ارتکاب ایده‌جك اولان بروجدانسز اولادینك معروض اوله‌جغی تهلکه‌لری دوشونورمی ؟

ایشته الك یوکسك طبقه‌ده بولنان برذاتك مهام ریاستی حسن اداره‌یه مکلف

اولان محاكمهٔ فكريه‌سنى بوقضيه‌ايله قياس ايدرسه‌ك اموردولتده آمر اوله‌جق رجالك ماهيتلرينى پك‌كوزل آكلامش اولورز !

بواداره‌سزلكلر حال وزاته انحصاراتمش‌اولسه توليد ايده‌جكى مضرتلريده اومحيط ايچنده محدود قالير . لكن تعامل حكمنه كيرن فنالقلر مزمن علت كبى دوام ايدوب كيده‌جكندن آزبرزمان ايچنده پك‌چوق ميدان آلير .

ايشته فاتح دورندن توارث ايدن غضوبانه قتل رجال سيئه‌سيله يكيچريلره ويريلان امتيازات سركشانه مسأله‌سندن ايلرى كلن فنالقلر دولتك باشنه بلاى مبرم‌كبى مسلط اولدى . بومدعانك اثباتنه برهان آرانيرسه بايزيد خانك دور حكومتنده جريان ايدن عجز ومسكنت بليه‌سنى شاهد مجسم صورتنده ارائه ايده‌بيليرز .

سلطان بايزيد ثانى فطرةً رندمشرب برذات ايدى . لكن ادارةً اوآهنك رندانه‌نك دوزنلرينى برباد ايده‌جك برتربيهٔ فكريه‌يه مالك‌اولديغى ايچون نغمات سياسيه‌سندن بوتون هيأت دولت اوصانمش ، بلكه‌ده تعجيز اولمشيدى .

سلطان جم وقعه‌سى

بوطالعسز شهزاده‌نك مقدرات حياتيه‌سى دهشتلى بر سركذشت ايچنده آجيقلى بر منظره تشكيل ايتمشدر . اومنظره‌نك صفحات فجيعه‌سنده الك‌مهم روللرى اجرا ايدن اوروپا مدنيتى ، خرستيان عصبيتى اولماسه‌ايدى وقوعه كلن فاجعه‌نك تجليات بشريه‌يه ، الك‌دوغروسى پنجه‌سى بوكوله‌ين مقدرات معنويه‌يه مستند اولديغنه حكم ويريله‌بيليردى . بزده :

« من آمن بالقدر . امن من الكدر »

تسليات واقعهٔ جاريه‌يى اونقطهٔ نظردن تدقيق ايدردك . لكن دنيا ديديكمز شوصحنهٔ عبرتكاهده فاتح سلطان‌كبى شانلى بر پادشاهك محترم براولادينه لائق فلاكتلر غرب مدنيتنك اسرار انكيز احكامندن ظهور ايتمش اولديغى ايچون وجدانمز بر درلو متسلى اوله‌ميور . او سببله جريان وقوعاتى مجراى طبيعيسنده تصوير ايتمكه مجبور اوليورز .

فاجعه‌نك اساسی مهم بر فلاکتدن عبارتدر . فقط مسببلرینك اهمیت مدنیه‌سی اعتباریله انسانلق نامنه پك مؤثر بر جنایتدر .

جم سلطان مصرده بولندیغی اثناده فریضهٔ حجی‌ده ادا ایتمشیدی . حرمین مقدسه‌یی زیارتله عودت ایلدی. لکن مزیات عالیه ایله ممتاز اولان او منورالافکار، تکرار دعوای سلطنت کبی طول امللره دوشدی . آناطولی مشاهیر امراسندن

جم سلطان

بعضلرینك تشویقاتیله حلب ایچریلرینه کلدی. قره‌مان زاده قاسم بکله (ایچ ایلی)ده قرار ویروب قونیه اوزرینه یورودی . طرفدارلری اولان آنقره محافظی محمد او جهتدن عصیانه قیام ایتدی . لکن هر ایکی عصیان فرقه‌سی مغلوب اولدی . اردوی همایون بوتون قوتیله هجوم ایده‌رك عاصیلره کوز آچدیرمادی .

آرتق امید ظفردن محروم قالان شهزاده ، اولجه موسی چلبینك تعقیب

ایتدیکی خط حرکت دائره‌سنده تأمین مظفریت تشبثلرینه باشلادی . یعنی اسبابه موفقیتی روم ایلی قطعه‌سنه آیاق باصدقدن صوکره دوشونمك طریقنه حصر ایتدی . حالبوکه بو مقصدی حاصل ایده‌جك برنوح تکنه‌سنه بیله مالك دکلدی . معیتنده بولنان امرا ایله ممتاز عسکرك الك یقین روم ایلی ساحلنه کچمسی هیچ اولمازسه بش ، آلتی کمی‌یه محتاج ایدی . چونکه فرقه‌سنده بر خیلی ادوات حربیه آغیرلقلری‌ده وار ایدی .

ساحلده ایکی اوفاق سفینه‌دن ماعدا بر صندال بیله یوقدی . شهزاده کمینك برینه اصدقای بندکانندن (فرنك سلیمان) بکی ییندیروب شوالیه‌لرك بر فیلو دونناسیله روم ایلی ساحلنه کچمك اوزره نه قدر اجرت ایسترلرسه حتی سفینه‌لرینك بدللرینی ویرمك بیله ایجاب ایدرسه دفعةً ویره‌جکنی تأمین ایده‌رك سریعا انطالیه ساحلنه کله‌لرینی مقاوله ایتمك مأموریت مهمه‌سیله رادوسه کوندردی . کندیسی‌ده بندکان خاصیله دیکر سفینه‌یه بینوب ساحلدن اللی میل قدر اوزاغه آچیلدی . ایشته بو احتیاط بلیه‌سی عادتا یاغموردن قاچارکن ییلدیرمه اوغرامق کبی بر طالعسزلك نتیجه‌سی ایدی .

شهزاده‌نك راکب اولدیغی سفینه موافق بر هوا ایله قبریس آچیقلرینه تقرب ایدییورکن جنوب شرقی جهتندن‌ده رادوس فیلوسی پوبا یلکن کلیوردی . چکیلن اشارتلر اوزرینه کمیلر خط استقامتی بر نقطهٔ تقربه چویردی . سلیمان بکله آمیرال (الواوس چونیغا) نك بولندیغی اوچ دیرکلی سفینه ماهرانه بر مانوره ایله جم سلطانك کمیسنه یناشدی .

اسبانیانك (قاستیلیه) قاردینالی چونیغا بویوك دعا کولق لباسنه بورونمش اولدیغی حالده شهزاده‌یه هر صورتله معاونت ایده‌جکنی ، حتی ایجاب ایدرسه چناق قلعه بوغازینی کچه‌رك استانبولی تخریب ایلیه‌جکنی صفت روحانیه‌سی (؟!) نامنه تأمین ایتدی . ذاتاً بو شرائطی محتوی اولان مقاوله‌نامه‌نك بر نسخه‌سی سلیمان بك طرفندن جم سلطانه ارائه ایدلمشیدی .

شهزاده بومعامله‌دن ممنون اولدی . آمیرال‌ده تشکرلرله مقابله ایتدی . فقط انطالیه ساحلنده بولنان عسکریله لوازم حربیه‌سنی آلمق اوزره درت سفینه‌نك کوندرلمسنی رجا ایتمش اولدیغی حالده آمیرالك « بو صولرده ایکی سفینه ایله

کزمك مخاطره‌لیدر . چونکه بوتون وندیك ، جنویز ، مالطیز قورصانلری بزم دشمنمزدر . اول امرده سزی آطه‌یه چیقاراندە صوکره اونلریده آلوب کایرز . بورادن روم ایلینك ایسته‌دیکمز اسکله‌سنه کیده‌رز . » جوابی کندی سلامتی نامنه دها موافق بولدی .

فرداسی کون رادوس لیماننه کیرمش اولان شهزاده الك بویوك حکمدارلره لایق احترامات ایله استقبال ایدلدی . بوتون رهکذاری قیمتدار خالیلر ، ایپکلی قماشلرله تفریش اولندی . رهکذارك ایکی طرفی چیچکلرله ، بایراقلرله دونادلدی . استقبال آلاییده یورطی البسه‌سیله قارشیلایوب مکمل بر باندو موسیقه ایله عموم اهالینك شدتلی آلقشلری ایچنده (غران متر) ك مزین سراینه مسافر اولدی .

اوروپا مؤرخلرینك روایتنه کوره او قدر شانلی بر استقبال بویوك اسکندر کبی عظمتلی بر جهانکیره بیله نصیب اولمامشدر .

بو شهر آیین مسرت همان بر آی قدر دوام ایتدی . لکن پادشاه طرفندن کلن سفیر ، شوالیه رئیسی ایله کوروشوب ایتدکاری مذاکره نتیجه‌سنده قرار ویردکدن صوکره اولکی معامله‌لرینه تدریجاً دکشمکه باشلادی ! سفیرده شهزاده ایله کوروشمه‌دن چکلدی کیتدی .

جم سلطان سفیرك کلسنه ، رئیسله مذاکره ایتمسنه هیچ اهمیت ویرمدی . چونکه عقد ایدیلن مقاوله موجبنجه کندیسیله عسکرینی روم ایلی ساحلنه چیقارمغه شوالیه‌لر رئیسی مجبور ایدی . لکن او مقاوله‌نك اجراسنه هانکی قانونك، هانکی محکمه‌نك اجبار ایده‌جکی خاطرلره کلمیوردی .

بونکله برابر خاطره کلمش اولسه‌ده برفائده‌سی یوقدی . زیرا شیوالیه دینیلن روحانی کسوه‌سنه بورونمش جانیلرك ماهیتنی جم سلطان تمامیله بیلیوردی . او مناسبتله وجدانی معذب ایتمیه‌رك مقاوله‌نامه‌یه وضع ایدیلن امضانك، قاردینال دینیلن دین اولوسی بر ذات لساندن چیقمش اولان یمینك اجراسندن باشقه بر شی بکله‌میوردی .

نه فائده‌که بدبخت شهزاده الدانیوردی ! بلکه‌ده کندی وقوف ومعلوماتیله ینه کندینی آلداتیوردی . .

بشریتك هر درلو تأثیرات نفسانیه‌سندن ، دنیانك هردرلو هوسات فانیه‌سندن آزاده عد اولنان شوالیه‌لر ایسه بر اسلام پادشاهنك اولادینه ایتمش اولدیغی عهد ویمینك اجراسی لزومنی دوشونمکه صفت روحانیه‌لری نامنه ! — تنزل ایتمیورلردی . یالکز جم سلطان کبی بر شکاری الدن قاچیرمامق ، اوسایه‌ده بویوك بر ایراده مالك اولمق تصورلرینه خدمت ایدییورلردی .

ایشته دنیانك هوسانندن ، بشریتك سیآتندن مصون اولان شو زمرهٔ روحانیون ، الك عادی انسانلرك بیله تنزل ایده‌میه‌جکی نامردلکی ارتکاب ایله خرستیانلق نامنه بر نمونهٔ مدنیت عرض ایدییوردی . چونکه بیت‌المال اسلامدن پادشاهك امریله سنه‌ده قرق بش بیك دوقه آلتونی اوز قرنداشنك بدل اسارتی اوله‌رق رادوس شوالیه‌لرینه ویرلمسی قرار آلتنه آلنمشیدی ! نه کوزل فدیهٔ هلاك دکلی ؟ !

غریبدرکه شوالیه‌لر شهزاده‌یه قارشی صورت حقدن کورونمکده قصور ایتمیورلردی . مساعد بر ایامده مرسای مقصود اولان روم ایلی‌یه کچیره‌جکلرینی تأمین ایدییورلردی . آز بر مدت صوکره کمیلر حاضرلاندی . جم سلطان معیتنده‌کی بندکانیله آمیرال سفینه‌سنه آلنوب رادوس لیماننده حرکت اولندی . لکن سمت عزیمت اوروپاقطعه‌سنك شرقنه دکل ، غربنه ایدی . یعنی فرانسه‌نك جنوبنده بولنان (نیس) شهرینه کیدیلیوردی !

عالم بشریتك دغدغهٔ آلایشندن فراغتله موجودیت حیاتیه‌لرینی روحانیته وقف ایتمش اولان شو ریاضت جسمانیه زمره‌سنك افعالی اسپانیا قورصانلرینك احوال وحشیانه‌سنه قیاس قبول ایسه ایدی خرستیانلق مدنیتی نامنه بلکه‌ده شوالیه‌لر کروهنی معذور کورمك خاطره کلیردی . لکن او ریاضت پرستانك ارتکاب ایتدیکی سیآت ، قورصانلری ارباب حسناتدن عد ایتدیره‌جك قدر موجب نفرت اولدیغی جهتله او صنف روحانی‌یی تشکیل ایدنلره هیچ بروسیلهٔ تسلی کوره‌میورز . جهل وتعصبك الك مظلم محیطی ایچنده یشادقلری حالده مدنیت انسانیه دعواسیله علویت اسلامیه‌نك فیوضاتنه حائل اولمغه یلتنمکدن باشقه بر معنی ویره‌میورز .

جم سلطان حقنده روا کوریلن وحشتلر پدرینك مظفریات فاتحانه‌سنه رغماً

بر حق انتقام دعواسنه صلاحیت ویرمش اولسه‌ایدی مسأله‌نك رنکی دکیشیردی. فقط اورته‌ده اویله بر سبب یوقدی . محضا انسانلغی لکه‌دار ایده‌جك بر جنایتی ارتکاب ایتمکدن عبارت ایدی .

بو فاجعه‌یه معروض اولان شهزاده‌نك او دهشتلی محیط مصیبتنده بیله فضیلت عرفانی ، علویت شانی خللدار ایتمیه‌رك کمال متانتله مقدراتنه تسلیمیت کوسترمسی کندیسنك اك بویوك بر مجاهد ، اك عظمتلی بر قهرمان اولدیغنی اثبات ایدر. حضور شهامتنده دنیایه سرفرو ایتمین پاپالر، کائناته اهمیت ویرمین حکمدارلر ذلت ومسکنت ریاکارلقلریله پك چرکین عادیلکلر کوسترمش اولدیغی حالده ینه او نجیب محترم وقار فطریسنی محافظه ایله متانتنی اظهار ایتمکدن چکنمه‌مشدر .

فرانسه‌نك جنوب ساحلنه دومن چویرمکده اولان سفینه ایچنده‌کی شهزاده اوروپا قطعه‌سنك خریطه‌سنی حافظه‌سنده نقش ایتمش کبی جغرافیا بیلدیکی حالده جهت عزیمتی هوانك مخالفتنه حمل ایده‌رك ینه مساعد ایام ایله شرق ساحلنه چیقاریله‌جغنه ذاهب اولیوردی هیهاتکه بو ذهابنده یا کلدیغنه احتمال ویره‌میوردی .

رادوسدن حرکت ایدن کمیلردن بریسی شوالیه رؤساسندن (لوئی‌دومون، آرنوآنژل ، فلیپ دویرا) نامنده اوچ مرخصی حامل ایدی . بونلر سلطان بایزید طرفندن اولجه کوندرلمش اولان سفیرك دعوتیله استانبوله کیدییوردی .

شوالیه‌حکومتی نامنه عقدایتدکاری معاهده‌نك مواد اولیه‌سی سربستی تجارتله اعادهٔ مجرمین سرائطندن عبارت مسائل سیاسیه‌یه دائرایدی. لکن دردنجی‌ماده‌سی عثمانلی دولتی ایچون تنزل ایدلمیه‌جك برتعهدی احتوا ایدییوردی. چونکه بومادهٔ مضره‌نك خلاصهٔ مندرجه‌سی « عثمانلی پادشاهی‌سلطان بایزید ثانینك مدت‌حیاتیله دائم اولمق‌اوزره جم‌سلطانك رادوسده توقیف ایدلمسنه‌مقابل هرسنه تموزنده‌قرق بشربیك دوقه آلتوننك خزینهٔ دولتدن شوالیه‌لرك بویوك رئیسنه ویرلمسی مآلنی متضمن ایدی .

حالبوکه بوماده‌نك احکامی عثمانلی حکومتی نامنه نه‌قدر موجب شبهه‌ایسه اجرا آت جنائیه‌سی اعتباریله شوالیه‌لرك ارتکاب ایتمش اولدقلری رذالتلر

بردرجه زياده باعث نفريندر . زيرا اوصاف روحانيه‌لرينه لايق كوروله‌مه‌جك جلادانه حركتلرى بروظيفهٔ انسانيه طرزنده قبوله تنزل ايتمشلردر .

نيس شهرنده نيم‌سربست اولان شهزاده حالا روم‌ايلى ساحلنه چيقاريله‌جغى خولياسنده بولنيوردى . بواميدك عكسنى اثبات ايده‌جك برسبب مأيوسيت كوره‌مديكى ايچون ذهابنده ثبات ايديوردى . اوجهتله قيش موسمندن اول آدرياتيق سواحلندن برينه چيقارلمسى لزومنى رفاقتنده بولنان شواليه رئيسنه اخطارايتدى . آلديغى جوابك خلاصه‌سى :

— « بيليرسكزكه بولنديغمز شهرفرانسه دولتنك ملكيدر. اوحالده قرالك مساعده‌سى اولمايانجه مفارقتمز نزاكت دوليه‌يى اخلال ايتمش اولور . مناسب كورورسه‌كز براميِن آدمكزى پارسه كوندره‌لم ، هم سلامكزى قراله عرض ايدر ، هم حركتكزه اذن آلير . بزده اوكا كوره وظيفه‌مزى اجرا ايده‌رز ! »

مقابله‌سندن عبارت ايدى . صورت ظاهره‌يه كوره بوجواب شهزاده نظرنده مبهم برمعنايى متضمن دكلدى. اومناسبتله بندكانندن نصوحى چلبى‌يى برشواليه‌نك رفاقتيله پارسه كوندرمكه مجبور اولدى .

آره‌دن اوچ آى كچديكى حالده هيچ برجواب ظهورايتمدى. چونكه زواللى نصوحى چلبى نيسدن حركتنك فرداسى كون هجرا برشاتوده توقيف اولنمشيدى. قرالدن بكله‌نيلن مساعده‌يى هاتفدن مؤكل ملكلرمى تبشيرايده‌جك ؟

بومدت انتظار جم سلطانه اليم برعذاب درجه‌سنده تأثير ايديوردى . لكن طالعنك محكوم ايتمش اولديغى اضطراب حياته قلعهٔ سياره كبى مقاومته چاليشيوردى. خصم جانى اولان ادانى‌يه منت ايتمه‌مك عزمنده بولنيوردى . نهايت بركون شواليه رئيسنه ديديكه :

— سز عهدكزى اجرا ايتميورسكز ! بن ده انتظاره تحمل ايده‌ميورم ! بوحالك نتيجه‌سى نه اوله‌جق ؟ سز بنى اسيرمى آلديكز، يوقسه برشرط مقابلنده رهنمى ويرلدم ؟ آرتق بوقدر عهدشكنلك سزه ياقشماز . ويرمش اولديغكز امضانك حكمنى اجراايده‌رك بركون اول بنى روم ايلى‌يه كوندرمه‌نك چاره‌سنه باقيكز. ياخود سزه‌ويرديكم اجرتى فداايده‌يمده فرانسه‌دن چيقوب كيتمك اوزره بنى سربست براقكز . . زيرا ايشتديكمه كوره بوراده وباعلتى وار ايمش بويله

اجل قضا ميداننده بولنمق بويوك بر تهلكه‌در . او مخاطره‌دن بزى قورتاريكز !
شو نجيبانه خطاب ضمناً مردانه بر عتاب ايدى . فقط نه فائده‌كه مخاطبنه تأثير ايده‌جك قوتى حائز دكلدى . او سببله شهزاده‌نك حضورنده بولنان شواليه رئيسى (ادمون اوبوسون) جنابلرى :
عهدمزى اجرا ايده‌جكمزه امين اوليكز ! »
افاده‌سندن باشقه بر سوز سويله‌مكه لزوم كورمدى غريبدركه نصوحى چلبينك هنوز عودت ايتمه‌مسى حقنده جم سلطانك ايراد ايلديكى سؤالنه بيله :
— بزم آدممزدن دها برخبر آله‌مادم. معلومات آليرسه‌م سزه تبليغ ايده‌رم!
جواب مستبدانه‌سندن ماعدا برشى سويله‌مدى .

⁂

نيسده حكمنى اجرا ايدن آفت وبا ايچنده شهزاده‌نك بولنمسنى جائز كوره‌مين شواليه رئيسى درحال فرانسه‌نك شمالنده بولنان (روسيليون) شهرينه كيدلمك تدبيريله تداركات سفريه‌يه باشلادى . متعاقباً نيسدن حركت ايتديلر . بشنجى كون روسيليونه كيتديلر اثناى راهده جم سلطان اولجه پاريسه كوندرمش اولديغى نصوحى چلبى‌يه تصادف ايده‌رك باشنه كلن فلاكتلره واقف اولدى . لكن دوران ايدن دسيسه‌لرك محور حقيقيسنى كشفه موفق اوله‌مادى .
روسيليونه مواصلت ايدلدكدن برقاچ كون صوكره جم سلطان شواليه رئيسنى جلب ايدوب معاملهٔ جاريه‌نك اسبابنى صورمش ايسه‌ده آلمش اولديغى برومه‌دن جوابلر وجدانى معذب ايتمكدن باشقه بر نتيجه حاصل ايتمدى. نهايت معيتنده‌كى اصدقاسندن احمد بكله نصوحى چلبى‌يى بر نامهٔ مخصوص ايله رومه‌ده پاپا سكزنجى (انوسان) نزدينه كوندرمكه قرار ويردى .
حالبوكه زواللیلرك ايكيسى‌ده حركتلرينك برنجى كيجه‌سى الك كسديرمه طريق ايله ديار عدمه كوندرلدى !
بو اثناده استانبولدن سفارت خصوصيه‌ له كلن حسن بكى جم سلطان كورمك ايسته‌ديسه‌ده اوكاده بر طاقم مستبدانه عارضه‌لرله موفق اوله‌مادى . ذاتاً سفيرده اوچنجى كون عودت ايتمشيدى . ديمك اوليوركه شهزاده ايله كوروشمكه سلطان بايزيد طرفندن‌ده مأذون دكلدى .

بر برینی تعقیب ایدن مصائب فلاکته برضمیمهٔ خیانت اولمق اوزره شهزاده‌نك معیتنده بولنان بندکانی بربرندن آیری یرلره تقسیم ایتدیلر . شهزاده‌یی‌ده یدی قاتلی قلعه‌کبی محکم برقله‌نك بشنجی قاتنده حبس ایتمکه قرار ویردیلر !

جم سلطان حقنده اجرا ایدیلن بودهشتلی معامله آرتق بوتون امیدلری محو ایده‌جك شدتلرك الك قوتلی ضربه‌سی ایدی . اومناسبتله شهزاده‌نك لسان حالی:

فلاکت چکمکه انسان تحمل ایتسه‌ده دائم

ادانی‌یه حقیر اولمق چکلمز برفلاکتدر !

مآلنی تصویر ایده‌جك حیدرانه برچلادتله شکایتلره باشلادی .

بوفاجعه‌نك الك ماهرانه روللرینی اجرا ایتمکده اولان شوالیه رئیسنك حرکات ظالمانه‌سنه روسیلیونده بولنان پرنس (دوسازه‌ناژ) شدتله اعتراض ایده‌رك جم سلطان کبی قیمتدار بروجود محترمه اوقدر غدارانه تضییقاتك جائز اولمدیغی مؤثر برصورتده سویله‌مش ایسه‌ده « وظیفهٔ روحانیه‌مزك ایجابنی اجرادن باشقه المزدن برشی کلمز ! » جواب قطعیسیله ضمناً دوچار عتاب اولمشدر !

دقت ایدیلیوریا! شو «وظیفهٔ روحانیه» تعبیریله نه‌قدردسائس شیطانیه‌ارتکاب اولنیور ؟ آرتق دوام ایده‌جك مظالم وحشیانه‌نك درجه‌سنی‌ده اوکاقیاس ایتملیدر.

مقدراتنك سائقهٔ نحوستنه توکلدن باشقه بر چارهٔ سلامت کوره‌مین شهزاده امید حیاتندن مأیوس بر حالده بولنیوردی . او جهتله محافظه‌سنه مأمور اولان ظلمهٔ استبدادك الك خونخوار جانیلره‌یاقیشان هربر حرکتنه مساعده ایدییوردی. « وظیفهٔ روحانیه‌نك ! ! » اجرا مأمورلری‌ده جم سلطان نامنه هر درلو ساخته کارلقلری ارتکاب ایتمکدن اوتانمایور ، چکنمه‌یوردی .

شقاوتنك الك عادی درکه‌لرینه تنزل ایدن (اوبوسون) خائن شهزاده‌نك مهرینی غصب ایده‌رك مشارالیهك اعتبار ذاتیسنه‌ده مالك اولمشیدی . او قوتله مصرده بولنان عائله‌سنه کوندریلن خصوصی مأمورلر حامل اولدقلری مکتوبلری امره محول آچیق بونو کبی ارائه ایدرلر ، صدقهٔ حیات اوله‌رق ویریلن بیکلرجه آلتونلری آلوب کیدرلردی . حتی بو ساخته کارلقله مصر سلطانندن بیله یکرمی بیك آلتون چکوب کوتورمشلردر [*] .

(*) تاریخ عمومی . (ارنست لاویس) جلد «٥» صحیفه (٦٤٢)

جم سلطانك ادامهٔ فلاکتنه خدمتله افتخار ایدن سلطان بایزید آرهده صیره‌ده فرانسه‌یه ، رومایه سفیرلر کوندرید ، خزینهٔ دولتده موجود اولان قیمتدار آثار عتیقه‌یی عادتا فدیهٔ سلطنت کبی تقدیم ایدوب قرالك ، پاپانك جلب قلوبنه چالیشیردی .

حالبوکه بر پادشاهك شاننه لایق کوروله‌مین بو منتقمانه حرکتلر فرانسه قرالی سکزنجی شارلك حسیات نجیبانه‌سنه تأثیر ایتدیکی مناسبتله پارسه کلمش اولان عثمانلی سفیرینی حضورینه قبول ایتمیه‌رك اوصورتله اصالت عالی جنابانه‌سنی کوستردی . حتی :

— بن بویله جنایتلره واسطه اولمقده معذورم . فاتح اولادینه جلادلق ایده‌مم . سفیره خبر ویریکز . هدیه‌لرینی آلسون ، پارسدن کیتسون . تکلیف جنایت مقصدیله‌ده بردها فرانسه‌یه کلسون !

امریله سفیری‌ده پارسدن رد ایتدی . بومطالعه سلطان بایزیده پك آجی ، پك عبرت آمیز برمقابله ایدی ! نه فائده‌که پادشاه فکر انتقامنه غالب کاوبده نظر انتباهنی آچمغه تنزل ایتمدی .

جم سلطانك حائز اولدیغی کمالات انسانیه ، بوتون اوروپا حکمدارانی نزدنده معلوم ایدی . اوجهتله وقعهٔ اسارتی سیاسةً جالب اهمیت اولدی . حتی پاپا جنابلری‌ده حکمدارلرك آهنك شکایتنه برنغمهٔ روحانیه‌ایله دمسازاولمغه باشلادی . شهزاده‌نك رضا کوستره‌جکی برحکمدارسراینده مرفهاً یشاماسنه تشبث‌ایدیله‌جکی روایتلری اوروپا آفاقنه یاییلدی .

بوشایعه‌لرك دورانی ایله هیجانه کلمش اولان رئیس جنابلری جم‌سلطان کبی برمنبع وارداتی الدن چیقارمامق آمال دسیسه‌کارانه‌سیله یداستبدادینه کچیرمش اولدیغی مهرذاتی‌ایله شهزاده نامنه مفصل نامه‌لریازوب کویا شوالیه‌لرك حمایه‌سیله حقنده اجرا ایدیلن معاملات احترامکارانه‌دن (؟ !) پك‌زیاده ممنون اولدیغنی ، خصوصیله وجودینه عارض اولان ضعف طبیعی‌یه فرانسه‌نك هواسی بردوای مؤثرکبی یارادیغنی‌بیان‌ایله کندیسنك آرزوسنه موافق‌اولان حریت حیاتنه‌مساعده اولنمسنی — انسانیت نامنه — التجاایدییوردی . بوالتماس نامه‌لری‌ده شهزاده‌نك بندکانی ایله‌حکمدارینه کوندرییوردی .

حالبوکه خادم انسانیت اولان روسیلیون پرنسی (ساسه‌ناژ) اوبوسونك بو حرکات ساخته‌کارانه‌سنی خبر آلدیغی آنده عموم حکمداران ایله پاپایه غایت مؤثر بر تکذیبنامه کوندره‌رك شهزاده‌نك دشمن اولدیغی کرداب فلاکتی هیچ بر وجدانك تحمل ایده‌میه‌جکی برلسان سوزشله تصویر ایتمشیدی .

حتی روسیلیوندن رومایه فرار ایتمکه موفق اولان بندکان سلطانیدن مصطفی وسلیمان بکلر قاردینالار واسطه‌سیله پاپایه ایضاحات کافیه ویردکدن صوکره مجارستان ، لهستان ، آلمانیا حکمدارانه‌ده عرض معلومات ایلمشلردی . یکدیکرینی نقض ایدن اخبارات متفاسده‌نك تحتنده مستتر اولان ضمیرلری حکمدارلرك کافه‌سی بیلدیکی حالده ینه انسانلغك بتون شرف وامتیازینی « وظیفهٔ روحانیه » اغورینه فدا ایدییورلردی .

وقوعات جاریه‌نك کسب اهمیت ایلدیکنی حس ایدن اوبوسون خائن شهزاده‌یی روم‌ایلی‌یه کچیره‌جکنی تعهد ایده‌رك فرانسه‌نك غرب سواحلنده بولنان (باس آلب) مرکزینه کوتوردی . ساحلده ، دهشتلی برقیالق ایچنده تهیه ایدلمش اولان غیای فلاکت برشاتوده توقیف ایتدی! شاید حکمدارلردن بری شهزاده‌یی شوالیه‌لرك اللرندن آلمغه قیام ایدرسه اونلرده برسفینه ایله اسپانیایه التجا ایتمك تشبثاتنه آماده بولنیورردی .

بعض مؤرخلر جم سلطانك چکدیکی فلاکت اسارتی ورادوس شوالیه‌لرندن کوردیکی حقارتی برطاقم معناسز تأویلات ایله سلطان بایزیدك مروتسزلکنه حصر ایتمشلردر . حالبوکه مسأله‌نك پادشاهه عائد اولان تأثیراتی یالکز مسئولیتدن عبارتدر . لکن شوالیه‌لرك ارتکاب ایتدکاری عهد شکنلکلر انسانلق نامنه بیوك جنایتدر . بناءً علیه اساس ماده اونقطهٔ نظردن تدقیق ایدیلیرسه مسئولیت جنائیه‌نك اك دهشتلی حصه‌سی غیرت مدنیته دوشر . چونکه وقعه‌نك اسباب موجبه‌سنی خرستیانلق روحانیتی شرفنه اسناد ایدن جاهل ، متعصب شوالیه کروهی غرب عناصرینك افکار مفرطه زمره‌سندندر .

*
* *

سلطان بایزید طرفندن پارسه کیدن سفیری قبول ایتمیه‌رك جم سلطانك خلاصنی التزام ایلمش اولان فرانسه قرالی شارل پاپا سکزنجی انوسانه مراجعتله

شهزادەنك رومادە (واتيقان) سراينده مسافر اولمسنى تكليف ايدەرك برشيمهٔ نجابت كوستردى . بينلرنده جريان ايدن شرائط نتيجەسندە پاپانك مرخصىدە رئيس اوبوسونى جلب ايدوب شهزادەيى ايستەدى. مكافات روحانيەنك الك قيمتلى يادكارندن اولان (قاردينال) تاجنىدە ويردى .

اوبوسونك موافقتى مجبورى ايدى . چونكه مسألەنك اساسندە « شرف روحانيت » مادەسى حكمفرما اوليوردى . او مناسبتله سەدە آلتمش بيك دوقه آلتونى ايراد كتيرن جم سلطان كبى قيمتلى برمالكانەيى يدى سنه حسن ادارە !! ايتدكدن صوكره محبس فلاكتدن چيقاروب معززاً ناپولى اسكلەسنه كتيردى [٨٩٤ : ربيع الاول ٧].

مشهور مؤرخلردن هامرك ويرديكى معلوماتە كورە جم سلطان دنيايه ايكنجى دفعه كلمش كبى باس آلپ زندانندن ناپولى كاشانەسنه واصل اولمسيله برابر پاپا زادە (قونت سيبو) طرفندن فوق العادە احتراماتايله استقبال ايديلەرك محتشم سراينده مسافر خاص اولدى.

اون كون مسافريله استراحت ايتدكدن صوكره رومايه كوتورلدى . شانلى بر حكمدارە لايق اولان رسم استقبال ايله واتيقان سراينه قبول اولندى. حقنده ابذال ايديلن معاملات احترامكارانه شهزادەيى ممتدار ايدەجك درجەلردە صميمانه ايدى .

فرداسى كون فرانسه سفيرى واسطەسيله پاپانك حضورينه كيرەجكى اثنادە باشندەكى صاريقلى سككنك چيقارلمسى اخطار ايدلمش ايسەدە اوقدر مصائب حيات چلەلرينه مردانه مقاومت ايدن محترم شهزادە فضائل ديندارانەسنى محافظەيەدە قدرتياب اولەرق :

— بز اسلامز! شريعتمزدە باشى آچيق بريرە كيرمك مخالف ادبدر. حتى عبادتخانەيەدە بويلەجە كيرز. بويوكلرە اولان تعظيماتمزىدە اوقيافتله اجرا ايدەرز !»

جوابيله نجابت اسلاميەسنى اظهار ايتدكدن صوكره ايچرى يه كيردى. عرب آدابنه رعايةً پاپانك اوموزينى اوپيوركن :

— كنديمى حضرت مسيحك خليفەسنه، خرستيان اقوامنك رئيس روحانيسنه تقديم ايتمكله مفتخرم !

سوزلرینی عالی جنابانه بر ادا ، مردانه بر صدا ایله سویله‌دی .

پاپانك اظهار ایتمش اولدیغی مقابلهٔ التفاتکارانه‌یه تشکر ایده‌رك مشارالیهك امریله یاننده اوتوردی . راسـمهٔ ملاقات ایجابندن اولان نازکانه معـامله‌دن صوکره سرکذشت سفالتنی کندینه خاص اولان طلاقت نجیبانه‌سیله تصـویره باشلادیغی اثناده بلا اختیار کوزلرندن دوکولن یاشلر پاپانك‌ده رقت قلبیه‌سـنی جلب ایتدی . اوده تأثرندن آغلامغه مجبور اولدی .

شهزاده کورمش اولدیغی نظریهٔ فلاکتك خلاصهٔ عبرتنی حکیمانه بر لسان ایله تعریف ایتدی . آرتق دنیاده اقبال سـلطنت کبی هوسلردن شدتله نفرت ایده‌رك مصرده متحسر اولدیغی هیأت خاندانی آره‌سنده یشامقدن باشقه برامِلی اولمادیغنی تأمین ایلدی .

شهزاده‌نك تأثیرات قبیله‌سنه اشـتراك ایتمش اولان پاپا دفعةً بو رجایی رد ایتمدیسه‌ده حسن قبول ایده‌جکنه‌ده سوز ویرمدی. چونکه‌مسأله‌نك تفرعاتنده اولان (وظیفهٔ روحانیه) مقتضیاتی هنوز اورته‌دن زائل اوله‌مامشیدی ! اومناسبتله پاپانك ویردیکی خلاصهٔ جواب :

— « حکمداران ایله بینمزده ویریلن قرار قطعی ایجـابنه کوره مصره کیتمه‌کز مناسب اوله‌ماز . چونکه بزم مقصدمز سزی تخت سلطنته کچیرمکدر . شاید بو مقصدك حصولی ممکن اوله‌مزسه او حالده مجارسـتان ایمپراطورینك سرداری اولاق اوزره روم ایلی‌یه کچمه‌کز ، مجار اردوسیله استانبوله کیتمه‌کز ضروریدر . لکن بوقرارك اجراسی‌ده قاتولیك‌مذهبنه سلوککزله مشروطدر!!

صورتنده مؤثر بر عتاب یرینه قائم اولدی . آنك اوزرینه جم سـلطان هنوز کچمه‌مش اولدیغی صدمات حیاتنی نظر خیالنه‌بیله کتیرمیه‌رك قیام ایتدی. حقیقةً پك عالی بروقارنجیبانه ایله :

— « انسانلقده مذهبدن مقدس بر شرف وارایسه اوده صلابت دینیه‌سنی محافظه‌ده مسلك صاحبی اولمقدر ! بنم اعتقادمجه تبدیل مذهب مسأله‌سی دینه حقـارت دیمکدر . . او دنائت‌ده بر پادشـاه اولادی ارتکاب ایده‌مز چونکه بر شریعتی تحقیر ایتمك جناب حقك کوندرمش اولدیغی انبیای ذیشان ایله کتب مقدسه‌نك علویتنی آیاقلر آلتنه آلمق دیمکدرکه اوجنایت عظیمه‌یی‌ده بکا لایق

كورميه‌جككزى اميد ايده‌رم . . امين اوليكزكه پادشاهلق كبى سريع الزوال بر سلطنت ايچون دكل ، بوتون كائناتك ابدى‌الدوام بردولتى ايچونده مذهبى، مسلكمى فدا ايده‌م ! حتى اويله بر سلطنت بنم نظرمده اك بويوك مسكنت ، بلكه‌ده اك مدهش ملعنتدر! اونى‌ده فاتحك اولادى ارتكاب ايتمز!.

جوابنى ويردى . بو شاهانه خطاب پاپايى اسكات ايتديكى جهتله دها زياده اصراره جسارت ايده‌مدى . چونكه ديندارلقدن عبارت اولان مقاصد انسانيه‌نك مادى معنوى فضائلنى تفسير ايدن شهزاده هيچ بر جهت اعتراض براقامشيدى .

شايان دقت احوالدندركه خرستيانلغى قبوله تنزل‌ايتمين شهزاده‌شرف‌اسلاميتى اغورينه دنيانك بوتون مصائبنه تحمل ايده‌جك بر متانت كوستر‌ديكى حالده ذاتاً تبديل مذهب مسأله‌سنى انجيل احكامنه‌مخالف كورن خرستيانلق عالمنك اك‌بويوك دين مأمورى اولان پاپا ، خطابنده ديندار نجيبك صلابت علويه‌سنى تقديره لزوم كورمدى . او جهتله مصره كيتمسى حقنده دوران ايدن اميدلر مبهم بر نقطه‌ده قالدى .

***

طالعك بر جلوهٔ اميد بخشاسى اوله‌رق جم‌سلطانك رومايه‌مواصلتندن برقاچ كون صوكره سلطان بايزيدطرفندن قوجه مصطفى‌پاشا، مصرسلطانى طرفندن‌ده سلجوقى خاندانندن قليچ آرسلان بك سفارت مخصوصه ايله كلمشيدى . شهزاده ايكيسيله‌ده عريض وعميق كوروشدى . رادوس كردابنه دوشديكى كوندنبرى جريان ايتمش اولان منفعتپرستانه انزيقه‌لرك كافه‌سنه واقف اولدى. لكن‌ماجراى فلاكتنك وجداننده حاصل ايتديكى تأثرات عظيمه‌دن پك زياده دلخون اولديغى حالده قرنداشى بولنان پادشاهك حركات منتقمانه‌سندن شكايته علو جنابى تنزل ايتمدى . چكديكى وجدان عذابنى مقدرات ذاتيه‌سنه حمل ايده‌رك قواى معنويه‌سنده زوالدن مصون بر خاصهٔ متانت اظهار ايلدى .

بونكله برابر مصائب حياتندن صوك درجه‌لرده اوصانمش اولان شهزاده اولاد وعيالك حسرتيله‌ده پريشان بر حاله كلش اولديغى جهتله پادشاهه غايت مؤثر بر نامه يازوب دعواى سلطنت خصوصنده‌كى مجادله‌نك مجرد حضرت

فاتحك حين وفاتنده نشانجی محمود پاشانك كوندرمش اولدیغی مكتوبی سنان مصطفی پاشانك غصب ایتمسندن متولد بر اثر انفعالدن ایلری كلدیكنی ، بو خطاسنك ده جزاسنی پك آجی فلاكتلرله چكدیكنی تفصیلات حكیمانه ایله تصویر ایتمش آرتق او خطانك عفویله سلطنت عثمانیه نك عدالتنه دخالت ایلمش ایسه ده بو رجاسنك بر حسن تأثیرینی كوره مدی ! كورمش اولدیغی مقابله بر ساعت اول زهرلنمه سنی انتاج ایتدی .

بو فاجعه دن بحث ایدن مؤرخلر بربرینه مباین بر طاقم مالایعنی معلومات ویرمشلر ، قوجه مصطفی پاشایی واسطهٔ تسمیم كوسترمشلر ایسه ده بو روایتلر شهزاده نك وفاتنده كورولن علائم جنائیه ایله جرح ایدیله جك قدر قوتسزدر . سلطان بایزیدك فكر انتقامه خدمت ایتمسی قبول ایدلمش اولسه بیله تسمیم مسأله سنده مدخلی اولمدیغی وقعه نك صورت جریانی اثبات ایتمشدر . مع هذا جم سلطانك او سوزشلی استراحامنه نظر لاقیدی ایله باقمق نه پادشاهلق شانه یاقیشیردی ، نه قرنداشلق نامنه ! . . .

سریع الزوال بر اقبال ایچون اویله قیمتدار بر وجودك فدا ایدلمسی سلطان بایزیدك مشرب درویشانه سنه قطعیاً لایق دكلدی . خصوصیله روما كبی عالم اسلامیته بر منبع خصومت اولان خرستیان تختگاهنده قرنداشنك شهادتنه راضی اولمق بر اسلام پادشاهنه یاقشمازدی .

∴

شهزاده نك طالعسزلكی ایجابندن اولمالیدركه امید خلاصنی تأمین ایده جك بویله برزمانده محبت صمیمیه سنی جلب ایلدیكی پاپا نوسان ثامنك دینیله جك برحالده وفات ایتمشیدی . خلافت عیسویه مقامه كچن آلتنجی (آلكساندری بورجیا) خرستیانلق نامنه هردرلو وحشتلری ارتكاب ایله مشهور ایدی . خصوصیله روما ایمپراطورلغنك قوة الظهری عدایدیلن روم قیصرلكنی محو ایتمش ، یرینه قوت شكیمه سیله عظمتلی براسلام ایمپراطورلغی تشكیل ایلمش اولان فاتح سلطان اولادی حقنده نه قدر كین وغضب بسلایه جكی بسیط بر محاكمه ایله حكم ایدیله بیلیردی .

منافع خسیسه ایله شهرت كسب ایدن بورجیا جم سلطان مسأله سنی نعم المطلوب

برفرصت اتخاذ ایتمکده بردقیقه بیله کچیرمدی. چونکه روحانیتك شرفنی برقات دها اعلایه حسب الوظیفه مجبور ایدی ! ! . . . اومطالعه‌یه مبنی درحال استانبوله برسفیر کوندروب رادوس شوالیه‌لرینه تخصیص اولنان قرق بش بیك آلتونك بعدما روما اوقافنه وقف ایدلمسنی یاخود جم سلطانك ازالهٔ وجودی حقنده‌کی مقصدك اجرت اجرائیه‌سی اوله‌رق یالکز بر دفعه اوچیوزبیك آلتونك ویرلمسنی تکلیف ایتدی. بوتکلیفه پادشاهك نه‌یولده مقابله ایتدیکی بوتون تاریخلرده مسکوت قالمشدر . اقوای احتماله کوره فرانسه قرالنه بیان حال ایتمش اولدیغی استدلال ایدیلیور .

« لایخطی ! » ظن ایدیلن بورجیا برده « لایسئل ! » صفتی احراز ایتمش اولمالیدرکه سلطنتك حرمت مخصوصه‌سنه لایق اولان شهزاده‌نك حریت شخصیه‌سنه مانع اولمق تصورلرینه قیام ایتدی. لکن متوفی انوسانك برادریله بوتون خاندانی جم سلطانی حمایه ایده‌رك توقیفنه مساعده ویرمدی .

ذاتاً اومساعده‌لره‌ده حاجت قالمامشیدی ، چونکه فرانسه قرالی بواثناده رومایه کلش طبیعت شاعرانه‌سنه برندیم خیال عدایتدیکی شهزاده‌نك تسلیمنی ایسته‌مشیدی. بورجیا برطاقم موانع روحانیه ! ! . درمیان ایله سلطان بایزیددن آله‌جغی جوابه کوره حرکت ایده‌جکنی بیان ایلمش ایسه‌ده قرالك ابرامنه اعتراض ایده‌مدی . نهایت شهزاده‌یی . . . خیر شهزاده‌یی دکل ! موت مشخص اولان جسد ذی‌روحنی تسلیمه مجبور اولدی !

زیرا بوواقعه‌نك ایجابات سیاسیه‌سنی درپیش ایدن بورجیا جم سلطانی تسلیم ایتمزدن اول شکرشربتی ایچنه قونیلان غایت مؤثر بر (مرکور) قوتیله بر آی ظرفنده هلاك ایده‌جك تدابیر جلادانه‌یه توسل ایتمشیدی . ایشته کورولیورکه بورجیا جنابلری وظیفهٔ روحانیه‌سنی اجرا خصوصنده ذره قدر مسامحه ایتمه‌مشدر ! .

اودهشتلی زهرك تأثیریله کوندن کونه بی‌تاب قالان شهزاده ، کرفتار اولدیغی علتی ورم آقتنه اسناد ایده‌رك تسکین اضطرابنی اجلنك ورودینه حصر ایتمکه مجبور اولدی .

شعورينه مالك اولديغى ايام اضطرابنده سلطان بايزيده خطاباً

از خون دل نوشتم نزديك شاه نامه
انى رايت دهراً من هجرك القيامه
پرسيدم از طبيبى احوال دوست گفتا
فى قربها عذابى فى بعدها السلامه !

مضمون مؤثريله بر مكتوب يازمش وصيتنامه سنى ده ربط ايلمشيدى . مفصل وصيتنامه نك برنجى فقره سى مصرده ترك ايتديكى اولاد وعيالنك استانبوله جلب ايديله رك فقيرانه بر صورتده اولسون يشاماسنه بذل مروت اولنمسى، جنازه سنك ده بروسه ده اجدادينك حماية معنويه سنه تسليم ايدلمسى رجاسندن عبارت ايدى .

بعض مؤرخلرمزك ادعاسنه كوره بو وصيتنامه ايله مكتوبى سفير قوجه مصطفى پاشا ايله كوندرديكى استدلال اولنيورسه ده بومطالعه حقيقت حاله موافق دكلدر . چونكه مشار اليهك بش آى اول رومادن عودت ايتديكى اكلاشيليور . وقعهٔ تسميم ايسه آنجق بر آى اول جريان ايتمشدر. شو حالده هامرك ديديكى معلومات دوغرو اولمق لازم كليركه اوده وفاتى عقيبنده مكتوب ايله وصيتنامه سراپا سياه بر ظرف ايچنده اولديغى حالده قرال شارلك ألنه كچمش ، اوتأثرله يازديغى عبرت آميز بر تعزيتنامه يه لف ايده رك همان پادشاهه كوندرمش اولماسيدر .

جم سلطانك اضطرابات أليمه سندن متأثر اولان حكمدار شارل كندى طبيبنى تعيين ايده رك تداويسنه غيرت ايلمش ايسه ده قانه تأثير ايدن زهرك قوتيله ناپولى ده ارتحال ايتمشدر [٩٠٠ : جماذى الآخره ٢٨].

فلاكت حياتنه خاتمه چكمش اولان شهزاده معيتنده كى بندكانى طرفندن غسل وتكفين اولندقدن صوكره نعشى ده قرالك امريله موميالانوب غايت مزين بر تابوته وضع ايدلمشدر .

جم سلطانك وفاتندن درجهٔ نهايه ده مكدر اولان قرال اوچ كون اجراى ماتم ايده رك فرانسه يه عودت ايلدى . بندكانى ده جنازه ايله برابر استانبوله كيتدى [١٦ رجب] .

جمك جسد بى روحى آدملرندن حلال و آياس بكلر واسطه سيله كليبولى طريقيله بروسه يه كتورلمش وتمام لحده وضع اوله جغى صره ده ايكى دفعه دهشتلى

بر صدا وصاعقه ظهور ایتمکله بو حال بین‌الخلق جنازه جم سلطانك اولیوب آنك یرینه براجنبینك جسدی‌اولدیغی حقنده برکفتوکو پیدااولمغله جنازه‌نك آخر محله دفنی تنسیب اولنمش ایدی .

بو صاعقه مسئله‌سی اوزرینه پادشاه حلال وآیاس بکلری حضورینه جاب ایله استنطاق ایتدکده بونلر واقعا شهزاده‌نك بردنبره خسته‌لنمسی وصکره قرال سراینه قالدیریلوب اوراده وفات ایتمسی اوزرینه یوزی کوزی شیشمش تشخیصدن قالمش بر میت کوردك بوندن بقشه معلوماتمز یوقدر دیدیلر .

مشارالیهك ندیم ظریفی اولان برطوطی قوشنه « الله‌ینصر سلطان جم » درسی تعلیم ایدلدیکی جهتله دائما اوجمله‌یی اوراد ایدوب ولی‌نعمتنی خیرایله یاد ایلدیکی حالده سلطان بایزیدك حضورینه تقدیم اولندیغی آثناده کویا پادشاهه برندای عبرت کبی « الله یرحم سلطان‌جم » دیمش اولدیغی روایات تاریخیه‌دندر .

بونك صحتی استبعاداولنه‌ماز . چونکه شهزاده‌نك‌وفاتندن صوکره بندکانی‌طرفندن « ینصر » کلمه‌سی یرینه « یرحم » کلمه‌سنك تعلیم ایدلمش اولمسی طبیعیدر .

اصل استغراب ایدیله‌جك برماده وارایسه اوده بوسرکذشت عبرتی قید ایدن مؤرخلرمزك انسان مقلدی برقوش‌قدر بیله‌مشارالیهی خیرایله یاد ایده‌جك براثر حمیت کوسترمه‌یه‌رك شوحیرت انکیز فاجعه‌یی « جناب حی‌لم‌یزل‌لحد زوالی شهزاده‌جمه ، تخت‌اجلالی‌ده سلطان‌عالمه تقدیرایله برجلوهٔ ازل اظهارینی فرمان بیورمقله . . . . » جمله‌سی کبی یاوه‌لرله تصویره یلته‌نمش اوملریدر .

خلاصهٔ کلام : سلطان بایزیدك احوال خصوصیه‌سی نظر دقته آلنیرسه شوفاجعهٔ ألیمه‌ده علاقه‌دار اولدیغنه دلالت ایده‌جك براماره کوروله‌مز ایسه‌ده قلباً ممنون‌اولمدیغی‌ده ادعا اولنه‌ماز با خصوص پاپایه خزینهٔ‌همایونده محفوظ جناب مسیحه عائد بعض امانات کوندرلمسی پاپانك اجراآت جنائیه‌سنك نزد بایزید خانده مقبوله کچدیکنه دلالت ایدر . مع‌هذا پادشاهی بیکانه بولندیرمق صورتیله وزرای عصرك غایت ماهرانه رولار اجرا ایتمش اولمسی‌ده انکار ایدیله‌بیلیرمی . زیرا جم‌سلطان زمام‌دولتی ألنه آلمغه موفق اولسه‌ایدی برسورو اقبال‌دیوانه‌لرینك هیچ بریسنه یوز ویرمیه‌جکی آشکارایدی .

. .
.

سلطان بایزیدك جلوسنی متعاقب ظهور ایدن وقوعات سیاسیه بر درجه‌یه قدر کسب سکون ایتدیکی اثناده بر برینك رقیب اقبالی اولان وزرای دولتك رجحان لیاقت امتحانیله میدان مسابقه‌یه چیقمش اوللری معاملات حکومتی سکته‌دار ایتمکه باشلامشیدی. کدك احمد پاشا ، اسحق پاشا ، داود پاشا ، مصطفی پاشا کبی ارکان ملت بر موقع اقتدار مجادله‌سیله اشتغال ایده‌رك امور دولتی بازیچهٔ اقبال درکلرینه ایندیردیلر .

احمد پاشا ، اسحق پاشانك دامادی اولدیغی حالده معاملات رسمیه‌ده امتزاج ایده‌میوردی. حتی پادشاهك حکمت اداره‌یه مخالف اولان امرلرینی‌ده دیکله‌میوردی .

فاتح دورنده ظهور ایدن اوزون حسن وقعه‌سنده سلطان بایزید جناح قوماندانی ایدی . محاربه‌یه باشلانمازدن اول اجرا ایدیلن ترتیبات عسکریه‌ده شهزاده‌نك خطاسی احمد پاشا طرفندن تصحیح اولنمشیدی . لکن خطاسنك عین صواب اولدیغنی ادعا ایدن شهزاده برطاقم حقسز اعتراضات ایله پاشایی الزام ایتمکه چالشدیغی صره‌ده « بن پادشاه اولسه‌مسزی یالکز امور اداره‌ده استخدام ایده‌رك محاربه‌یه کتیرمزدم ! » خطابیله مدافعه‌ده بولنمسی اوزرینه پاشاده « شهزادهم ! سن‌ده بو محاربه‌ده پادشاه اولسه ایدك بن‌ده قلیجمی قوشانوب میدان حربه کلمزدم. بلکه‌ده معیتکزده بولنمغه تنزل ایتمزدم! » جوابنی ویرمشیدی. بومناسبتله سلطان بایزیدك حافظه‌سنده احمد پاشایه قارشی بر اثر حدت صاقلانمشیدی.

پادشاه تخته کچدکدن صوکره احمد پاشایی اشقودره محاصره‌سندن ایستدی. مشارالیه اسکی ماجرایی نظر اعتباره آلمادی . جبر نفس ایده‌رك استانبوله کلدی . لکن اوزمانك اصول تشریفاتجه حضور شاهانه‌یه قلیجیله کیرمك ایجاب ایدرکن قلیجنی طیشاریده براقوب کیرمش اولسنده‌کی مقصدی پادشاه درخاطر ایده‌رك « وقوعات ماضیه‌یی اونودوب لیاقتکزك استحقاقی اولان قلیجکزی قوشانکز . دولت وملته خدمت ایتمکه چالیشکز ! » امرینی ویرمشیدی .

صادر اولان بو ارادهٔ سنیه هر صورتله حسن تلقی‌یه شایان ایدی . بناءً علیه احمد پاشا بوتون موجودیتیله اموراداره‌یه انتظام ویره‌جك تدابیره باشلادی. محور دولتی سکته‌دار ایدن مسائل حقنده اختیار سکوت ایتمیه‌رك پادشاهك نظر دقتنی جلب ایتمکه قالقشدی .

شكايتلرك باشليجه‌سی : عسكرلك نامنه زوربالقده پك ايلری كيتمش اولان يكيچريلرك انضباط وانتظام آلتنه آلنمسيله آسايش داخلينك تأمينی ، عطيه ناميله بيت المالدن ويريلن جزای نقدينك قطعی ، جم سلطانك رادوس شواليه‌لری كبی ظلمه بشر ألنده اسير ايدلمسی ايچون سنه‌ده قرق بش بيك آلتونك ويرلمسی عثمانلی دولتنك حيثيتنی برباد ايتديكنی ، ونديك حكومتيله عقد ايديله جك معاهده‌نك هنوز وقتی كلمديكنی ، وكلا بيننده‌كی منافرتك ازاله‌سيله متحداً اجرای وظيفه‌يه اعتنا ايدلمسی بيان واخطاردن عبارت ايدی . چونكه پادشاهك « قليجكزی قوشانكز . دولت وملته خدمت ايتمكه چاليشيكز ! » امرنده‌كی مقصد انجق بو اداره‌سزلكلرك رفعيله حاصل اوله‌بيليردی .

حالبوكه عرض ايديلن اخطاراتك هيچ بر تأثيری كورولمدی . بالعكس هيچ بر تأثيری دكل . اك دهشتلی تأثيری كورولدی‌كه اوده سرايده ترتيب اولنان بر كيجه ضيافتنده ملتك اك قوتلی ، اك فعال بر عضو مهمی اولان احمد پاشانك قتل ايدلمسی ايدی ! [*]

بو مسأله قتلی موجب اولان اسباب حقنده مؤرخلرمزك معلومات كافيه درجه‌سنده ايضاحات ويرمدكارينه كوره جريان وقعه‌ده بر قوۀ طبيعيه‌نك تأثيری اولمق احتمالی ملحوظدر . بونكله برابر احمد پاشا كبی عصرك ممتازی بولنان بر ذاتك حياتنه قصد ايدلمسی ضايعات عظيمه ايدی (٦ شوال ٨٨٨).

احمد پاشانك قتلی ادرنه‌ده بولنان يكيچريلرك عصيانه سببيت ويردی . بوتون اهالينك مالنی يغما ايتديلر . مدافعه‌يه چاليشانلری اولديرديلر . شهرك ايچنی اجل قضا ميدانه چويرديلر . بو وقعه احمد پاشانك عليهنده بولنانلر ايچون قوتلی بر دليل اولدی . كويا يكيچری زوربالرينك حاميسی اولديغی اثبات ايدلدی . بو غرضكارلقلر هپ مسند اقبال مجادله‌سندن ايلری كليوردی . زيرا مشارالیهك اقصای املی يكيچری آزغينلرينك شدتله تأديبی ، مضبوط ، برنظام آلتنه آلنمسی تأمين ايتمكدن عبارت ايدی .

---

[*] « نصف الليل اولنجه عيش وسرور اوزره مروردن صوكره كدك احمد پاشانك قتلنه فرمان عاليلری شرفصادر اولوب . . . . »

(صولاق زاده تاريخی)

یکیچریلرك بو وحشیانه حرکتیده سرای همایونده دوران ایدن ظالمانه معامله‌لره جبارانه بر مقابله کوسترمك مقصدینه مستند ایدی . زیرا احمد پاشانك قتلی اونلر ایچون حریتکارانه بخش ایدن بر تبشیر عظیم حکمنه کیرمشیدی .

∴

احمد پاشانك قتلندن ، اسحق پاشانك عزلندن صوکره صدر اعظم اولان داود پاشانك زمان اداره‌سنده معاملات داخلیه‌مز یکده موجب ممنونیت بر حالده دکلدی . لکن سیاسیات خارجیه‌مز ممکن مرتبه مسالمتپرورانه ایدی . اوروپا دولتلرینه قارشی موقعمز ، اعتبارمز حسن محافظه ایدیلیوردی . شهزاده جم وقعه‌سنده التزام ایدیلن مناسبتسزلکلر هنوز قوه‌ده بولنیوردی . فاتح دورنده وندیك حکومتیله عقد ایدیلن معاهده تعدیلاً تجدید اولنیوردی . والحاصل ادارهٔ دولت بالنسبه کسب انتظام ایتمشیدی .

هندستاندن ، مجارستاندن ، عربستاندن کلن سفیرلر حسن قبول ایدیله‌رك مناسبات دوستانه‌مزك تأییدینه موفقیت حاصل اولدی .

ادرنه‌ده وقوع بولان عصیان عسکری حقیقةً یغما کرانه بر نمایشدن عبارت ایدی . لکن حریص اقبال اولان اسحق پاشالرك ، سنان مصطفی پاشالرك ترویج مقاصدینه الك مساعد بر زمین موفقیت عد ایدیله‌رك مسأله‌نك شکلی باشقه بر قالبه کیردی . وکلای دولت یکیچریلری حقلی کورمك صورتیله منافع شخصیه‌لرینه آلت اتخاذ ایتدی . هر ایکی اوچ سنه‌ده محاربه‌یه کیتمکه ، اثنای حربده کلیتلی مال غنیمت غصب ایتمکه آلشمش اولان عسکرك کویا وقت حضریدن استفاده ایده‌مدکلری بهانه‌سیله هیچ اولمازسه بلغارستانه برسفر ترتیب اولنمه‌سنی پادشاهه تکلیفه باشلادیلر .

ذاتاً سرحدلرده بولنان امرامزك آقینلرینه مقابله ایدن مجارستان مفرزه‌لری دائما صربستانه هجوم ایله اللرینه کچیره بیلدکلری اموالی چاپول ایدییوردی .

بو سیاسی شقاوتلر مناسبتیله اسقلاووون سوارلرینه واسع بر جولانکاه اولان بلغراد قلعه‌سی تعرضدن مصون اوله‌مایوردی . حتی فاتح زماننده عثمانلی اداره‌سنه کچن بعض قلعه‌لر بیله مجار آقینجیلری طرفندن تخریب اولنیوردی .

ایشته شو سببلر بر سفر اجراسنه زمین اولدی . صربستان قلعه‌لرینك

تعمیری وسیله‌سیله ترتیب ایدیلن سواری پیشدارلرینه، هرسکدن، صوفیه‌دن ایتری دوغرو یورومکه امر ویرلدی. برآی صوکره ذات شاهانه ایله برابر اردومزده فلبه صحرالرینی قرارکاه اتخاذ ایلدی.

صورت ظاهره‌ده‌کی مقصد سیاسی، صربستانه سوق ایدیلن سواری مفرزه‌لری مجارلیلرك تعرضنه هدف اولورسه اردوی همایونك قوةالظهر صورتیله امداده یتشمسندن عبارت ایدی. لکن حقیقت حالده مجرد یکیچریلره لزومسز بر مانوره اجراسی دیمکدی.

بو صورتله فلبه‌ده، صوفیه‌ده اجرا ایدیلن نمایشلرده آت‌قوشوسی، سورکون آوی کبی اکلنجه‌لرده ترتیب اولنمشیدی. مجار آقینجیلری صربستان مفرزه‌لرمزدمدافعه ایتمدیکی جهتله اردونك دها ایلری کیتمسنه لزوم کورولمدی. عسکرك اکلنتیسنه مساعده ایدلدی. لکن سرور وماتمی توأم اولان دنیاده هر بر کمالی بر زوال تاکهظور تعقیب ایده کلدیکندن دوام ایدن اکلنجه‌لرك اك پارلاق زماننده قرمانده والی اولان پادشاهك سوکیلی شهزاده‌سی عبدالله سلطانك خبر وفاتی شایع اولدی (٨٨٨).

پادشاهك بوتون نشوهٔ نشاطی حزن انکیز برخماره منقلب اولدیغی مناسبتله آرتق بلغارستانده آرام ایده‌مدی. هیأت عمومیه ایله ادرنه‌یه عودت اولندی.

٨٨٩ بهارنده فاتحك ضربهٔ غالبیتیله لهستانه التجا ایتمش اولان افلاق پرنسی حمایهٔ دولتمزه کیرن اولاح حدودینه تعرضاته باشلادیغی کبی حدود عثمانیه‌ده تجاوزه قالقشدی. او سببله تأدیبی لازم کلدی. منتظم بر دونما طونه منصبنه سوق اولندی. پادشاهده اردو ایله بلغارستاندن دوبروجه اووه‌سنه ایندی. اسحاقجه‌دن طونه‌یی کچدی. (کیلیه) قلعه‌سنی محاصره ایتدی. برهفته‌ظرفنده فتحنه موفق اولدقدن صوکره (آقکرمان) ی ده آلدی. قلعه‌لره طوپلرله محافظلر وضع ایتدی. حضرت فاتحك سیاست دور اندیشانه‌سی نتیجه‌سی اوله‌رق بو محاربه‌یه یکرمی بیك قدر پیاده اولاح عسکریله اللی بیك سواریدن مرکب بر اردو قریم خانی منکلی کرای معیتنده کلمشیدی.

بو مظفریت، موقت بر نتیجه‌دن عبارت قالدی. چونکه مغلوب اولان پرنس استفان فکر انتقامنده ثبات ایده‌رك لهستانه قاچدی. نه فائده‌که

بر برینی تعقیب ایدن مهاجمات ایله معمور مملکتلر خراب اولوب کیدییوردی .

افلاق ایالتنك اشغال اولندیغی اثناده مجارستان قرالی ایله بش سنه‌لك بر متارکه عقد ایدیله‌رك روم ایلی جهتنده بر درجه‌یه قدر سکون ومسالمت حصوله کتیرلدی (٨٩١) .

افلاق مظفریتنی بیتیرمك ایچون روسیه‌دن کلن (پله‌شنف) نامنده برسفیر مراسم دولیه‌یی اجرا ایده‌میه‌جك قدر اصول بیکانه‌سی اولدیغی حالده غران دوق اوچنجی (یوان) ك نامهٔ مخصوصنی تقدیم ایتمك اوزره سلطان بایزیدك حضورینه چیقارلمشیدی. نزاکت مدنیه‌دن محروم اولان سفیرك هر بر حرکتی شایان استهزا اولمقله برابر حسن قبول کوسترلدی . بو صورتله‌ده مناسبات خارجیه‌مز تأمین ایدلمش اولدی .

⁂

بو اثناده اندلس ملوك اسلامیه‌سندن بنی‌احمر امیری مولی محمد اسپانیالیلرك تعرضات ظالمه‌سندن شکایتی حاوی غایت مؤثر بر التجانامه کوندرمشیدی . اسپانیوللر طرفندن ایدلمکده اولان تعدیاتك صرف اسلامیت نامنه تصمیم اولندیغی جهتله حقوق دینیه‌نك محافظه‌سنی عثمانلی پادشاهنك غیرت وحمیته‌حواله ایتمشیدی . ذاتاً او حوالیده جریان ایدن حرکات وحشیانه بر درجه‌یه قدر نظر دولتدن ارزاق دکلدی. بونکله برابر فلاکت اسلامیه‌نك امدادینه یتیشه‌جك زمانك هنوز کلمه‌مش اولمسی‌ده بر مانعهٔ سیاسیه تشکیل ایدییوردی .

مولی محمدك فریاد نامه‌سی پادشاهه صوك درجه تأثیر ایتدیکی مناسبتله کمال رئیس نامنده مشهور اولان عثمانلی آمیرالنك قرماندا‌سنده منتظم بر فیلو اسپانیا صولرینه‌سوق ایدلمش، ایجاب ایدن‌معاونتك‌اجراسنه‌ده‌امر قطعی ویرلمشیدی [٨٩٢].

اندلس وقعه‌سنك ظهورندن اوچ سنه اول قرمان ایالتی حدودلرینه مصر عسکری تجاوز ایتمشیدی . بونك سببی‌ده آطنه امراسندن برینك مصر سلطانه دخالتی نتیجه‌سی ایدی . او حوالیده بولنان اسلام اهالیسیله ارمنیلره تعرض ایتمکه باشلایان مصریلرك ظلمندن عثمانلی دولتی متأثر اولیوردی . چونکه قرمان ایالتنك حقوق حاکمیتنه مالك ایدی. بالطبع اهالیسنك‌ده محافظهٔ حقوقنه مجبور ایدی .

خلقك شکایاتی بر برینی تعقیب ایدییوردی . لکن هنوز محاربه‌یی انتاج ایده‌جك بر خصومت سیاسیه توجه ایتمه‌مشیدی . او سببله حرکات جاریه‌نك نتیجه‌سنه انتظار ایلیوردی .

مصرلیلرك آطنه حوالیسنه تجاوزی عادتا بر استیلا شکلنی آلدی . بو حال، سیاسی بر سبب مخاصمه ایدی. لکن فاتح زماندنبری مصرحکومتنه قارشی بر فکر خصومت بسلنمش اولمسی‌ده قوتلی بر وسیله ایدی.

خطهٔ حجازیه‌نك معموریتی حقنده حضرت فاتحك تکلیف ایتمش اولدیغی مسأله‌نك اسلامیت نامنه حسن قبول ایجاب ایدرکن بر طاقم اسباب واهیه ایله رد اولنمسی دولتجه نظر اهمیته آلندیغی کبی هندستان شاهی طرفندن سلطان بایزید نامنه کوندریلن سفیری مصرده توقیف ایدیله‌رك یدنده‌کی هدیه‌لری‌ده غصب ایتمك مسأله‌سی آیریجه بر سبب منافرت حصوله کتیرمشیدی .

بناءً علیه قره‌مان والیسی قره کوز محمد پاشایه مدافعه امری ویرلمك صورتیله اعلان حربه ابتدار ایدلمش [۸۹۰] .

او زمانلرده بوتون آطنه حوالیسی ارمنی‌قومیله مسکون بولنیوردی. معاملات عمومیه‌لری‌ده برحکومت بلدیه ، بر ادارهٔ ملیه کبی کندیلرینه عائد اولدیغی حالده سلجوقی امراسنه تابع ایدیلر . قره‌مان امارتنه عثمانلی حکومتی مالك اولدقدن صوکره بر طاقم تورکمن عشیرتلری‌ده ارمنیلره ظلم ایده‌رك هر قبیله بولندیغی موقعده اجرای حکومته باشلادی . لکن عثمانلی دولتنه قارشی قوتلری دکل، حتی موجودیتلری‌ده حکمسز اولدیغی ایچون مصر حکومتنه مراجعتله بر قوهٔ امدادیه آلمشلردی .

شو حالده عثمانلی فرقه‌سنه ارمنیلرك معاونت ایده‌جکی طبیعی ایدی . ارمنیلر معاونت جدیده‌ده بولندیغی کبی بعض تورکمن سرکرده‌لری‌ده افراد عشیرتلریله بزم طرفه کچدی . بو سایه‌ده محمود پاشا مصر سرحد امراسنك تجاوزلرینی منع ایده‌رك عسکرلرینی‌ده رجعته مجبور ایتدی .

موسم صوك بهار ایدی. محمد پاشا مشاق حربیه‌یه تحمل ایده‌جك ارباب غیرتدن اولمدیغی مناسبتله حلول ایتمکده اولان ایام شتایی وسیله ایدوب بوتون حدودی امرانك محافظه‌سنه حواله ایتدی. کندی‌ده مرکز اداره‌سنه چکلدی .

حالبوکه بو تدبیرسزلك مصر امراسنك تأمین موفقیتنه الك قوتلی بر دایل اولدی .

اوحوالینك احکام طبیعیه‌سنه واقف اولان مصر عسکرینك قوماندانی حلب سرداری تمروز بکی دائرهٔ اتفاقنه آلوب منتظم بر قوهٔ کلیه ایله حدودی کچه‌رك آطنه‌یی اشغال ایتدی . محافظلرمزك الك زیاده مدافعه ایدنلری تلف اولدی. کزیده امرامزدن بعضلری‌ده فدای جان ایتدی. لکن بو فداکارلقلرك نتیجه‌سی پریشانلقدن باشقه بر تأثیری موجب اوله‌مادی .

ملاطیه جهتندن حرکت ایدن سرحد محافظی یعقوب پاشا فرقه‌سی‌ده مصرلیلرك ترتیب ایتدیکی قوتلی بر پوصو اورته‌سنه آلنوب پك چوق ضایعات ویردی . مصر عسکری‌ده بر طرفدن قونیه طرفندنده سیحان مجراسیله مرسین اسکله‌سنه یورومکه باشلادی .

ادرنه‌یه عکس ایدن مغلوبیت خبرلری افکار عمومیه‌ده پك فنا بر تأثیر کوستردی. بوتون اردو غلیانه کلدی . فنون حربیه‌یه واقف اولان هرسکلی زاده احمد پاشا سردار عمومی تعیین ایدیله‌رك اوتوز بیك موجودلی مکمل برفرقه ایله سوق اولندی . رفاقتنه‌ده خضر بك زاده محمد پاشا ویرلدی .

احمد پاشانك سردار عمومی اولدیغنه کوره محمد پاشالرك ایکیسی‌ده مشارالیهك قوماندانسنه تابع بولنمسی اطاعت ایجابندن ایدی . لکن خضر زاده محمد پاشا سرداردن قدملی اولدیغی حالده معیتنده بولنمسنی عظمت نفسنه لایق کورمه‌دی. قره کوز محمد پاشای‌ده کندی فکر سقیمنه آلت اتخاذ ایدوب کویا احمد پاشانك موفق اوله‌جنی مظفریته سد چکمك دنائتنی ارتکاب ایتدی.

ناموس دولتی برباد ایدن بو اهانتــه قارشی احمد پاشا متانت عسکریه‌سنی بوزمادی. چقور اوواده تصادف ایتدیکی مصرفرقه‌سی اوزرینه یالکنز مرکزدن هجومه باشلادی . چونکه جناحلردن حرکت ایده‌جك اولان ایکی خائن قوماندان بولندیغی نقطه‌دن حرکت ایتمدی !

مصر عسکرینك جناحلردن وقوع بولان شدتلی مهاجماتنه مقاومت ایده‌بیله‌جك قوت یالکنز مرکزه منحصر قالنجه احمد پاشا صوك درجه‌ده‌کی جسارتیله مدافعه‌یه مجبور اولمش ایسه‌ده مهاجملرك هرطرفدن کثرتله صولتنه مقابله ایتمك معیتنده بولنان عسکرك ناحق یره تلف اولمسنی ایسته‌مکدن باشقه

بر نتیجه حاصل ایده‌میه‌جکی مطالعه‌سنه مبنی فرقه‌سیله برابر اسیر دوشمکه محکوم اولمشدر . خائن محمد پاشالرك ایکیسی‌ده بو مغلوبیتدن انتقام آله‌رق دارالحربدن چکیلوب کیتدیلر . احمد پاشاده دشمن اردوسنده اسارتله مأیوس اولوب قالدی (۸۹۲) .

وقعهٔ مغلوبیت مرکز سلطنت‌ده پك زیاده باعث قیل وقال اولدی . بوتون اردولرمزك موجود عسکریله صدر اعظم داودپاشا آطنه سفرینه مأموراولدی . لکن آره‌دن کچمش اولان بش آیه قریب بر زمان ایچنده قره‌مان ایالتی ایچه خساراته اوغرادی .

داود پاشا سفره حرکت ایتدی . لکن هدف حرکتی آطنه دکلدی . مصرلیلرك قوهٔ معنویه‌سنی تأمین ایدن تورکمن عشیرتلرینی بزم طرفه جلب ایتمك مقصدیله طاش ایلی جهتنه ایدی .

ذوالقدریه امراسندن علاءالدوله‌نك دلالت منفعتپرستانه‌سیله بوتون قوتی بو نقطه‌یه حصر ایتمشیدی . حالبوکه پك صاقدلانه بر فکره خدمتله اغفال ایدلدیکنی اکلادقدن صوکره مأیوساً عودتدن باشقه چاره‌سی قالمادی (۸۹۳) .

پادشاه بومسأله‌دن فوق‌العاده صیقلدی . برنتیجهٔ قطعیه حاصل ایتمك وظیفه‌سیله خادم علی پاشا ، خلیل پاشا ، سنان مصطفی پاشا مأمور اولدی . بواثناده اسارتله مصره کوندرلمش اولان احمد پاشاده عودت ایتمشیدی . مشارالیه جسیم بردونما ایله مرسین ، اسکندرون سواحلنی آبلوقه آلتنه آلدی . قوماندانلرمزده کمال فعالیتله بوتون آطنه ولایتنی اشغال ایده‌رك ایلری‌یه دوغرو یورومکه موفق اولدی .

حلبدن حرکت ایدن مصر اردوسی آیاس دربندندن ایلری کچه‌میوردی . چونکه احمد پاشا دونمادەکی سلاح انداز افرادینی مقدار کافی طوپلرله دربندك ایکی طرفنه تعبیه ایتمشیدی . قوش اوچمق ممکن دکلدی . فقط او صیره‌ده ظهور ایدن دهشتلی بر فورطنه دونمانك اسکندرون کورفزنده بارنماسنه مانع اولدیغندن آیاس دربندنده‌کی عسکرله کمیلرك آچیقلره چیقمسی ایجاب ایتدی . زیرا ساحلده دمیر اوستنده بولنمق دونما ایله عسکرك محوینه سبب اولمقدن عبارت ایدی .

کیملرك حرکتنی فرصت عد ایدن مصر عسکری دربندی کچمسیله برابر واسع بر چایراقده اردومزله محاربه‌یه کیریشـدی . قره کوز محمد پاشانك فرقه‌سـنده بولنان صاغ جناح آناطولی عسکری نامردانه بر حرکتله اظهار جبانته باشلایجه پیشسدارلق ایدن اورنوس زاده‌لرك قوهٔ معنویه‌سی‌ده خللدار اولدی . روم ایلی عسـکری مصرلیلرك ایکی جناحنی صاووب رجعته مجبور ایده‌جکی صیره‌ده آناطولی عسکرینك طاقم طاقم قاچمسی اوزرینه مصرلیلر کسب قوت ایتدی . روم ایلی عسکری‌ده صف حرب نظامیله منتظماً رجعت ایده‌رك بوتون مهمات حربیه‌یی ترك ایتمکه محکوم اولدی (۸۹۳ : رمضان ۸) .

مصرلیلر ایچون بو مظفریت پك آجی بر مغلوبیت اولدی . چونکه احمد پاشا فورتنه کچدکدن صوکره تکرار آیاس ساحللرینه کلمش ، بولغار طاغی سلسله‌سیله تفرق ایدن بوغازه بوتون عسکریله طوپلرینی قیالردن یاپیلمش طبیعی استحکاملر ایچنه وضع ایتمشیدی .

بو ترتیباتدن خبردار اوله‌میان دشمن عسکری بوغاز ایچریسـنه کیرنجه ایکی طرفدن ایدیلان آتشلر آره‌سنده بر قاچ بیك تلفات ایله بوتون مهمات حربیه‌یی‌ده ترك ایده‌رك پریشان بر حالده قاچمغه مجبور اولمشدر .

حالبوکه چایر اوواسنده‌کی مغلوبیتك مسبب حقیقیسی قره کوز پاشا ، رقیبی اولان احمد پاشانك اولکی موفقیتسزلکندن آلمش اولدیغی انتقامی کندیسنك اعدامی ایله تضمین ایتمش اولدی .

فقط بو مغلوبیتی محمد پاشانك اعدامیله کافی کورمك موافق دکلدی . دولتك سطوت سیاسیه‌سنی کوسترمك ، مصرلیلردن اخذ ثار ایتمك عثمانلیلق نامنه الزم ایدی . هر نصلسه شو مهم مقابله‌یه تشبث اولنمادی . عکسی اوله‌رق مصالحه‌یه تمایل ایدلدی .

احمد پاشانك اسارتدن خلاصی اساساً مصر حکومتی طرفندن صلحه دلالت ایتمکله مشروط ایدی . حالبوکه مشارالیه دولتك حیثیتی نامنه مصالحه فکرینه خدمت ایتمیوردی . یکیچریلر ایچنده نادراً بولنان ارباب حمیتك سائقهٔ غیرتیله اردومزده بر هیجان حصوله کلدی . بناءً علیه آطنه اوزرینه سفر پادشاهی شایعه‌لری افکار ملیه‌یی تسکینه مدار اولدی. متعاقباً تدارکات حربیه‌یه باشلانلدی.

بو مخاصمه‌نك بدايتيله نهايتى حساب ايديليرسه تمام آلتى سنه‌لك برزمان تشكيل ايدر. حالبوكه ايكى اسلام دولتى آره‌سنده بويله خونريزانه مهاجماتى لايق كورمه‌ين تونس اميرى (مولى عثمان) بر طاقم قيمتدار هديه‌لرله (بنى حفص) علماسندن بر ذاتى سفير اوله‌رق كوندرمش، عقد مصالحه‌يه توسط ايلمشيدى. ذاتاً مصر عسكرى‌ده آطه‌دن چكلمشيدى. بو سببلرله اعلان ايدلمش اولان سفر همايونك تأخيرى ايجاب ايتدى (٨٩٦).

بعض مؤرخلرمز مصر حكومتيله عقد ايديلن مصالحه‌يى ايكنجى بر مغلوبيت صورتنده تفسير ايتمشلردر. لكن دولتمزك مجارستان سرحدلرنده‌كى وضعيت سياسيه‌سى بو اثناده كسب اهميت ايتمش اولديغنه كوره «الصلح افضل الاحكام» قضيه‌سنه رعايت ايتمك امر ضرورى ايدى.

خصوصيله دولتك مقدرات ملكيه‌سنه منحوس بر مصيبت مقامنده حكمفرما اولمغه باشلايان وبا علتيله جسيم بر جبخانه مغازه‌سنه صاعقه اصابتى، ادرنه‌نك نصفنى خراب ايدن بر يانغين آفتى افكار ملتده بويوك بر مأيوسيت حاصل ايتمشيدى. بو سببلردن طولايى مصر مصالحه‌سنى متعاقب كوچوك بر فرقه ايله مناستر جهتنه سياحت همايون اجرا ايدلدى. حتى اثناى سياحتده پرليه حدودنده پادشاهه سوءقصد ايتمك اوزره هجوم ايدن سياح لباسنه بورونمش بر جانىء بدنامك حركت وحشيانه‌سى‌ده اونحوستك ايجاباتندن عداولندى [٨٩٧]!

سياسى اداره‌سزلكلر
و
داخلى خارجى تدبيرسزلكلر

سلطان بايزيد ثانينك دور حكومتى دولتمزك الك مساعد برزمان موفقيتى ايدى. چونكه شرقده حكمفرما اولان خلافت اسلاميه‌يه برحق مالكيت استعدادينى احراز ايلمش اولديغى كبى غربده روما ايمپراطوريه‌نك زواليله بوتون اوروپاده مهم برموقع اشغال ايتمشيدى.

خصوصیله شرقده اجرای حکومت ایدن ایران ایله مصر دولت اسلامیه‌سنك نفوذ معنویسنه‌ده مالك اولمشیدی . چونکه ایران حکمداری میرزا احمد شـاهه کندی کریمه‌سنی ، مصر سلطانی اولان خلیفه ملك الناصره‌ده جم سلطانك قزینی تزویج ایلمشیدی .

بومناسبت صهریه سـلطان بایزید زمانی ایچون پك بویوك موفقیتلره واسطهٔ تأمین اوله‌بیلیردی. دولتك تاریخ سیاستنده فوق العاده بر انقلاب ایله محیط حاکمیتك پك واسع برمقیاسده توسیع ایدلمسی ایشـدن بیله‌دکلدی . عدالت مدنیه‌نك ، حکمت حکومتك الك قوتلی اسـاسلرندن اولان توحیدافکار ملت مهمه‌سی نظر اعتنایه آلنمش اولسه‌ایدی ، صفحات اسـتقبالك هربرجهتی امید تعالی فیوضاتیله شعشعه‌دار ایدلمش اولوردی . بوسایه‌ده عثمانلی ملتنك آهنك آمالی — شدتلی بر روزکاردن حاصل اولان غیرمنتظم چیغلقلر کبی دکل ! — مکمل بر باندو موسیقه‌دن عکس ایدن نواب لطیف کبی روحلره شـطارت ویریردی . اوذوق ملی الی الابد دوام ایدوب کیدردی .

بومقصدك حصولنه وابسته اولان وسائطك کافه‌سی اوزمانده موجود ایدی . لکن نه‌فائده‌که علاقه‌داران دولتك قسم اعظمنده فکر صداقتله احیـای دولته چالیشه‌جق امللر محدود ایدی . بلکه‌ده نشانجی محمد پاشالر ، کدك احمد پاشالردن ماعدا بوتون ارکان دولتده اویله برغیرت ملیه مفقود ایدی .

سلطان بایزیدك ذاتی اعتباریله حائز اولدیغی مزیتلر شایان تقدیر ایدی . فقط برعثمانلی پادشـاهنه لایق کوروله‌میه‌جك درجه‌ده‌کی لاقیدانه حرکتلریله مقامنك تحمیل ایتدیکی وظیفهٔ فعالیته اهمیت ویرمه‌مسی پکده توقیر ایدیله‌جك خصائلدن دکلدی . ذاتاً بدایت جلوسنده جریان ایتمش اولان یکیچریلرك تحکمی ، سریر حاکمیته محکومیت تدهه‌سندن بینمش اولدیغنی صراحتهً اثبات ایتمشـیدی . بونکله برابر رجال عصری ایچنده بولنان ارباب اهلیتی فدا ایدوبده برطاقم اقبـال پرسـتانك اغفالاتنه مغلوب اولماسه‌ایدی فطرتنده‌کی خلوص نیت قوتیله پك چوق موفقیتلره‌ده نائل اولوردی. بلکه‌ده وقوعات تاریخیه‌نك جریانه کوره دهـا اوداورده برعثمانلی مشروطیت اداره‌سی تأسیس اولنوب بوتون عالم مدنیته برنمونهٔ امتثال ارائه ایده‌بیلیردی .

سلطان بایزید خلقةً فکر استبداده مستعد دکلدی . صلابت دینیه‌سیله نجابت

فكريه‌سى اك زياده اجراى عدالته مساعد ايدى . فقط بومزيتلرى ايفا ايده‌جك برفعاليت كوسترلمسى‌ده ايجاب ايدردى. زيرا مقام رياستك يالكز خلوص نيتله‌دكل اجراآت فعليه‌نك عزم وقصديله حسن اداره اولونه بيله‌جكنى تقدير ايتمكدن عرفان ذاتيسى عاجز دكلدى . شوقدر واركه اطرافنى احاطه ايتمش اولان موقع اقبال حريصلرينك انتريقه‌لرينى صفوت قلبيه ايله قبول وترويج ايتمسى‌ده اوعرفان ايله متناسب اوله‌ميه‌جغنى دوشونمك لازم كليردى .

مجربدركه سليم بر قلبه ، پاك بر وجدانه مالك اولان انسانلر اكثريتله خطابنده‌كى مفسد بر آدمك‌ده مقصدينى كندى سلامت فكريه‌سيله محاكمه‌يه مجبور اولور . اغفال ايدلمكده اولديغى خاطرينه كتيرمكدن بيله مستغنى بولنور. بو استغنا طبيعتك تأثيرندن حصوله كلديكى ايچون ـ بالنهايه اغفال ايدلديكنى اكلاديغى زمان ـ كنديسنى‌ده معذور كورور . فقط اوسيئه‌نك تلافيسى ممكن اوله‌مديغنى كورنجه ينه طبيعى بر تاثرله متأثر اولور .

ايشته شو حال تماميله سلطان بايزيد ثانى كبى خصلت ممتازه اربابنده كورلمشدر. كنديسى معاليات وجدانيه‌ده برمجتهد ايدى. لكن بعض اجتهادنده‌ده مخطى ايدى!

* * *

امور ادارهٔ دولتده بربرينى تعقيب ايدن انتظامسزلقلر دوام ايتدكجه بالطبع معاملات سياسيه‌نك‌ده دوزنلرى بوزولور . چونكه اجزاى حكومتك شيرازهٔ انتظامى اصول اداره‌نك حسن ارتباطيله تأمين اولنور .

ايشته بو نظريهٔ روحيه‌نك اجراآت فعليه‌سنه اهميت ويرمين اركان دولتك رقابت اقبال مسابقه‌سنه كيريشدكلرى صيره‌ده صدر اعظم داود پاشانك يرينه هرسكلى زاده احمدپاشا كچيرلدى. لكن مسابقه امتحانلرينه هنوز ختام ويرلديكى ايچون اوچ آى صوكره ابراهيم‌پاشا (چندرلى‌زاده) صدراعظم اولدى [۹۰۳] .

فاتح سلطانك فرط شدتنه استناد اولنان چندرلى خليل‌پاشانك قتلى مسأله‌سى هنوز خاطرلردن چيقمامش اولديغى حالده او تربيه ايله پرورشياب اولان ابراهيم پاشانك صدارته كچمسى او زمانه كوره غايت مهم تبدلاتدن ايدى . فقط او مهم وقعه‌نك اسباب موجبه‌سنى آكلامق مشكل دكلدى .

سلطان بايزيدك خصوصى مصاحبلرى علما ايله مشايخ ايدى . او مناسبتله

صدارت کبی محور امورك کويا نااهللر الندە بولونمسی افکار عمومیە نامنە مدار شکایت عد اولنمش ، آنك اوزرینە هرسکلی زادەنك عزلیلە چندرلی زادەنك تعیینی حقندە ارادەسی آلنمشدر .

وندیکلیلر علیهنە ترتیب ایدیلان خصومتلرە هر طرفدن اشتراك ایدیلیوردی . حتی روسیەدن ، مجارستاندن ، اسپانیادن کلن سفیرلر محاربە تشویقیلە بایزیدی غلیانە کتیرییوردی . غریبدرکە وندیك حکومتیدە بو اثنادە متعدد سفیرلر ، مرخصلر واسطەسیلە عثمانلی دولتنی جنویزلیلر علیهنە سوق ایتمکە چالیشیوردی . لکن شو ایکی جناحلی انتریقەلردن فوق العادە بر صورتدە استفادە ایدەجك فرصتلر هبا اولوب کیدییوردی . صفحات ادارەمزدە دیپلوماسی بر خط حرکت ارائە ایتمك قابل اولەمیوردی .

بو حال پك طبیعی ایدی . چونکە موقع اقتداری اشغال ایدن رجالمزدە وظیفە شناسانە بر اثر لیاقت کوسترەجك ارباب غیرت معدوم دینیلەجك قدر نادر ایدی . بونکلە برابر اردوی همایونك ترتیباتندە ، کلیبولی ترسانەسنك نهایتندە بویوك بر فعالیت کورولیوردی .

* * *

پادشاهك وندیك سفرینە عزیمتی اعلان اولنمسی اوزرینە اردوی همایونە التحاق ایدن امرا ایلە قطعات عسکریە سردار قوجە مصطفی پاشانك قوماندانسندە استانبولدن حرکت ایتدیکی کبی قپودان دریا داود پاشادە مشاهیر بحریونمزدن کمال رئیسك ادارەسندە بولنان جسیم بر دونانما ایلە سرای بروندن مرمرە حوضەسنە دوغرو قطع مسافەیە مسارعت ایلمشیدی (٢١ شوال : ٩٠٤) .

اردو هیأتی بر آی ظرفندە موره حدودینە کیردی . لپانتو دینیلان اینەبختی قلعەسی پیشکاهندە چادرلرینی قوردی . لکن قلعەیە هیچ بر صورتلە تعرض ایتمدی . چونکە ترتیبات پیلانك برنجی حرکتی قلعەیی قرەدن ، دکزدن محاصرە آلتنە آلمق صورتیلە تضییقدن عبارت ایدی .

ایکی آیدن زیادە حکمفرما اولان مخالفت ایام ایلە دونانمانك آطەلر دکزینك بعض لیمانلرندە بکلەمکە مجبور اولدیغی جهتلە اردوی همایون سرداری دە دونانمانك ورودینە انتظار ایدییوردی . چونکە قرەدن اجرا ایدیلەجك محاصرەنك عقیم

قالماسى بهمه‌حال دونمانك لپانتو كورفزندن تضييق ايتمسيله تأمين ايديله‌بيليردى.

فورتونه‌لى هوالر كسب سكون ايتمسيله برابر مرساى مقصوده دوغرى طوتمش اولان عثمانلى دونماسى موره شبه جزيره‌سى صولرنده يوز آلتمش قدر سفائن حربيه‌دن مركب ونديك دونماسنه تصادف ايتدى . بو قوۀ بحريه‌يه او زمانك اك مشهور قپودانلرندن (لوردانو ، غريمانى) قوماندا ايدييوردى .

بزم دونمانك پيشدارلق وظيفه‌سنى اجرا ايدن بوداق رئيس راكب اولديغى دهشتلى بر قاليونله دشمن اوزرينه هجوم ايديوركن قره حسن قپودانده ايكى سفينه ايله قوة‌الظهر اوله‌رق كيديوردى . دشمن دونماسنك پيشدار فيلوسى آميرالى لوردانو ايله آرمه‌نيو قپودان بزم كميلر اوزرينه كاليوردى. بوداق رئيسك كميسى آميرالك ايكى سفينه‌سنك آره‌سنه كيردى . طوپ آتشنه لزوم كورلميه‌رك اوچ كمى بربرينه يناشدى . ايچنده‌كى عسكرلر بالطه بالطه‌يه ، بوغاز بوغازه محاربه‌يه باشلادى . بوداق رئيسك كميسنده‌كى عسكر پك آز اولمقله برابر شدتله مقاومتده ثبات ايديوردى . لكن دشمن عسكرنده اولان اكثريتى نظر دقته آلان بوداق رئيس مغلوبيت امارهلرينى كورر كورمز كندى طائفه‌سندن برينه راكب اولديغى سفينه‌نك جبخانه انبارينى آتشلامسنى امر ايتدى . ايكى دقيقه ظرفنده كميلرك اوچى‌ده آتشلر ايچنده قالدى . بوتون قپودانلرله طائفه‌سى‌ده جابر جاير ياندى (٩٠٤) .

بوداق رئيسك شو فداكارانه غيرتى بوتون دنيانك تاريخ بحريسنده پك آز كورولن بر خارقۀ حميتدر . بو سوزشلى وقعه‌نك جريان ايتديكى (ساپيه‌نزه) جزيره‌سنك نام قديميده او زماندن اعتباراً (بوداق رئيس) اسميله ياد اولنغه باشلادى .

جسارتك بو درجه‌سى پك بيوك فداكارلقدر . لكن ناموسنك تحميل ايتديكى وظيفه‌يى اجرايه عزم ايدن ارباب حميت دشمنك پنجۀ انتقامنده جان ويرمكى علويت ذاتيه‌سنه لايق كورمه‌يوب بو صورتله شهادتى ترجيح ايتمكده حقليدر . چونكه انسانك اك چاره‌سز قالديغى بر زمانده اك شدتلى تدبيرى اجرادن باشقه بر وظيفه‌سى قالماز. چونكه دشمنك عذابى آلتنده ذليلانه اولمكدن ايسه اونلركده هلاكنى تأمين ايده‌رك شهيد اولمق البته دها مردانه بر حركتدر.

بو فداكارانه غيرت ، دشمن دوننماسنك قوۀ معنويه‌سنى قيرمش اولديغى جهتله كمال رئيس فيلوسنك ييلديرملر كبى ياغديرمغه باشلاديغى كولله‌لره مقاومت ايده‌مين ونديكليلر آدرياتيق سواحلنه دوغرو رجعته مجبور اولدى. بزم‌دوننمامز مظفراً ليپانتو كورفزينه كيروب قلعه‌يى محاصره ايتدى .

لكن بو آتشين مغلوبيتك انتقامنى آلمق عزم فاسديله زانطه ، قورفو آطه‌لرنده‌كى فرانسز ، رادوس قوۀ امداديه‌سنى آلمش اولان آميرال غريمانى تكرار مورە سواحلنه كلمش ايسه‌ده كورفز ايچريسنه كيرمك مخاطره‌سنى كوزينه آله‌مادى . بر نمايش بحرى مانوره‌سيله كريد آچيقلرينه چكلدى .

ونديك دوننماسنك بو جسارتسزلكى قلعه‌ده بولنان محافظلرك‌ده متانتنه خلل ويرديكندن اوچر قاتلى طابيه‌لرله تحكيم ايدلمش اولان قلعه عثمانليلرك يدمظفريتنه كچدى .

بو موفقيت نتيجه‌سنده كورفزك مدخلنه متقابلاً ايكى قلعه‌نك اساسى وضع اولندقدن صوكره ذات‌شاهانه اردوى‌همايون ايله استانبوله عودت‌ايتدى. دوننماى عثمانى‌ده دشمن كيلرينى تعقيبه كيتدى . پادشاهك مركز اداره‌يه مواصلتندن بر آز صوكره چندرلى زاده ابراهيم پاشا وفات ايتديكندن مقام صدارته مسيح پاشا تعيين اولندى .

٩٠٥ تاريخنده صدراعظم اولان مسيح پاشانك بعض تدبيرلرنده كورولن موفقيتسزلكلر بربرينى تعقيب ايتمكه باشلادى . آدرياتيق دكزنده (پره‌وزه) كورفزنده انشا ايدلمش اولان سفائن حربيه‌مز ونديك قورصانلرى طرفندن مظلم بر كيجه‌ده احراق ايدلدى. كورفزك مدخلنده بولنان (راكيه) قلعه‌سنى‌ده ونديكليلر اشغال ايتديكى جهتله دوننامزك آدرياتيق سلسله‌سى سواحلنده اجراى فعاليتنه مانع اولدى .

كدك احمد پاشانك همت وغيرتيله فتح ايدلمش اولان (كفالونيا) آطه‌سى‌ده ونديك آميرالى (پيزانى) ايله اسپانياللى قپودان (غونزالى) طرفندن استرداد اولندى . بو وقوعات بوتون علاقه‌داران دولتى ، حميتمندان ملتى داغدار ايلشيدى . آنك اوزرينه بحراً وقوع بولان ضايعاته مقابل مورە قطعه‌سنده ونديك حكومتنك الك مهم نقطۀ استنادى اولان (مودون) قلعه‌سنى محاصره

ایدیله‌رك آلندی . استردادە کلن اسپانیا دونناسی ضایعات عظیمه ایله وندیك صولرینه رجعت ایتدیرلدی . بومظفریتی تأمین ایدن سنان پاشا تقدیرات پادشاهی ایله کسب امتیاز ایلدی (٩٠٦) .

خادم علی پاشا فرقه‌سی‌ده مشهور (قرونا) قلعه‌سنی شدتله تضییق ایده‌رك ضبط ایلدیکی کبی اوسواحلده بولنان برطاقم کوچوك اسکله‌لری‌ده استیلا ایتدی. بو موفقیتلره مکافات اوله‌رق بوتون موره جزیره‌سنه علی پاشا بکلر بکی نصب ایدلدی .

قوجه کشورلری فتح وتسخیره موفق اولان عثمانلیلر نظرنده بوایکی قلعه‌نك استیلاسی بر خارقهٔ مظفریتدن عد اولنه‌ماز . لکن پادشاه عندنده حائز اهمیت عد ایدلدیکندن درحال فرانسه، اسپانیا ، مجار قراللریله جنویز ، صرب بکلرینه فتحنامه‌لر یازلدی . حتی پاپایه‌ده تبشیر فتوحات ایدلدی .

سلطان بایزیدك بو نمایشکارانه تبشیرلرینی اك شدتلی تحقیر مقامنده تلقی ایدن بوتون اوروپا افکار عمومیه‌سی غلیانه کلدی . فرانسه ، اسپانیا آمیراللری عثمانلی دونناسنه تعرضه باشلادی .

میلادك (١٥٠١) تاریخنده غرب عالمی دهشتلی برقیام ایله شرق ممالکنی زیر وزبر ایتمك عزمنده بولنیوردی. پاپانك بویوك یورطی آیيننده خرستیانلغك موفقیاتی نامنه ایتمش اولدیغی دعالرك تأثیراتیله فرانسه، پروسیا، نمچه، وندیك، مجارستان ، لهستان، جنویز ارباب غیرتی اتفاق ایده‌رك یدنجی دفعه اولمق اوزره عمومی بر اهل صلیب تشکیل ایتدیلر . هر طرفدن عثمانلی سواحلنی استیلایه باشلادیلر .

غریبدرکه ، بو دهشتلی قیام کرهٔ ارضی محورندن اویناده‌جق بر شدتی حائز اولدیغی حالده صدر اعظم مسیح پاشا مرکز سلطنتدن مفارقت ایده‌رك قرەمان ولایتنك تفتیش احوالنه مأمور اولمشیدی. بوده اوزمانك ادارەسزلکنه بویوك بر دلیلدر .

اوروپادن هجوم ایدن متفقین دونناسی اولا (ناوارین) کورفزنده بولنان بویوك بر فیلومزی ضبط ایتدی . ملکمزك هر طرفنی تخریبه قرار ویردی . ایشته بو اثناده کمال رئیس قوتلی بر دونمامزله یتیشه‌رك فیلومزی استرداد

ايتديكندن فضله ونديك سفائننندن اك بويوك قطعه‌ده درت كمى‌يى‌ده ضبط، موفق اولمشدر .

مؤرخلرمزك ويرمش اولدقلرى ايضاحاته كوره طقوزنجى عصر هجرينك اوائلى بزم ايچون بر دور نحوست عد اولنمشدر . چونكه هر جهتدن بر شآمتك چهرهٔ منفورى كنديسنى كوسترمشدر .

اهل صليب فرقه‌لرى بحراً اجراى تخريباته قيام ايله چناق قلعه بوغازينه قدر كلدكلرى كبى جسيم بر اردو ايله طونه جهتندن‌ده حدودى تجاوز ايده‌رك كچدكلرى يرلرى خرابه زاره دوندرديلر .

بو مهاجمات خارجيه كافى دكلمش كبى قرەمان بكلرينك عصيانى، ايرانده شاه اسماعيل صفوينك وان اوزرينه تعرضاتى‌ده انضمام ايديوردى .

ينه هنكام مصيبتده غلطه‌ده دهشتلى بر يانغين ظهور ايتمش، ساحلده بولنان جبخانه مغازه‌سى‌ده آتش آلوب صدراعظم مسيح پاشا ، يكيچرى آغاسى ايله ديكر بعض امرا وبر چوق افراد تلف اولمشدر . بوتون غلطه جهتنده صاغلام بنا قالمامشدر .

عالى تاريخنك مندرجاتنه كوره او اثناده روم ايلیده وبا علتيله آناطولى‌ده بويوك بر قحط وغلا ظهور ايتمشدر . شو مصائب طاقتفرسايه تحمل ايده‌مين افكار عموميهٔ عثمانيه‌ده تسلى قبول ايتميه‌جك بر مأيوسيت حكمفرما اوليوردى . دولتك اداره‌سزلكندن شكايتلر توالى ايديوردى .

فوق الامید بر تصادف قبيلندن اوله‌رق خادم على پاشا كمال رئيسله برابر مديللى آطه‌سنى اشغال ايدن فرانسز آميرالى (راوستين) قومانداسنده بولنان سفائن حربيه اوزرينه حركت ايتمش ايسه‌ده آميرال، عثمانلى دونماسنه مقاومت ايده‌ميه‌جكى بهانه‌سيله رادوس آچيقلرينه كيتمش ايدى . لكن او صيره‌ده ظهور ايدن غايت دهشتلى بر فورتنه‌يه طوتلش اولدقلرندن فرانسه كميلرى بتون مرتباتيله غرق اولمشيدى .

بونكله برابر متفقين دونماسى تعرضدن خالى قالمايوردى . آز بر مدت صوكره آدرياتيق ساحلنده (آياماورا) قلعه‌سنى ضبط ايتمكه موفق اولديلر . تدريجاً آطه‌لر دكزنده بولنان جزيره‌لرى ياقديلر . تلافيسى قابل اولميه‌جق

تخریباته باشلادیلر. چونکه بزم دونانمامز دها مدافعه ایده بیله جك قوت قالمامشیدی. خصوصیله بربرینی تعقیب ایدن غوائل داخلیه دن افکار ملت پك زیاده مأیوس بر حالده ایدی.

شو احوال مأیوسانه دن استفاده ایدن وندیك حكومتی، دائرهٔ اتفاقده اولان دولتلرك حركات ثباتكارانه سنه تماميله امنيت ايده مديكی ایچون بر مصالحه تكليفنده بولنمق صورتیله دیپلوماسی بر مقصده خدمت ایتدی. آره یه گیرن هرسكلی زاده احمد پاشانك دلالتيله بر طاقم معتدل شرائط قونیله رق عقد معاهده اولندی [۹۰۸].

بو مصالحه عقیبنده مجارستان حکمداری (لادیسلاو) دخی بر معاهده عقد ایلدی. لکن بو معاهده نك بعض شرائطی معاملات سیاسیه مزی سکته دار ایده جك درجه ده انزیقه لی اولمقله برابر قبول ایدلدی.

شاه اسماعیل صفوی

وقعه‌سی

شیروانده ظهور ایدن شاه اسماعیل ، شیخ صفی الدین اردبیل احفادندن غایت مستبد الافکار اولمقله برابر فوق‌العاده غیرت وجسارتیله سیاست متحکمانه‌ده‌کی فعالیتی‌ده قابل انکار دکلدر . والده‌سی ، اوزون حسن دنیلان چنکیز سلاله‌سنك قزی اولمق مناسبتیله ابنای نوعنه ظلم ایتمك خسیسه‌سی ارث طبیعی اوله‌رق انتقال ایتمشدر .

ذاتاً اوزون حسنك تأسیس ایتمش اولدیغی حکومتی ظلم واستبداددن عبارت اولدیغی جهتله حال حیاتنده ایکن آثار زوالنی کوسترمش، یدی اولادی‌ده میراث حاکمیته مالك اولمق اختراصاتیله بربرینك محوینه قصد ایتمشیدی .

صفوی یادکارلری نسلاً تورك ایدیلر . فقط مذهب شیعه‌دن اولدقلری مناسبتله آذربایجان ایله شیروانده پایدار اوله‌بیلمشلردر .

صفویلر شمالده تأمین استقرار ایتمزدن اول شرق حدودلرنده عادتا کوچبه حالنده ایدیلر . لکن شاه اسماعیلك ادعای حاکمیتیله شیروانده‌کی اهل سنت قبائلنه غالب کلمسی اوزرینه ایران شاهلغنی غصب ایتمکه موفق اولمشدر .

اساساً تیمورلنکك حرمت مخصوصه‌سنی جلب ایتمش اولان شیخ صفی الدین آناطولیده پك‌چوق مریدلر یتشدیرمش، افکار عمومیه‌ده مرتبهٔ ولایتی احراز ایدرجه‌سنه تفرد ایلمش اولدیغندن عثمانلی تابعیتنده بولنان اهالینك بر قسمی‌ده او مذهبه سالك اولمشیدی . چونکه بر دولتك سرحدنده بولنان خلقك ، قومشوسی اولان اهالی ایله دائما الفت ایده‌جکی ، او الفت نتیجه‌سنده‌ده البته بر حصهٔ مقارنت اصابت ایلیه‌جکی پك طبیعیدر .

سلطان بايزيد دورندهكى ادارهٔ داخليه‌مز پك زياده ملوث بر حالده ايدى . او جهتله ملتك احوال روحيه‌سنده حكمفرما اولان اخلاق وعاداتدن تولد ايده‌جك تفرقهٔ آماله اعتنا ايدلميوردى . چونكه زمام اداره‌يى ألنه آلان رجال دولتمز متحد الافكار بر مسلك تعقيب ايتميوردى !

بوسايه‌ده كسب قوت ايدن شاه اسماعيلك حكومتى كوندن‌كونه تأمين وسعت ايلدكدن صوكره اجزاى دولتمزدن بولنان ذوالقدريه‌حاكميله ظهورايدن اختلاف مذهب مسأله‌سنى وسيلهٔ تجاوز عد ايده‌رك سيواس اوزرينه يورومشيدى . حالبوكه علاقه‌داران دولتمز بو تجاوزه بر نظر اهميت بيله عطف ايتمكه تنزل كوسترمدى! يالكز آنقره جهتنه بر مفرزهٔ عسكريه سوق‌ايتمكله او بلاى مبرمك دفعنه ابذال مروت ايلدى .

شاه اسماعيل كبى بر جبار عنيد بو فرصتدن پك چوق استفاده ايتدى . حركاتنى غايت قوتلى اساسلره استناداً ايله استقبالنى تأمين ايلدى . اويله بر درجه‌يه كلدى‌كه صفوى دولتى ، ياوز سلطان سليمك ، قانونى سلطان سليمانك صدمات شديده‌سيله لرزان اولديغى حالده ينه متانت اساسيه‌سى شائبهٔ انقراضدن مصون قالدى .

٩٠٥ اواخرنده ميدانه چيقمش اولان بو شاه نو ظهور ، شيروان عسكرينى شماخى واديلرنده پريشان‌ايده‌رك پدرى شيخ‌حيدرك انتقامنى آلدقدن فضله شيروان شاهى‌ده ظالمانه اشكنجه‌لرله قتل ايتمشيدى .

اخيراً حدود عثمانى‌يى كچه‌رك البستانه پاى‌انداز اولان بوغدار شهير ، علاءالدوله بكى اولاد واحفاديله وحشيانه بر صورتده اعدام ايتدكدن صوكره جسدلرينى (كباب ! !) ايده‌رك عسكره يديرمش اولديغى مشهوردر !

مرشدلك صفتى نامنه ارتكاب ايديلن بوابليسلكلر (اسلام !) اولان برهيأت اجتماعيه ايچنده اجرا ايدلديكى حالده بوجنايتلره مانع اوله‌جق بر قوهٔ قاهره‌نك ظهور ايتمه‌مسى شايان تاسفدر !

*
* *

آناطولى ملكنده چنكيزك مظالمنى اونوتديره‌جق فجيعه‌لرله شهرت آلان بوشاه ملعنت پناه بوتون بكلرمزى كنديسنه بند ايدرك هرطرفده فسادواختلال

آتشلرینی پارلاتیوردی . اجرا ایدیلن جنایتلر ، شقاوتلر مباح حکمنه کیردی!

« قره بیق » دیدکلری جبابره‌دن بری « شاه قولی ! » عنوانیله میدان شقاوته چیقدی . بکلربکی قره‌کوز پاشا بوسرکرده‌نك تدمیرینه بر مفرزه ایله کیتمش ایسه‌ده اوشتیٔ بدنامك عونه‌سی ارواح خبیثه‌کبی کثرتله هجوم ایده‌رك هم عسکری ، هم پاشایی قتل ایتدیلر .

شاه اسماعیلك آلقشلرینه مظهر اولان بوقهار لئیم ایران تاریخلرنده (شیطان قولی) نامیله یاد اولنمشدر .

بو وقوعات مدهشه اوزرینه مقام صدارته‌کچن خادم علی پاشا برقوۀ کافیه ایله آیدین ایچلرینه قدر کیتمش ایسه‌ده شیطان قولنك تدمیرینه موفق اوله‌مادی . چونکه بوتون حرکاتی ابلیسانه ترتیباتدن عبارت ایدی. علی پاشا سیواس حدودینه قدر دهشتلی برصورتده تحریاتده، تعقیباتده دوام ایدییوردی . لکن پك غریب بر تصادفدرکه توقاد حدودنده صدراعظم‌ده ، شیطان قولیده اوغرادقلری بر پوصوده هلاك اولدیلر !

پوصویی ترتیب ایدن بکلر آرتق دولت عثمانیه‌یه اعلان عصیان ایتمش اولدقلری جهتله شاه اسماعیل فرقه‌سنه دخالت ایده‌رك حق مکافاته لیاقت کسب ایتدکلرینی سویله‌دیلر . حالبوکه شیطان قولی ، شاهك آلت مظالمی ایدی . بالطبع انتقامنی آلمق فکرینه خدمت ایده‌جکی شبهه‌سزدی .

آنك اوزرینه ملتجیلر حضور شاهه دعوت ایدلدیلر. اشقیایه سرکرده‌لك ایدن ایکی خائن امیدمکافات ایله ترتیب ایتدکلری دام وحشتك شکل ماهرانه‌سنی ده شجیعانه ! ! برلسان ایله عرض ایلدیلر .

نه‌فائده‌که اومکافات امیدلرینه‌مقابل جنس عمللرینك جزاسی اوله‌رق ایکیسی‌ده قاینار قازان ایچریسنه آتیلمق صورتیله هلاك ایدلدی !

صفویلرك غدارانی تاریخ انسانیتده پك‌چوق قانلی لکه‌لر حاصل ایتمشدر . چرکس ممالکندن عراق عرب وعجم سرحدلرینه ، ایرانك شیروان ، آذربایجان کیلان ایچلرینه قدر تحت استیلاسنه آلدیغی یرلرده بویوك بردولت تأسیس ایتمشیدی . لکن عات تعصبك الك مهالك درجه‌لرینه زبون اولان شاه اسماعیل ادارۀ سیاسیه خصوصنده پك زیاده غافلانه حرکاته

ميال بولديغی جهتله حكومتنك اقبال استقبالنی تأمينه موفق اوله‌مادی .
ياوز سلطان سليمك مصره اجرا ايتمش اولديغی سفرده شاه اسماعيلك وقوعه گلن خطايای سياسيه‌سی آثار انقراضنك مقدمه‌سنی تشكيل ايتمشدر !
فساد اخلاقك ، ظلم واستبدادك نتيجه‌سی زوال واضمحلالدن عبارت اولديغنی صوفيلر فعلاً اظهار ايتمشلردر .

موقع اقبال رقابتلرى

سلطان بايزيد ثانينك التزام ايلديكى طرز حياتى هوسات نفسانيه عالمنده اشتغالات روحانيه ايله بر رياضت جسمانيه كوسترمك آمال درويشانه‌سنه مستند ايدى . بوحال ، اعاظم دولت نظرنده باعث قيل‌وقال اولديغى كبى يكيچريلر بيننده‌ده « پادشاهمز درويشميدر ؟ يوقسه دولتمزك حكمداريميدر ؟ » كبى بر طاقم اعتراضاتى موجب اوليوردى . لكن پادشاه بوقيل‌وقاللرى ايشتديكى حالده مسلك لاقيدانه‌سنده دوام ايديبوردى !

ذاتاً فاتح دورندن توارث ايدوب كلن عادات سقيمه ايجابنجه سرير سلطنته صاحب اوله‌جق ذاتك برادرلرى ، اولادلرى حقنده روا كورديكى معاملات ظالمانه بوتون شهزاده‌لرى دوشونديرمكدن خالى قالمايوردى. نظر خيالدن هنوز زائل اولمه‌يان سلطان جم حادثه‌سى اركان خاندانه بر نظريهٔ عبرت كبى تأثيرلر اجرا ايديور ايدى.

سياست خارجيه‌مزده‌كى انتظامسزلقلر، ادارهٔ داخليه‌مزده‌كى مناسبتسزلكلره انضمام ايله افكار عموميه‌ده بر يأس وفتور حصوله كلمشيدى . پادشاهى دائما ميدان سياستده ، موقع حربده كورمكله افتخار ايدن امراى عسكريه، ذات شاهانه‌نك حركات انزوا كارانه‌سنى تنقيده باشلامشيدى .

حكومتك موفقيتسزلكنى سرمايهٔ اعتراض عدايدن عسكر طاقى بر برينى تعقيب ايلين نحوستلرى هپ شآمت اداره معناسنه حمل ايديبوردى .

بوحالدن اك زياده متأثر اولان شهزاده‌لر حيات استقبالنى تأمين ايده‌جك تدابيره مراجعتله هر برى چارهٔ سلامتنى دوشونمك مجبوريتنه معروض اوليوردى. چونكه پادشاهك سنى درجهٔ كمالى بولمشيدى.

شجرهٔ دولتى صارصمقدن اولان ادارەسزلك عارضه‌لرينه ، رجال حكومتك آمال سفيهانه‌سى اك مؤثر اسباب زوالدن عدا اولنيوردى .

حيرتفزا برتصادف قبيلندندركه بوتون عثمانلى ملكنى لرزان ايدن دهشتلى برحركت ارض ٩١٥ جمادى الآخرينك اواسطنده ظهور ايتمش ، وطنك هرطرفنده آثار تخريباتنى كوسترمشدر .

وقعه‌نويسلرمزدن عالى افنديك ويرديكى ايضاحاته كوره وقوعبولان زلزله‌لر عادتا برمقدمهٔ قيامت ، برطوفان فلاكت درجه‌لرنده شدتله دوام ايتمش . يالكز استانبولده اون بش بيك نفوسدن زياد قضازلرده انقاض آلتنده هلاك اولوب كيتمشدر . يوزقدر جامعلر ، برچوق مدرسه‌لر خراب اولديغى كبى جسيم خانلر ، عمارتلر ، حماملر اكثريتله ييقلمشدر . بيك ايكى يوزه قريب خانه‌لر تملندن چوكمشدر . سلطان بايزيدك خيراتندن اولان اسكى سراى قارشيسنده‌كى جامعك هرطرفى چاتلادى . مرمرديركارى يرندن اوينادى .

حركتك شدتندن اوته‌ده بريده آچيلان كيردابلر ايچنده پك چوق انسانلر محواولدى . روم ايمپراطورلغندن قالان سور قديمك مختلف محللرندن رخنه‌لر آچيلدى . والحاصل ، قرق كون قدر دوام ايدن بوتزلزلات ارضيه ملكك هرطرفنى برباد ايتدى. آنقره داخلنده بعض قصبه‌لر قسماً زيرزمينه كيردى !

بومصائب طبيعه‌نك حصوله كتيرديكى تأثيرات عقائد مليه ايجاباتيله برطاقم سوءتفسيراته اوغرايوردى .« پادشاهمزك ، بويوكلرمزك ارتكاب ايتمكده اولدقلرى سيآته كوره باشمزه طاش ياغماديغنه تشكر ايده‌لم ! لكن اوتشكرلرله برابر ملتك چكمكده اولديغى فلاكتلرى‌ده نظرانتباهمزه آله‌لم..» فريادلريله غليانه كلن يكيچريلر فورتنه‌يه طوتلمش كمى كبى مرساى سلامت آرامغه قيام ايتديلر . چونكه دوام ايدن مصيبتلرى اكابردولتك احكام شريعته رعايتسزلكندن ، عدالت ، حكومته مبادلاتسزلغندن ايلرى كلديكنه حكم ويريورلردى .

⁂

رجال عصرك هربرى ايجادسفاهت خصوصنده برمسابقه امتحانه كيرشمك ايچون ابذال ثروت ايديوردى . هربرينك دائره‌سنده چالغيلر ، چنكيلر ، اجراى آهنك ايده‌رك فريادملتى ايشيده‌جك آسوده برزمان بوله‌مايوردى !

سفاهتك شانندن اولانلر زينتلر ، دارالرى ، اسكندرلرى حيرتده براقه‌جق

درجه‌لره واردی. سرای پادشاهینك ایکی ملیوندن فضله دوقه آلتونی تخصیصاتی سنه‌نك یاریسنده یکوننی طولدیرییوردی .

بوسیاستك تولید ایتدیکی فساد اخلاق بوتون رجال دولت بیننده بر رقابت نفاق حاصل ایده‌رك نشوهٔ اقبال ایله سرمست غرور اولان عموم علاقه‌داران حکومت پادشاهك عجزندن ، لاقیدیسندن مستفید اولیوردی .

استانبولده دوام ایدن حرکت ارض بوتون خلقك امید حیاتنی محو ایتدیکی حالده اذواق سفیهانه‌یه طالمش اولان زمامداران دولت بی‌پروا برجسارت سرمستانه ایله کندیلرینه طرفدار پیدا ایتمکه چالیشیوردی .

پادشاه بوحاللردن شبهه‌لنه‌رك ادرنه‌یه تبدیل اقامت ایلدیسه‌ده آره‌دن اوچ کوچ کون کچر کچمز ادرنه حوالیسی‌ده فوران حالنده تزلزلاته باشلادی ! حتی زلزله‌نك دهشتیله برابر نوح طوفانینه نظیره اوله‌جق برباران غضب نشان ظهور ایتدی . شهرك ایچندن کچن مریچ — طونجه نهرلری شدتله طغیان ایده‌رك بوتون محله‌لر ، وادیلر سیلاب ایچنده قالدی ! بك چوق بنالر ، انسانلر ، حیوانلر محو وهلاك اولدی [۹۱۵ : ۹ رجب و ۳ شعبان] .

شبهه‌سزکه بومصائب ارضیه‌یی تعقیب ایدن آفات سماویه افکار عمومیه‌ده بویوك برسوء تأثیر حصوله کتیره‌جك غلیانی موجب اولمغه باشلادی. بوغضب الهی‌یه مستحق اولان طبقات عالیه اربابی، پادشاهك اسرافاتی، سفاهتنی سبب مصیبت عدایدییوردی. پادشاه‌ده اونلرك اجرای عدالتده کوستردکلری لاقیدانه حرکتلری بو مصائبك ظهورینه وسیلهٔ منفرد اولمق اوزره ادعا ایلیوردی! حالبوکه هر ایکی طرفك دعواسی مقارن صحت ایدی !

بونکله برابر سلطان بایزید کندیسنی معصوم کوردیکی جهتله ظهور ایدن بلیه‌نك بوظلم تعدی آثارندن اولدیغی حقنده‌کی ذهاب اهالی‌یه استناداً بردیوان عمومی تشکیل ایتمش، علاقه‌داران حکومتك احکام شرعیه دائره‌سنده اجرای عدالته چالشمسنی صورت قطعیه‌ده اراده ایلشیدی .

« عجبمی ییقسه بواقلیمی قهار
رعایاجور کزدن اولدی بیزار

دمادم ایشیکز عیش وطربدر

خراب اولمازسه بو کشور عجبدر» [*]

شو صورتله بر درجه‌یه قدر تأمین ایدیلن ادارۀ عادلانه، خشنود عمومی نقطۀ نظرندن ایجه بر حسن تأثیر کوستردی و قوعبولان تخریباتك اجرای تعمیراتنه‌ده مسارعت اولندی. (عملۀ مکلفه) اصولنه رعایتله هر طرفه مأمورلر تعیین ایدیله‌رك تعمیراته باشلانلدی.

نه‌فائده‌که خشنود عمومی آثاری آزوقت ایچنده زائل اولدی. خلقك هر طبقه‌سنده اداره‌سزلك سیاستندن شکایتلر توالی ایتمکه باشلادی. زیرا عملۀ مکلفه مسأله‌سنده بوتون اهالینك مساوات اوزره فعالیتی ایجاب ایدرکن شهزادکانك دائرۀ حکومتلرنده بولنان خلقك شو آنغاریا مشاقندن مستثنا طوتلسی قرارکیر اولدی. او سببله خلقك شکایاتی پکده حقسز کورولمیوردی.

دوران ایدن قیل وقاللری — خلقك آغزینه بر پارمق بال چالمق قبیلندن — تسکین ایتمك امیدیله پادشاه، بوتون ادرنه اهالیسنه اوچ کون، اوچ کیجه آلتون، کموش طاقلرله مکمل بر ضیافت ویردی. لکن او مسرفانه زینتلری کورن انظار عمومیه، سرایك سفاهتنه اظهار حیرتله دوام ایدن شکایتلره برده «عجایب! شرعاً مکروه بیلدیکمز بو آلتون ایشلمه‌لی کموش طاقلر ایچنده یمك ینیرمی؟ بیت المالك پاره‌لری بویله سفاهتلره صرف ایدیلنجه البته بزم‌ده باشمزدن فلاکت اکسیك اولماز!» نفرتلرینی علاوه ایتدیلر.

والحاصل افکار عمومیه‌نك هر بر صفحه‌سنده بر عدم خشنودی اثری کورولیوردی. حتی کشاکش عمومیدن تأثریاب اولان خاندان سلطنت اعضاسنده بیله بعض علائم اندیشه‌کارانه حس ایدلیوردی. پادشاهك بقای حیاتندن، وظیفۀ ریاستنده کورولن عطالتندن امین اوله‌میان شهزاده‌لر تأمین سلطنت رقابتیله یکدیکرینه رغماً برر خط حرکت ترتیبنه باشلادیلر.

بو دور انحلالده وکلای دولتك آیده بر ایکی دفعه تبدلی‌ده باشقه‌جه برقیل وقاله سبب اولیوردی. لکن سیاستك اساسی معاملات اداره‌دن زیاده احوال عمومیه‌دن تولد ایلدیکی جهتله نه مقامك تأثیری اولور. نه‌ده مقیمك! بویله

[*] صولاقی زاده تاریخی صحیفه. ٢٢٣

زمانلرده حکیمانه تدبیرلردن ماعدا چارهٔ سلامت اوله‌ماز . حالبوکه ایشته اویکانه چاره‌لره توسل ایده‌جك اولان وظیفه‌داران کندی موقع اقبالنی محافظه ایله اشتغال ایدییوردی .

هرسکلی زاده احمد پاشا مختل اولان امور اداره‌دن اوصانوب صدارتی ترك ایتمکه مجبور اولدی . یرینه خادم علی پاشا کچدی . فقط بو تبدل صدارت افکار عمومیه‌نك کسب سکوت ایتمسنه مدار اوله‌مادی . چونکه علی پاشانك عادت قدیمهٔ سلطنته مخالف اوله‌رق شهزاده احمد سلطانك وراثت ریاستنه طرفدار بولندیغی اشکار ایدی .

بویوك شهزاده شهنشاه سلطان ، پدرینك مسلکنه سالك اولدیغی جهتله ذوق وسفاهته ابتلاسی حق وراثتنی استیفایه مانع اولیوردی . مزیات قلندرانه‌نك ریاست حکومتله متناسب کوروله‌میه‌جکی لسان عمومیده دوران ایدییوردی .

ایکنجی شهزاده قورقود سلطانکه ـ صاروخان سنجاغنده بولنیوردی ـ لکن مرکز سلطنتده جریان ایتمکده اولان احوالدن معلومات کافیه آلیوردی .

ذاتاً احمد سلطانك طرفداری اولان صدراعظم علی پاشا ، صاروخان سواحلنده مقام صدارته تخصیص ایدلمش بولنان عائداتك کوندرلمسنی مصراً طلب ایلدیکندن دولایی قورقود سلطان حدتنی جلب ایتمشیدی . او مسأله حقنده پدرینه یازدیغی عریضه‌لرده‌ده امیدینك خلافنده جوابلر آلدیغی ایچون آرتق انفعالات قلبیه‌سنه تحمل ایده‌میه‌رك فریضهٔ حجی ایفایه نیت ایتمش اولدیغی وسیله‌سیله بلا مأذونیت جانب حجازه روبراه اولدی .

شهزاده‌نك شوخودسرانه حرکتی بالطبع سوء تفسیر عارضه‌لرینه اوغرادلدی . چونکه حجازطریقنك کذرکاهی اولمق بهانه‌سیله مصر سلطاننه احوال داخلیه‌مزك انتظامسزلغندن شکایت ایده‌جکی ، او مناسبتله بر اتفاق خفی عقدینه موفق اوله بیله‌جکی احتمالنه قوت ویریلیوردی . واقعا شهزاده مصرده فوق‌العاده بر صورتده حسن قبول کوردی . امیدندن زیاده حرمت ورعایته نائل اولدی . لکن پدرینك اذن شرعیسی اولمدیغی حالده حجازه کیتمسنه‌ده مساعده ایدلمدی . اوچ آی قدر مصرده مسافر قالدقدن صوکره دائرهٔ ایالتنه عودت ایتمکه مجبور اولدی .

بو اثناده اولاد اکبر اولان شهزاده شهنشاه اجل موعودیله وفات ایتدیکندن قورقود سلطانك حق وراثتی ثابت اولمشیدی . ذاتاً کندیسنك فضل وکمالیله برابر زماننك اك بویوك شاعرلرندن بولنمسی بوتون امیدلرینه قوت ویریبوردی.

حالبوکه ریاست حکومت فضائل علمیه‌دن زیاده حکمت سیاسته محتاج ایدی. او جهتله زمام انتخابی ألنه آلمش اولان یکیچریلر مشارالیهك کمالاتنی مقام سلطنته برجحت لیاقت صورتنده تلقی ایتمیورلردی . شهزاده احمد سلطانك امور سیاسیه‌ده‌کی مهارتیله سلیم سلطانك فنون حربیه‌ده‌کی معلوماتنی اسباب رجحاندن عد ایدییورلردی . یکیچریلر اك موافق بر خط حرکتلری وارسه اوده شو انتخاب مسأله‌سنده‌کی حسن اصابتلری ایدی .

*
* *

شهزاده سلیم سلطان طربزون ایالتنده بولندیغی اثناده سرحد عثمانی‌یه تعرض ایتمش اولان کرجیلر فرقه‌سنی پریشان ایده‌رك طربزوندن آذربایجانه قدر تأمین فتوحات ایلمش اولدیغی جهتله نظر ملتده فوق‌العاده برشهرت جلادت قازانمشیدی . هله عسکر طاقمی بو شانلی مجاهدك شجاعت فطریه‌سنه مفتون اولمشیدی . چونکه شهزادکان ایچنده فضائل قهرمانانه ایله حقیقةً پك بویوك بر موقع ممتازه کسب لیاقت ایلدیکنی مجاهدات شیرانه‌سیله اثبات ایتمشیدی .

بو موفقیت ، او زمان ایجابیله هر بر مزیتك فوقنده برقوت ایدی . شو قدر وارکه قورقود سلطانك اکبر اولاد اولمسیله برابر فضائل علمیه وادبیه‌سی‌ده بوتون رجال دولت نظرنده برسرمایهٔ رجحان عد اولنیوردی .

سلطان بایزیدك زوال حیاتی تقرب ایتمکده اولدیغی جهتله شهزاده‌لرك اوچی‌ده مقام سلطنته حصر نظر اعتنا ایلیوردی . کندیلرینه طرفدار پیدا ایتمك ایچون صوك درجه‌لرده چالیشیوردی .

شهزاده‌لرك بومساعی رقابتکارانه‌سی آره‌سنده سلیم سلطانك ثمرهٔ حیاتی اولان شهزاده سلیمان‌ده اون سکز یاشنه تقرب ایلدیکی جهتله مأموراً بولی سنجاغنه کوندرلدی. فقط آماسیه ایالتنده بولنان احمد سلطان برادر زاده‌سنك بومأموریتنی مقاصد مستقبله‌سنه موافق کوره‌مدیکی ایچون باشقه بر محله تحویلنی پادشاهه

عرض ایتدی . معروضاتنك ترویجنه‌ده صدر اعظم علی پاشانی توسیط ایده‌رك حصول مقصدینه ظفریاب اولدی .

شهزاده سلیمان اینه‌بولیدن قریم سواحلنده کفه‌یه اعزام اولندی . حالبوکه رقیب سلطنت اولان برادرینه کندی دلالتیله برقوة‌الظهر کوندرمش اولدیغنی حساب ایده‌مدی .

کنج شهزاده موقع مأموریتنه واصل اولدقدن آز بر مدت صوکره سلیم سلطان استانبوله معلومات ویرمکسزین اوغلیله کوروشمك ، اصول اداره حقنده بعض نظریات کوسترمك مقصدینه مبنی کفه‌یه کچدی . متعاقباً اده قافقاس جهتنه کیده‌رك قریم خانلری اعضای خاندانیله کسب مناسبت ایلدی. بوسیاحت زماننده اظهار ایتمش اولدیغی مزیات حیدرانه‌سیله بوتون خان زاده‌لرك تقدیرات فوق‌العاده‌سنه مظهر اولدی .

احوال جاریه‌نك ایجاباتنه باقیلیرسه شو وسیلهٔ سیاحتله قریم خانلرینی دائرهٔ اتفاقنه آلمش اولمسی‌ده استبعاد ایدیله‌مز . چونکه سلیم سلطان غایت دور اندیش بر معلم سیاسی اولمقله کسب اشتهار ایلمشدر .

وقتاکه حرکات واقعه‌دن خبردار اولان صدر اعظم کیفیتی پادشاهه عرض ایتدی . بالطبع مسأله‌نك حائز اولدیغی اهمیت سیاسیه‌یی‌ده ــ احمد سلطانك طرفکیرلکنه مغلوباً ــ ایسته‌دیکی کبی سوء تفسیر ایده‌رك پادشاهك اوهامنی تحریکه موفق اولدی .

حالبوکه سلیم سلطان چرکس ممالکنده نائل فتوحات اولدیغی جهتله بویوك بر قوت کسب ایده‌رك قریم سواحلنده اجرای حکومته باشلادی . بو شایعه‌لر احمد سلطانه منسوب وکلایی هیجانه دوشوردی . پادشاهك عجزندن ، ضعفندن استفاده ایدوب سلیم سلطانك تصورات استیلا کارانه‌دن صرف نظرله همان موقع مأموریتی اولان طربزونه کیتمسی حقنده تکدیر آمیز اراده‌لر یکدیکرینی تعقیب ایتدی. حتی علمای زماندن مولانا نورالدین افندی اجرای نصیحت ایتمك اوزره کفه‌یه کوندرلدی .

سلیم سلطان ناصح مشارالیهی حسن قبول ایتمکله برابر تبلیغ اولنان اراده‌نك احکامنه امتثالده معذور اولدیغنی بیان ایده‌رك ملك عثمانینك هر طرفنده ظلم

واستبدادك مباح حكمنه كيرديكنى ، بو حالده شريعت اسلاميه‌نك مساعده ايده‌ميه‌جكنى جواباً درميان ايلدى .

بوجواب نزد پادشاهيده قرين صواب كورولمه‌دى . چونكه صدر اعظم على پاشا سلطان احمد طرفدارى ايدى . بالطبع سليم سلطانك اسعاف مرامنه مخالف بولندى . طربزون ايالتندن ممنون دكلسه ينه آناطوليده آرزو ايتديكى برولايته كوندريله‌جكى تأمين اولندى . لكن حضرت شهزاده او تأميناتده اعتماد ايتميه‌رك اعتراضنده ثبات ايلدى . « پدرمك حضورينه چيقوب بعض افادات مهمه‌ده بولنمق عزمنده‌يم . شايد بوكاده مساعده ايتمزلرسه ادرنه ايالتنى بكا توجيه بيورسونلر . بوندن باشقه هيچ بر امرلرينه اطاعت ايده‌ميه‌جكم ! » افاده‌سيله مقابله ايتدى .

بو مسأله‌يى ايضاح ايدن صولاق زاده ديبوركه :

« احوال جاريه خداوندكار حضرتلرينه عرض اولندقدنصكره بنمله‌سلطنتده شريكميسك ؟ ديو تكرار عتاب آميز جوابلر يازلدى . شهزادهٔ نامور دخى بويله خبر كوندردى‌كه : چون بنى غزادن منع ايدرسنز بكا روم‌ايلى جانبندن‌سنجاق ويرك مرادكز اوزره اولايم وآنكله تسلى بولايم . ديه‌رك در دولته توجه ايدوب ادرنه اوزرينه يورودى . بو دفعه دونوب كيده‌سك ديو تكرار خبرلر ارسال اولندى . اصلا قولاغنه قويميوب بيلدوكندن عدول ايتمدى . امرسلطنت مختل ، ونظام عالم معطل اولمشدر . ملك موروثمز پدريمز اولان پيرك غفلت واهالى ايله زوال مرتبه‌لرينه وارمشدر . البته كندولريله ملاقاتم لازمدر ديو اوغرندن دونمدى » (صحيفه ٣٢٥) .

شو حاله نظراً سليم سلطانك تكليفاتنده بر مقصد مهمك مستتر اولديغى پك آشكار ايدى . چونكه روم ايليده شهزاده‌لره بر آيالت توجيهى مخالف قانون اولديغى بيلديكى حالده اصرار ايلديكى تكليفنك شايان قبول اوله‌ميه‌جغى بديهى ايدى .

بووقعه‌نك جريان ايتديكى اثناده تخت سلطنته استحقاقى اولان سلطان‌احمده دخى چفته تاتارلرله خبرلر كوندرلمشيدى . لكن سليم منتظم بر فرقه ايله طونه جهتندن ادرنه‌يه‌حركت ايتمش‌اولديغندن‌بوتون‌وكلاى‌دولت تدبيرينى‌شاشيرمشيدى.

مشارالیهك خلافکیرانی اولان وزرا ذاتاً امور دولتی ید استبدادینه آلمش، ایستەدکلری کبی اجرای نفوذە پادشاهی‌دە تسخیر ایتمش اولدقلری جهتلە شهزادەنك حرکاتنە مدافعە ایتمك اوزرە روم ایلی بکلربکی حسن پاشایی مقدار کافی عسکرلە ادرنە حوالیسنە کوندرمکە موفق اولدیلر. لکن محبت وشفقت پدرانە سائقەسیلە پادشاهك حسن پاشایە «سنك حرکتك بر نمایشدن عبارتدر. صاقین مقاتلەیە سببیت ویرمیەسك. صوك درجە تدابیر حکیمانەیە رعایت ایدەرك حسن صورتلە تألیف بین ایتمکە چالیشەسك!» مآلندەکی امرینەدەمانع اولەمادیلر.

سلیم سلطانك حرکاتندن خبردار اولەمیان حسن پاشا ادرنە جوارینەکلدیکی صیرەدە شهزادەنك فرقەسنی شهرك خارجندە کورمسیلە متحیر قالدی. آلمش اولدیغی امر پادشاهی‌اوزرینە محاربەدن توقی‌ایدەرك بولندیغی نقطەدن ایلری کیتمدی. بو حرکت، افکار عمومیهٔ رجالدە مختلف معنالرلە تفسیر اولندی. شهزادەنك خارق‌العادە ترتیباتی خلافکیرانك موجب‌شکایاتی اولدیغی کبی بوتون یکیچریلرلە سائر عسکرك بالعکس بادیٔ تقدیراتی اولدی.

شو قدر واردرکە مسألهٔ جاریەنك حقیقتنی عسکر قسمنك عوامنە شایع اولەمادیەندن وکلای مخالفین یا شهزادەنك قانون دولتە اطاعتە اجبار ایدلمسنە، یاخود حرباً تأدیب اولنمسنە پادشاهی اقناع ایتدیلر. ایرتسی کون فرقهٔ همایون سفربر اولەرق حاضرلاندی. ذات شاهانەدە تبدیل قیافتلە بر آرابەدە بولندیغی حالدە یولە چیقدی! حقیقة عارضهٔ جسمانیەسیلە حسن ادارەیە موفق‌اولەمدیغی وظیفهٔ ریاست ایچون، اهلیت فطریەسنی اثبات ایدن سوکیلی اولادینك قلیج قوتیلە محوینە یورودی...

∴

وقتاکە فرقهٔ همایون ادرنە پیشکاهنە تقرب ایتدی. سلیم سلطانك اردوسی‌دە چقور چایر موقعندە آرامساز مهابت اولدیغی کورولدی. آرتق پادشاه‌تأثیرات قلبیەسنە مقاومت ایدەمدیکی کبی وکلانك تشویقاتنەدە اهمیت ویرمیەرك آرزوی ملاقاتك بروقت مناسبە تعلیق اولنمسی شرطیلە شهزادەنك ویدین وسمندرەایالتنە مأمور اولدیغی، بوندن ماعدا بر ایستەدیکی وارسە همان عرض ایدوب اسعاف مطلوبنە منتظر بولندیغی تبلیغ ایلدی. سمندرە سنجاغنە الحاق ایدیلن ودین،

سلستره بکلربکلکی منشوری‌ده علاوه ایدوب سلیم سلطانه کوندردی .

عالی تاریخنك مندرجاتنه کوره منشور همایون عادتا عهدنامه طرزنده برطاقم شرائط سیاسیه‌دن عبارت ایمش . حتی پادشاهك حال حیاتنده سلطان احمدك ولیعهد انتخاب ایدلیه‌جکی ، کندیسنك ارتحالندن صوکره مقام سلطنته کسب لیاقت ایده‌جك اولان شهزاده‌نك کچمسی ملتك آراء عمومیه‌سنه عائد بر مسأله اوله‌جغی دخی قیداولنمشدر .

بووقعه‌یی صولاق زاده تاریخی‌ده عین مآلده درج ایتمشدر . فضله اوله‌رق سلیم سلطانك بواراده‌یه امتثال ایتمش اولمسنه مکافاةً برچوق قیمتدار هدیه‌لرله تلطیف اولندیغنی دخی ایضاح ایلمشدر [*] .

معاهدهٔ جاریه شهزاده سلیمك امیداستقبالنی تمامیله تأمین ایتدیکی جهتله کمال ممنونیتله مأموریت جدیده‌سنه متوجهاً ادرنه‌دن حرکت ایلدی . عهدهٔ اداره‌سنه توديع اولنان ایالتده اجرای حکومته مأمور ایتدیکی آدملری‌ده کوندردی . فقط کندیسیله فرقه‌سی اسکی زغره‌ده قالدی . انظار امید پرورانه‌سنی ادرنه جهتنه حصر ایتدی . حالبوکه پادشاه ، دولتك کسب ایتمش اولدیغی درجهٔ وخامتی تقدیر ایده‌میه‌جك قدر ضعف طبیعی‌یه زبون اولدیغندن سلیم سلطانك کویا محل مأموریتنه حرکتنی متعاقب کندیسی‌ده استانبوله عودت ایلدی (٩١٧) .

* *

شهزاده سلیمك زغره‌ده قالمسی برحادثهٔ آتیه‌نك ظهورینه الك قوتلی دلائلدن ایدی . بوحادثه‌یی کشف وادراك ایدن اعاظم دولت برایکنجی تیمور وقعه‌سنك سرنمای ظهور اولمسندن پك زیاده اندیشناك بولنیوردی . چونکه سلیم سلطانك حرکات معلومه‌سندن خبردار اولان قورقود واحمد سلطانلرك دعوای استحقاق ایله میدانه چیقاجقلری شبهه‌سزدی .

ذاتاً بوأثناده مملکتك هرطرفنده برادارەسزلك حکمفرما اولیوردی . اولاد

[*] پادشاه ممالك آرا حق ابوتی اداایچون اول سزاوار تاج وتخت اولان شهزادهٔ نیکبخت حضورینه خدام عالی مقامدن حسن جمال صاحبی اونعدد زرین کمرلو غلام سیم اندام انعام ایتدیلر وزرسرخله مملو برقاچ کیسه و برقاچ طویله اسب صبارفتار و نیجه قطار اشتر واستر ارسال اولندقدنصکره دلخواهلری اوزره عهدنامه یازیلوب . . . » [صحیفه ٢٢٨]

اكبر اولان قورقود سلطان افكار عاليه اصحابندن غايت عاقل ، مدبر برذات اولمغله برابر برادرلرى بيننده‌كى رقابت سلطنتك شجرۀ دولتى كوكندن صارصه‌جق برعارضۀ زوال تشكيل ايده‌جكنى دوشونيوردى .

شهزاده سليمك روم ايلى‌يه پاى‌انداز اولمسنى بكده خيره دلالت ايده‌جك برمسأله صورتنده تلقى ايده‌مين قورقود سلطان مركز مأموريتى اولان انطاليه‌دن حركتله مغنيسا اوزرينه يورودى .

حالبوكه تكه سنجاغنده توره‌مش اولان شيعى مذهبنك اشراسندن (شاه قولى) ديدكلرى شيطان قولى ، مرشدلك ادعاسيله الكشنيع مفسدلكه ارتكاب ايدن ملاعيندن اولديغى جهتله شهزاده قورقودك معيتنه بغتةً هجوم ايده‌رك بوتون اموال واشياسنى غضب وغارت ايلدى .

بو وقعه پادشاهى مأيوس ايتدى . درحال اناطولى بكلربكى قره‌كوز پاشايى شيطان قولنك تأديبنه كوندردى . نه‌فائده‌كه اشقيانك قوتى زياده اولدقدن فضله تحصيل ايتدكلرى موقعلرك مناعتى‌ده تأمين غالبيته مدار اولديغندن قره‌كوز پاشا عسكريله برابر شيطان قولى اشراسنك نجۀ انتقامنده هلاك اولدى .

پادشاه بو مغلوبيتدن پك زياده صيقلدى . احمد سلطانك رفاقتنده بولنان صدراعظم على پاشا ايله شهزاده‌نك بالذات حركت ايتمسنى ، شيطان قولنك محو ايدلمسنى غايت مؤثر برلسان ايله امر ايتدى . بو امرك تحتنده ، احمد سلطانك كسب موفقيتيله برابر تخت سلطنته ابراز لياقت ايده‌جكى معناسى‌ده مستتر ايدى .

غريبدركه احمد سلطان ايله حركت ايدن على پاشا فرقه‌سى سيواس حواليسنده قيزيل قيا موقعنده شاه قولينك عونه‌سنى فناحالده محاصره ايتمش ايكن شهزاده‌نك يكيچريلرى كندى طرفنه جلب ايتمك خصوصنده‌كى احتراصاتندن استفاده ايدن اشقيا خط محاصره‌يى بوزوب (كوك‌خالار) واديسنه چيقمش اوراده وقوع بولان محاربه‌ده هم على پاشا مرتبۀ شهادتى احراز ايتمش هم شيطان قولى‌ده عثمانلى امراسندن حيدربكك سيف جلادتيله قتل ايدلمشدر .

بو مغلوبيتك يكانه‌مسببى احمد سلطاندر. چونكه محاصره‌نك الك شدتلى زماننده يكيچرى افرادينى كندى مقصدينه خدمت ايتديرمك ايچون پاره قوتيله اطماعه چاليشه‌رق دولتك ناموس وشوكتنى پايمال ايديوردى . تأمين سلطنت هوسيله

بر دولتك عسكرینی براشقیا عونه‌سنك پنجهٔ غدرنده ازدیریبوردی . حالبوکه امید ایتدیکی یکیچری طرفدارلغی بالعکس علیهدارلغنه خدمت ایتدی . بوتون امرا « بوشهزاده پادشاهلق ایچون چالیشیور امابر حیدودك حقندن کله‌یور ! بزاویله پادشاه ایسته‌میز ! » فریادیله شکایته باشلادی .

آناطولیده جریان ایدن وقوعاتدن یکیچری طاقیله بوتون عسکر دلکیر اولدی . احمد سلطانك اهلیتسزلکی برسرمایهٔ قیل وقال عدایدلدی . کیمی شهزاده قورقودك منورالافکار ، اهل عرفان وکمال اولمسنی برحجت استحقاق زمینی‌ده ادعاایدییور ، کیمی‌ده سلیم سلطانك حماست قهرمانانه‌سنی برحق رجحان صورتنده اثبات ایلیوردی .

شایان تأسفدرکه سلالهٔ آل عثمانك حائز اولدیغی اهمیت سلطنتله متناسب کوروله‌مین استقلال حکومت احتراصاتی برصلب نجیبك محصول حیاتی اولان ایکی قرنداشك یکدیگرینی رقابت اغورینه قربان ایتمسی کبی چنکیزانه مقاله‌لرله عالم انسانیتی لکه‌دار ایدییوردی !

* * *

برادرلرینك حرکات واقعه‌سندن خبردار اولان سلیم سلطان زغره‌دن تکرار ادرنه‌یه حرکت ایتدی . ادارهٔ حکومتی صورت رسمیه‌ده یداقتدارینه آلدی . بوتون مجرملری عفوایدوب حبسخانه‌لرك قپولرینی آچدیردی . صفت حاکمیتنی هرطرفه اعلان ایتدی .

بومعامله استانبول رجالنی فوق‌العاده هیجانه دوشوردی . بوتون وزرا شهزاده‌نك تأدیبی لزومنی درمیان ایده‌رك پادشاهی اردوی همایون ایله مدافعه‌یه اجبار ایدنجه ذات شاهانه‌ده اولجه اجرا ایلمش اولدیغی معاهده‌سنی بوزمقده مضطر قالدی . احمد سلطان وارث سلطنت ایتمك اوزره استانبوله جلبنه‌ده موافقت کوستردی .

اردوی همایون چورلی قیرلرنده (اوغراش) کویی جوارنده آرامساز اولدیغی صره‌ده سلیم سلطانك فرقه‌سنه تصادفله خونریزانه برمحاربه ایتدیلر . شهزاده‌نك عسکری پریشان اولدی . کندیسی‌ده بیندیکی آتك سرعت سیروحرکتی ، معیتنده‌کی امرادن فرهاد آغانك جسارت وشجاعتی سایه‌سنده حیاتی قورتاروب اخیولی بورغازینه کیتدی . اورادن‌ده بحراً قریم ساحلنه

عودت ایتدی . بوزلمش اولان فرقه‌سی‌ده طونه‌دن قریم حوالیسنه کیتدی .

فکر انصاف ایله دوشونولورسه بودعوای ریاست مسئله‌سی عادتا فاصلهٔ سلطنت حادثه‌لرینه تطبیق اولنور . چونکه بعض‌مؤرخلرمز بووقعه‌ده منطقسز برافراطی التزام ایدرك حقوق پادشاهی‌یی — پیرزبون اولدیغندن دولایی — آیاقلر آلتنه آلمق ایسته‌مشلر . سلیم‌سلطانی‌ده — نوجوان جسور اولدیغی ایچون — تأمین سلطنت خصوصنده‌کی عزم وثباتنی مشروع برصورتده تصویر ایتمك غیرتنده بولنمشلردر ، باعث حیات‌اولان پدرك ، حکمدار بولنان بر پادشاهك حق سلطنتنه تعرضله ملك وطنك انحطاطنه بادی اوله‌جغنی بیله‌دوشونمکه لزوم کورمه‌مشلر . ریاکارلقده الك‌مذموم بردرجه‌یه وارمشلردر. اوذمیمه‌ایله سلیم سلطانك قریم خاننه دخالت ایتمسنی، تأمین سلطنت مقصدیله‌یك ایلری کیتمسنی‌ده خوش کورمشلردر!

حالبوکه مؤرخلرمز ایچنده الك زیاده شایان اعتماد اولان صولاق زاده‌نك روایتنه کوره شهزادهٔ نامدارك کفه‌یه رجعتنده قریم خاننك بیان ایتمش اولدیغی تسلیتکارانه سوزلره مقابلةً :

« بز سودای سلطنت ویاخود طلب‌مملکت ایچون اول‌طرفه وارمامش ایدك. بلکه بابامز ضعیف وبی مجال ونحیف اولمغین جملهٔ اموری وزرایه تفویض ایتمکله اعدای دین ودولت هر جانبدن باش قالدیروب باعث اختلال ورعایامز پایمال اولمشدر . وسائر قرنداشلرمز کندو هوای وهوسلرینه تابع اولوب ناز ونعیم ایله پرورده بولنمشدر . هر بری استراحته میل ایدوب دشمن حاجتلری دکل ، بزم قصدمز صیانت دولت وحمایت ناموس‌سلطنت‌ایدی‌که واروب بابامزی زیارت ایدوب هم صیله ایده‌لم وهم برمقدار عسکر ایستیوب اهل خروجك حقندن کله‌لم . ارکان دولت بو خصوصه مساعده ایتمیوب طمع تاج وتخت تهمتی ایله آره‌مزه نفاق وحائل ودفعمزه مائل‌اولدیلر. مقدر نه‌ایسه ظهورایدر... » [*].

جوابیله خطاب ایتدیکی نظر دقته آلنیرسه مسأله‌نك حقیقتی باشقه بر شکله کیرمش اولور .

[*] صحیفه ۲۳۳ :

بو هنكامده قرەمان واليسى اولان شهنشاه سلطان اجل موعوديله وفات ايتمش ، صدراعظم على پاشانك شيطان قولى كبى بر ظالم عنيدك سيف انتقاميله هلاك ايدلمسى سلطان بايزيدى پك زياده دلخون ايتمشيدى. ذاتاً عارضۀ وجوديه‌سى وظيفۀ حكومتى اداره‌يه كافى دكلدى . بو تأثراتك انضمامى‌ده تعقيب ايدنجه آرتق كلياً كوشۀ عزلتى اختياره مجبور اولدى .

ايشته شو انزوا زماننده احمد سلطانك طرفكيرانى اولان رجال دولت ، صداعظم بولنان هرسكلى زاده احمدپاشانك سليم سلطان حقنده‌كى اثبات رجحان ولياقتنه رغماً پادشاهى اغفاله موفق اولوب احمد سلطانى سرير سلطنته انتخاب ايتديرديلر. غياباً رسم بيعتى‌ده اجرا ايتديلر . حتى صدراعظمى‌ده عزل ايتديرمكه سبب اولديلر .

احمدسلطان ذاتاً سيواسدن حركتله استانبوله متوجهاً كليوردى . مالتپه قيرلرينه واصل اولديغى اثناده قوجه‌مصطفى پاشا ، مؤيدزاده عبدالرحمن افندى ، آناطولى بكلربكى حسن پاشا استقباله شتاب ايتديلر . راسمۀ بيعتك اجرا اولنديغى تبشيراتيله‌ده شهزاده‌نك حسن توجهنى جلب ايتمك ايسته‌ديلر . لكن بو تدبيرلر حكم زمانك الجاآتيله موافق تقدير اوله‌مادى ! يكيچريلر ، سپاهيلر عموميتله عصيانه باشلادى . قازانلر دوردلدى . بوتون عسكر اولا استقباله كيدنلرك قوناقلرينه هجوم ايدوب يغمايه كيريشديلر . صكره‌ده شهرك هر طرفنه يغماجيلر يايلديلر .

« بز بويله جسارتسز پادشاه ايسته‌ميز ! بر شيطان قولنك حقندن كله‌مين شهزاده‌يه‌مى بوملت اسير اوله‌جق ؟ اونك احتمالى يوقدر . . بز سلطان سليمى ايسترز ! پادشاهلق مقامنه مستحق اولان اوذاتدر ! بوندن باشقه هيچ بر سوز ديكله‌ميز .. اوازه‌لريله افكار عموميه‌يى احمد سلطان عليهنه چويرديلر . حتى سرايه هجوم ايتدكلرى صيره‌ده سلطان بايزيدى تهديده قدر جسارت ايتديلر . پادشاه بالضروره ارباب عصيانك مقصدينه خادم اولدى . يالكز اركان دولتدن مصطفى پاشانك صدراعظم نصب اولنمسنى رؤسادن رجا ايده‌رك تسكين عصيانه برچاره بولدى .

يكيچريلر بر طرفدن‌ده بوتون سواحلى صارديلر . قارشى ياقه‌دن بر كوچوك صندالك كچمسنه بيله مانع اولديلر .

وقوعاتك صورت جريانندن متأثر اولان شهزاده آرتق استانبول جوارنده

آرام ایتمکده جرأتیاب اوله‌مادی . اول امرده بوتون آناطولی ولایاتنی اداره‌ٔ حکومتنه کچیرمك ، بعده استانبوله هجوم ایده‌رك حق سلطنتنی احقاق ایتمك امیدیله مال تپه‌دن رجعت ایتدی .

بو حرص انتقام ایله قونیه اوزرینه یورودی . بویوك برادری مرحوم شهنشاه سلطانك اوغلی محمدچلبی‌یی غدارانه برصورتده تضییقه باشلادی . قونیه‌یی ضبط ایتدی . اجرای حکومته کیرشدی . بو حقسز معامله‌دن صرف نظر ایتمسی ایچون پدری طرفندن کوندرلمش اولان امرادن (قونور) بکك بورنی ، قولاغنی کسوب حضور شاهانه‌یه کوندردی ! احمد سلطانك شوکستاخانه حرکتی پادشاهی فوق العاده کوجندیردی . حتی طرفدارانندن برقسمنی‌ده دلگیر ایتدی . [٩١٧] اواسطی .

⁂

اولاد اکبر اولان قورقود سلطان ، برادرلرینك تأمین سلطنت خصوصنده‌کی مقصد شدیده‌سنه قارشی الك مؤثر برتدبیر اوله‌رق تبدیلاً استانبوله کیردی . یکیچری اوجاغنه التجا ایتدی . چونکه امرانك قسم اعظمی جنت آشیان فاتحك حین وفاتنده وکیل سلطنت اولان بو شهزاده‌نك پك چوق احسان وانعامنی کورمشیدی. او مناسبتله اوجاق امراسنك معاونتنی قویاً امیدایدییوردی. لکن او امیدلر همان مبدل یأس اولدی . کندیسنك فضل وکمالی تصدیق ایدلمکله برابر حسب الزمان کوچوك برادری سلطان سلیمك رجحان ولیاقتی اثبات اولندی .

بونکله برابر سلطان سلیمك زمان حکومتنده شهزاده‌نك حیاتنه قصد اولنمیه‌جغی ، حریت شخصیه‌سنه قطعیاً تعرض ایدلمیه‌رك کندی عالمنده یشامسنه هیچ کیمسه‌نك مانع اولمیه‌جغی عموم امرانك رأی وقراریله تأیید ایدلدی .

احوال جاریه‌دن پی‌درپی خبر آلان سلیم سلطان قریمده بولنیوردی . بوتون خانلرك فوق العاده محبت صمیمیه‌سنی قازانمش اولان شهزاده ، احمد سلطانك اوحوالیده بالواسطه چویرمك ایسته‌دیکی انتریقه‌لری‌ده خان زاده سعادت کرای قوتیله منع ایتمکه موفق اولدی .

ايشته بو رقابت سلطنت هنكامه‌سنده ايدى‌كه پادشاه طرفندن قريمه كلن مأمور مخصوص سلطان سليمك سرير عثمانى‌يه نامزد اولديغنى تبشير ايتدى . سرعتله حركتنه عموماً انتظار اولنديغنى‌ده بيلديردى . بو دعوته كمال تهالكله اجابت ايدن شهزادهٔ نامزد ۹۱۸ سنه‌سى محرمنك ۲۸ نده خادم كوى صحرالرينه كلدى . برقاچ كون ظرفنده بش بيك قدر كزيده فرقه‌سيله چكمجه واديلرينه قدر ايلريله‌دى .

سلطان بايزيد ، عثمانلى دولتنده برنجى (خلع) فلاكتنه معروض اولديغنى آكلامشيدى . اوجهتله سلطان سليمه — برمدت موقته ايچون — سوداى حكومتك تأخيرى اسبابه تشبث ايتدى . يارم مليون آلتون ويرمكه حاضر اولديغنى خبر كوندردى . شهزاده قطعياً راضى اولمادى . « بن اجدادمك تأسيس ايتمش اولديغى قوجه بر دولتى پدرمك وعد ايتديكى رشوتله محو ايده‌مم . كنديلرينك اسباب استراحتنى تأمين ايتمك عزمنده‌يم . چونكه هم فكراً ، هم جسماً يورغون اولدقلرينى بيليرم . صوك زمانلرينك راحت وجدان ايله كذراننى آرزو ايده‌رم . » جوابيله مقابله ايتدى .

مقرى كوى حذالرينه مواصلت ايدن شهزاده برقاچ كون يكى باغچه موقعنده آرام ايتديكى اثناده بويوك شهزاده قورقود سلطان الك ايلريده اولديغى حالده بوتون رجال دولت ، اعاظم ملت يكيچرى امراسيله برابر سلطان سليمى استقباله شتاب ايديورلردى . پادشاه ايسه عزلتكاه قديمى اولان اسكى سرايده محافظهٔ حيات واهمه‌سيله مشغول بولنيوردى . حالبوكه خلع مسئله‌سى آراء عموميه ايله حل اولنمشيدى . هرصنف عسكرك امراسندن مركب برهيأت سرايه كيرديلر . « شوكتلى پادشاهمز شيمدى‌يه قدر وظيفهٔ رياستى ايفا ايتمك زحمتيله پك زياده ضعيف دوشديلر . جهاد وغزايه‌ده اقتدارلرى قالمادى . عنايت بيورسونلرده شهزاده سليم سلطانه مقام سلطنتى توديع ايتسونلر . كنديلرى‌ده عمر شاهانه‌لرينى مستريح القلب اوله‌رق كچيرسونلر ! » تمنياتنى حضور پادشاهى‌يه عرض ايتديلر .

بو قضايه رضادن باشقه چاره اولماديغنى تسليم ايدن سلطان بايزيد : « مادامكه سز بنم ضعفمه آجيورسكز ، ايشته بن‌ده سزك آرزوكزه خدمت ايديورم . حق مشروعم اولان حكمدارلق وظيفه‌سنى اوغلم سليم سلطانه رضاى شاهانه‌مله ترك وتبرع ايتدم ! تخت سلطنت كنديسنه متيمن اولسون . تسبيحات خيريه‌سنده

جناب حق موفقیتلر احسان ایتسون ! کندیسنه خبر ویریکز کلسونده ، الك اول رسم بیعتی اجرا ایده‌یم ! » امرینی ویردی [*] .

بو مژدهٔ عظیم سرای میداننده بکله‌ین دهشتلی بر جم غفیر طرفندن فوق‌العاده برمسرتله آلقشلاندی . متعاقباً شهزاده پدرینك حضورینه چیقدی. حزین بر وضعیت احترامکارانه ایله اللرینه صارلدی . کوز یاشلریله اوپدی . سلطان بایزیدده عین صمیمیتله وارث سلطنتنی قوجاقلادی . « حضرت مالك‌الملك دستکیرك اولسون ! اجدادمزدن امانت اولان بودولتك اعلاسنه موفق‌اوله‌سك. ایکی جهانده فوزونصرت بوله‌سك ! . » ادعیه‌سیله رسم‌بیعتی‌ده اجرا ایلدی . تکرار بر مصافحهٔ وداعکارانه‌ایله سلطان بایزید سراینه کیدییورکن رکابنده‌ده سلطان سلیم وظیفهٔ تشییعی ایفا ایدییوردی .

سلطان بایزیدك مساعده‌سیله رسم بیعت کندی دائره‌سنده اجرا اولندقدن صوکره بوتون‌خلق برشهرآیین عظیم‌ایله شادکام اولدی . دولتك یکیدن بردورهٔ سعادته کیردیکنه امنیت عمومیه حصول‌بولدی [۸ صفر ۹۱۸ جمعه‌ایرتسی] .

---

[*] **نظم**

دست بوس ایدوبده شاه سرفراز	ال قاوشدیردی کوستردی نیاز
التفات خسروی بولدی ظهور	قالمدی الطاف شاهیده قصور
شفقت مهر ایله اول شاه سعید	خامهٔ اسلام سلطان بایزید
تاج وتختن اوکا تسلیم ایلدی	لطفله تکریم و تعظیم ایلدی
لطفله شهزاده‌یه ایدوب خطاب	دیدی لازمسه سکا آخر ثواب
ظلمی‌ترك‌ایت عدل ودادی پیشه‌قیل	چون اولوم‌حقدر آنی‌اندیشه‌قیل
مرحمت قیل عاجز وبیچاره‌یه	شفقت ایله بیکس وآواره‌یه
کیمسه‌یی قهر ایله آزار ایلمه	مملکت خلقنی بیزار ایلمه
کردیلرسه‌ك اولسه عالم سکا رام	قیل مدام اهل کماله احترام
بر نیازم وار دخی سندن همین	چونکه کیردی‌حکمکه رویزمین
ایلمه اخوانته اصلا جفا	کیم بودوران کیمسه‌یه ایتمز وفا

(صولاق زاده تاریخی)
صحیفه ۳۴۵ — ۳۴۶

دور سلطان سليم اول

ياوز سلطان سليم

— ١٠ —

دأب قديم بيعت اجرا اولندقدن صوكره پادشاه نوجاه درحال قورقود سلطانك تأمين ممنونيتى اسبابنه تشبث ايلدى. مشار اليهك آرزوسى اوزرينه مدللى سنجاغنه بعض امتيازات مخصوصه ويرلدى . سلطان سليمك بو معاملهٔ اخوت پرورانه‌سى شايان تقديردر .

متعاقباً عوائد سلطنت حکمنه کیرمش اولان عطیه‌لر توزیعه باشلادی . قپوقوللرینه، یکیچریلره ، سپاهیلری اللیشر آلتون احسان ایدیله‌رك تبدل سلطنته ایتمش اولدقلری خدمتلرینك مکافاتی تقدیر اولندی [۱] .

رسم جلوسده یکیچری مراسی برردرجه ترفیع ایدلدی . بواثناده زوربا اوجاغندن بریکیچری ضابطی حضور پادشاهی‌یه چیقوب « بزی ترفیع ایتدیکز. لکن جلوس هدیه‌سندن محروم براقدیکز. بزده عطیه‌مزی ایسترز ! » معروضاتیله جبارانه برحرکتده بولنمسی اوزرینه سلطان سلیم فوق‌العاده حدتله‌رك ضابطی بر جمعیت عظیمه ایچنده کندی خنجریله قتل ایتمش . بوصورتله زوربالره آجی بر درس عبرت ویرمشدر .

بو معامله ، مدنیت انسانیه نقطهٔ نظرندن شایان تحسین کوروله‌مزسه‌ده او زمانك حکمت حکومتنه، ایجاب سیاستنه کوره اجراآت مهمه‌نك الك مستحسنی ایدی . چونکه مقام سلطنت اك کچی زوربالرك تهدیدینه هر وقت معروض اولیوردی . پادشاهك شرف ذاتیسی بر فرومایه جبارك بازیچهٔ تحقیری اولمق استعدادینی کوستریوردی . او جهتله پادشاهك بو نظریهٔ سیاستی پك مؤثر بر نتیجه حاصل ایتدی .

*
* *

سلطان بایزید دوری پك زیاده اسرافاته ، دبدبه وداراته مساعد بولنیوردی. حرب میدانلرینی تختکاه اتخاذ ایتمش اولان عثمانلی پادشاهلری استانبول فتحندن صوکره بیزانس احتشاملرینه مفتون اولمغه باشلادیلر . تاریخلرك اقوای روایتنه کوره عصربایزیدده سرای شاهانه‌ده اوچ یوزدن فضله قپوجی ، اوچ بیکه قریب سلاحشور نوبتجی موجود بولنیورمش !

سلطان بایزید فوق‌العاده عزلت وانزوایه مبتلااولدیغی جهتله زمانك رجالی آره‌سنده (ولی) عنواننی احراز ایتمشدر. اومناسبتله مصالحه‌یی محاربه‌یه ترجیح ایدردی. زماننده اهمیتلی حربلرك ظهور ایتمه‌مسی دائما صلح طرفداری اولمسندن ایلری کلمشدر .

---

[۱] بر آلتون ٦٠ آقچه‌یه تداول ایدردی . شو حسابه کوره هر بر نفره اوچریبك آقچه ، یعنی شمدیکی قیمت اعتباریله یکرمی شر غروش عطیه ویرلمشدر .

شیمدیکی حربیه نظارتی قارشیسنده بولنان جامع شریف خیراتندندر. تخصیص ایتمش اولدیغی اوقافی‌ده بویوك بر واردات حاصل ایتمکده‌در.

محاربه‌دن محترز اولدیغی حالده فنون عسکریه‌ده جسارت وصنایع حربیه‌ده مهارتی تسلیم اولنمشدر. هر جمعه، قاسم پاشانك اوست باشنده اولان (اوق میدانی) تعلیمگاهنه کیدر اوراده هر آتدیغی اوقی هدفه اصابت ایتدیرمکله برنجیلکی احراز ایدردی.

زمام ریاستی سلطان سلیمه ویردکدن صوکره کندیسی اسکی سرایده اعتکافه کیرمش بر حالده ایدی. لکن او طرز حیاتی‌ده وقار نفسنه لایق کورمدیکندن مهد ولادتی اولان (دیمتوقه) ده اقامت ایتمك آرزوسنه دوشدی. سلطان سلیم بو آرزویی درحال اجرا ایتدی. بویوك بر آلایله پدرینی تشییع ایدوب محل مقصوده کوندردی. فقط وقعهٔ خلعك سوء تأثیریله متأثر اولان ضعف طبیعیسی درجهٔ نهایه‌یه کلمش اولدیغندن اثنای راهده (سکودلی) جوارنده تکمیل انفاس ایلدی [١٠ ربیع الاول : ٩١٨].

بو ارتحال مسأله‌سی حقنده بعض وقعه‌نویسلر درلو درلو معنالر ویرمش ایسه‌ده روش احواله کوره هر صورتله بی تاب قالمش اولان بر وجودك یتمش سنه‌دن زیاده پایدار اولماسی‌ده خارقهٔ طبیعتدن معدوددر.

مشار الیهك وفاتی سلطان سلیمی درجهٔ نهایه‌ده محزون ومکدر ایتدی. کمال حرمتله تجهیز وتکفینه مأمور ایتدیکی برقافلهٔ مشایخی سرعتله یوله چیقاردی. جنازه آلایی غایت مطنطن برصورتده دردنجی کون اجرا اولندی. فاتح جامعنده نمازی قلندقدن صوکره کندی بنا کرده‌سی اولان جامعك قبله جهتنده‌کی مرقدینه دفن ایدیله‌رك ودیعهٔ رحمت قلندی.

یاوزك بدایت سلطنتی

مؤرخلك وظیفه‌سنی مداحلق ذمیمه‌سنه فدا ایتمك بولندیغمز دورمشروطیتك احکام علویه‌سنه بر ضربهٔ استبداد ایندیرمك قیلندندرکه اوحسیسه‌یی‌ده هیچ بر صاحب وجدان ارتکاب ایده‌مز.

برازده نظر حکیمانه ایله باقیلیرسه ، یاوز سلطان سلیم اك مهلك، اك مشکل قدمه‌لردن تخت سلطنته چیقمشدر. رأس ریاسته کچمك ایچون برادرلرینك بوتون آناطولیده اویاندرمش اولدقلری تقسیم ملك بلیه‌سی بر آفت اضمحلال کبی شدتله حکمفرما اولیوردی .

سلطان سلیمك جلوسنده بنیان دولتی تملندن صارصمقده اولان انقسام اداره قاصیرغه‌لری احمد سلطانك تشویقاتیله شدتنی آرتدیرییوردی . یکیچریلرك متغلبانه سرکشلکلری قانون حکومتی پایمال ایدییوردی . یکیچری اوجاغی عادتا برمنبع فساد ، اك دوغروسی برمرکز استبداد شکلنی آلمشیدی . چونکه پادشاه اولان ذاتی کندیلرینه منتدار ایتمکله مغرور ایدیلر . بوحاکمیتك مقتضیاتندن عد ایتدکلری نفوذ متحکمانه کندیلرینه پك بویوك برامتیاز بخش ایلکده ایدی . حالبوکه دها رسم بیعت زماننده جلوس عطیه‌سی ایسته‌ین معهود یکیچری ضابطنی پادشاهك کندی دست جلادتیله قتل ایتمسی دهشتلی بردرس انتباه ویردی !

قونیه ، بروسه ، سیواس آیالتلرنده توره‌ین مذهب شیعه طرفدارانی ، عجم دیارنده اجرای حکومت ایدن شاه اسماعیل صفوی دولتنه میال ایدیلر . اومناسبتله احوال داخلیه‌مز پك دهشتلی بردور انقراض ایچنده بولنیوردی .

سلطان سلیم بوغائله‌لرك کافه‌سنه مقاومت ایده‌جك براقتدار حماستی فطرةً احرازایتمشیدی . اوقوتله استقبال دولتی محافظه ایده‌جکنه امین ایدی . بناءً علیه

اك اول تقسيم سلطنت غائله‌سنى ازاله ايتمك اسبابنى دوشونمكه باشلادى . كفه‌ده بولنان اوغلى سليمان سلطانى جلب ايتدى . دولتك وارداتنى تزييده ، قواى عسكريه‌سنى تأييده كمال اهميتله مسارعت ايلدى .

شايان حيرتدركه وكلانك قسم اعظميله آناطوليده‌كى شهزاده‌لر سلطان سليمك عليهنه حركت ايده‌رك بوتون عسكرى عصيان واختلاله تحريكده دقيقه فوت ايتميوردى . بواثناده پادشاه ادرنه‌ده بولنيوردى . حتى جلوس تبريكى ايچون كلن سفرانى‌ده اوراده قبول ايده‌جكنى اعلان ايتدى .

. بوتون سفيرلر التفات شاهانه‌يه مظهر اولدى . ونديكدن عثمانلى سواحلنه كله‌جك اموال تجاريه‌دن يوزده‌بش رسم كمرك آلنمسنه‌ده راغوزه مرخصى موافقت كوستردى . شوحاله كوره روم‌ايلى جهتى هردرلو تعرضات سياسيه‌دن مصون بولنيوردى .

آناطولى اقليمى ايسه پك زياده قاريشقدى . استانبولده ترتيب ايدلمكده اولان مفسدتكارانه تدبيرلر نتيجه‌سنده احمد سلطانك اوغلى علاءالدين چلبى بروسه‌يه كيردى . معيتنده بولنان قوۀ عسكريه ايله اجراى حكومته باشلادى . پدرينك وارث سلطنت ، صاحب حكومت اولديغنى‌ده اعلان ايتدى .

بو وقعه ياوز پادشاهى حدتلنديردى . اوغلى سليمان سلطانى وكيل ايده‌رك يتمش بيك قدر عسكرله آناطولى‌يه كچدى . حتى بوتون آناطولى سواحلنه‌ده مقداركافى بويوك سفينه‌لر كوندردى . زيرا اومحيط ايچنده بولنن شهزاده‌لرك جم سلطان كبى رادوسه ، ياخود مصره فرار ايتمه‌لرى‌ده ملحوظ ايدى.

اردوى همايون بروسه واديلرينه كلمزدن اول روم‌ايلى سوارى فرقه‌سيله پيشدار اولان على بك مالقوچ بروسه‌يى محاصره ايتمش . موجود عسكرى‌ده شهردن پوسكورته‌رك شهره كيرمشيدى . علاءالدين چلبى‌ى‌ده ملاطيه‌يه قدر تعقيب ايتدى .

بومهاجمه‌نك دهشتندن قورقش اولان احمد سلطان سرحدك خارجنه قاچمش اولديغى كبى ديكر ايكى اوغلنى‌ده شاه اسماعيل حمايه‌سنه كوندردى . اسلاميت نامنه (؟ !) امداد ايسته‌دى . .

صراحةً آكلاشيليوركه اعضاى سلطنتدن، اعاظم خانداندن اولان علاقه‌داران

دولت بیله منفعت ذاتیه‌سی اغورینه شاه‌اسماعیل کبی مشهور بر غدارك تعرضاتیله بوتون ملتك مضرتنه خدمت ایتمکدن چکنمیور ! ملك وطنك یاد اله کچمسنه چالیشیور ! بو مداخلاتك باعث اوله‌جغی عارضهٔ اضمحلالی بش اون سنه‌لك اجرای سلطنت نامنه بر لازمهٔ اقبال درجه‌سنده تلقی ایدییور ! . .

بو وقعه‌ده سلطان سلیمك شان‌حماستنی لکه‌دار ایدن بر افراطپرورلکی وارسه اوده آماسیه‌ده سرحد والیسی نامیله مأمور ایتدیکی اسبق صدراعظم داود پاشا زاده مصطفی بکه تعلیمات مقتضیه ویردکدن صوکره بروسه‌یه عودت ایتدیکی اثناده اولجه حمایه‌سنه آلمش اولدیغی برادرزاده‌لرینك بشنی‌ده قتل ایتدیرمش اولماسیدر. چونکه او معصوملر احمد سلطانك حرکات اولیه‌سنده مأمور اولدقلری سنجاقلری ترك ایده‌رك سلطان سلیمه دخالت ایلمشلر ، او صورتله‌ده صادقانه بر خط حرکت تعقیب ایتدکارینی بداههً کوسترمشلردی . ایشته بو فجیعه سلطان سلیم کبی بر داهی ایچون بویوك بر لکه‌در ! [رمضان اوائلی : ۹۱۸] [*] .

شو هائلهٔ فجیعه‌یی حکایه ایدن مؤرخلرمزك سیاق افاده‌لرینه کوره کندیلرنده حسیات وجدانیه‌دن ذره قدر بر اثر اولمادیغی ینه کندی تصویرلریله اثبات

[*] شاهراه سلطنتی خاشاك فتنه‌دن پاك ایتمك (! !) تدارکنده اولدی . یعنی بش نفر برادر زاده‌لر سلطان احمدك هجومنده خوف ایدوب سایهٔ پادشاهی‌یه کلوب صغنمشلرایدی . بری سلطان شهنشاه اوغلی محمدخان که (نیکده) بکی ایدی . بری دخی عالمشاه اوغلی عثمان شاه که کنغری بکی ایدی . واوچی دخی محمود سلطان اوغللری پدرکه موسی ، واورخان ، وامیرسلطان ایدی . سلطان فرخنده مقدم اصلاح عالم ونظام اموری آدم ایچون بونلرك وجودلرین بوروزکاردن نابود ایتمه‌سنه قصد ایدوب برکون فروشکوه ایله سیرکوه‌دشت ایلدی . وآغالرین هربرنی بلوکلریله اول ساده‌دل شهزاده‌لرك مصلحتی اتمامنه تعیین ایدوب کندولری سعادتله (؟ !) شهره دخول ومقر عزتلرینه نزول ایدنجه بشینك دخی کارلری برطرف اولوب اول سیم تن ! : وكل پیرهن ! ! ! نازك بدنلری کفنلره صاروب جد بزرکوارلری سلطان اورخان ومرادخانك مزاری جوارنده دفن اولندیلر .

نظم

خاکه دوکدی بادمرك اول کوللری | بورسه خلقی اولدیلر بلبللری
ایاسون بسترلرین سندس خدا | ایتمسون آنلری رحمتدن جدا

[صولاق زاده تاریخی : صحیفه ۳۵۲]

ایدییورلر . چونکه هم حقوق سلطنتی فتنه‌دن محافظه مقصدیله بوفعل جنایته تنزل اولندیغنی ادعا ، هم سایهٔ حمایهٔ پادشاهی‌یه کلوب دخالت ایتمش اولدقلرینی دعوی ایدییورلرده بو ایکی تضاد فاحشی مهم برصورتده کچیورلر! اول سیم‌وتن، کل پرهین نازك بدنلرك قانلی کفنلره صارلدیغنی بی‌پروا برلسان ایله سویلمکدن چکنمیورلر ! .

وقعه نویسلرمزك بوریاکارلقلری حقیقهٔ پك چرکیندر . هم ظالمه حق ویرییورلر . هم مظلومه آجییورلر ! برطرفدن‌ده انسانلق نامنی تلویث ایدن جنایتلری کویا « دأب‌دیرین سلطنت . یاخود اصول قدیمهٔ سیاست ! » شکلنده کوسترمکله برایکنجی فضیحه‌یی ارتکاب ایدییورلر . مؤرخلك نامنه مداهنلکك اك منفور درکه‌لرینه سقوط ایتمکدن صاقنمغه بیله لزوم کورمییورلر . .

حالبوکه خاندان سلطنتدن برسلیمان‌سلطان قالمشیدی . اونك حیاتی‌ده براجل مسمایه ، یاخود اورخان‌زاده سلیمان‌پاشا کبی براجل قضایه معروض‌ده اوله‌بیلمك طبیعی ایدی .

احمدسلطان ایله قورقودسلطانك موجودیتلرینی‌ده دوشونمکه حاجت یوقدر. چونکه اونلرك‌ده وجودلری — جریان حاله کوره — معدوم حکمنده ایدی. شوتقدیرده حاکمیت عثمانیه‌نك سلامت استقبالی بهانه‌سیله بوجنایتلره تنزل ایتمك قوجه بردولتك محوینه بوروملکدن باشقه برمعنا ایله تفسیر اولنماملق ضروریدر .

شوقدر وارکه بوسیآتك باشلیجه مرتکبی بالفعل سلطان سلیم دکلدر . اصل مسببلر طوائف ملوك بقایاسندن اولان برطاقم مخطی مجتهدلرله ، شریعت اسلامیه‌نك احکام علویه‌سنی تقدیر ایده‌مین زاغانوس ، آندریانوس ، قوسه‌ساریج زاده‌لر کبی مداهنلردن عبارتدر . زیرا اخلاق مایه ایران خلوصکارلغی ، بیزانس باربارلغی ایله پك زیاده الفت ایتمشدی . .

یوقسه ارطغرل غازیده . سلطان اورخانده ، مراد ثانیده کوروان آثار نجابت وعدالت خاندان سلطنتك نزاهت فطریه‌سنه ، سلامت فکریه‌سنه اك قوتلی دلائلندندر .

.·.

یالکز عثمانیلرك دکل . بلکه‌ده بوتون عالم اسلامیتك مدار مفاخری اولان

سلطان سلیم ، شو فاجعه‌یی ارتکابه تنزل ایتمیه‌جك قدر علویته مالك اولدیغی ایچون حیاتی اب شفیق مقامنده بیلدکاری عملرینك امرینه تسلیم ایتمش اولان معصوم شهزاده‌لرك فاجعهٔ قتلندن متأثر اولیورز . بونکله برابر مسئولیت جنائیه‌نك قسم اعظمنی فاتحدن انتقال ایدن عادت مشئومه‌یه ، بر قسمنی‌ده دور سلیمی اخلال ایتمش اولان ریاکاران امته آییرمق ایستیورز .

فقط دولتك جگرگاهنه ورم میقروبی کبی صاریلوب گیدن جلوس عطیه‌لرینك دوامنی الك قوتلی بر قانون حکمنده محافظه ایتمش اولدیغی ایچون مشارالیهك حرکاتنی تنقیدده کندمزی حقلی ظن ایدییورز . لکن بو ذهابمز مشارالیهك شان جلیلنه ایراث شین ایده‌مز . بالعکس اوقدر بویوکلکنه لایق کورمدیکمز الك کوچوك خطایانك بیله مشارالیه‌نامنه اسناد اولنمسنی قلباً ایسته‌مدیکمزه دلالت ایدر . چونکه یاوز سلطان سلیم بو دولتی ــ کسب استعداد ایده‌جکمز بر زمانده ــ جهانگیرلك مرتبه‌سنه ایصال ایده‌بیله‌جك قوتلری کمال متانتله تهیه ایتمشدر . خلافت عثمانیه او مساعیٔ عالی همتانه‌نك مآثر علویه‌سندندر .

سلطان سلیمك قوهٔ قاهرانه‌سی ، شیرازهٔ اطاعتدن چیقمش ، تحملفرسا بر حالده شیمارمش اولان یکیچریلرك‌ده باشنه بلای مبرم اولمشیدی . حتی او ازغین زوربالرك قوتیله چالدیران‌ده ایران اردوسنی پریشان ، حلب‌ده‌ده مصر فرقه‌سنی تارمار ایده‌رك احراز شان ایلدی . ایشته بو موفقیتلر مشارالیهه مخصوص اولان خارقه‌لردندر .

⁂

قورقود سلطان فضل وکمالیله ، علم وعرفانیله پك عالی بر موقع احراز ایتمشیدی . لکن حریص عنوان اولمادیغی ایچون اجرای سلطنت آرزولرینه دوشمکده لزوم کورمیوردی . نه فائده که استقلال ریاستی پارچه‌لامق ایسته‌ین احمد سلطانك شاه اسماعیله دخالتی وقورقود سلطانك اولجه پادشاهه طالب سلطنت اولمیه‌جغنه دائر ویردیکی سوزده ثبات ایتمیوب بعض محابراته وتشبثاته جسارتی سلطان سلیمك نفرتنی ، شدتنی جلب ایتدی . اوشهزاده‌نك‌ده ازالهٔ وجودینه امرویردی .

غریبدرکه مشارالیهك آخرته سفر بر اولدیغی اثناده یازمش اولدیغی وداعنامه‌سنی اوقویان سلطان سلیم اوچ کون ماتم عمومی اجرا ایتدیردیکی کبی کندیسی‌ده

حسیات ندامتکارانه‌سیله‌خیلی‌وقتلر عذاب وجدان ایچنده کوز یاشلری‌دوکمشدر!
شو حالده پادشاهك صدرنده شفیق بر قلب ، علوی بر حس موجود ایدی . لکن سوء قرین اولان مسکنیلرك عونهٔ ابلیس کبی اجرای مفسدتی نظر دقته آلنیرسه او قدر بحران افکار ایچنده معذب اولان عصبی برپادشاهی نفرتله‌دکل، اغفال ایدن ارواح سفلیه‌یی لعنتله یاد ایتمك لازم کلیردی .

سلطان سلیم اماسیه‌دن استانبوله عودت ایتدیکی آناده شدتلی بر قیش‌حکمنی اجرا ایدییوردی . او مناسبتله اردونك قسم کلیسنی موقتاً ترخیص ایتمشیدی . بو فرصتدن استفاده خولیاسنه دوشن احمد سلطان تکرار موقع مأموریتی اولان آماسیه‌یه کیرمش ، محافظ مصطفی بکی‌ده کندی طرفنه جلب ایدمرك یکرمی بیکدن زیاده موجودلی برفرقه ایله بروسه‌یه یورومشیدی .

مصطفی بکك اسارتنه بر معنا ویره‌مین پادشاه ذاتاً وکلانك بعضلرندن‌ده شبهه‌لنیوردی. صورت خفیه‌ده ترتیب ایدوب کوندردیکی عسکری‌ده احمد سلطان صدر اعظم قوجه مصطفی پاشانك اخباراتیله برزخ دربندنده اسیر ایدنجه آرتق پادشاه مسأله‌نك اسرارینه واقف اولمش . صدر اعظمك‌ده اعدامنه امر ویرمشدر.

مقام صدارته دردنجی دفعه کیریلن هرسکلی زاده احمد پاشا ادارهٔ دولتی اله آلدقدن صوکره شهریار حماست شعار مرکز سلطنتدن ، روم ایلیدن جمع ایده‌بیلدیکی قوهٔ کافیه ایله همان بروسه جهتنه یورودی . پیشدارلق ایدن‌کشف مفرزه‌لری طومانیچ کچیدنده محاربه‌یه کیرشدیلر . معیت همایون عسکری فنا حالده بوزولدی .

بو مغلوبیت شهزاده‌نك فرقه‌سی ایچون غایت مهم برموفقیتی تأمین ایده‌جك وسائطك اك قوتلیسی ایدی . لکن فنون حربیه‌ده کوستردکلری بهره‌سزلك سیئه‌سیله معیت شاهانه‌نك قوة‌الظهری اولان یکیچریلرله قریم عسکرینك امداده یتشمه‌سنه مساعد بر وقت قازاندیردیلرکه بو اهمال بالنهایه ایکی فرقه‌نك یکیشهیر صحراسنده چارپشماسنه ، نتیجه‌سنده‌ده شهزاده‌نك اسارتیله فرقه‌سنك محووبرباد اولماسنه سببیت ویرمشدر .

مظفر اولان فرقه‌همایونك ید انتقامنه کچن احمد سلطان عاقبت جلاد سنانك

پنجهٔ غدرنده هلاك اولدی . جنازه‌سی‌ده کمال احتفال ایله بروسه‌ده مراد ثانی مقبرینه دفن ایدلدی (٩١٩) [*] !

دیمك اولیورکه دور فترتك، فاصلهٔ سلطنتك بقیهٔ قالا کتندن اولان عوارض مشکله شو صوك فاجعه ایله کلیاً ازاله ایدلمش اولدی . آرتق داخلی انتریقه‌لری تدویر ایده‌جك رقیبلردن میدانده کیمسه قالمادی !

صورت ظاهره‌یه باقیلیرسه بوحکمده اصابت ایدلمش اولور . لکن برده شاه اسماعیل صفوینك بوتون آناطولیده شیعیلك قوتنی تزییده چالشدیغی کبی مصر سلطانی‌ایله علیهمزه تجاوزی، تدافعی عقد اتفاق ایتدیکی دوشونولورسه مسأله‌نك سیاسی شکلی کسب اهمیت ایدر .

معهذا سلطان سلیم فعالیت جهانکیرانه ایله یارادلمش بر داهیٔ سیاست ایدی. هر زمان دولتك اعلاسنه ، حکومتك انتظامنه چالشمق عزمنده بولنوردی . فقط جلوسنی متعاقب ظهور ایدن غوائل داخلیه‌دن وقت بولوبده آناطولیده‌کی آمال فسادکارانه‌یی تماميله ازاله‌یه موفق اوله‌میوردی . چونکه شاه اسماعیل بوتون شیعیلرك حامیٔ مفسدتی ایدی .

∴

پادشاه بروسه‌دن عودتنده بحر سفید بوغازینی معاینه ایدرك محتاج تحکیم اولان قلعه‌لرك نواقصنی اکمال ایتدکدن صوکره استانبول طریقیله ادرنه‌یه واصل اولدی . تبریك مظفریت ایچون ذی قیمت هدیه‌لرله کلن سفیرلری حسن قبول ایتدی .

حتی روسیه سفیری مجارستان ، لهستان ، پروسیه اتحادینه قارشی سلطان سلیمه ایکی دولتك اتفاقنی تکلیف ایتمش ایسه‌ده پادشاه « بو اتفاقك زمانی دها کلمدی . چونکه آناطولیده ، ایرانده بعض مهم ایشلرمز وار . اونلری اجرا

[*] عالی تاریخنك روایتنه کوره ، جلاد سنان شهزاده‌یی قتل ایدیورکن مشارالیه پارماغنده‌کی غایت قیمتدار برخاتمی « مادامکه برادرم حق سلطنتمی لیاقت واقتداریله آلدی. شو یادکاری‌ده کندی پارماغنه طاقسین ! لکن امین اولسونکه بو سریر دولت اوکاده قالیه‌جقدر ، البته دوکمش اولدیغی مظلوم قانلرینك جزاسنی کوره‌جکدر ! ذره قدر عقل وعرفانی وارسه اوغلی سلیمان چلبی‌یی کندی مسلکنده تربیه ایتمسون . زیرا بو حالده اوقدر شدت فعالیته متحمل دکلدر . . . » افاده‌سیله جلاده تسلیم ایتمشدر .

ایتدکدن صوکره سزکله اتفاق مسأله‌سی قولایدر!» جوابنی ویردی. نفس الامره باقیلیرسه بو جواب ، شاه اسماعیل غائله‌سنه قارشی موافق ایدی . لکن اوروپا قطعه‌سنده‌کی منافعمزه کوره پکده موافق دکلدی .

سلطان سلیم ادرنه‌یه مواصلت ایتدیکی کوندن اعتباراً اردونک انتظامنه اهمیت ویرمکه باشلادی . چونکه صفویلرك تعرضاتی عثمانلی دولتنك استقلال اداره‌سنه سکته ویرمکدن باشقه استقبال نقطهٔ نظرندن بویوك مخاطره‌لر تولیدینه‌ده مستعد بولنیوردی . او جهتله پادشاه دها بروسه‌ده ایکن آناطولی عسکرینك ینکیشهرده حاضرلانمسنی امر ایتمشیدی .

حالبوکه شاه اسماعیل آناطولینك اك مهم موقعلرنده توسیع نفوذینه چالشمقدن ، شیعیلك بهانه‌سیله پك چوق طرفدار قازانمقدن بر آن خالی قالمایوردی. بومسأله‌نك اهمیتنی تقدیرایدن سلطان‌سلیم‌ده مقابلهٔ تدابیر حربیه‌ده، تدارکات سریعه‌ده بولنمق مجبوریتنه قوت ویرییوردی .

صفویلر حدود شرقیه‌مزی استیلایه قیام ایتدی. بغداد، موصل ، جزره، ماردین ، دیار بکر حوالیسنی‌ده اشغاله باشلادی . حتی ملاطیه‌ده ذوالقدریه‌یی‌ده دائرهٔ استیلاسنه آلدی. ذاتاً ملاطیه‌یه قریب اولان قره‌مان امراسی‌ده عثمانلیلره رغماً شیطان‌قولی کبی برفرومایه‌نك عونه‌سنه ملائکهٔ مرسل کبی پرستش ایده‌جك قدر عادی فکرلر بسلیوردی . اونلرده شاه اسماعیله تمایلده قصور ایتمدیلر .

دسیسهٔ سیاسیه‌دن اولمق اوزره شاه مفسدت پناه ، عثمانلی افکار عمومیه‌سنه مؤثر بر جمیله کوسترمك مقصدیله احمد سلطانك بویوك اوغلی شهزاده مرادی ولی‌عهد سلطنت نصب ایلدیکنی‌ده اعلان ایتدی. برطرفدن‌ده صورت‌محرمانه‌ده مصر سلطانیله عقد اتفاق سوداسنه دوشدی . فقط آفریقا اقوامنك شافعیلکی، صفویلرك شیعیلکنه مقارنتی تجویز ایده‌میوردی .

صفویلرك تجاوزاتنه ، تعرضلرنه قطعی بر نتیجه ویرلمك زمانی کلمشیدی . پادشاه او زمانی فوت ایتمدی. ایران دولتنه قارشی سفر همایون اجرا ایدیله‌جکی اعلان اولندی . ٩٢٠ محرمنك ٢٢ نجی کونی ادرنه‌دن حرکتله صفرك ایکنجی کونی ایوب انصاری جوارنده اردوی همایون قورولدی .

ایرانه سفری

شاه اسماعیلك ایرانده اجرا ایتمکده اولدیغی مظالم، بوتون کورجستانه، کردستانه‌ده سرایت ایتمشیدی. عموم اهالی ظلم واستبدادندن فریاد ایدییوردی. خوارزمشاه خاندانندن موجود اون بش قدر ترك مجاهدلری او ظالم بی‌دادك سیف جلادیله قتل اولندی! خزینه‌لری، اموال واملاکی یغما ایدلدی.

بو فجیعه‌لر عالم اسلامیتی دلخون ایدییورکن جامعلرده فرض‌الله اولان نمازی‌ده منع ایتدی. منبرلری، محرابلری تخریب ایله ملحدانه شنیعه‌لر اجراسنه کیرشدی.

سلطان سلیم بو وقوعات الیمه‌یه تحمل ایده‌مدی. شهزاده سلیمان سلطانی مغنیسادن جلب ایدوب نیابت سلطنت وظیفه‌سیله مأمور ایتدی. عساکر موجوده‌سیله مال تپه‌یه کچدی [٢٤ : صفر ٩٢٠]. آناطولیده بولنان شیعیلرك قتلنه امر ویردی. آره‌ده بر چوق سنیلرك‌ده هلاکی مباح حکمنه کیردی!

مال تپه‌ده تشکیل ایدیلن دیوان همایونده بوسنه‌لی خادم سنان پاشایه آناطولی بکلر بکلکی ویرلدی. حسن پاشاده روم‌ایلی فرقه‌سی قوماندانلغنه تعیین‌اولندی. اردوی همایون ارزنجان اوزرینه کیدییورکن سلطان سلیم بر نامهٔ همایون ایله فارسی‌العباره مؤثر بر منظومه یازدی. شاه اسماعیله کوندردی [*].

ارزنجاندن یازیلان استخفافکارانه برمکتوبده‌ده شاهك (شیخ جنید) زاده اولمسنی استهزا طرزنده بعض تعبیرات ایله ایما ایتدکدن صوکره مسلك درویشانه‌سنه لایق کورولن بر عبا، بر عصا، بر ده کلاه هدیه اوله‌رق کوندرلمشیدی.

(*) بو منظومه‌نك اصلی تاریخ‌رمزده کوروله‌مدیکندن صورتنك‌درجنه موفق اوله‌مادم. بعض تقلیدلرینه تصادف اولندیسه‌ده اونلرك‌ده قیمت تاریخیه‌سی اولمادیغی جهتله صورتلرینی آلمغه حاجت کوره‌مدم.

خاطرلرده‌درکه تیمور حادثه‌سنده سلطان بایزید اولك او قدر مغرورانه حرکتی ایله کوندرمش اولدیغی مکتوبلر بر حسن نتیجه حاصل ایتمه‌مشیدی . چونکه بویوکلرك بو کبی مسائلده ظاهراً محویتکارانه بر مسلك تعقیب ایتمسی قاعدهٔ سیاسیه احکامندندر . واقعا سلطان سلیم افکار عالیه اصحابندن ایدی . لکن لایخطی درجه‌سنده دکلدی . احتمال‌که معیتی ایچنده‌ده شو حقیقتی اخطار ایده‌جك بر نظر حکیم اربابندن بری بولنوردی . فقط حسیات شدیده‌سنی کوسترمکله خصمی تهدید مقصدنده بولنان یاوز سلطان کبی بر پادشاهه‌ده اویله اولور اولمازاخطارانك پك تهلکه‌لی اوله‌جغی‌دوشونولورسه اومخاطره‌لی جسارتی‌ده هر کسك کوستره‌میه‌جکی تسلیم اولنور .

صراحةً آکلاشلیورکه سلطان‌سلیمك اس‌الحرکتی آسیاده‌قوتلی برحکومت عثمانیه تشکیلنه موفق اولدقدن صوکره زوالدن مصون براتحاد اسلام حصوله کتیرمك مقصدینه مستندایدی . بومسأله‌نك اهمیت فوق‌العاده‌سی‌انکار اولونه‌ماز . اوجهتله حضرت‌شهریارك مساعیٔ جهانکیرانه‌سنه‌هیچ‌برصورتله‌اعتراض‌ایدیله‌مز .

عثمانلی‌اردوسی قیصریدن کچرکن ذوالقدریه حاکمی علاءالدوله‌نك سفرهمایونه اشتراك ایتمسی تکلیف اولندی . لکن برطاقم واهی معذرتلرله بودعوته اجابت ایده‌میه‌جکی جوابنی‌ویردی . پادشاه اوکاده منت‌ایتمدی . حتی اردو موجودندن قرق بیك قدر احتیاط عسکر سیواس حوالیسنده تفریق اولنوب سوقیات عسکریه ایله خط رجعتی محافظه‌یه مأمور براقلدی .

سلطان سلیم سیواسده بولنیورکن شاه اسماعیلدن جواب کلدی . نامه‌یی کتیرن شاه قولی علی برده معجون حقه‌سی تقدیم ایتدی . ترکیباتی آفیوندن عبارت ایدی . جوابنامه‌نك مندرجاتی‌ده غایت مستهزیانه عبارات ایله بالاپروازانه تعبیراتی محتوی ایدی . حضرت پادشاه طرفندن یازیلان صوك جوابنامه‌یی عیناً درج ایدییورز :

صورت نامهٔ همایونه

« آن بدرای‌است عجم‌اسماعیل بهادر اصلح‌الله شانه مثال لازم‌الامتثال واصل اولیجق معلوم اوله‌که هتك پردهٔ اسلام وهدم شریعت سیدالانام ایتمکه قیام تام

کوستردیکك حدتواتره ایریشوب نقطهٔ طینت مضرت نهادککه مرکز دائرهٔ فتنه وفسـاددر وصحیفهٔ روزکاردن اظهار خنجر تیغ آبدار ایله آنی حك ایلك عامهٔ سـلاطین اولوالامره وکافهٔ خواقین ذوالقدره جملهٔ واجباتدن ایدوکنه بناءً ائمهٔ علما باسرهم فتوی ویروب محضا احیای مراسم دین احمدی وامضای خواقین شریعت محمدی ایچون لشـکر بی‌شمار وخصم شکار ایله سنك قصدیکه دیار شرقه توجه همایون ایلیوب دریادن عبور اولندیغی زمانده خطاب مستطاب کوندرلدی . مضمون شریفنده تغلب جهتندن تحت تصرفکده اولان اراضی ونواحی سعادت ظل وظلیل خسروانهم ایله وارداتی ینه متعلق ایسه ظهور بوله دیو بویورمش ایدم . پس بوندن غرض بوایدیکه برقاج آی اول وبرقاچ‌کون مقدم سن متنبه اولهسك . وتدارکك ایدهسـك . غافل بولندم ، تحت یدمده اولان عسکری جمع ایلمکه ایام مساعده ایتمدی دیو عذر وبهانه ایلیهسـك پس مدت مدیده عهد بعیددرکه تعاطئ مطایادن جرم زمین آهن پوش وطنین نای روینددن کوش جهان پرخروش اولمشدر . بواثناده سراً وجهراً وخیراً وشراً سندن جرأت ایهام ایدر بروضع صادر اولمشدر . سیما شیمدیکی حالده صحرای آسمان سیمای آذربایجانده اولان تلالی وجبالی سم سنور لشکر منصور ایله سپهر برهلال اولمش ایکن‌سندن‌نه‌نام ونشان پیدا ونه‌خود وجودکدن برائرهویدادر . بروجهله مستورالحال سنکم وجودك وعدمك عن‌السـوادر . قلیچ دعواسـنی ایدنلرك سپر کبی بلالره وقضالره کوکس کرمك دائم‌پیشه‌سی‌وسرورلك سوداسنده اولانلرك زخم تیغ وتبردن پاکی اولماق هرنفس اندیشـه‌سی اولاق کرکدر . حدسلامتدر پرده‌نشینلك اختیار ایدنلرك ارلك آدی ایله خطا اولمه‌دن قورقان کمسنه‌لره آته بینمك وقلیچ قوشانمق نا‌سزادر . حالیا بوقبالده‌اختفاوبودرجه‌ده زاویهٔ خمولده انزواکه سبب اغلب احتمال کثرت عسکر بی‌قیاسدن استیلای‌رعب وهراس اولمقدر . ایمدی . بومعنانك ازاله‌سی ایچون عسـکر ظفر رهبردن قرق‌بیك مقداری ارافراز اولنوب قیصریه‌وسیواس ماییننده اقامه امراولنمشدر . خصمه ارخای عنان وتوسیع دائرهٔ میدان بودکلو اولور . بوندن آرتق اولمز اکر ذاتنده فی‌الجمله غیرت وحمیتدن ذره قدر اثر وارسه کلوب عسکر نصرت

مآثره مقابل اوله‌سك ازل ازالده مقدر اولان هرنه ایسه ورای پرده‌ده جلوه‌کر اولور . انشاالله تعالی والسلام علی من اتبع الهدی . »

بونامهٔ همایونك مندرجاتی سراپا خصمه میدان اوقومق کبی اخطارات مردانه‌دن عبارتدر . اوجهتله تدارکات حربیه‌نك اولجه‌دن اعلان اولنمسی تدبیرسزلکنی تنقیده حاجت کوروله‌مز .

اردوی همایون ارزنجان حدودینه کیردیکی اثناده شاه اسماعیلك سردارلرندن اولوب دیاربکر والیسی ، سرحد محافظی بولنان (اوستاجلی اوغلی) محمد خان بوتون شهری یغما ایده‌رك عثمانلی عسکرینه بارینه‌جق بر یر ترك ایتمه‌مك فکر باطلیله موجود عسکریله‌ده عرزانه ، بیتلیسه چکیله‌رك کویا بو حرکتله عثمانلی دلاورلرینی ایلریله‌مکدن ضمناً منع ایتمش اولیوردی .

حالبوکه سلطان سلیم کبی برداهیٔ حرب ، برخارقهٔ سیاست هدف عزمندن ذره‌قدر انحرافه تنزل ایدرمی ؟ دائما « کعبهٔ مقصودمز ایلریده‌در . کریده قالان یرلر مزار هلاکدر ! » جمله‌سنی وردزبان ایتمش برنادرهٔ خلقت خصمنك دام احتیالندن قورقوبده دونرمی ؟ قصده مقرون اولان برنیتدن رجوع ایتمك ارلك نامنه نه قدر بویوك برذلدر ؟ .

پیشدارلرمز دیاربکره کیردی . لکن ابنیه اوله‌رق هیچ برشی کوره‌مدی . هرطرف چول حالنده ایدی . یالکز قلعه‌نك حصار دیوارلری موجود ایدی .

عسکرك ارزاقی کفایت ایدییوردی . لکن سواری حیواناتی ایچون پك زیاده زحمت چکلیوردی . دشمنه تصادف اولنمامسی‌ده موجب شکایت اولیوردی . برروایته کوره ذاتاً اوحوالیده ایکی سنه‌دنبری دوام ایدن قحط وغلانك تأثیراتی یکیچری زوربالرینك آرزوی غاراتنه سکته ویرییوردی .

مشاق سفریه شکایتلری امرایه ، قوماندانلرده‌ده سرایت ایتمکه باشلادی . لکن یاوزك مهابت فرازانه‌سنه قارشی سوز سویله‌مکه جسارت ایده‌میوردی . ناصل جسارت اولنورکه پادشاهك ندیم خاصی اولان همدم پاشا عسکر بیننده دوران ایدن سوزلری مقدمه شکلنده بیان ایله اردونك دیاربکردن ایلری کیتمه‌مسی لزومنی ایما ایدییورکن جلادك ساطیری قضا ییلدیریمی کبی بوینونه اینمش ایدی!

یکیچریلر جبارلقده دها زیاده بر امتیازه مالك ایدیلر . او قوتله پادشاهه

التجا ایده‌رك « مادام كه دشمنمز قارشیمزه چیقمایور . بزم عسكرمزكده ایلری‌یه كیتمسی ایجاب ایتمز . چونكه دولتك مقصدی ، حدودمزی محافظه ایتمكدر . ایرانی فتح ایده‌جك دكلزكه دها ایچریلره قدر كیتمكه مجبور اوله‌لم! » زمینده افادهٔ مرام ایتدیلر.

بو افاده‌لر پادشاهك مقاصد سیاسیه‌سنه مخالف ایدی . او جهتله بیوك جهانكیرلرك كوستره‌میه‌جكی بر عظمت شاهانه ایله « سزمی بكا قوماندانسكز یوقسه بنمی سزك پادشاهكزم؟ دولتك تعقیب ایتدیكی مقصدی سز نره‌دن بیلیورسكزكه بنم خط حركتمه مانع اولمق ایستیورسكز؟ سز عسكرسكز! وظیفه‌كز اولوالامره اطاعتدن عبارتدر . . خصوصیله بن‌ده‌سرایمده بولنمایورم. سزكله برابر هر بر مشقته كوكس ویره‌رك اردومزك مركزنده كیدییورم . وطنمزه ، ملتكزه خدمتدن استغنا ایدییورسه‌كز هپكز یریكزه كیدیكز . . قاریلریكزه رفاقت ایدیكز : ایشته بن تك باشمه ایرانی فتح ایتمكه كیده‌جكم ! ! قلنجه ، جسارتنه كووه‌نلر آرقه‌مدن كلسون ! » خطاب شجیعانه‌سیله خارقهٔ انسانیه‌دن عد اولنمغه لایق بر بیوكلك كوسترمشدر .

قهرمانلره خاص اولان بوعتاب بوتون عسكره دهشت ویردی . پادشاهك امرینه اطاعته مجبور اولدیلر .

اردوی همایون ایران سرحدینه كلدیكی اثناده كورجستان بكی میرزا خان طرفندن بر سفیر مخصوص ایله اوچ یوز دوه یوكی ارزاق كلدی. سفیرك یاننده ذوالقدریه حاكمی سابق شهسوار بك زاده‌لرده برابر ایدی . عمیلرینك تعدیاتندن بوتون اهالینك قان آغلامقده اولدیغنی عرض ایله پادشاهك عدالتنه ، شهامتنه التجا ایتدیلر. ذاتاً علاءالدوله‌نك امره‌اطاعت ، دعوته اجابت‌ایتمه‌مش اولمسندن كوجنمش بولنان سلطان سلیم بوملتجیلره بیان ممنونیتله حسن قبول كوستردی. ایكیسنی‌ده سواری مفرزه‌لری قوماندانلقلرینه تعیین ایتدی .

بوصیره‌ده طربزون، ارضروم طریقیله‌ده بكچوق ارزاق كلنجه عسكره‌ده بیوك بر قوت كلدی . ایرانه دوغری ایلریله‌مكده اولان اردو كمال شوق وشطارتله آذربایجان حدودلرینه كیردی . تبریزی هدف الحركات اتخاذ ایتدی.

استكشافه مأمور اولان شهسوار زاده علی بكله ، میخال بك زاده محمد بك

طرفندن کلن خبرلره کوره شاه اسماعیلك اردوسی تبریزك شمال غربیسنده (چالدیران) صحراسنده تحشد ایتمش اولدیغی اکلاشلدی .

اوزون حسن وقعه‌سنده حضرت فاتحك موقع مظفریتی اولان (جورمك) یاخود (اسکی تپه) جوارینه مواصلت اولندیغی هنکامده کشف مفرزه‌سی امراسندن (بالی) بك ، دشمن عسکرندن بر قاچنك کله‌سنی شاهك بندکانندن ایکی عسکرله حضور سلطان سلیمه کوندرمشیدی . پادشاه اسیرلری درحال آزاد ایده‌رك عطیه‌لر ویردی . شاهه مخصوص بر قات قاری البسه‌سیله بعض زینتلر تسلیم ایدوب تبریزه کوندردی .

اردوی همایون (خوی) حدودینی کچمشیدی . بر هفته قدر عسکرك استراحتی فرمان بیورلدی . او صیره‌ده کونش طوتلدی . موقع ایجابیله بوتون ایران ساعتلرجه ظلمت ایچنده قالدی . عقائد قدیمهٔ باطله حکمنجه ایرانیلر بو وقوعات طبیعیه‌یی شآمت اقباللرینه فال سماوی عد ایتدیلر [*]. بزم عسکرمزده عین اعتقاد ایله ایرانك زوالنه حکم ویردیلرکه بوده اردونك قوهٔ معنویه‌سنه بویوك بر تأثر کوستردی [۲۸ جمادی الآخره: ۹۲۰ جمعه ایرتسی] .

*

* *

رجبك ابتداسنده اردوی همایون حرکت ایتدی . چالدیران اووه‌سنك شرق جهتنده اردوکاه قورولدی . صفویلرك اردوسی بر ساعت مسافه‌دن زیاده اوزاقده ایدی . ایکی طرفك حرکات عسکریه‌سی مشاهده اولنوردی .

ترتیب ایدیلن آیاق دیوانده ایرتسی صباح حربه کیریشمك لزومنه قرار ویرلدی . چونکه آناطولی عسکرینك بر قسمی شیعه مذهبنده اولدیغی ایچون دشمن عسکریله تماسده بولنملری ایجاب ایدییوردی . بناءً علیه ترتیبات حربیه‌نك خط حرکتی موقع مذاکره‌یه قونولدی . فرداسی کون هجوم ایدیله‌جکی اعلان اولندی . بوتون اردو ظفر ندالریله تهلیل وتکبیره باشلادی .

---

[*] شیر وخورشید آرمه‌سنك محیطی کونشدن عبارت اولدیغی ایچون کسوفك ظهورینی منشوم عدایتمك طبیعیدر. حالبوکه اویله‌واهی ظنیاتك محاربه‌یه حاضرلانمش اولان بر اردویه نه قدر سوءتأثیر حاصل ایده‌جکی، قوهٔمعنویه‌یه نه قدر سکته ویره‌جکی دوشونولورسه ایرانیلرك ضعف افکارینه آجیماق الدن کلیور .

محاربه‌نك هيجانيله كونشك طلوعنه انتظار ايدن عسكر اوكيجه‌يى مظفريت اميدلرينه قوت ويره‌جك حكايه‌لرله كچيردى . وقتا كه شفق علايمى كورولدى . اردونك صف حرب ترتيباتنه باشلاندى. توكلاً على الله دشمن اوزرينه يورومك اوزره مهترلر چالندى .

بزم اردونك ترتيبات حربيه‌سى شويله ايدى :

صاغ جناحده ، آناطولى وعزب عسكريله بر آلاى سوارى . سنان پاشا قومانداسنده .

صول جناحده ، روم ايلى عسكريله قريم معاونه‌سى وبر آلاى سوارى . حسن پاشا اداره‌سنده .

مركزده‌ده ، ذات شاهانه يكيچرى وسپاهى عسكريله ايكى جناحى محافظه ايده‌جك . مركزدن هجوم ايدلميه‌جك يالكز خاصه سپاهيسى جناحلره ايجابنده قوهٔ امداديه اوله‌رق يتيشه‌جك .

طوب بطاريالرى ايكى جناحده بولنان عزب پياده‌سنك آرقه‌سنده زنجيرلرله ربط اولنمشيدى . بو صورتله دشمنك كثرتلى اولان سواريلرينك مرورينه قوتلى بر سد چكلمشيدى .

مركزك اوكنده‌ده دوه‌لردن مركب برمتريس تشكيل اولندى. جناحلرده‌كى عزب عسكرى ، دشمنك تقربنده منتظماً كرى يه چكيله‌رك طوپلر آتشه باشلايه‌جق . يكيچريلرله سپاهيلر يالكز مدافعه ايده‌جك ، مركزدن آيرلميه‌جق .

بزم بر نقصانمز وار ايسه اوده سوارى قوتنده‌كى نسبتسزلكدر . چونكه سوارى حيوانلرينك قسم كليسى يوللرك اوزونلغندن تلف اولمش ، موجود قالانلرى‌ده قيرباج قوتيله يورومكه محكوم قالمشيدى .

دشمن اردوسنده پك چوق سوارى بولنيوردى . لكن پياده ايله طوپلرى نقصان ايدى . يالكز موجود پياده‌نك زرهلى البسه كيمش اولمسى موازنه‌يى محافظه ايدييوردى .

محاربه‌يه ابتدار اولندى [٢ — ٣ — رجب: ٩٢٠] .

شاه اسماعيل سوارى قوتنه مغرور اولديغندن ايلك هجومده صول جناحه شدتله يورودى . ذاتاً دشمن اردوسى ايكى فرقه‌دن عبارت ايدى . بر قولده

کندیسی ، دیکر قولده‌ده اوستاجلی محمدخان قوماندانلق ایدییوردی. شاهك فرقه‌سی روم‌ایلی عسکری اوزرینه یاندن دهشتلی برسواری قوتیله هجوم ایتدی. بوکا مقاومت ایده‌جك سواریمز اولمادیغی ایچون صول جناحمز زده‌لندی. لکن متعدد محاربه‌لرده پیشمش اولان عسکر، بیهوده بوزغونلغه محکوم اولمادن منتظماً برنجی موقعلرینك آرقه‌سنه چکیله‌رك حربه دوام ایتدیلر. خاصه‌سپاهی سواریسی ده امداده یتیشوب محاربه‌یه کیرشدیلر .

صاغ جناح اوزرینه حرکت ایدن محمد خان فرقه‌سنك مهاجماتنه آناطولی

چالدیران محاربه‌سی

عسکری کمال متانتله مدافعه ایدییوردی . ایکی جناحمزك عزب عسکری قدم نظامیله کری‌یه چکیلنجه طوپ بطاریه‌لری شدتله آتشه باشلادی . مرکزدنده یکیچریلر چیقدی . صول جناحمزی تضییق ایتمکده اولان شاهك فرقه‌سی اوزرینه یورودی .

طوپ آتشنه باشلادیغی آنده چالدیران صحراسی بحراحمر شکلنه کیردی . دشمنك قلعه دیواری کبی کلان عسکری بر آنده زمین هلاکه سریلدی . بوهنگامده عزبلرك اوزون تفنکلریله یکیچریلرك جبل طوبی نسبتنده‌کی قیصه

قره‌بینالری‌ده آتشـه باشلایجه دشمن اردوسی خط حرکتنی شاشیردی . کایاً پریشان برحالده فراردن باشقه چاره بوله‌مادی .

دشمنك صول جناحنی تشکیل ایدن فرقه ذاتاً محو اولمشیدی. حتی قوماندانی اوستاجلی‌ده ایکی اوغلیله برکولله‌یه هدف اولوب پارچه‌لنمشیدی . صاغ جناحده اوغراشـان دشمنك‌ده قوتی قیرلدی . چونکه یکیچریلرله سپاهیلر بوتون موجودلریله شاهك فرقه‌سنی احاطه ایتدی .

فراره مجبور اولان شاه بو عربده آره‌سنده آتندن دوشمش ایدی. برعثمانلی دلاورینك پنجه‌سنه کچدی . لکن شاهك فدائیلرندن مغربی میرزا علی سلطان شکل وسیماده تمامیله شاهه مشابه اولدیغندن درحال آتیله برابر عثمانلی عسکرینه یتیشه‌رك « ایشته شاه اسماعیل بن ایم ! اوفقیره‌ده بیهوده قیمه . . ؟ انتقام آلمق ایستیورسه‌ك بنم یریمه برعاجزی‌می اولدیره‌جکسك ؟ . » دیه‌رك عثمانلی غازیسنه مردانه برحرکتله کندیسنی تسـلیم ، آتی‌ده شاه اسماعیله تقدیم ایتمشـدر . بوصورتله شاه جنابلری‌ده حیاتنی محافظه ایده‌رك تبریزه کیتمشدر .

آت چکن آغاسی دیو عجملر بیننده پك محترم برنام ایله یاد اولنان بوفداکارك اولاد واحفادی بر چوق مدت خزینهٔ شـاهیدن بهره‌مندا عاطفت و احسـان اولمشدی .

صولاق زاده شووقعه‌یی تصویر ایتدیکی صیره‌ده :

« شاه اسماعیل تبریزه فرار ، ویوکسـك برتپه‌دن عثمانلی اردوسنه عطف انظار ایلدیکی صیره‌ده : آه ! بن نه بویوك خطا ایتدمده سلطان سلیم کبی برغضب آلهی‌یه دشمن اولدم ! ندامتیله مأیوس اولدیغی حالده کیدییورکن کویا سـبیل غزاده مجروح اولان قولنی بوینه آصمش ، او سبیله کندینی غازی کوسترمك خیالنه زبون اولمشدر. حالبوکه تبریز اهالیسی اساساً شاه اسماعیلك ظلم واستبدادندن مشتکی ایدی . اوجهتله شاهه مستهزیانه برطاقم تسلیلردن صوکره دفع حرارت ایچـون بر دیلم قاربوز ویرمشـلر ، او اثنـاده‌ده « عباداللهه ظلم ایدن شاهلرك عاقبتی ایشته بویله خسران اولور ! » عتابیله شـاهك آتش غضبنی شدتلندیرمشلر! آنك اوزرینه شاه، آرتق تبریزده قرار ایده‌میوب (درکزین) سمتنه فرار ایلدی . » زمینده بر فقره درج ایتمشدر .

ایران عسکرینك پریشان بر حالده مغلوبیتی اوزرینه اردوی همایون تبریز شهرینه توجه ایتدی . نتیجهٔ محاربه‌ده آلنمش اولان پك چوق غنائم آره‌سنده شاهك خزینه‌لریله قیمتدار مجوهراتی‌ده موجود ایدی. حتی شاهك خزینه‌داری بولنان زوجه‌سی (تاجلی خانم) ده اسیر آلندی . بو شانلی مظفریتدن زمان ومكانك مساعده‌سنه‌گوره استفاده ایدلسه‌ایدی قطعیاً مشكلاته تصادف‌اولنمقسزین آسیای وسطی‌نك مركزینه قدر كیتمك ، او سایه‌ده بوتون ایران ملكنی عثمانلی اداره‌سنه كچیرمك ایشدن بیله دكلدی. لكن امرا ایله برابر اردونك پك‌یورغون بولنمسی بهانه ایدیله‌رك تبریزدن عودته پادشاهی اقناع ایتدیلر .

سلطان سلیم ترقی پرور برپادشاه اولدیغی جهتله ایران ارباب صنایعدن بیك قدر هزورانی عائله‌سیله برابر مرفهاً استانبوله سوق ایتدی . مؤرخ مشهور شیخ‌الاسلام خواجه سعدالدین افندینك پدری وسلطان سلیمه مصاحبی اولان حسن‌جان‌ده بونلر میاننده ایدی.

بومظفریتك شان وشرفنی خللدار ایدن بروقعه وار ایسه‌ده آلنان‌اسیرلرك پك منتقمانه برصورتده قتل عامنه مساعده اولنماسیدر . هله محاربه‌یه كیرشمزدن اول پادشاهه التجا ایتمش ، حسن قبول كورمش اولان ایران امراسندن سنی‌المذهب رستم خانك ایكی قهرمان اولادیله برابر قتل ایدلمسی هیچ برصورتله سلطان سلیمك شانینه لایق كوروله‌مز . چونكه بویوكلك عنوانی آره‌سنده بوقدر عادی كوچوكلكلره تنزل ایتمك بالطبع مدنیت‌اسلامیه نامنه لكه‌سورمكدن باشقه بر معنی ایله تفسیر ایدیله‌مز!

انسان ، احیاسنه قادر اوله‌مادیغی بر وجودی محو ایتدكدن صوكره تلافیٔ سیآت قصدیله حسناته چالشمش اولسه ینه احیا ایلدیكی وجودك حیاتنی اعاده ایده‌مز . ایشته بونظریهٔ اخلاقیه‌نك آثار فعلیه‌سی چالدیران مظفریتنده بداهةً ظاهر اولدی .

اسرانك فاجعهٔ قتلنی متعاقب تبریزه كیرن قوهٔ غالبه‌مز بوتون خلق‌طرفندن ظفر قصیده‌لریله آلقشلانه‌رق استقبال اولندی . او كون جمعه ایدی . جامع كبیرده سلاملق مراسمی اجرا ایدلدی [*] . مشاهیر علمایه ، اشراف خاندانه

(*) رجب ۱۱ : ۹۲۰ : جمعه .

خلعتلر كيديرلدى . فقرايه عطيه‌لر ويرلدى . حتى شاه اسماعيلك جزاى مؤبدله زنجيره محكوم ايتديكى تيمور اولادندن حسين بيقرا زاده شاعر بديع‌الزمان ميرزايى پادشاه درحال آزاد ايتديردى . حضور شاهانه‌يه كيرلدى . حدندن زياده التفاتلر ابذال ايدلدى .

لكن خاك انتقام اوستنده قانلى لباسيله ياتان مظلوملرك فريادى سمع وجدانه عكس ايتمكدن خالى قالمايوردى . حتى معيت شاهانه‌ده بولنان مؤرخ مشهور ادريس بتليسى ملنجى رستم خانك قتلى اوزرينه آرتق وقعه نويسلكدن نفرت ايتديكنى بالذات پادشاهه كمال تأثرله سويليوردى . فقط تلافيسى ممكن اولميان بو كبى سيآت بشريه ، التيام قبول ايتمين جريحه‌لره بكزه‌ديكى ايچون دها زياده نشترلنيرسه بالطبع نشر تعفن ايدر فكريله وظيفه‌سنى اكماله چاليشيوردى .

∴

حيات سفيهانه‌دن ذوقياب اولان امرانك ، حتى علما كسوه‌سنه بورونمش برطاقم ساخته‌كارانك تشويقاتيله بالنهايه اغفال ايديلن سلطان‌سليم بوتون ايرانك فتحندن صرف نظر ايتمك مجبوريتيله اردونك عودتنه امر ويردى . يوقسه پادشاهك اقصاى املى يالكز ايرانى دكل كرجستانى، داغستانى، شيروانى ضميمهٔ ممالك ايده‌رك بو حواليدن يالكز يتمش ، سكسان بيك بهادر سوارينك اردوى عثمانى‌يه الحاقندن عبارت ايدى .

طبيعى‌درکه بو داهيانه مقصد شاهانه قوتيله هم شمالده اساسكير اولان چنكيز بقاياسنك تطهيرينه ، هم غرب اقليمنه متصور اولان نفوذك توسيعيله مصر ديارينك‌ده تسخيرينه مدار اوله‌رق دولتك حيات استقبالى پك بويوك تأمينات ايله تحكيم اولنه‌جقدى. لكن بشريته اسارتى‌ده تأويلاً شريعته تطبيقدن چكنمه‌ين معيت همايون علماسى (صلهٔ رحم) حقنده‌كى حديث نبوى‌يى سندقوى صورتنده ميدانه سوره‌رك پادشاهى بو عزم فاتحانه‌سندن چويرمكه موفق اولديلر .

شو طوائف ملوك بقاياسنك قسم كليسى ايران مدرسه‌لرينك ، عراق زاويه‌لرينك مجتهدلرى انقاضندن ايدى . او مناسبتله بر چوق اجتهادلرنده مخطى اولمالرى پك طبيعيدر . چونكه امتك سلامت استقباله ، وطنك سعادت اقباله

منحصر اولان علوی بر مقصد خداپسندانه‌یی منع ایتمك جداً وارث انبیا صفت جلیله‌سیله مبشر اولان علمای دینك صلابتنه مخالفدر .

پادشاه استانبوله عودتندن ممنون دکلدی . لکن صورت حقدن کورونن کفن بر سرلره منت ایتمکی‌ده عزت نفسنه لایق کوره‌میوردی . بو مسأله‌ده اك زیاده مدخلدار اولدیغی آکلاشیلان قاضیعسکرلری سرعتله ارضرومه سوق ایتدی . فساده مغلوب اولان هرسکلی زاده احمد پاشا اثنای راهده عزل اولندی . چالدیران مظفریتنده فوق‌العاده مهارتی ، شجاعتی کورولن سنان پاشا صدر اعظم اولدی . پیری چلبی‌ده وزارتله بکام بیورلدی .

اردوی همایون آماسیه‌یه کلدیکی اثناده طربزون آیالتی سلحدار بیقلی محمد پاشایه توجیه اولندی . او حوالینك سرحد محافظلغی‌ده علاوهٔ مأموریت اوله‌رق ویرلدی . قیصری سنجاغنده میدان حربده حسن خدمتی تقدیر ایدیلن شهسوار زاده علی بکه احسان ایدلدی . عسکرك یغما کرلکندن اوصانمش اولان اهالینك شکایاتی اوزرینه دوقه‌کین احمد پاشا اعدام ایتدیرلدی . عالی تاریخنك قید ایتمش اولدیغی وثیقه‌یه کوره یکیچریلری یغمایه تحریك ایلسی جزای اعدامی موجب اولمشدر .

شهسوار زاده علی بکه توجیه ایدلمش اولان قیصری سنجاق بکلکی سیاسةً پك مهم بر وظیفه ایدی. چونکه اجدادینك اجرای حکومت ایتدیکی ذوالقدریه ملکنده امیر اولان علاءالدوله‌نك اوغلی سلیمان بکله آره‌لرنده شدتلی بر عداوت حکمفرما ایدی. ذاتاً سلطان سلیم، سفره کیدییورکن عرض اطاعت ایتمدیکندن دولایی علاءالدوله‌دن انتقام آلمق ایستیوردی. او مناسبتله ذوالقدریه خاندانتك حقندن کلسنی علی بکه تودیع ایتدی .

آز بر مدت ظرفنده علی بك بو مقصدك حصولنه موفق اولدی . چونکه علاءالدوله مصر حاکمی غاوری سلطان نامنه خطبه اوقوتدیغی کبی دائما کندی حدودینك خارجنه تجاوزله حاکمیت عثمانیه‌یه سکته ویرمکده ایدی . آناطولینك مرکزنده ـ کوزده دیکن کبی ـ راحتسزلغی موجب اولان بوعارضه‌نك ازاله‌سی بر مهمهٔ سیاسیه‌دن عد اولنیوردی .

بو خصومت غلبه‌دن ماعدا مصرده بولنان شهسوار بکك سلطان سلیم

طرفدارى اولمغله اتهام ايدلمسى اوزرينه سلطان غورينك امريله جامع الازهر ميداننده صلباً اعدام اولنمسىده على بكك حسيات منتقمانه‌سنه شدت ويرييوردى.

مصر سلطاننه مجلوب اولان علاءالدوله ، اوته‌دنبرى خاندان سلاطين عثمانيه‌نك نعمتلريله پرورده اولديغى حالده اظهار كفران ايدييوردى . باشنه طوپلاديغى بر طاقم سرسريلرله البستانده عادتا بر حكومت تشكيلنه چاليشيوردى. او سببله پادشاه سنان پاشانك رفاقتنه على بكى مأمور ايتدى . علاءالدوله‌نك تأديبنه منتظم بر فرقه كوندردى . موكب شاهانه‌ده سيواسه كيتدى .

سنان پاشا فرقه‌سى البستان حدودينه كيردى. لكن علاءالدوله اوتوز بيك قدر پراكنده عونه‌سيله (طورنه طاغى) ذروه‌لرنده تحصن ايتمشيدى . على بك استكشافه مأمور اولدى . خصمنك استنادكاهنى درحال بولدى . علاءالدوله‌يه كمال حقارتله ميدان اوقودى. على بكك معيتنده بيك قدر سوارى ايله ايكى بيك پياده موجود ايدى . لكن سنان پاشانك معيتنده‌كى اون بيك ممتاز عسكر قوة الظهر اوله‌رق على بكى تعقيب ايدييوردى .

وقتا كه محاربه‌يه كيرشديلر سنان پاشا فرقه‌سى‌ده سيف قضا كبى ميدانه چيقوب شدتله هجومه باشلادى . اوچ ساعت دوام ايدن محاربه‌ده عاصيلرك بوتون افرادى محو اولديغى كبى علاءالدوله‌ده درت اولاديله برابر زمين هلاكه سريلدى . البستان حاكميتى‌ده صورت قطعيه‌ده ممالك عثمانيه‌يه الحاق اولندى .

پادشاه علاءالدوله‌نك سر مقطوعنى مصر سلطاننه يادكار ظفر اوله‌رق كوندردى. حتى كندى قلميله يازديغى فتحنامه‌يه‌ده چوق استهزاكارانه جمله‌لرله تهديد آميز شعرلر درج ايتدى . بونك اسبابى‌ده مصر حكومت اسلاميه‌سنك عثمانلى تابعيتنه كيرمسى كبى اتحاد اسلام نقطهٔ مهمه‌سنه مستند بر مقصد علوينك حصولنى تأمين ايتمكدن عبارت ايدى .

جريان وقعه‌دن خبردار اولان غورى سلطان يازديغى جوابنامه‌ده، البستانه مداخله ايدلمسى مصر حاكميتنك حقوقنه صراحةً تجاوز اوله‌جغندن ذوالقدريه حكومتى دائره‌سنده كمافى السابق مصر سلطانى نامنه خطبه اوقوتديرلمسى لزومى پك شدتلى بر لسان ايله درج اولنمش ، شايد بو امر سلطانى (!!) اجرا

ایدلمزسه بوتون عثمانلی ملکنك بویوك بر تهلکه‌یه معروض اوله‌جغی‌ده صراحةً بیان قلنمش ایدی .

سلطان سلیم ، یاوزلق حسیاتیله پرورشیاب اولدیغی حالده بو جوابنامه‌یه ظاهراً حدت کوسترمدی . یالکز ذیلنه « ای سلطان غاوری ! سن اول امرده کندی نامکه مصرده اوقوتدیغك خطبه‌لرك ، کسدیردیکك سکه‌لرك دها بر چوق زمان دوامنه امین اولدکمی‌که بنم ملکمده‌ده سنك اسمکه خطبه اوقوتدیرلمسنی توصیه ایدییورسك ؟ ؟ بوخولیاده بولنورسه‌ك کندیکی پك جاهلانه برصورتده آلداتمش اولدیغکه یقین وقتده اینانه‌جغکی خاطریکه کتیرده اوکا کوره حرکت ایت ! . » جمله‌لرینی علاوه ایدوب مصره کوندردی .

پادشاه سیواسده بولندیغی صیره‌ده شدت شتا مناسبتله آقنجی عسکرینك عمومی ــ ایلك بهارده استانبولده اثبات‌وجود ایتمك‌شرطیله ــ ترخیص‌اولندی. لکن شو استراحت زماننده جریان ایدن بروقعه بوتون ارباب وجدانك عذاب روحانیسنی موجب اولدی . شویله‌که :

شاه اسماعیل طرفندن غایت قیمتدار هدیه‌لرله‌کلن سادات نبویه‌دن وعلمای اهل سنتدن سید عبدالوهاب قاضی‌ایله مولانا شکرالله معانی وخلفاء حیدریه‌دن شیخ حمزه حضور شاهانه‌یه قبول اولندقلری اثناده شاهك زوجهٔ منکوحه‌سی اولان تاجلی خانمك مرحمةً آزاد ایدلمسنی نیاز ایتمشلردی . پادشاه بو مشروع رجالری شدتله رد ایتدکدن باشقه ارکان دینیه‌دن اولان شو هیأت علمانك‌ده منفرداً نفی اولنمسنی امر ایتدی . نکاح آلتنده بولنان برزوجه‌نك‌ده قاضعسکر جعفر چلبی‌یه تکرار نکاحلنمسنه امر ویردی !

سفیر مقامنده کلن او محترم ذاتلرك تبعیدی حقوق مدنیه نامنه پك شدید بر ضربهٔ حقارت اولدیغی کبی هیچ بر صورتله تأویل قبول ایتمین بر مسألهٔ شرعیه‌یی‌ده سوءتفسیر ایده‌رك نکاحلی بر قادینی ازدواجه مجبور ایتمسی حقیقةً سلطان سلیمه یاقیشه بیله‌جك ذمیمه‌لردن عد ایدیله‌مز !

بعض مؤرخلر بو لایقسز معامله‌نك جریانی پادشاهك یکیچریلره اولان حدت شاهانه‌سی زماننه تصادف ایتدیکنی مدار کلام اولمق‌اوزره برعذر شکلنده

کوسترمشلر ایسه‌ده آرتق بو قدر اوزون بر مزراغک اویله اولور اولماز چواله صیغمایه‌جغی پك بدیهیدر :

پادشاه سیواسده بولنورکن یکیچریلر عصیان طرزنده برقیام ایتدیلر. معیت شاهانه امراسندن بعضلرینك خانه‌لرینه هجوم ایله اشیاسنی یغمایه گیرشدیلر. بو جبارانه حرکتلر هپ او سفاهتپروران امتك اثر تحریکی ایدی. لکن پادشاه او دعوالرك فصلنی وقت مرهوننه تعلیق ایده‌رك استانبوله حرکت امرینی ویردی.

بعض ترتیبات واجراآت داخلیه ایله کردستانك فتحی

ایران سفرینی ایجاب ایدن چالدیران مظفریتی نتیجه‌سنده آسیانك شمال غربیسنده بولنان کردستانك فتحی اسبابنه‌ده تشبث اولنمشیدی . حتی دیاربکر، سعرد، بتلیس، اردبیل، سنجارحوالیسی کاملاً سلطان سلیمك حوضهٔ استیلاسنه کچمشیدی . عراق عرب جهتندن‌ده شمال وادیلرینه دوغرو ایلریله‌ین عثمانلی فاتحلری (موصل) حوالیسنی‌ده‌اشغاله باشلادی. سوریه‌قطعه‌سنك شمال چوللرینه قدر پای انداز اولان آقنجیلرمز بغداد حدودینه‌ده اطالهٔ دست فتوحات ایدییوردی .

لکن بو تصورلرك تحتنده مختفی اولان مقصد اصلی مصر حکومتنك مستملکه‌سندن عد ایدیلن البستان قطعه‌سنك حلب ، طرسوس ، آنطالیه ، آطنه کبی الك مهم نقطه‌لرینی تهدید وتضییق ایله عثمانلی ملکنه الحاق ایتدکدن صوکره مصر طریقنی مانعسز بر حالده توسیعدن عبارت ایدی .

سلطان سلیم مرکز اداره‌یه مواصلات ایدر ایتمز ضمیرنده اولان آمال جهانکیرانه‌سنك اسباب حصولنه مدار اولمق اوزره بوتون عسکرك اصلاح وانتظامنه باشلادی . [٥]

---

[٥] مرکز حکومته عودت ایدن سلطان سلیم شدت انفعالندن کیمسه‌یه سوز سویله‌من ، وندیم خاصی اولان (ابن کمال) ی بیله حضورینه چاغیرماز اولمشیدی . . . . . .
بر کون بغتةً یکیچری اختیارلرینی جلب ایده‌رك « مرادکز بو اطاعتسزلکده دوام ایتمکسه شیمدی بکا خبر ویرك . نفسمی حکومتدن خلع ایده‌یم . چونکه بن بو سلطنتی مجرد اسلامه خدمت ایچون پدرمك الندن آلدم . واصلاح عالم اغورینه برادرلرمله برادر زاده‌لرمی فدا ایتدم . سزده بیعتی قبول ایتدیکز ! بن‌ده حواب وراحتمی ترك‌ایله دین مبینك تأییدینه اوغراشیورم . » یولنده خطاب‌ایتمسی اوزرنده ایران سفرنده وقوع‌بولان حرکتلرینه جمله‌سی جان ودلدن نادم‌اوله‌رق آغلاشمغه باشلادیلر . وبیك درلو اعتذار ایله

بداهةً كورولبوركه اهميتلى بر فكر تعقيبه خدمت ايدن سلطان سليم اجدادينك اكمال ايده‌مديكى وظائفى نتيجه‌لنديرمك عزميله دهشتلى بر استيلا خريطه‌سنى ترسيمه همت ايدييوردى . روم ايلى قطعه‌سنك سرحد طبيعيسى اولان طونه‌دن ايلرى كيتمكده بويوك بر فائده كوره‌مديكى كبى ايكى قوتى عثمانلى دولتنه الحاق ايده‌رك متين بر حكومت اسلاميه وجوده كتيرمكده ، بوتون اهل توحيدى بر نقطه‌يه ربط ايتمكده پك بويوك فائده‌لر كورويوردى .

بو خط سياست نه قدر شايان تقدير ايسه او خطى تعقيب ايدن داهئ سياسى بيك درجه زياده شايان توقيردر . چونكه متفرق برحالده بولنان اسلام حكومتلرى حرص منفعت سائقه‌سيله بربرينك مضرتنه خادم اولديغى كبى اوروپالیلرك اهل صليب صدمه‌لريله‌ده صارصلمق تهلكه‌سنه معروض بولنيوردى . فكر اتحادك نه قدر عظمتلى بر قوتدن عبارت اولديغنى سلطان سليم كبى بر نادرۀ سياست فعلاً اثبات ايتمكه قصد ايدييوردى .

اردونك هر درلو انتظامى ، يكيچرى اوجاغنك اصلاحى بعض تعديلات ايله تأمين ايدلمكده ايكن دونمانك تزييدينه‌ده اهميت ويريليوردى. چونكه پادشاهك اميد آتيسى مصر قطعه‌سنه انحصار ايتمشيدى. او مناسبتله قاسم پاشا سواحلنده انشا ايديلان ترسانه دستكاهلرنده يوزدن زياده متنوع سفائن حربيه‌نك حاضرلانمسى تحت قراره آلندى . اعمالاتنه‌ده باشلاندى . دولتك بو صفحۀ ترقيسى استقباله عائد اولان اميدلرك اك قوتليسى اولمق اعتباريله پك مهمدر .

***

بو فتنه‌نك محركلرندن صاغ قالمش اولان يكيچرى آغاسى اسكندر پاشا ايله سكبان باشى باله يمز عثمان آغايى وقاضيعسكر جعفر چلبى‌يى خبر ويرديلر .

پادشاه بونك اوزرينه جعفر چلبى‌يى حضورينه جلب ايده‌رك « عساكر اسلامى افساد ايله تشبثات دولتى تعطيله سبب اولانلرك شرعاً جزاسى نه‌در؟ » ديمكله « اكر تحقق ايدرسه قتلدر ! » جوابى ويرنجه سلطان سليم « جعفر كندى فتواكى كندك ويردك ! » ديه‌رك كرك آنك وكرك يكيچرى آغاسيله سكبان باشينك اعداملرينى فرمان ايلدى .

[اوراق پريشان . نامق كمال]

شو درت يوز سنه‌لك فتوى . عصرمزده ۳۲۵ مارتنك اوتوز برنده ظهور ايدن عصيان عسكرى مشوقلرى ايچون نه‌بويوك بر حجت قاطعه‌در !

شاه اسماعیل نسلاً مذهب شافعیدن ایکن سریر حکومته کچدیکی صیره‌ده شیعی مذهبنی ترجیح ایتمشیدی. شو تضاد مذهب مسأله‌سی مجرد مذاهب اربعه سالکلرندن بولنان عثمانلی هیأت اسلامیه‌سی آره‌سنده برفتنه چیقارمق امللندن باشقه معنایه حمل اولونه‌ماز. بونکله برابر اسلامیتلرنده شبهه اولمیان اهل شیعه‌نك یالکز اختلاف مذهب بهانه‌سیله اکثریتی تشکیل ایدن شافعیلره، حنفیلره محب اولماسی طبیعیدر. چونکه مذاهب اربعه اصحابی‌ده شیعه مذهبی اربابنی اهل سنتدن عد ایتمه‌مك تهمتیله اسلامیتلرنده ضعف اولدیغنی ادعا ایده‌رك آره‌مزده بویوك برنفاقك دوامنه پك واسع برمیدان آچمشلردر. اهل توحید اولان اسلامك دیناً قرنداشی اولدیغی حکمتی — تعصب سیئه‌سیله — نظردقته آلنمامشدر!

صفویلرك اوغرامش اولدیغی مغلوبیت فلاکتی بوتون ایرانی زیروزبر ایده‌جك تأثیرلر کوسترمکه باشلادی. شاه اسماعیل برانتقام فرصتی آرامق دردینه دوشدی. زوجه‌سنك حقوق شرعیه‌سنه تعرض ایدلدیکی بهانه‌سیله مصرسلطاننه دخالت ایده‌رك سلطان سلیمه کوندردیکی علمای شریعتك قهراً اسیر قالدیغنی‌ده بیلدیردی. یازدیغی نامۀ مخصوصك محتویاتنی‌ده «عثمانلیلر دها بردفعه ایرانه، ترکستانه کچوبده توسیع فتوحات ایدرسه آرتق اوندن صوکره هدف حرکتلرینك مصرقطعه‌سی اوله‌جغنی دوشونه‌رك اوکا کوره ترتیبات مقتضیه‌ده بولنمق لزومنی حسب الاسلامیه اخطار» مقدماتیله قید ایتمشیدی.

وقوعات تاریخیه‌مزله ثابت اولمشدرکه حضرت فاتح زماننده‌نبری ملوك چراکسه اداره‌سنده بولنان مصر حکومتی، سوریه ممالکنی مستملکه صورتنده تحت نفوذینه کچیرمش، آسیا ایله آفریقا آره‌سنده بر حد مناسبت پیدا ایده‌رك منافع اقتصادیه‌سنی البستان کشورلرینه حصر ایتمشیدی. ایکنجی سلطان بایزید دورنده وقوع بولان حرب نتیجه‌سنده تونس حکمدارینك دلالتیله عقد ایدلمش اولان مصالحه سلطان سلیم عصرینه قدر حکمنی محافظه ایده بیلمش ایسه‌ده تبدلات سیاسیه ایجابندن عد ایدیلن بعض احوالك سوقیله آرتق صلحك ادامه‌سی عثمانلی منافعنه موافق کوروله‌مه‌مشدر.

ذاتاً غوری سلطان شهسوار بکی پادشاهه رغماً اعدام ایتدکدن صوکره البستان ممالکنده متحکمانه بر حق تصرف دعواسیله‌ده حضرت یاوزك شدت

نفرتی جلب ایتمشیدی . ایشته شو اسباب مجبره پادشاهك فتوحاتنه عائد اولان آمالنه قوت ویره‌رك او مقصدك حصولنی وقت مرهوننه تعلیق ایتمشیدی .

*
* *

سلطان سلیمك نائل اولدیغی چالدیران مظفریتی بالخاصه آسیانك شمالنده ، جنوبنده اجرای حکومت ایدن اسلام امراسنه پك زیاده حسن تأثیر کوستردی. حتی اعلان مظفریت کونلرنده دیار بکر اهالیسی صفویلرك قلعه‌ده‌کی بایراغنی پارچه‌لیوب عثمانلی سنجاغنی چکمشلردی . متعاقباً بتلیسده بولنان مشاهیرامرادن شرفخان بك ــ شاه اسماعیلك معیتنده بولنان قرنداشی خالد بکه رغماً ــ شهرك قلعه‌سنی ضبط ایدوب عثمانلی دولتی نامنه ادارهٔ حکومته باشلامشیدی . سعرد حوالیسنی تشکیل ایدن بهتان قطعه‌سنده‌ده ایوبیلردن ملك خلیل خان عین معامله‌یی اجرا ایده‌رك سلطان سلیمه تبشیراتده بولندیلر .

وان حدودنده بولنان اکرادك سردار نامداری جمشید بك ذاتاً سلطان سلیمه صداقت واطاعتله ممتاز اولدیغندن اوحوالیده پراکنده صورتیله بشایان ایرانیلری آذربایجان ایچریلرینه هجرته مجبور ایتدی . پادشاه بو مظفریتلری تأمین ایدن امرای اکراده بیان ممنونیت وظیفه‌سیله بیقلی محمد پاشایی کوندردی . بوصادقانه خدمتلر مؤرخ شهیر بتلیسلی ملاادریسك تشویقات دیندارانه‌سیله ایفااولنیوردی. چونکه بوتون اکراد عشیرتلری مذهب شافعی اربابندن اولدیغی جهتله پادشاهه صداقتله اولوالامره اطاعت فریضه‌سنه رعایت ایدییوردی .

ملا ادریسك شو بویوك خدمتی نزد شاهانه‌ده فوق‌العاده مظهر تقدیر اولمش ، مزین خلعتلر ، قیمتدار هدیه‌لرله تلطیف اولنمشدر .

سلطان سلیمك اهمیتله تعقیب ایتدیکی خط حرکت یالکز عثمانلی تاریخنده دکل ، اوعصرك هیأت دولیه خریطه‌سنده غایت مهم بر تبدل حصوله کتیرییوردی. بو مهارت سیاسیه ایله ترتیب ایدیلن حرکات حربیه الك شانلی جهانکیرلرده حیرت ویره‌جك تدبیرله اجرا اولنیوردی .

چونکه شاه اسماعیل کردستان امراسنك عثمانلی دولتنه ارتباطنی ایران حکومتنه برفال مصیبت شکلنده تفسیر ایدییوردی. اوسببله چالدیران مغلوبیتندن صوکره کچن بر سنه‌دن زیاده مدت ظرفنده اپچه عسکر جمعیله اعادهٔ قوت

ایدوب تکرار دیار بکر حوالیسنه کچمش ، سردار سابق اوستاجلی محمد خانك برادری قره‌خانی‌ده هم والی ، هم عراقدن کلن قوتلی بر فرقه‌نك سرداری اوله‌رق مأمور ایتمشیدی .

وقعهٔ جاریه‌دن خبردار اولان ملا ادریس ، سلطان سلیمدن آلدیغی امر اوزرینه بوتون کرد امراسنه خبرلر کوندرمش ، ایران عسکرینه هر صورتله مدافعه‌ایده‌رك اورالرده پایدار اولمالرینه قطعیاً میدان‌ویرلمه‌مسنی بیلدیرمشیدی. ملا ادریس کندیسی‌ده سکز بیك قدر روم ایلی وکرد سواریلریله دیار بکراوزرینه یورویه‌رك ایران سردارینی پریشان ایتمش ، بوتون مهماتیله بر چوق اموالنی‌ده اغتنام ایلمشیدی .

متعاقباً بیقلی محمد پاشاده اون بیك قدر منتظم معاونه عسکریله یتیشه‌رك معهود قره خانی دیار بکردن فراره مجبور ایتدی [۹۲۱ الی ۹۲۳] .

قرون وسطی تاریخلرنده قدیم اسمی (آمد) اولان دیار بکرك ادارهٔ عثمانیه‌یه کچمسی غایت مهم موفقیتلردن ایدی . ایران حکمدارلرندن مشهور (شابور) ایله (کیقباد) ك بیك مشکلات نتیجه‌سنده فتح ایده بیلدیکی مستحکم موقعلر ایچنده اك متین بر نقطه اولان دیار بکر قلعه‌سی ایدی . حتی ایران ایله یونان ، اخیراً‌ده بیزانس حکومتلری زماننده دوام ایدن مبارزه‌لرده بو قلعه دفعات ایله فتوحاته معروض ، تجاوزاته محکوم اولمشیدی . او جهتله ید ضبطنه آلنمسی بغدادك ، عراق عجمك فتحنه واسع بر طریق ظفر آچمشیدی [*] .

دیار بکر مظفریتی اوزرینه بتلیسده سلطان سلیم نامنه اجرای حکومت ایدن شرف‌الدین خان حیزان، شیروان، غرزان ، بهتان امراسیله بالاتفاق اخلاطده، ارجیشده طولاشان ایران سرکرده‌لرینی آذربایجان ایچریلرینه قدر تعقیب ایده‌رك او حوالیده صفوی افرادندن کیمسه‌یی براقامشلردر .

موصلده،جزره‌ده ، ماردینده ، اورفه‌ده بولنان امرای اکراد ملاادریسك نصایح سیاسیه‌سیله کاملاً پادشاهه عرض تابعیت ایتدی . تحت ادارەلرنده‌کی

(*) بو شهیر ، ایران دولتیله بیزانس حکومتنك دور زوالنده مشاهیر عرباندن (بکر) قبیله‌سی رئیسنك غیرت شجیعانه‌سیله امرای اسلامیه ادارەسنه کیرمشیدی . دور فاروقده بوتون اهالیسی شرف اسلامیته نائل اولدقدن صوکره (دیار بکر) نامیله یاد اولنمغه باشلامشدر .

قلعه‌لری عثمانليلق نامنه حسن محافظه‌ده ثبات كوستردی . شو مهم وقعه‌ده حميت وطنيه‌سيله، غيرت دينيه‌سيله بويوك بر امتياز احراز ايدن قهرمان شهير ملا ادريسه عالم عثمانی دائما مجبور شكراندر . بلكه‌ده خدماتنك منتداريدر . حتی او فاضل محترمك حسيات وطنپرورانه‌سنه اشتراك ايدن بيقلی محمد پاشانك علو همتی‌ده تاريخمزك شو اهميتلی فصلنده تقديرات فوق العاده ايله ياد اولنمغه شاياندر .

صولاق زاده‌نك ويرديكی معلومات موثوقه‌يه كوره كردستان فتحنه قوهٔ امداديه ايله كوندرلمش اولان خسرو پاشانك‌ده مساعئ مبروره‌سی تقديره لايقدر . چونكه فتوحاتك الك اهميتلی زماننده سيواس بكی شادی پاشانك براز مستبدانه حركتی كورولمشيدی . بو معامله‌نك توليد ايده‌جكی فنالقلری خسرو پاشانك تدابير حكيمانه‌سی تماميله منع ايتدی . او سايه‌ده موفقيتلر بر برينی تعقيبه باشلادی [*] .

مشار اليهك بتليسه اوچ ساعت مسافه‌ده بولنان (راخوه) برزخنده وشهره دوغرودن دوغرو‌يه بر بچوق ويارم ساعت يقين اولان محللرده غايت متين وجسيم بر خان انشا ايتديرديكی كبی شهر ايچنده‌ده برچوق خيرات واوقاف ترك ايتمشدر . قيش موسمنده بو خانلر عادتا « جان قورتاران » اوصافنی حقيله تأمين ايلمكده‌در .

(خاطرهٔ منفادن)

معصر مظفریتی . عثمانلی خلافتی

سلطان سلیم پدرینك آطنه مغلوبیتنی، بردرلو اونوتمامش ، اواستقامی آلمق عزمیله عثمانلی دولتنك شان وشرفنه ایراث ایدیلن شینی تمیزلهمك غیرتنه دوشمشیدی . ذاتاً صفویلرك اضمحلالنی اقصای مقصد عد ایدن یاوز پادشاه خلافت اسلامیهیه نفس شهامتنی لایق کورمکده بولنیوردی. لکن حرمین مبارکهنك حق ادارهسی قافقاسیادن کلمش اولان ملوك چراکسهنك نفوذ متغلبانهسنده ، حتی برچوق امانات مقدسهده او نااهللرك ایدیٔ جاهلانهسنده ایدی .

حضرت پادشاه بو ایکی امتیاز اقدسی احراز ایتمك نیتنده اولدیغی دهازیاده بر سنه اول مصر سلطاننه اشراب ایتمشیدی . چونکه علاءالدولهنك کلهسنی کوندروب البستانده جاری اولان نفوذ مصریهیی پایمال ایتمك ، غوری سلطانی محاربهیه مجبور ایلك معناسندن باشقهصورتله تفسیر ایدیلهمز. ذاتاً مصر حکومتی حضرت علینك دورخلافتندنبری اجزای اسلامیهنك شیرازهسی حکمنده ایدی. لکن دولت فاطمیه ایله حکومت ایوبیهنك انقراضندن صوکره عنوان جلیل خلافت قاهرهده پایدار اولدیغی ایچون سلطان سلیم او شرفی اکتسابه عزم ایدییوردی . ایران سفریده او مقصدك فاتحهٔ معنویهسی مقامندهایدی .

۹۲۲ شعبانك اواخرنده حلول ایدن موسم بهارده شیخ الاسلام زنبیللی علی افندینك ویردیکی فتوی اوزرینه صدراعظم سنان پاشا قرق بیك معلم عسکردن تشکل ایدن قوتلی برفرقهایله البستان ایچریلرینه سوق اولنمش ظاهراً او طرفدن دیاربکر حدودینه کچهجکیده اورتهیه قونلمش ایدی . چونکه هر نه صورتله اولورسه اولسون محاربهیه وسیله عد ایدیلهجك بر خصومت شرعیهنك ظهورینه انتظار ایتمك ویریلن فتوانك احکام اساسیهسندن ایدی .

بو مطالعه‌یه مبنی سنان پاشانك اعزامندن آز بر مدت صوكره پادشاه بویوك بر مجلس عقد ایتدی . اول امرده بر هیأت سفارت كوندریله‌رك قان دوكمكه حاجت قالمقسزین اصلاح بین ایتمك ، شاید بو تكلیف صاحبی مصر سلطانی رد ایدرسه او حالده فی سبیل الله جهاده كیرشمك لازم كلدیكنه قرار ویرلدی . آنك اوزره وزرادن قره‌جه پاشا ایله علمادن مولانا ركن الدین افندی سفارت صلحیه ایله مصره كوندرلدی .

بر طرفدن‌ده سلطان سلیم شهزاده سلیمانی نیابت حكومتله ادرنه‌ده، هرسكلی زاده احمد پاشایی بروسه‌ده ، پیری پاشایی‌ده استانبولده مأمور ایده‌رك اردوی همایون ایله كویا ایران سفرینه حركت ایلدی. چونكه سلطان غورینك تكلیفات صلحیه‌یه میل ایتمیه‌جكی زمانك اك بویوك سیاسیوننده اولان پادشاه نظرنده بدیهی ایدی .

سفیرلرمز حلبده بولنان غوری ساطان نزدنده كمال حقارتله قبول اولندقدن صوكره حبس ایدلدیلر . آز بر مدت ظرفنده تخلیه اولنوب « سلیم بنی اغفال ایتمك ایستیورسه یاكلیور ! مادامكه سزك مقصدیكز ایران سفریدر سنان پاشا اردوسیله بو حوالیده نه آرایورسكز ؟ یوقسه دیاربكر یولنی اونوتدیكزمی ؟ بونلردن ماعدا بوتون دونمانكز اسكندریه لیماننده بنی‌می سلاملامغه كلدی ؟. دولت ایشلرینی‌ده بوبله چوجق اویونجاغنه بكزتمك آرزوسنده ایسه‌كز حالكزه تأسفلر ایدرم ! ایشته سلطان سلیمه بویله‌جه سلام ایدیكز ! . » تكدیر وتهدیدلریله عودتلرینه اذن ویردیلر .

سنان پاشا فرقه‌سی كچدیكی یرلری ضبط ایده‌رك حلب سرحدلرینه قدر ایلریله‌دی . اردوی همایون‌ده عینتاب حذالرینه كلدی. مصر سلطاننك جبریله كندی عسكرینه التحاق ایدن عینتاب امیری یونس بك افراد معیتی ایله حلبدن فرار ایده‌رك سلطان سلیمه عرض انقیاد ایله مظهر التفات اولدی .

بو اثناده سلطان غوریدن سفیر صفتیله كان (مغول بای)ك معیتنده بر طاقم زرهلی عسكرلرده بولنیوردی . پادشاه او عسكرلرك قتلنه امر ویردی . سفیرك غایت منافع پرستانه تكلیفاتنه مقابل اك موافق جواب اولمق اوزره صاچنی ، صقالنی ، بیغنی طراش ایتدیره‌رك اویوز ، طوپال بر مركبه بیندیردی ، مسخره

لباسی کیدروب حلب حدودینه قدر کوندردی . اویله ظن ایدەرز که خلافته
کسب استحقاق ایدن سلطان سلیم کبی بر خارقهٔ سیاسته بو درجه افراطپرورلک

مرج دابق محاربه‌سی

خوش کورولەمز. چونکه بو مقابله مصر سلطاننک معامله‌سیله متناسب دکل ایدی.
حلبک شمال شرقیسنده حضرت داود علیه السلامك مرقد مبارکلری

جوارنده (مرج طباق) یاخود (مرج دابق) صحراسنده ایکی اسلام اردوسی متقابلاً اردوکاهلرینی قوردیلر . ایرتسی کون محاربه‌یه قرار ویردیلر .

چالدیران ملحمه‌سنده اولدیغی کبی حضرت شهریار یکیچری ، سپاهی ، عزب عسکریله مرکزده ایدی . آناطولی عسکریله صاغ جناحده زینل پاشا ، خسرو پاشا ، شهسوار زاده علی بك ، قوماندا ایدییوردی . صدراعظم سنان پاشا ، بیقلی محمد پاشا ، شادی پاشا صول جناحده روم ایلی عسکریله بولنیوردی . طوپ بطاریه‌لری‌ده ایکی جناح عسکرینك یان طرفلرنده حاضر طورییوردی .

فرداسی کون محاربه‌یه کیریشلدی . برساعت صوکره آتشه باشلایان طوپلرك صدای جانخراشنه انضمام ایدن اوشانلی پادشاهك ندای شهامتی عادتا سوراسرافیل کبی مصر عسکرینه دهشت ویرییوردی . درت ساعت ظرفنده مظفریت قطعیه ایله مفتخر اولان عثمانلیلر اعلان شادمانی‌یه باشلادیلر [۹۲۲ : رجب ۱۲ جمعه ایرتسی] .

بو محاربه دواملی دکل ایدی . لکن پك زیاده شدتلی ایدی . طوپ آتشنه مقاومت ایدەمین مصریلر ایکی ساعت ظرفنده برباد وپریشان اولدیلر . قانصوغوری سلطان ذاتاً پیرناتوان ایدی . حرب وضربه تحملی یوقدی . مغلوبیت نتیجه‌سنده فرار ایدییورکن وجودینه بر فنالق کلدی . همان صو کنارینه سجاده‌سنی سردیلر . بی‌تاب دوشدیکی جهتله براز اوزاندی . او آنده تسلیم روح ایدوب عربدکاه دنیادن قورتلدی .

مصر اردوسنك مغلوبیتی نتیجه‌سنده کلیتلی اموال واشیا ایله پك چوق نقود ضبط واغتنام اولندی . منهزم اولان عسکرله فرار ایدن مصر سردارلرندن (خیره‌بای) حلبك قلعه قپولرینی آچدی امرای عثمانیه‌دن یونس پاشانك دلالتیله سلطان سلیمه عرض اطاعت ایدوب تلطیفات شاهانه‌یه نائل اولدی . متعاقباً شهره کیرمش اولان اردوی همایون هیأتی عموم اهالی طرفندن صمیمی احترامات ایله استقبال ایدیله‌رك خزینه‌لرك آناختارلری‌ده حضرت پادشاهه تسلیم اولندی .

سلطان سلیمك بومظفریتی ، خلافت اسلامیه حقنده‌کی مقاصد جهانکیرانه‌سنك الك قوتلی مژدهٔ حصولی ایدی . چونکه حلبده جامع کبیرده قلنان ایلك جمعه

نمازنده منبره چیقان خطیب، مشارالیه نامنه خلافتی اضافتله (صاحب الحرمین الشریفین) عنوان جلیلنی اعلان ایتمشیدی . شهریار محترم اظهار ایتدیکی محویت دیندارانه ایله (صاحب الحرمین . . .) تعبیرینك (خادم الحرمین . . .) صورتنده یاد اولنمسنی امر ایده‌رك خطبه‌ده — سنت سنیه‌یه امتثالاً — کندی اوزرنده بولنان خلعت همایونی کیدیردی . بو شاهانه معامله‌یه عموم طرفندن تقدیرات عظیمه ایله مقابله اولندی [غره شعبان] .

بو اثناده شام امیری بولنان ناصرالدین دخی خیره‌بای واسطه‌سیله پادشاهه التجا ایتدی . حما ، حمص ، طرابلس ، قدس اهالیسی‌ده متفقاً عرض بیعت ایلدی (غزه) لیلر براز جرأتکار کورونمك ایسته‌دیلر . لکن اورنوس زاده محمدبکك مفرزه‌سی اومسأله‌یی‌ده حل ایدوب قلعه‌سنه عثمانلی سنجاغی چکلدی .

اردوی همایون حلبده یکرمی کون قدر آرامسازاولدی . فقط تیش موسمی حلول ایتدیکی مناسبتیله شامده قیشلامق اوزره حرکت اولندی . بیقلی محمد پاشاده منتظم برفرقه ایله اورفه اوزرندن دیاربکره کوندرلدی .

* * *

سلطان سلیمك مرکز خلافت امویه اولان شامه دخولی بوتون عالم اسلامیتده بویوك برحسن تأثیر حصوله کتیردی . جریان ایدن معاملات اخوت پرورانه ایسه عموم سوریه خلقنك فوق العاده محبتنی جلب ایتدی . چونکه عثمانلی دلاورلری غایت مشفقانه حرکت ایدییوردی . متقابلاً اهالی‌ده اردومزه دشمن نظریله دکل عادتا قدیم وطنداش کوزی ایله باقیوردی . حتی پادشاه بیله ممالك مفتوحه‌ده دکل ، عثمانلی ولایتلرینك برنده بولنیورمش کبی حکیمانه حرکت ایلیوردی .

جبل لبنان امراسیله کافهٔ مشایخ عربان حضور شاهانه‌یه شتاب ایده‌رك حسیات صداقتله عرض بیعت ایلیوردی . ذات پادشاهی‌ده مقابلةً بیان ممنونیتله جلب قلوبه همت ایدییوردی .

استانبول فتحنك سیاسةً حائز اولدیغی اهمیت نظر دقته آلنیرسه شامك فتحی‌ده دیانةً نه قدر مهم برمظفریت اولدیغی صراحةً اکلاشیلیر . زیرا مصر ملوکنك حرمین شریفینه اولان حق حاکمیتلری. سوریه قطعه‌سنده جاری اولان نفوذ اداره قوتیله ایدی . شو حالده شام ، حرمین مقدسه‌نك باب الظفری

حکمنده اولدیغی مناسبتله فتوحات عثمانیه‌نك الك قیمتدار بر مالکانه‌سی درجه‌سنده ایدی . حتی بو فعالیت فاتحانه یالکز شامه انحصار ایدوبده مصرك فتحنه لزوم کورولمه‌مش اولسه بیله خلافت اسلامیه عنواننه خلل کلیه‌جکی بدیهی ایدی . چونکه زیارتکاه اسلام اولان خطهٔ مبارکه‌نك شهراه سعادتی صراط مستقیم کبی آچیلمش ایدی .

سلطان سلیم شامده بولندیغی مدت ظرفنده بوتون علمانك حرمت ومحبتنی جلب ایتدی . حتی حجاز مشایخنك‌ده عرض اطاعتیله صنعت خلافتنی تأییده موفق اولدی .

کرامت عارفانه‌سیله مشهور امام اولان حضرت محی‌الدین عربینك مرقد شریفنی تعمیر وتزیین ایتدکدن صوکره موکب همایون ایله پادشاه قدسه توجیه عنان ایلدی . شهرك خارج وداخلنده‌کی مقامات مقدسه‌نك کافه‌سنی زیارتله فیضیاب اوله‌رق قدسدن غزه‌یه دوغرو حرکت ایتدی .

* * *

مصرده (مملوك) دینیلن (کوله‌من) لر مختلف بر طاقم اسلام عناصرینه منسوب ایدیلر . بونلرك ایچنده امرای چراکسه‌دن بعضلری‌ده بولنیوردی . او مناسبتله فنون حربیه‌ده مهارتی اولان (تومان بای) نامنده بر امیری مصر سلطانی انتخاب ایده‌رك همان جسیم بر اردو ایله غزه حدودینه کوندردیلر .

تومان بایك سرداری مشاهیردن (جانبرد غزالی) ایدی . غزه‌ده پیشدار اولان صدراعظم سنان پاشا فرقه‌سی جانبرد غزالی‌یی مغلوباً قاهره‌یه رجعته مجبور ایتدی . بو خدمتنه مکافاةً صدر مشارالیه مرصع بر سیف همایون ایله تلطیف بیورلدی . بو غالبیتك قربانی اولمق اوزره مصرلیلرك صورت جبریه‌ده اداره‌سنه کچمش اولان غزه ورمله اهالیسنك قتلنه‌ده اراده چیقدی !

مصره کیده‌جك اولان اردوی همایونك خیلی کونلر چولده یوروه‌سی وضعیت موقعیه ایجابندن ایدی . او جهتله یتمش ، سکسان قطار دوه مبایعه اولندی . معیت شاهانه‌ده بولنان حسن پاشا چولدن کچمك خصوصنده‌کی تهلکه‌لره ـ سبق ایدن تجربه‌لرینه ابتناءً ـ منع ایده‌جك تدابیره توسل فکرنده بولنمسی اوزرینه پادشاه اعدامنی امر ایتدی . حالبوکه حسن پاشانك رأیی سیاسةً دها موافق

ایدی . دوکولمش اولان خون مظلومی مؤثر بر غضبك نتیجه‌سندن باشقه بر شی دکلدی .

سوریه‌ده‌کی مظفریتلرك تأثیریله مصر حکومتنك محاربه‌یه کیریشمیه‌رك عقد مصالحه‌یه مجبوریتی امید اولنیوردی . آنك اوزرینه معیت شاهانه‌دن چرکس مراد بك سفارت صفتیله قاهره‌یه کوندرلدی. پادشاه نامنه خطبه اوقونمسی، سکه ضرب اولنمسی، امیرك دولت عثمانیه اطاعتنده بولنمسی شرطیله امرای چراکسه‌دن بر مناسبنك امور اداره‌یه مأمور اولمسی تکلیف ایدلدی . بو صورتله مصر اداره‌سی بر ایالت ممتازه شکلنه آلنمق ایسته‌نلدی .

تومان بای ، سفیرمزه غایت نازکانه معامله ایتدی . بعدالمذاکره مناسب برجواب ویرلمك اوزره سفیره معاملات رعایتکارانه‌ده بولندی. لکن بو تکلیفات بوتون امرایه آغیر کلدی. حتی مصر اهالیسنی‌ده غلیانه کتیردی. سفیر مرادبك اقامتکاهنه کیدییورکن امرای چراکسه‌دن (علان بای)ك وحشیانه مهاجمه‌سنه هدف اولدی . « بزی اسیر ایتدکدن ماعدا خزینه‌لرمزی‌ده غصب ایتمك ایستیورسکز دکلمی ؟ اویله ایسه ایشته سزه لایق اولان معامله بودر ! » عتاب قهارانه‌سیله زواللی‌یی هلاك ایتدیلر .

بو وقعه تومان بایه پك زیاده سوء تأثیر ایتدی. مسببنی شدتله تحقیر وتکدیردن صوکره ظهور ایده‌جك فنالقلردن کندیسنك مسئول اولمیه‌جغنی بیلدیردی . بو مسأله‌ده حقوق عثمانیه پك فاحش بر صورتده پایمال ایدیلیوردی . شو قدر وارکه اولجه غوری سلطان طرفندن کوندرلمش اولان سفیر (مغول بای) حقنده‌کی حقارتکارانه معامله‌لر سلطان سلیم طرفندن اجرا ایدلمه‌مش اولسه ایدی مصرلیلرك بو حرکتی دها زیاده کستاخانه عد اولنه‌جق ایدی .

سلطان سلیم شو وقوعاتی بویوك بر حقارت صورتنده تلقی ایتدی . همان اردویه حرکت امرینی ویردی . طالع حربك بر مساعدهٔ خیریه‌سی اوله‌رق او صیره‌ده یاغمش اولان یاغمورلر سایه‌سنده نیل وادیلرینه قدر امتداد ایدن چوللری کمال سهولتله کچدیلر .

مصر صحرالرنده کلیتلی عربان سواریسی هجومه جسارت ایتمش ایسه‌ده طوپلرك ، تفنکلرك شدتنه مقاومت ایده‌میه‌رك رجعته مجبور اولدیلر .

تومان بای قاهره پیشگاهنده (ریدانیه) اردوگاهنده بولنیوردی . عثمانلی اردوسنك هجوم ایده‌جکی کذرکاه خطنه‌متین استحکاملر، متریسلر حاضرلامشیدی. اسکندریه‌دن جلب ایدیلن طوپلر استحکاماته تعبیه ایدلشیدی . لکن بو تدبیرلر بیهوده بر زحمتدن عبارت ایدی . چونکه استکشافه مأمور اولان سنان پاشا ایله حلبده التجا ایدن مشاهیر امرادن خیره‌بای فنون حربیهٔ حاضره‌نك بیله تقدیر ایده‌جکی برتدبیر مهارتله طریق مظفریتی تأمین ایده‌جك مکمل بر (پیلان) چیزدیلر . او خط حرکتله هجوم اولنمسی حقنده سلطان سلیمی‌ده کمال ممنونیتله راضی ایتدیلر .

پیلان شویله ایدی :

مصر اردوسنك اشغال ایتمش اولدیغی حاکم نقطه ، قاهره شهرینك شمال شرقیسنده ایدی . بالطبع بزم اردونك کذرکاهی‌ده او نقطه‌یه منحصر ایدی . او مطالعه‌یه مبنی اردومزك خط حرکتی استحکامات ایله سد اولنمشیدی. اوخطی هدف الحرکت ایتمدکجه ایلری کیتمك ممکن دکلدی. حتی بوقوتی محافظه مقصدیله قاهره‌یی شرق جهتندن سدایتمش اولان « المقطم » جبلنك ذروه‌لرینه قدر مصر استحکاماتی ایله اردو صافلری احاطه ایتمشیدی .

عثمانلی فاتحلری بوخط حربك انتاج ایده‌جکی ضایعاتی نظردقته آلدیلر . دلاوران ملتك ناحق یره خون معصومنی دوکمکه میدان ویرمه‌یرك جبلك آرقه طرفندن غرباً حرکتله ریدانیه اردوگاهنك مرکزینه جنوب شرقی جهتندن مهاجمه‌یه باشلادی . مهارت حربیه‌ده غفلت ایدن مصر جناحلرینك آرقه‌سندن عثمانلی عسکری اجل قضا کبی میدانه چیقدی . بوحرکتله دشمنك استحکاماتی ابطال ایده‌رك دهشتلی هجوملر اجرا ایدلدی . مصرلیلرك تبدیل وضعیتنه میدان ویرلمدی .

محاربه . تحملفرسا برشدتله دوام ایدییوردی . جندیاکده ، سلاحشورلقده مشهور اولان مصر کوله‌منلری عثمانلی قهرمانلرینه مغلوب دوشمه‌مك ایچون حقیقةً جانسپارانه ، فداکارانه جسارتلر کوستریوردی . لکن مصرلیلرك غلبه‌لکنه عثمانلی طوپلری غالب کلیوردی . دشمنه کوز آچه‌جق زمان ویرمیوردی. شجاعتك الك تهلکه‌لی صولتیله تومان‌بای ، مرکزده بولنان سلطان سلیم

اوزرينه هجوم ايتدی . معيتنده‌کی الك ممتاز زرهلی سواريلرله مرکزك صف حربنی ياروب اردونك قلبگاهنه صالديردی . لکن هجوم ايتدکاری موقعده پاشاه دکل صدراعظم سنان پاشا بولنيوردی . مهاجملره مدافعه‌ده قصور اولنمادی. نه فائده‌که زرهلی سواريلرك شدت صولتنه سنان پاشا ايله امرامزدن محمود وعلی بکلر قربان ويرلدکدن صوکره اردودن پوسکوردله‌لری ممکن اوله‌بيلدی [*] .

بودرجه حماست حقيقةً الك شانلی بهادرلره ميسر اولميان خارقه‌لردندر . حتی مهاجملرك — اوقدر اوغراشدقدن صوکره — کمال انتظام وسرعتله صف حربلرينه رجعت ايتمسی عقللره حيرت ويره‌جك مهارتلردندر . نه چاره‌که شوصوك فداکارلقلر هيچ فائده ويرمدی. ميدان حرب اوتوزبيکه قريب کوله‌من نعشی ايله محشره دوندی ! متباقيسی‌ده پريشان برحالده فراره محکوم اولدی . بومظفريتك نشوهٔ سرمستانه‌سيله أله کچن امرای اسلام کلمهٔ شهادتله تسليم اولمشيکن معيت سنيه‌ده بولنان علمای دينك!! فتواسيله قتل ايدلدی. وجدانلری صيزلاده‌جق بوفاجعه‌لر تکرر ايتدی ! .

تومان‌بای قاچدی . بوزولمش اولان عسکرينی طوپلادی . قاهره‌يه کيرمش بولنان عثمانلی فرقه‌سنه علی‌الدوام اوچ کون اوچ کيجه تعرضله پك چوق تلفات ويردکدن صوکره آرتق مدافعه‌يه مجالی قالمادی . تکرار صعيد حواليسنه کيتدی [۸ محرم ۹۲۳ : جمعه] .

پادشاهك حشم وغضبندن احتراز ايدن مصر امراسی شهر ايچنده‌کی دائره‌لرينه التجا ايتمشيدی . سوزده عثمانلی عسکرينه مدافعه ايده‌جکلردی. حالبوکه بومجنونانه حرکاته حاجت قالمادی . کافهٔ امرا خيره‌بايك شفاعتيله سلطانيه صينيه‌سنده آرامساز اولان سلطان سليمه استيمان ايتديلر .

يالکز (قوردبای) نامنده قهرمان بروطنپرور حضور شاهانه‌يه چيقديغی اثناده رکاب همايونده کورديکی خيره‌بايه « خائن وطن ، دشمن ملت ملعون ! ! » حقارتيله تجاوز ايتديکنه مجازاةً اعدامنه حکم ويرلدی ! بوده سلطان سليمك

---

[*] « توفيقات الٓهيه ايله مصر ديارينی فتحه موفق اولدم . لکن مصر کبی برقاچ اقليمدن زياده قيمتدار اولان سنان کبی برداهیٔ ذی‌اقتداری غيب ايتدم . بوضرری هيچ برصورتله تلافی ايده‌مم » کلماتيله پادشاهك بيان تأثرات ايلديکی مشهوردر .

مسلك قهرمانیسنه یاقیشیر برمعامله دكلدی . بویوكلكنه او نسبتده بر نقیصه ایدی. چونكه خیره‌بای اساساً مصر امراسندن ، اووطنك اجزاسندن لیكن اخیراً سلطان سلیمه دخالت ایتمسی طبیعیدركه قوردبای كبی محب وطن اولنلر نظرنده شایان تحقیر كورولور ! اویله برصاحب حمیت ، خصم وطننی ملك‌الموت كبی قارشیسنده كورورده صبرایده‌بیلیرمی ؟ شبهه‌سزكه فوران حالنه كلن حب‌الوطن حسیاتی نه زمانه محكوم اولور ، نه مكانه ! . .

ایشته بومزیات مبجله‌نك قدرینی اك زیاده پادشاهك تقدیر ایتمسی كندی شهامتنك شانندن ایكن اومزیتی اثبات ایدن برفداكار وطنك جانه قیماسی مطلقا حضورنده‌كی ریاكاران امتك تحریكاتنه مستند اوله‌بیلیر !

حتی شوحكمی تأیید ایچون . سلطان غورینك سجاده‌سی اوزرنده وفات ایتدیكنی خبرآلان بریكیچری ، عطیه آلمق ردائتیله متوفانك باشنی كسوب حضور شاهانه‌یه كتیردیكی وقت ذاتاً وقعه‌دن خبردار اولان پادشاه ، یكیچری‌یی مجروح ایدرجه‌سنه قیرباج آلتنده چوروتدكدن صوكره مؤبد كوره‌كه محكوم ایتمك عدالتیله بویوكلكنی كوسترمشیدی.قوردبایك اعدامی حقنده‌كی مرابیلرك‌ده افساداتنه فضیلت ذاتیه‌سیله مقاومت ایتمش اولسه ایدی مزیات عالیه‌سی او نسبتده شرفیاب اولوردی .

مظفر ، وقت فرصتده عدودن انتقام آلماز
مرؤتكار اولان ناكامیٔ دشمنله كام آلماز !

∴

تومان‌بای مغلوبیتنك آجیلرینه تحمل ایده‌میوردی . مأیوسیتنه بردرلو غالب كله‌میوردی . اومناسبتله صوك دفعه تجربهٔ طالع امیدینه دوشدی . اردوكاهمزه بر (كیجه باصقینی) ترتیب ایتدی . لكن سلطان سلیمك احتیاطكارانه حركاتی باصقین ترتیباتنی عقیم براقدی . آنك اوزرینه قاهره‌یی زیر وزبر ایتمك املیله شهره كیردی . اجرای وحشته باشلادی . سوق ایدیلن مفرزه‌لرمزه اهالی طرفندن‌ده مدافعه اولنیوردی . آرتق بوحاله صبر ایده‌مین پادشاه بوتون فرقه ایله هجوم ایتدی . شهری كاملاً ید استیلاسنه كچیردی . لكن بومقاتله‌ده هلاك

اولان انسانلر حقیقةً دفتر مدنیتی لکه‌دار ایده‌جك اجناس واعدادی تشکیل ایتمشدر .

هر ایکی طرفدن متقابلاً ارتکاب ایدیلن حرکات وحشیانه عادتا انسانلق نامنی تلویث ایدیوردی . لکن حرص غالبیت سیآتی اولومدن باشقه برشی دوشوندیرمیوردی . اوسببله الك فجیع جنایتلر اوهنگامده مباح حکمنه کیرمشیدی [٢١ ربیع‌الاول ٩٢٣] .

بو وقعه‌دن صوکره قاهره‌نك انتظام اداره‌سنه تشبث اولندی . سنان پاشانك یرینه یونس پاشا صدراعظم اولدی . شهرك محافظه‌سنه خیره‌بای مأمور ایدلدی . شام والیلکنه‌ده جانبرد غزالی کوندرلدی .

طومان‌بای حس انتقامی یکمیوردی . اجلنی تحقیر ایدرجه‌سنه برجسارت کوسترمك ایستیوردی . لکن نه فائده‌که مصر سفلاسنه بولندیغی اثناده برعربك جاسوسلغیله اسیر دوشن طالعسز زواللی ، سلطان سلیمك حضورنده‌بولنیوردی .

اسارتك ابتداسنده پادشاه جداً شاهانه وصفنه لایق برقدرشناسلقله حرمت والتفات ایتدی . شجاعتنی ، فداکارلغنی تقدیر وتسلیم ایده‌رك حقنده حسن معامله اجرا اولنه‌جغنی تأمین ایلدی . هیهات‌که اوچ بش کون صوکره بو تأميناتك خلافنده اوله‌رق طومان‌بای سلطان جانیلر کبی صلب اولندی !

اویله برقهرمانك ازاله‌ٔ وجودی شبهه‌سزکه اولودن انتقام آلمق کبی پك چرکین برحسیه‌نك نتیجه‌سیدر . لکن بوذمیمه‌نك فاعلی‌ده خیره‌بای ایله جانبرد غزالی اولدیغی حقنده‌کی روایتلر سلطان سلیمك برائت ذمتنه مدار اوله‌ماز . هرحالده قانون مدنیتك اخلالندن تولد ایدن مسئولیتلرك قسم اعظمی صفت حاکمیته راجعدر . .

شو حقیقت مدنیه اخیراً سلطان سلیم نظرنده‌ده پك مؤثر بروضعیتله ثابت اولمشدرکه اوشهید مظلومك اعدامنه ندامتله عادتا فریاد ایدرجه‌سنه آغلادقدن صوکره برحکمداره مخصوص اولان مراسم احترامیه ایله تکفین وتدفینه امر ویرمش ، جنازه آلاینده‌ده حاضر بولنوب مدفننه قدر کمال حزن وتأثرله کیتمشدر !

غضب وتهور کبی سیآت بشریه‌دن حصوله کلن ندامتلر — هرصاحب نفوذه کوره — برنظریهٔ عبرت اولسه ایدی شبهه‌سزکه بو کبی حسیات منتقمانه

کسب اعتدال ایدردی . اوسایه‌ده عالم انسـانیتك ذروهٔ علیاسی‌ده تربیهٔ مدنیه‌ده بویوكلك نامنه لایق حركتلرده بولنوردی .

٭

مصرده ابتدار ایدیلن اجرا آت مهمه‌نك برنجیسی معاملات شرعیه‌نك حسن جریانی ایدی . اووظیفهٔ اساسیه علمادن ركن‌الدین چلبی‌یه حواله اولندی. مذاهب اربعه مشایخنه معاشلر تخصیص ایدلدی . صرهٔ همایون ایله حرمین‌شریفین عائداتی ارادهٔ سنیه ایله تعین ایتدی . اوقاف‌مباركه تصدیق شاهانه‌یه اقتران ایلدی.

مكهٔ مكرمه امیری شریف (ابوالبركات) سفارت صفتیله اوغلی (ابونمی)ی هم تبریكه ، هم كعبهٔ مقدسه‌نك آناختارینی تسلیمه مأموراً كوندردی. سلطان سلیمك (خادم الحرمین) عنوانی قبول وتصدیق اولندی . پادشاه‌ده حرمین محترمه‌یه مصر سـلطانلرندن زیاده تعظیم واحترامده قصور ایتمیه‌جكنی ، مقامات مباركه‌نك عمران وترقیاتنه بذل غیرت ایده‌جكنی تأمین ایله امیر زاده‌یی معززاً اعاده ایتدی .

بغدادده رهین انقراض اولان خلفای عباسیه خاندانندن اوچنجی (متوكل علی‌الله) خلیفه صفتیله مصرده بولنیوردی . بوده بین‌الاسلام مصر حكومتنك اهمیت معنویه‌سنه قوت ویرمكدن عبارت ایدی . سلطان سلیم او قاعده‌یه رعایةً خلیفه‌یه حرمت مخصوصه‌ده بولندی . آنی اویله صورتیله محبت صـمیمیه‌سنی تأیید ایتدی. آرزو ایدرسه رفاقت شاهانه‌ده استانبوله كوتوره‌جكنی‌ده‌سویله‌دی. مشـارالیه كوردیكی معاملهٔ احترامكارانه‌دن فوق‌العاده اظهار ممنونیتله برابر « بر عصردنبری خلافت اسلامیه‌نك شان وشرفی بر طاقم نااهللر ألنده‌قالمشیدی. او سـببله صـفت خلافت عادتا روحانی بر ریاست شكلنده قیاس اولنیوردی . حالبوكه او وظیفه‌نك شرف وعلویتی ذات شـاهانه‌لری طرفندن حقیله تقدیر بیورلمق صورتیله روح پاك نبوی‌یی شاد ایتدیككزه مكافاةً بن‌ده حائز اولدیغم خلیفه‌لك حقنی ــ امانتی اهلنه تودیع ایدیكز ــ آیت كریمه‌سنه اسـتناداً سزه وخاندانكزه تبرع ایتدم . مبارك ومتمین اولسون! » جوابنی ویردی . پادشاه‌ده بو افاده‌دن متقابلاً بیان ممنونیت ایلدی .

ایشته بو معامله‌نك جریانیله خلافت اسلامیه عنوانی وحرمین خادملکی عثمانلی پادشاهنه انتقال ایتدی [محرم اوائلی : ٩٢٣] .

بو اثناده اسکندریه‌ده بولنان مشاهیر بحریوندن (بارباروس خیرالدین) رئیس قاهره‌یه کلوب سلطان سلیمه عرض بیعت ایلدی . التفات شاهانه‌یه مظهریتله ساحلده بولنان دوننمامزه مأمور ایدلدی .

موسم یاز ایدی . پادشاه (نیل) مجراسنك اورته‌سنده‌کی (سلطانیه) آطه‌سنده فاطمیلردن قالمش اولان کوشکی انتخاب ایتدی . قصرك لطافت موقعیه‌سی حقیقةً شایان تماشا ایدی . لکن مسافرت شاهانه زماننده ایکی بویوك تهلکه کچیردی. بری ، نهرده برصندال سیاحتی اجرا ایتدکدن صوکره ساحله آتلادیغی صیره‌ده نهره دوشوب شیخ عبدالقادر طرفندن تخلیص ایدلمسی ، دیکری‌ده ، مصر امراسندن عادل بای ، صلب اولنان تومان بایك انتقامنی آلمق عزمیله برکیجه قصره دخوله موفق اولمش، حتی پادشاهك یاتدیغی دائره‌یه کیرمش ایکن نوبتچیلرك خبر آلمسی اوزرینه نیله آتیلوب کمال مهارتله ساحله چیقماسی اورادنده ارواح سفیله کبی کوزه کورونمه‌سی وقعه‌سیدر .

⁂

اسکندریه لیماننده بولنان دوننمامز قوای بحریه‌مزك شایان افتخار بر نمونهٔ ترقیسی ایدی . بارباروسك تشویقیله اسکندریه‌یه بر سیاحت همایون اجرا اقلندی. عودت شاهانه‌ده رضانیه موقعی انتخاب اولندی . چونکه فال خیر عد ایدیلن نیل فیضانی باشلامشیدی .

سلطنت عثمانیه‌نك خطهٔ مقدسه ایله رابطهٔ شرعیه‌سی عقد اولندقدن صوکره بو مظفریت عظیمه نتیجه‌سنده سلطان سلیم اوچ قطعه‌ده اجرای حکومته مساعد بر دولت اسلامیه ایمپراطورلغنی تشکیله موفق اولدی .

ملوك اسلامیه‌یه مخصوص اولان صره‌وقتی تقرب ایدییوردی . محمل شریف اصول قدیمه دائره‌سنده غایت پارلاق مراسم احترامیه ایله حاضرلاندی پادشاه ، مصر عطیه‌لرینك فوقنده صره‌لرله هدیه‌لر تخصیص ایتدی . معتاد اوزره تشییع آلایلری ترتیب اولندی . فضلای عصردن مولانا مصلح‌الدین صره امینی تعیین ایدلدی . رفاقتنه‌ده مصر اعیانندن ایکی ذات ویریله‌رك جانب حجازه کوندرلدی.

بعض مؤرخلرمزك ویرمش اولدیغی معلوماته كوره مصرده بولندیغی مدت ظرفنده سلطان سلیمك بوتون اجراآتی عقل وحكمته ، علم سیاسته موافق ایدی. لكن قاهره‌دن عودتنده امور ادارهٔ ملكیه‌یی چركس امراسندن خیربایه، معاملات شرعیه‌یی‌ده ركن الدین چلبی‌یه ، خصوصات مالیه‌یی‌ده دفتردار محمد چلبی‌یه ترك ایتمش اولمسی پادشاهك استقامت فكریه‌سیله قطعیاً متناسب كورمه‌مكده اولدقلری آكلاشیلیور .

شو طرز اداره‌یه بالخاصه صدر اعظم اولان یونس پاشانك مخالف بولنمسی شایان تدقیق بر مسأله‌در . چونكه امور شرعیه ومالیه مأموری اولان ایكی ذاتك پك عامیانه بر صورتده ارتكابه تنزل ایتدكلری ، حتی محاربه‌ده فدای جان ایدن چركس امراسنك ایتامنه انتقال ایدن مخلفاتنده پك چوق سوء استعمالاته ، ومذاهب اربعه رؤسالغنی بالمزایده ناأهللر النه تودیع كبی سیئاته واسع بر طریق ارتشا آچیلدیغی ادعا اولنیور .

سلطان سلیم مصرده آرامساز بولندیغی اثناده وندیك جمهوریتندن‌ده سفیرلر كلوب اجرای تبریكات ایتدیلر . عثمانلی دولتنه مخصوص ویركوی نقدیدن ماعدا مصر سلطانته عائد اولان سكز بیك التونی‌ده ــ توحید ادارهٔ دولت مناسبتیله پادشاهه ویردیلر .

موسم صیفی مصرده كچیرمش اولان حضرت شهریار صوك بهار ایامنده سودان قطعه‌سنه سیاحت ایتمك املنده بولندی. نه فائده‌كه سودای تحكمدن لذت آلان عسكرله امرایی وكلای دولت اغفال ایده‌رك متحسر اولدقلرندن عالم ذوق وسفاهته بركون اول شتاب ایتمكه فرصت بولدیلر . پادشاه مع التأسف اردونك آرزوسنی ترویج ایتدی. ایلول اواسطه مصادف رمضان اوائلنده مصردن حركتله شامه توجه ایلدی [۹۲۳] .

بر روایته كوره صدر اعظم یونس پاشانك ایران حكمداری شاه اسماعیله مجلوب اولدیغی ، حتی صورت محرمانه‌ده مخابره‌ده بولندیغی مسأله‌سی سلطان سلیمی پك زیاده شبهه‌لندیرییوردی . لكن مادهٔ بر سر رشته‌نك هنوز الده ایدلمسی ممكن اوله‌مامشیدی . بونكله برابر او مهم شبهه‌نك فعلاً ازاله‌سنه مدار اوله‌جق اسبابی تهیه ایتمك یاوز پادشاه عندنده مشكلاتدن عد اولنه‌مازدی !

مصردن صالحیه حدودینه کیریلیورکن رکاب شاهانه‌ده بولنان یونس پاشایه

— ایشته صورت ادارەسندن ممنون اوله‌مادیغك مصر شهری آرقه‌مزده قالدی . آرتق او یرلردن یوزمزی چویردك ، استانبوله حصر نظر ایتدك . .

خطابیله جناسلی بر عتاب ایتمشیدی . صدر اعظم جواب اولەرق دیدیکه :

— افندمز اویله فرمان بیوردیکز ! معیت همایونکزده بولنان قوللریکزده رکاب ملوکانه‌کزده حرکته مجبور اولدی.. لکن بوقدر مزاحم حربیه وضایعات عسکریه‌مزه کوره ایتدیکمز استفادۀ سیاسیه محدود بر حالده قالدی . چونکه مصر ادارەسنی برچرکس امیرینه تودیع بیوردیکزکه اساساً خائن وطن اولدیغی معلوم شاهانه‌کز ایدی. شوحالده‌ضررمز نسبتنده برفائده‌کوره‌مدیکمز شبهه‌سزدر..

بو سوزلر یونس پاشانك صوك نفسلری مقامنده ایدی . لکن او دور احتضارك کلدیکنی کندی لسانیله اعتراف‌ایتدیرمك ایچون بر وسیله آرایوردی. او مناسبتله جناسلی عتابلره باشلامشیدی . صدر اعظم کندی افادەسیله مصر استیلاسنك علیهنده بولندیغنی ایما ایتمسیله برابر ساطیرینی بیله‌مکده اولان جلاد، یونس پاشانك بوینونه برضربه‌اورمش، صدارت تاجی‌ایله تزیین اولنان‌وجودندن آییرمشیدی.قاهره ایله صالحیه آرەسنده صدر مقتولك کندی اسمیله یاد اولنان جسیم برخان‌ایچریسنده دفننه مساعده اولندی (٦ رمضان ۹۲۳) .

بر مدتدنبری احوال سیاسیه‌مزده ، وعلی‌الخصوص وقوعات حربیه‌مزده جریان ایتمش اولان مسائل مؤلمه‌نك محور دورانی بالخاصه شو اهلیتسز وزیر اعظم اولدیغی آکلاشلیور . او حالده کندی اعدامنه ینه کندی لسانیله حکم ویردیکنه استغراب ایدیله‌مز .

*
* *

مصردن عودت‌ایدن حضرت‌پادشاه قیش‌موسمنی شامده، حکومت دائرەسنده کچیرمك صورتیله امرای‌متغلبه‌نك استانبوله کیتمك خصوصنده‌کی آمال سفاهتپرورانه‌سنه مؤثر بر ضربه ایندیرمش اولدی . حتی شامده اظهار ایتمش اولدیغی فضائل اخلاقیه‌سیله قاهره‌ده‌کی مساوی فکریه‌سنی تعدیله‌ده مساعد برزمان بولدی.

شو حالده سلطان سلیمك افکارشدیده‌سی کسب صلاح‌ایتمش اولمسی خاطره کلیر . لکن فطرتك تبدل ایتمیه‌جکی نظر دقته آلنیرسه اخلاقك‌ده تبدیلی ـ اویله

شدید المزاج بر پادشاهه کوره ــ مشکل کورونور . بونکله برابر شو تبدلات مهمه‌دن الك زیاده استفاده‌یی تأمین ایدن ماده یونس پاشانك ازالهٔ مضرتی ایدی. دیمك اولیورکه اصل تبدلات ذات شاهانك طبیعتنده دکل ، یونس پاشایه خلف اولان اخلاقیوندن محمد پیری پاشانك صدارتنده ایدی .

شو حکمته مبنیدرکه حکمدارلق کبی ریاست اموره کسب استحقاق ایدن اغاظمك الك پارلاق موفقیتلری حسن قرینه مظهریتلریله مقایسه اولنور. قرب سلطانده بولنانلر نظر حکیم ، فکر سلیم اربابندن اولورسه پادشاهلرك افراط وتفریط کبی خطالری‌ده پك نادر وقوعه کلیر . بو نظریه‌نك محض حقیقت اولدیغنه دلیل آرانیرسه ایشته سلطان سلیمك دوری ارائه اولونه بیلیر !

سلطان سلیم شامده بولندیغی اثناده امور داخلیه‌نك انتظامنه همت ایتدی. سوریه قطعه‌سنده تحریر املاکه موفق اولدی. اعاظم اسلامدن محیی الدین عربینك مقامنه متین بر تربه انشا ایتدیردی . حتی وضع اساسنده بالذات بولندی . متعاقباً تبدیل قیافتله قدس شریفه قدر کیتدی . زیارتکاه اولان مقامات مبارکه‌یی زیارتله شرفیاب اولدی . اورادن‌ده شامه دوندی .

بو اثناده بر چوق بدوی مشایخی حضور پادشاهی‌یه دخالتله عرض بیعت ایلدی . پادشاه جمله‌سنی آثار ممنونیتیله منتدار ایتدی . بر برینی تعقیب ایدوب کلن دول متجاوره سفراسنه‌ده التفاتکارانه معامله‌ده بولندی. مجارستان ایله عقد ایدلمش اولان متارکه معاهده‌سنی تحدیداً امضالادی . شاه اسماعیل نامنه کلن سفیره حقارت اولمق اوزره محفوظاً استانبوله کوندردی . شامده درت آی استراحت اولندقدن صوکره حلبه عودت بیورلدی [۲۲ صفر : ۹۲٤] .

*
* *

موکب همایون حلبده ایکی آی مسافر اولدی . بو صیره‌ده استانبولدن کلن خبرلره کوره کوچوك قیامت عدایدیله‌جك دهشتلی فورطنه‌لرك وقوع بولدیغی ، حتی روم ایمپراطورلرندن طئودوسیوس نامنه یاپلمش اولان (چنبرلی طاش) ستوننك ییقیلدیغی، برچوق ابنیه‌نك خراب اولدیغی اکلاشیلیوردی. حتی بعض خلوصکار مؤرخلر شو وقعه‌یی خلافت عثمانیه شرفنه ــ عصر سعادتده طاق کسری‌نك انهدامی معناسیله تفسیر ایده‌رك ــ بر طاقم لزومسز نکته‌لر قیدایتمشدر .

حلبدن استانبوله مواصلت همایون زماننده رؤسای عربدن (ابن حبش) نامنده بر صاحب خروج (بعلبك) طرفندن ظهور ایتمش ایسه‌ده شام والیسی بولنان جانبردغزالی او غائله‌یی‌ده آز بر مدت ظرفنده ازاله ایتدی .

بو وقعه‌نك عقبنده آناطولیده توقاد حوالیسنده میدانه چیقمش اولان (جلالی) اسمنده بر دیوانه مهدیلك ادعاسیله بر چوق ساده دللری باشنه طوپلایوب « حق خلافت سلطان جلالی‌نكدر ! » آوازیله مجنونانه بر عصیانه تشبث ایتمشیدی . سلطان سلیم بومسأله‌یه اهمیت ویردی. درحال معیتی امراسندن شهسوار زاده علی بكی بر قوهٔ كافیه ایله كوندردی . او حوالیده محافظ اولان فرهاد پاشانك معاونتنه احتیاج كوسترمین علی بك ، جلالینك عونه‌سنی تشكیل ایدن توركمنلری محو وپریشان ایتدكدن صوكره مهدیلك طاسلایان اشقیا سركرده‌سنك‌ده كله‌سنی‌ده پادشاهه تقدیم ایلدی .

شو تقدیره لایق خدمتنك مكافاتنی امید ایدن علی بك ، فرهاد پاشانك رقابت حسودانه‌سیله بالآخره دورقانونی‌ده منسوب اولدیغی ذوالقدریه خاندانك زوالی كبی مؤثر مجازاته نائل اولدی ! .

شهزاده مراد حادثه‌سی

ابن حبشه وجلالی غائله‌سی برطرف اولدقدن صوکره پادشاه ادرنه‌یه سیاحت ایتدی . بوتون امور اداره‌یی صدراعظم پیری پاشایه حواله ایده‌رك بر مدت استراحتله ذوقیاب اولدی [۲۷ رجب : ۹۲٤] .

سلطان سلیم ادرنه‌ده بولنیورکن پدری احمد سلطانك امریله اقدمجه شاه اسماعیله دخالت ، حتی شاهك ولی عهدی اولمقله کسب شهرت ایدن شهزاده مرادچلبینك آناطولیده ظهورایتمسی مهم برحادثه‌شکلنی آلدی. لکن شهزاده‌نك حرکاتندن هیچ براثر کوروله‌میوردی . یالکز آماسیه طرفلرنده بعض ترتیبات ایله اشتغال ایتمکده اولدیغی علی روایة سویلنیوردی . تحقیق احوال ایچون کوندریلان مفتشلر اویله بر شخصك وجودینه دلالت ایده‌جك بر سررشته‌یه دسترس اوله‌مادیلر. دوام ایدن تحقیقات نتیجه‌سنده « شهزاده‌مراد » نامنی آلان سرسرینك آماسیه‌ده بر نعلبند اولدیغی اکلاشلمسی اوزرینه همان استانبوله کوندرلدی .

مرقومدن استیضاح کیفیت اولندقده ویردیکی جواب :

« بن کندیمه شهزاده‌لك نامنی ویرمدم . چونکه فقیر ایسه‌مده ساخته‌کارلغی ارتکاب ایده‌جك قدرحقیر دکلم. فقط بومسأله یاکلش تفسیر اولنمش. بن‌شیمدی حقیقتی سویلیه‌جکم . . . بن بر کون دکانمده صنعتمله مشغول ایکن درویشك بری کلدی . غایت محزون ومکدر بر حالده دیدیکه :

— عزیزم بن سیاح برغریبم ، یانمده عثمانلی خاندانندن برشهزاده واردر . فقط هم خسته‌در ، هم فقیر واحتیاج ایله مضطربدر . انسانیت نامنه او خسته‌یه معاونت ایدرسه‌ك رضاءً لله بر ثواب قازانیرسك ! —

Princeton University Library
32101 077779617

فیاتی [١٥] غروشدر

Original from